

Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
НАПН України
Департамент освіти Житомирської міської ради
Науково-методичний центр
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Навчально-науковий інститут педагогіки
Кафедра мистецьких дисциплін і методик навчання
Криворізький національний педагогічний університет
Кафедра дошкільної освіти
Комунальний заклад «Інститут післядипломної педагогічної освіти
Чернівецької області»
Комунальний заклад «Житомирський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти» Житомирської обласної ради
Центр забезпечення загальної, середньої, дошкільної та позашкільної освіти

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
У КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ:
КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД

Збірник наукових праць

ЖИТОМИР
2019

УДК 371.13: 372: 378
ББК 74.1 / 74.58

Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка від 22.02.2019 року (протокол № 2)

Рецензенти:

Новіцька І. В. – завідувач відділу аспірантури та докторантури, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка;

Пастовенський О. В. – доктор педагогічних наук, проректор з науково-методичної роботи Комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради;

Сахневич І. Д. – кандидат педагогічних наук, доцент, заступник директора з навчально-виховної роботи Комунальної соціально-реабілітаційної установи «Житомирське вище професійне училище-інтернат» Житомирської обласної ради.

Підготовка майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи: компетентнісний підхід : збірник наукових праць / за заг. редакцією В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Завязун. – Житомир: ФО-П «Н.М. Левковець», 2019. – 332 с. + CD.

У збірнику наукових праць представлено матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Підготовка майбутніх фахівців у контексті становлення нової української школи: компетентнісний підхід» (13–14 березня 2019 року). Тематика статей – сучасні технології в інтеграційному освітньому просторі; проблема формування ключових компетентностей у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку; міждисциплінарна інтеграція як засіб розвитку творчої особистості.

Збірник наукових праць адресований науковцям, магістрам освіти, педагогам-практикам, фахівцям у галузі професійної освіти, майбутнім учителям початкових класів та вихователям закладів дошкільної освіти, методистам дошкільної та початкової ланки освіти.

УДК 371.13: 372: 378
ББК 74.1 / 74.58

© Литнєв В. Є., Колесник Н. Є., Завязун Т. В.
та колектив авторів, 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	10
РОЗДІЛ I. ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	12
Вітвицька С. С. НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА І СУЧАСНИЙ ВЧИТЕЛЬ У КОНТЕКСТІ ІДЕЙ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО	12
Бондар О. М. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	17
Бурячок Д., Рудницька Н. Ю. ОСОБИСТІСНО – ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИКИ	21
Васьковська О., Рудницька Н. Ю. ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	24
Гарбар Т., Басюк Н. А. ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ МОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КУРСУ « Я У СВІТІ»	27
Грищенко Г. В. РОБОТА В ПАРАХ ЗМІННОГО СКЛАДУ ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	31
Колесник Н. Є. ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНО-ПЕРЕТВОРЮВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗА КОРДОНОМ	36
Корнійчук-Коваленко С. П., Зарєчна Л. В. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ «ЛЕПБУК» ТА «ЛЕПБОКС» У РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ	40
Косякевич О.В. ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД У МОДЕЛЮВАННІ СУЧАСНОГО УРОКУ	44

Кравець В. С., Самойлюкевич І. В. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УРОКУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ (НА ПРИКЛАДІ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ)	49
Кучер О. М. ОСВІТНІЙ ПРОСТІР НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	58
Лугін В., Рудницька Н. Ю. РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	61
Нагорна Ю. В. ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНО-НАВЧАЛЬНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК В УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ	64
Невмержицька Т. І. ОСОБЛИВОСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В 1-МУ КЛАСІ	68
Нонік Т.В. РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕХНОЛОГІЇ «КРОССЕНС»	74
Рудницька Н. Ю. ПРОЕКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	80
Сичевська С. В. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	84
Скаковська О. В. СУЧАСНІ ФОРМИ РОБОТИ ПЕДАГОГА-ОРГАНІЗАТОРА У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	87
Старжинська Л. В. МЕТОДИЧНА СИСТЕМА «ЩОДЕННІ 5» ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ	92
Туровська Г. П. ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧІННЯ	96

Черняєва С.В., Поліщук О. В. МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ НУШ	102
Чипорнюк В., Рудницька Н. Ю. ФОРМУВАННЯ УМІНЬ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ РОЗВ'ЯЗУВАТИ ПРОСТІ ЗАДАЧІ	107
Яненко Ю. П. РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК НЕОДМІННА УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОВНОЇ ОСВІТИ НУШ	111
РОЗДІЛ II. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПІДХІД	118
Андрушко Є., Коновальчук І.І. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ МОДЕЛЮВАННЯ У РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	118
Баранюк Л.К. ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ФОРМИ ТА ГЕОМЕТРИЧНІ ФІГУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	121
Гужанова Т. С. ВИКОРИСТАННЯ КАЗОК ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	124
Гуменюк І. В. ФІЛОСОФІЯ ДЛЯ ДІТЕЙ ЗА ТВОРАМИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО	129
Дворецька В.П., Гужанова Т.С. РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	134
Дубовик І. О. РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ РУК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	137
Жмуцька О.А. ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ТА СЕНСОРНИХ ЕТАЛОНІВ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВИКОРИСТАННЯМ ПАЛИЧОК ДЖОРДЖА КЮЇЗЕНЕРА	140

Завязун Т.В. СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ГРІ	143
Кусік І. М. РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЛЕГО-КОНСТРУЮВАННЯ	146
Кузнецова Т. М. СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	151
Лебединська І. А. МЕДИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ФІЗИЧНИМ РОЗВИТКОМ ДІТЕЙ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	156
Макарчук О.В., Гужанова Т.С. ВИХОВАННЯ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ТА ВПРАВ	160
Пархомчук О.П. ВПЛИВ ЛОГОРИТМІКИ НА МОВНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ	163
Похилюк Л. А. ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РІЗНИХ ВИДІВ РОБОТИ	167
Поліщук Т.С., Гужанова Т.С. РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР	174
П'ятничка Т.В., Рудницька Н.Ю. ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ЧАСОМ ЗАСОБАМИ МОДЕЛЮВАННЯ	177
Сингаївська Н. П. ВИХОВАННЯ ОСНОВ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ТА ПРИЙОМІВ	180
Сокольнікова І. П. ВИКОРИСТАННЯ РОЗВИВАЮЧИХ КНИЖОК – САМОРОБОК В КОРЕКЦІЙНО – РОЗВИТКОВІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ- ЛОГОПАТАМИ ТА ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	184

Хацанівська А. В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СПІЛЬНОЇ РОБОТИ ЦЕНТРУ РОЗВИТКУ ДИТИНИ І СІМ'Ї В СПРАВІ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ	190
Хіміч О. М. МОВЛЕННЄВА ПІДГОТОВКА ДОШКІЛЬНИКА ДО ЖИТТЯ В НОВОМУ СТАТУСІ	198
Щинова Т. В. МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЩОДО КРЕАТИВНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	201
Якименко І. Л. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З СПЕКТРОМ АУТИЗМУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	205
РОЗДІЛ III. МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ	209
Авдійчук А. Л. КАЗКА, ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	209
Артеменко М. І. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ДІТЕЙ ЗА ТВОРАМИ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО	217
Бех О. В. РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ – ЗАПОРУКА УСПІШНОГО НАВЧАННЯ В НУШ	221
Вашук С.В., Гужанова Т.С. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТІВ-МАГІСТРІВ	225
Возна Т. В. ВПЛИВ ДИХАЛЬНОЇ ГІМНАСТИКИ НА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ЗДОРОВ'Я ДОШКІЛЬНЯТ	228
Гайченя А. О. ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ДНЗ	233

Гущина А., Плотницька О. В. МУЗИЧНО-ЕТСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ	237
Дмитренко Т. С. РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ	239
Дубель Т.В. НЕТРАДИЦІЙНІ ТЕХНІКИ МАЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	247
Дьячук А. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ НА ЗАНЯТТЯХ З ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ	251
Дьячук О. ФОРТЕПІАННА ТЕХНІКА – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ІНТЕГРОВАНОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	252
Капітула Н. Д. ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	254
Колеснікова І.В. ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ	260
Колотюк Л. П. МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ, ЩО МАЮТЬ МОВЛЕННЄВІ ВАДИ	264
Коновальчук І.М. СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО НАДАННЯ ДОПОМОГИ БАТЬКАМ У ВИРІШЕННІ КОНФЛІКТІВ З ДІТЬМИ	270
Кучинська Л.Ф. ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПІДХОДУ	275

Левківська Г. С. РОЗВИТОК РЕФЛЕКСИВНИХ НАВИЧОК САМОПІЗНАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ІГОР І ВПРАВ	280
Лопатюк В. І. ГІПЕРАКТИВНІ ДІТИ. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ Й ВИХОВАННЯ	283
Петрук І.С. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ	289
Самойленко І. В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ	294
Сторощук М., Плотницька О. В. СПЕЦИФІКА ОПАНУВАННЯ ТЕХНІКИ СПІВАЦЬКОГО ДИХАННЯ В ДИТЯЧОМУ ХОРОВОМУ КОЛЕКТИВІ	298
Ступницька Ж. О. ВИВЧЕННЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ЛЕГО – КОНСТРУЮВАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДУ	301
Танська В.В. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ РІЗНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ	305
Тесленко О. В. НОВИЙ ФОРМАТ ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ	309
Ткачук І. Й. СУ- ДЖОК ТЕРАПІЯ В РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА З ДОШКІЛЬНИКАМИ	316
Фролова Т. В. СПІВПРАЦЯ З РОДИНОЮ — ЗАПОРУКА УСПІХУ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ-ДОШКІЛЬНЯТ	321
Фурманюк С.М. ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ХУДОЖНЬОГО КОНСТРУЮВАННЯ	325
Яцківська Л.Л. ВИПУСКНИК НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ – ОСОБИСТІСТЬ, ІННОВАТОР, ПАТРІОТ	327

ПЕРЕДМОВА

У сучасних умовах розбудови держави, національної школи суспільство не влаштує існуючий рівень готовності випускників закладів вищої освіти до професійної діяльності. Перед системою освіти особливо гостро постала проблема покращання підготовки майбутніх фахівців із високим рівнем професіоналізму, творчої активності, які відповідально ставилися би до результатів власне навчання та підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Реалізація цих завдань багато в чому залежить від процесу формування готовності майбутніх фахівців до сучасної професійної діяльності, необхідно якнайраніше ознайомлювати майбутніх фахівців із особливостями реальної педагогічної діяльності в цілому, із сучасними вимогами до навчально-виховного процесу закладу освіти, що постійно розвивається. Забезпечення неперервності здобуття майбутніми фахівцями є можливим за умови реалізації принципів перспективності і наступності між суміжними ланками освіти, зокрема дошкільною і початковою. З переходом загальної середньої освіти на нові терміни, структуру та зміст навчання актуалізується питання пошуку шляхів забезпечення цілісного розвитку особистості на різних рівнях освіти.

Концептуальні засади реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року проголошують побудову освіти усіх рівнів із максимальним урахуванням індивідуальних фізичних, психологічних, інтелектуальних особливостей дитини кожної вікової групи. Серед ключових компонентів формули Нової української школи:

- новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації дитини в суспільстві;
- наскрізний процес виховання, спрямований на формування соціально-моральних цінностей;
- педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками;
- дитиноцентризм, орієнтація на потреби учня в освітньому процесі;
- нова структура школи, що сприятиме засвоєнню нового змісту і формуванню життєвих компетентностей;
- сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології навчання учнів, освітян і батьків у закладі освіти та поза його межами.

Тенденції розвитку дошкільної та початкової освіти в умовах реформування загальної середньої освіти на засадах Концепції Нової української школи мають багато спільного. Зокрема, гуманізм як норма поваги до особистості, доброзичливе, бережне ставлення до дитини без спонування і насилля; визнання самоцінності кожного вікового періоду та орієнтація на вікові особливості; урахування індивідуальних інтересів, здібностей, темпу розвитку дитини; опора на досягнення попереднього етапу розвитку; створення сприятливих умов для формування і розвитку у дитини пізнавальних, психічних процесів, належної спрямованості на активність у соціумі, конструктивних мотивів поведінки, самосвідомості, позитивної самооцінки, самоповаги та шанобливого ставлення до тих, хто її оточує; забезпечення реалізації можливостей дитини тощо.

Новий зміст освіти, заснований на формуванні необхідних для успішної самореалізації в суспільстві компетентностей.

Варто відмітити, що виокремлено 11 ключових компетентностей для Нової української школи: 01 – вільне володіння державною мовою; 02 – здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; 03 – математична компетентність; 04 – компетентності у галузі природничих наук, техніки та технологій; 05 – інноваційність; 06 – екологічна компетентність; 07 – інформаційно-комунікаційна компетентність; 08 – навчання впродовж життя; 09 – громадянські та соціальні компетентності; 10 – культурна компетентність; 11 – підприємливість та фінансова грамотність.

Саме такі аспекти дають можливість молодому педагогові впевнено почувати себе в професійній діяльності, швидше адаптуватися в умовах сучасної школи, успішно розв'язувати складні завдання навчально-виховної роботи, вміти вивчати особистісні якості й особливості учнів, визначати оптимальні умови педагогічного впливу, глибоко аналізувати результати своєї діяльності, вміти справлятися з емоційними та фізичними навантаженнями.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року закріпила положення про те, що підготовка педагогічних працівників є центральним завданням модернізації освіти, провідним принципом державної освітньої політики. А розроблення нових підходів до професійно-педагогічної освіти, зокрема компетентнісного, здійснюється в межах загальних тенденцій перетворень вищої освіти України, одна з них – створення умов для особистісного та професійного розвитку дитини та педагога.

Враховуючи інтегрований характер компетентності, у процесі реалізації Типової освітньої програми або Освітніх програм використовуються внутрішньопредметні і міжпредметні зв'язки, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та переносу умінь у нові ситуації.

Вимоги до дітей, які розпочинають навчання у початковій школі, мають враховувати досягнення попереднього етапу їхнього розвитку.

Період життя дитини від п'яти до шести (семи) років (старший дошкільний вік) визначається цілісною зміною її особистості, готовністю до нової соціальної ситуації розвитку. Пріоритетом цього процесу є формування і розвиток базових особистісних якостей дітей: спостережливості, допитливості, довільності поведінки, міжособистісної позитивної комунікації, відповідальності, діяльнісного і різнобічного освоєння навколишньої дійсності тощо. Потенційно це виявляється у певному рівні готовності дитини до систематичного навчання – фізичної, соціальної, емоційно-ціннісної, пізнавальної, мовленнєвої, творчої.

Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує здатність до творчого самовираження, критичного мислення, виховує ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, пошанування своєї гідності та інших людей.

РОЗДІЛ І. ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вітвицька Світлана Сергіївна,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА І СУЧАСНИЙ ВЧИТЕЛЬ У КОНТЕКСТІ ІДЕЙ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Сучасний етап розвитку цивілізації, української держави, економічні, політичні обставини, в яких знаходиться людство, особливості історичного процесу у через який проходить українське суспільство і весь світ, вимагає від кожної особистості творчої самореалізації.

З огляду на це, навчально-виховний процес у закладах освіти своєю змістовно-методичною спрямованістю має сприяти розвитку яскравих, здатних завжди перебувати в пошуку власних шляхів самореалізації індивідуальностей, для яких творчість є справжнім культом.

Смисл і логіка діяльності нової школи полягає в досягненні одного з найважливіших і найскладніших мистецтв – мистецтва жити. Мистецтва – тому що таке життя є актом творчості і, як будь-який творчий процес, життєтворчість передбачає розробку й здійснення оригінального творчого задуму, поєднаного з діяльністю розуму, уяви, фантазії, передбачення, самопрограми [1, с. 60].

У контексті педагогіки життєтворчості та основних положень Державного стандарту початкової освіти (2018 р.), Концепції Нової української школи (2018 р.), особливої значущості в наш час набувають ідеї В.О.Сухомлинського про педагогічну творчість.

Творча праця є найбільш продуктивною, ефективною, а тому педагогічна творчість стає засобом формування індивідуальності, яка здатна творчо мислити, самостійно приймати рішення, брати активну участь у житті суспільства, вирішувати складні проблеми сьогодення, адаптуватися в умовах ринку, забезпечити конкурентоспроможність держави й свою особисто.

"Проблема творчості – одна з ділянок педагогічної цілини, і щоб тільки приступити до її освоєння, потрібно створити книжку про педагогічний аспект творчості", – писав В.О.Сухомлинський [2, с. 609].

Творчий початок у діяльності педагогів й учнів – це те, що здатне дійсно розкривати внутрішні резерви навчання, перебудувати весь навчально-виховний процес у навчальному закладі, вивести його на якісно новий рівень. Саме ця думка є головною в творах видатного вченого, педагога В.О.Сухомлинського.

У монографії "Мої педагогічні переконання" він називає абсурдним уявлення про школу як про місце, де учні здобувають лише знання, навички,

уміння, і висловлює погляди на школу як на вогнище освіти й освіченості, як осередок життя й творчої думки, розуму, таланту.

Творчість – явище комплексне, зумовлене соціально-педагогічними та психофізіологічними передумовами.

Творчість – одне із найскладніших явищ людського життя, що характеризується одночасно знанням відомого, доведеного і фантазією, опорою на закономірність і випадковість.

Ефективність педагогічної праці залежить від того на скільки кожен вчитель, викладач усвідомлює свої можливості в удосконаленні навчально-виховного процесу в школі, у вищому навчальному закладі та їх реалізує.

Творчі можливості – це система інтелектуально-творчих якостей особистості, які сприяють успіху в творчій діяльності. Вона складається з таких підсистем: підсистеми спрямованості (мотиви, інтерес, потреби); підсистеми характерологічних особливостей особистості (цілеспрямованість, працездатність, сумлінність тощо); підсистеми здібностей (індивідуальних особливостей творчих процесів); підсистеми творчих умінь.

Необхідними індивідуально-творчими якостями творчої особистості майбутнього є: креативність мислення, інтуїція, творча уява, дивергентність мислення, оригінальність мислення, асоціативність мислення, інтелектуальна активність.

Інтелектуальна активність є інтегральним пізнавально-мотиваційним показником рівня розвитку творчої особистості, що базується на інтелектуальній ініціативі. Інтелектуальна ініціатива – це не стимулювання зовні продовження мислення, це продовження розумової діяльності за межами заданої ситуації, що не обумовлена ні практичними потребами, ні негативною оцінкою роботи. Активність, ініціатива й творчий пошук педагогів – необхідна умова формування творчої особистості та шлях до самореалізації.

Особливість педагогічної творчості в сучасних умовах полягає в тому, що, будучи активним процесом, вона з розвитком науки стає все більш керованою. Педагогічна творчість є специфічною, бо об'єктом і результатом її стає творення особистості, її духовності, перетворення наукових істин у живий досвід творчої праці. А це, на думку В.О. Сухомлинського, – найскладніша сфера дотику науки з практикою. Зроблене вченим відкриття, коли воно оживає в людських взаємостосунках, в живому пориві думок й емоцій, русі думок постає перед учителем як складне завдання, розв'язати яке можна багатьма способами, й у виборі способу, у втіленні теоретичних істин у живі людські думки й емоції якраз і полягає творча праця вчителя [3, с. 402]. Найскладнішим у педагогічній діяльності є проникнення у складний духовний світ людини. Тому творчість у педагогічній справі – це перш за все пізнання людини, захопленість її й багатогранністю й невичерпністю.

Для творчо працюючого педагога не існує жодної педагогічної закономірності, жодної істини, котра б була абсолютно однаково застосована до всіх вихованців.

Наукове дослідження особистості дитини – одна з головних умов наукового керівництва школою, педагогічним колективом [3, с. 443].

Широкий світогляд та готовність завжди оволодівати новим дає вчителеві більшу впевненість у завтрашньому дні, стверджує оптимістичний підхід до дійсності, підсилює його стійкість у стресових ситуаціях. Такий учитель швидше приймається учнями як партнер діалогічної праці.

Не викликає заперечень той факт, що особистість може виховати лише особистість. Від багатства душі вчителя, його професійної майстерності, загальної культури щонайперше залежать риси вихованця.

Як зазначається в доповіді ЮНЕСКО "Освіта для XXI століття", освіта протягом усього життя має будуватися на чотирьох стовпах: навчитися пізнавати, навчитися працювати, навчитися жити разом, навчитися будувати власне життя.

Зрозуміло, що реалізація цих стратегічних завдань, які визначатимуть напрями діяльності нової школи XXI століття, значною мірою залежить від інноваційної культури педагогічних кадрів, рівня їх компетентності, вміння продукувати перспективні ідеї, реалізувати їх у практичній діяльності.

Учитель у своїй професійній діяльності переступає межі свого "я". Він руйнує рамки егоїзму і вступає у взаємодію з учнем на ґрунті задоволення потреб у передачі – засвоєнні соціального досвіду. У цьому виявляється його професійна культура.

Культурний учитель – це не вірець формально-етикетної шляхетності, а інтелігентна людина за своєю найвищою духовною суттю і з творчим і гуманним способом світосприймання. Коли ми говоримо про культуру взаємодії вчителя і учня, то на перше місце виступає культура вчителя як суб'єкта цієї взаємодії. Як організатор цієї взаємодії, вчитель вступає в безкорисливе нефункціональне спілкування з учнями, спрямоване на утвердження творчої свободи й гідності учнів. Отже, культура взаємодії учителя з учнем визначається вмінням будувати взаємини з учнем як суб'єкта з суб'єктом.

У своїх творах В.О. Сухомлинський звертає увагу на те, що не випадкові удачі повинні визначати успіх педагогів, не щасливі знахідки, а конкретний пошук, аналіз залежності того, що виходить, від того, що робили [3, с. 400]. Саме цей пошук веде до виникнення інтересу у і бачення проблеми. Творча праця, на думку В.О. Сухомлинського, в нашій складній, багатогранній справі починається там, де загорається іскра живої думки, що шукає відповідь на питання, яке висувається життям [3, с. 406].

На думку В.О. Сухомлинського колективна творчість проходить такий шлях: спостереження, аналіз власної діяльності → інтерес до явищ педагогічної дійсності → бачення проблеми → виникнення ідеї розв'язання проблеми → переконання в існуванні проблеми й можливості її рішення шляхом реалізації ідеї → індивідуальна конкретна творча діяльність кожного вчителя підтримана колективом.

Колективна творчість організовується й підтримується адміністрацією і, перш за все, директором школи.

"Чекати від заступника директора розв'язання всіх проблем навчання, чекати народження ініціативи без творчої ініціативи самого директора це означає чекати щасливих знахідок і випадкових удач" [3, с. 400].

Мистецтво керівництва загальноосвітньою школою в тому й полягає, щоб учителі початкових класів і вчителі середніх і старших класів об'єднували єдині педагогічні переконання, щоб індивідуальна творчість – а без неї немислимий творчий колектив, – образно кажучи, текла невичерпними струмками в єдиний потік колективної майстерності, колективного досвіду, колективного піклування про знання учнів [3, с. 413].

Передавання інтересу до визначеної проблеми з навчально-виховної роботи і є, за твердим переконанням видатного педагога, найголовніше в керівництві школою [3, с. 400].

"Керівництво без конкретного прикладу, без вашого власного джерела творчості неможливе", – так звертається до директорів шкіл у творі "Розмова з молодим директором" [3, с. 400].

На його думку, адміністрація школи покликана бути посередником між педагогічною наукою та практикою.

В.О. Сухомлинський вбачає три джерела в керівництві творчою працею педагогічного колективу: науку, майстерність, мистецтво.

Майстерність колективу – це педагогічні ідеї, але ідеї без конкретних справ перетворюються на пустоцвіт [3, с. 400].

Щоб ідея перейшла з практики однієї школи в практик у іншої, потрібна індивідуальна творчість, що ґрунтується на колективних переконаннях [3, с. 405].

Багаторічний досвід переконує, що самою суттю педагогічної творчості є думка, задум, ідея, пов'язана з тисячами повсякденних явищ [3, с. 404].

На думку В.О.Сухомлинського гармонійного, всебічного розвитку, освіченості, духовного багатства, моральної чистоти – усього цього людина досягає за умов, коли поряд з інтелектуальною, моральною, естетичною культурою вона досягає високого ступеня культури праці, трудової творчості [4, с. 301].

Гармонійне злиття цих двох функцій педагогічної праці, вміння думати про різні речі й аналізувати складний процес навчання з різних боків – це одна з тих найтонших сфер педагогічної майстерності, проникнення в які, за моїм глибоким переконанням видатного педагога, дає нам щастя творчості [3, с. 419].

Слово – це найкращий різець, здатний доторкнутися до ніжнішої риси людського характеру. Вміти користуватися ним – велике мистецтво. Слово – це дещо подібне до містка, по якому наука виховання переходить у мистецтво, майстерність.

"Найскладнішим, найтоншим у духовному житті школи – мислення дитини. Людина, яку ми виховуємо, повинна бути переконана: вона може перетворити все навколо себе, якщо не навчиться бути мудрим, обачливим, дбайливим сином природи, а потім володарем і господарем.

Не пасивне милування, а діяльне активне пізнання як творчість – ось найтонша сфера діяльності, де знаходиться невичерпне джерело збагачення і розвитку" [3, с. 402].

Проникнення у таємниці дитячого мислення – так можна назвати пошуки й відкриття школи В.О. Сухомлинського – духовно об'єднувало. Завдяки цьому стала можливою колективна робота, яка перетворювала теорію педагогів у практику [3, с. 403].

"Коли я чую слова творча праця педагога, мені завжди згадується перша ідея, що оволоділа нашим колективом, надихнула на пошуки, які продовжуються і зараз: дітей треба вчити мислити – це важливий бік педагогічного процесу не тільки на уроці, але й скрізь, де відбувається духовне спілкування педагога і дитини" [3: 404].

Постійний розвиток загальної культури особистості – вимога, що ставиться до вчителя, тому що загальна культура – є тим фундаментом, на якому будується дидактична, виховна, управлінська – будь-яка творча педагогічна технологія.

На сучасному етапі розвитку школи головним є навчити самих учителів оволодівати основами життєтворчості.

Саме у відборі способів навчання учнів самостійно вчитися і полягає проблема вчителя.

"У ньому п'ять умінь: спостерігати явища навколишнього світу, думати, висловлювати думку про те, що я бачу, роблю, думаю, спостерігаю, читаю, пишу" [3, с. 408].

Людина народжується на світ не для того, щоб зникнути безвісною пилинкою. Людина народжується, щоб лишити по собі слід вічний. Становлення неповторної людської індивідуальності у сфері творчості праці являє собою саму сутність духовного життя особистості, це основа, серцевина того самовідчуття, без якого немислиме гармонійне виховання, виховання оптимізму, життєвої радості у своїх силах. Радість розумової праці – ось що стає доступним людині, якщо її духовне життя просякнуте відчуттям оптимістичної упевненості у своїх силах, відчуттях особистої гідності.

Глибоко психологічна, гуманістична суть педагогічної системи В. Сухомлинського, може стати підґрунтям для побудови нової школи у демократичній Українській державі. Його праці, овіяні ідеєю віри у можливість дитини, переконанням у необхідності глибокого, але обережного, делікатного проникнення у її невичерпно багатий, складний і вельми вразливий внутрішній світ з метою допомогти їй на складній і суперечливій дорозі особистісного розвитку та самовдосконалення потребують подальшого аналізу в контексті застосування основних ідей у процесі реформування освіти в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єрмаков І.Г. Педагогіка життєтворчості – стратегічна основа освітніх технологій школи ХХІ століття // Дайджест пед. ідей та технологій шк.-парк. – 2001. – № 5-6. – С. 59 – 62.
2. Сухомлинський В.О. Народження громадянина // Вибр. твори в 5 томах. – К.: Радянська школа, 1977.– Т. 3. – С. 609.

3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5 томах, К.: Радянська школа, 1977. Т.4. – С. 400-443.
4. Сухомлинський В.О. Павлинська середня школа // Вибрані твори в 5 томах. – К.: Радянська школа, 1977. – Т. 2. – С. 301.

Бондар Оксана Миколаївна,
вчитель початкових класів, вчитель вищої категорії
(НВК № 12 м. Коростеня)

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальність методу проектів значно зростає при переході сучасної системи освіти до компетентнісного підходу, пов'язаного з вихованням і розвитком компетентнісної особистості, тобто особистості, здатної діяти осмислено, орієнтуючись у мінливому навколишньому світі з виробленими цінностями. Метод проектів - це освітня технологія, яка націлена на придбання учнями знань у тісному зв'язку з реальною життєвою практикою, формування в них специфічних вмінь та навичок завдяки системній організації проблемно-орієнтовного навчального пошуку.

Формування та розвиток у дітей ключових компетентностей стало основним пріоритетом Концепції «Нова українська школа» (2016 р). Ця проблема набувала актуальності у зв'язку з тим, що сучасний світ характеризується стрімким соціальним, технологічним і політичним розвитком, який потребує від людини здатності робити духовно-моральний вибір, мобільності та відповідальності у прийнятті рішень, вміння ефективно спілкуватися та бути успішним. У свою чергу сучасна система має бути побудована на наданні учням можливостей міркувати, зіставляти різні точки зору, формулювати та аргументувати власну точку зору, творчо і нестандартно розв'язувати навчальні проблеми, бути толерантним до іншої точки зору.

Стратегія нової української школи полягає в тому, щоб надати можливість всім без винятку учням виявити свої таланти, творчий потенціал та реалізувати свої особисті плани. Для цього необхідно розвивати освітній процес, навчитися працювати в команді, жити у злагоді з самим собою.

Сьогодні метод проектів вважають одним з найперспективніших методів навчання, адже він створює умови для творчої самореалізації тих, хто навчається; підвищує мотивацію до навчання; сприяє розвитку інтелектуальних здібностей; дозволяє залучити кожного учня до активного пізнавального процесу; формувати навички пошуково-дослідницької діяльності; виявляти свої здібності у груповій співпраці, набуваючи комунікативних умінь; грамотно працювати з інформацією.

Основною тезою сучасного розуміння методу проектів науковець Є. Полат називає вислів: «Усе, що я пізнаю, я знаю, для чого мені це потрібно та де й як я можу застосувати ці знання».

Метод проектів має важливе значення в початковій школі. Учнів необхідно залучати до окремих видів праці, дослідницької діяльності. Дітям потрібно пропонувати прості завдання, давати чіткі інструкції. Теми робіт

можуть бути різноманітними. Усі етапи проектної діяльності учнів початкових класів повинні ретельно контролюватися вчителем. Основною метою педагога є не передача знань, а організація пошукової діяльності учнів. Учитель сам повинен володіти методами дослідницької діяльності, уміти висувати гіпотези, шукати розв'язання проблем.

Для включення кожного учня в активний пізнавальний процес, який застосовується на практиці, повинно бути створено адекватне освітнє середовище, яке забезпечувало б можливість вільного доступу до різних джерел інформації, спілкування з ровесниками, працювати разом під час вирішення різних проблем. Найбільш перспективним у цьому відношенні є технологія проектів.

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних основ та особливостей організації проектних технологій у освітньому процесі нової української школи. Для досягнення поставленої мети вирішено такі наукові і практичні завдання:

- досліджено теоретичні аспекти методу проектів;
- визначено зміст проектних технологій, класифікацію проектів, методи проектів;
- досліджено основні етапи організації проектної діяльності учнів початкових класів;
- виявлено схему оформлення проекту, характеристики оцінювання учнівського проекту.

Метод проектів виник у 20-ті роки нинішнього століття у США. Спершу його називали «методом проблем» і розвивався він у межах гуманістичного напрямку у філософії та освіті, в педагогічних поглядах та експериментальній роботі Джона Дьюї. У ньому містилися ідеї побудови навчання на активній основі, через доцільну діяльність учня, у співвідношенні з його особистим інтересом саме в цих знаннях. Надзвичайно важливо було показати дитині її особисту зацікавленість у здобутті цих знань, де і яким чином вони можуть їй знадобитись у житті. Проблема мусить бути з реального життя, знайома і значуща для дитини, для її розв'язання їй необхідно застосовувати здобуті знання або ті, що їх належить здобути.

Метод проектів привернув увагу В.Кілпатрика, який дав таке визначення: «Метод проектів - це метод планування доцільної (цілеспрямованої) діяльності в зв'язку з вирішенням певного навчально-виховного завдання в реальній життєвій обстановці» [2, с.22].

В.Д. Симоненко під навчальним творчим проектом розуміє самостійно розроблені та виготовлені товари (послуги) від ідеї до її втілення, що має суб'єктну або об'єктну новизну і виконується під контролем та консультуванням учителя.

За визначенням А.І. Лебедева, проект - це сукупність певних дій, документів, попередніх текстів, задум для створення реального об'єкта, предмета, створення різного роду теоретичного продукту. Це завжди творча діяльність [4, с.117].

О. Пехота вважає, що проект – практика особистісно-орієнтованого навчання у процесі конкретної праці учня, на основі його вільного вибору, з

урахуванням його інтересів. Вона зазначає, що у свідомості учня це має такий вигляд: «Все, що я пізнаю, я знаю, для чого це мені треба і де я можу ці знання застосувати». Для педагога - це прагнення знайти розумний баланс між академічними знаннями, уміннями та навичками [6, с.15].

У свою чергу, Є. Полат характеризує проекти як сукупність навчально-пізнавальних прийомів, за допомогою яких учні набувають знання та навички в процесі планування та самостійного виконання певних практичних завдань з обов'язковою презентацією результатів [7, с.17].

Отже, як відзначають науковці, проект - це система навчання, за якою учні набувають знань, умінь і навичок у процесі планування та виконання практичних завдань-проектів, що постійно ускладнюються. Під час роботи за проектом чільне місце посідає самостійність учнів та їхня активність, ініціативність, захопленість. Проекти можуть мати індивідуальний, груповий чи колективний характер.

Сучасний проект учня - це дидактичний засіб активізації пізнавальної діяльності, розвитку креативності та одночасно формування певних особистісних якостей [7, с.12]. Він орієнтований не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування до набуття нових (інколи і шляхом самоосвіти).

Особливості організації проектної діяльності молодших школярів

Виділяють три основні етапи організації проектної діяльності учнів: початковий, основний і заключний.

Етап підготовки до роботи над проектом передбачає:

- визначення теми та мети проекту та встановлення конкретних завдань;
- обговорення методів та засобів реалізації;
- збір необхідної початкової інформації;
- планування майбутньої діяльності.

Вихід української системи на міжнародні стандарти у зв'язку із входженням в Європейський освітній та науковий простір зумовлює необхідність поєднання науково-дослідницької та навчальної діяльності школярів, що вимагає від школи оновлення змісту освіти та форм організації освітнього процесу, впровадження інноваційних методів та засобів навчання школярів при підготовці їх до самостійної діяльності.

Методичні рекомендації з проблем організації проектної діяльності.

Проектна діяльність «змушує» дітей по-новому подивитися на свої можливості, осмислити характер взаємодії з навколишнім середовищем, дає відповіді на запитання *А навіщо мені це треба?*

Вона сприяє вирішенню цілої низки завдань:

- підвищується мотивація до навчальної діяльності;
- формується вміння самостійно здобувати знання, працювати у групі, аналізувати результати діяльності;
- відшліфовується техніка аргументованого вибору дій, щодо розв'язку проблеми;
- розвиває критичне мислення, пізнавальну активність;
- виховує почуття відповідальності за результати спільної роботи;

- поглиблюються знання з оволодіння інформаційно-комунікативними технологіями [9, с.3].

Отже, можна сказати, що метод проектів при вмілому застосуванні досить ефективний у роботі з учнями початкових класів.

Проектний підхід можна застосувати у початкових класах для вивчення будь-якої складної дисципліни. Він дозволяє наблизити навчальний процес до життя, до потреб дітей, навчальний матеріал адаптувати до реальних життєвих ситуацій, а головне – робить навчання молодших школярів цікавим і змістовним, а процес набуття знань простим і доступним. Отже, початкова освіта дає не тільки знання, що знадобляться в майбутньому дорослому житті, а й знання, уміння й навички, що допомагають вже сьогодні дитині розв'язати її нагальні життєві проблеми. А початкова школа – це не місце підготовки майбутніх дорослих, а місце, де дитина живе і вчиться жити в складному навколишньому світі, працювати і спілкуватися з іншими людьми, і в тому числі, здобувати необхідні знання. Вчителі і учні йдуть цим шляхом разом, від проекту до проекту.

Таким чином, використання проектних технологій у навчально– виховній роботі початкової школи створює умови для всебічного розвитку особистості у процесі організації творчої діяльності.

Дане спостереження дає підстави для таких висновків:

1. Проектні технології ґрунтуються на позиціях прогресивної педагогіки, що передбачає погляд на виховання як на постійну реконструкцію особистого досвіду учнів, а також відповідність змісту виховання інтересам та потребам школярів. Прихильники проектувальної педагогічної діяльності відстоюють принцип «навчання за допомогою діяльності», розглядаючи при цьому діяльність як різновид творчої роботи, де учень виступає її активним учасником. Тому в основі цього методу лежить не інформаційний підхід, зорієнтований на розвиток пам'яті учнів, а діяльнісний, спрямований на формування комплексу різноманітних вмінь та навичок, необхідних передусім для дослідницької діяльності.

2. Для молодшого шкільного віку характерні ще невисокий загальний навчальний рівень, низька сформованість наукового світогляду, слабкий розвиток здібності до самоаналізу, недостатня концентрація уваги. Надмірний об'єм інформації, необхідність концентруватися на послідовності дій та «тримати в полі зору» розрізнені об'єкти можуть завдати шкоди загальній меті (формування навиків навчальної діяльності та загальний розвиток), які є, безумовно, головним завданням в цьому віці. Перехід від ігрової діяльності, яка переважає в учнів в даному віці, до навчальної повинен відбуватись поступово.

3. Участь дітей у проектах розвиває у них дослідницькі та творчі здібності, здатність до самовизначення, вміння самостійно конструювати свої знання, здатність орієнтуватися в інформаційному просторі. Роль учителя на таких уроках дуже важлива та відповідальна. Його завдання полягає в тому, щоб поступово підвести дитину до усвідомлення необхідності певного виду діяльності, навчити мислити творчо, нестандартно. Для цього треба дуже обережно, знаючи особливості і можливості кожної дитини, здійснювати індивідуальний підхід, диференціацію навчальної діяльності.

4. В основу методу проектів покладено ідею, що виявляє сутність поняття «проект», його прагматичну спрямованість на результат, який можна отримати за умови розв'язання тієї чи іншої практично або теоретично значущої проблеми. Результат можна побачити, продумати, використати в реальній практичній діяльності. Тому необхідно навчити дітей самостійно мислити, знаходити та розв'язувати проблеми, використовуючи знання з різних галузей, уміння прогнозувати результати та можливі наслідки різних варіантів розв'язку, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

5. Сучасний проект учня – це дидактичний засіб активізації пізнавальної активності, розвитку креативності, формування певних особистісних якостей і одночасно набуття знань.

Отже, проектне навчання (project-based learning) дедалі більше набирає обертів, оскільки є дуже ефективним і актуальним підходом до викладання та навчання. Численні дослідження вказують на те, що після його успішного впровадження в учнів покращується мотивація до навчання та підвищується рівень досягнень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87). [Електронний ресурс] – Режим доступу :<https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.
2. Килпатрик У.Х. Метод проектів. Применение целевой установки в педагогическом процессе / У.Х. Килпатрик. Л., 1925. - 52 с.
3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року (Розпорядження Кабінету Міністрів від 14 грудня 2016 р. № 988). [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934>
4. Лебедева А.И., Иванова Е.В. Метод проектов в продуктивном обучении // Школьная технология. – 2002. – №5. – С.116–120
5. Онопрієнко О. Метод проектів у початковій школі // Упор. О. Онопрієнко, О. Кондратюк.- Шкільний світ, 2007.- с.127.
6. Пехота О.М. Освітні технології: навчально-методичний посібник/ О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. За ред. О.М. Пехоти. – К.: АСК, 2009. – 255с.
7. Полат Е. Что такое проект? / Полат Е., Петрова И., Бухаркина М., Моисеева М. // Відкритий урок. –2004. – №5–6. – С 10–17
8. Прокопенко В., Князька Л. Метод проектів як засіб креативно - пізнавальної діяльності молодших школярів // Початкова школа. – 2007. – №5. – С. 43-45.
9. Чечель И. Метод проектов: субъективная и объективная оценка результатов // Директор школы. — 1998. — №4. — С.3—10.

Бурячок Діана,

студентка 42 групи ННІ педагогіки;

Рудницька Неля Юріївна,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ОСОБИСТІСНО – ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ МАТЕМАТИКИ

Актуальність дослідження. Особистісно – орієнтоване навчання ставить сьогодні в центр усієї шкільної освітньої системи особистість дитини, забезпечення комфортних, безконфліктних та безпечних умов її розвитку, реалізації природних потенціалів. Сучасна школа на всіх своїх рівнях

звертається до особистісно – орієнтованого навчання, як до однієї з можливих основ її перетворення. Особистісно – орієнтоване навчання розглядається сьогодні як специфічна педагогічна діяльність створення учням оптимальних умов для розвитку їх потенційних можливостей, формування самостійності, здатності до самоосвіти, самореалізації.

У сутність поняття «особистісно – орієнтоване навчання» науковці вкладають різний зміст. Одні бачать у ньому реалізацію індивідуального підходу в навчанні через організацію й пред'явлення навчального матеріалу різного рівня труднощів (звідси розподіл учнів на сильних, середніх і слабких). Інші пов'язують його з інноваційними процесами в освіті, що активізувалися за останні роки у зв'язку з відкриттям гімназій, ліцеїв, коледжів, де використовуються різні форми диференційованого навчання.

Стан розробки проблеми. Питання інноваційних перетворень у навчанні, його гуманізації і демократизації, ролі особистості в освітньому процесі досліджувались в 60-90-х роках ХХ століття вітчизняними і зарубіжними педагогами і психологами – К.А.Абульхановою – Славською, Ш.А.Амонашвілі, В.П.Безпалько, І.Д.Бехом, І.А.Зязюном, К.Роджерсом, А.С.Макаренком, В.О.Сухомлинським, та іншими.

Сьогодні над проблемами особистісно орієнтованого навчання та виховання працюють Г.О.Балл, О.В.Бондаревська, С.В.Кульневич, О.М.Пехота, С.І.Подмазін, В.В.Рибалка, А.В.Хуторський, І.С.Якиманська та інші.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов, теорій і практик організації особистісно – орієнтованого підходу в навчанні молодших школярів на уроках математики.

Особистісно – орієнтоване навчання – це таке навчання, яке на перше місце ставить самобутність дитини, його самоцінність, суб'єктивність процесу навчання.

Мета особистісно – орієнтованої освіти полягає в тому, щоб «закласти в дитині механізми самореалізації, саморозвитку, адаптації, саморегуляції, самозахисту, самовиховання та інші, необхідні для становлення самобутнього особистісного образу» [1. с. 15].

Особистісно – орієнтований підхід – це методологічна орієнтація в педагогічній діяльності, що дозволяє за допомогою опори на систему взаємопов'язаних понять, ідей і способів дій забезпечити і підтримати процеси самопізнання, самореалізації особистості дитини, розвиток його неповторної індивідуальності.

Основу організації особистісно – орієнтованого підходу в навчанні складають концептуальні положення психологів про домінуючу роль діяльності в спілкуванні і формуванні особистості. В силу цього навчальний процес повинен бути спрямований не тільки на засвоєння знань, а й на способи засвоєння і процеси мислення, на розвиток пізнавальних сил і творчих здібностей. Ми вважаємо, що відповідно до цього в центрі навчання повинен перебувати учень, його цілі, мотиви, інтереси, схильності, рівень його навченості і здібності.

Мета особистісно – орієнтованого уроку математики – створення умов для розкриття особистості учня. Засобами її досягнення, як свідчить аналіз джерел, є:

- використання різноманітних форм і методів організації навчальної діяльності, що дозволяють розкривати суб'єктний досвід учнів; створення атмосфери зацікавленості кожного учня; стимулювання учнів до висловлювань, використання різних способів виконання завдань без остраху помилитися, заохоченням іншими позитивно спрямованими комунікативними діями;

- використання на уроці матеріалу, що дозволяє учневі проявити свій суб'єктний досвід;

- оцінка діяльності учня не тільки за результатом (правильно – неправильно), а й по процесу його досягнення;

- заохочення прагнення учня знаходити свій спосіб вирішення завдання, аналізувати його у інших;

- створення педагогічних ситуацій на уроці, що дозволяють кожному учневі виявляти ініціативу, самостійність, створення обстановки для природного самовираження учня [2.с.2 – 6].

Задум особистісно – орієнтованого уроку математики, на думку вчених, полягає в створенні педагогом умов для максимального впливу освітнього процесу на розвиток індивідуальності учня. Його здійснення можливо, на думку дослідників, в тому випадку, якщо в якості цільових орієнтирів навчального заняття будуть обрані:

- формування в учнів системи наукових знань і освоєння ними способів людської діяльності на основі актуалізації та «окультурення» їх суб'єктного досвіду;

- надання допомоги учням в пошуку і знаходження свого індивідуального стилю і темпу навчальної діяльності, розкритті та розвитку індивідуальних пізнавальних процесів та інтересів;

- сприяння дитини у формуванні позитивної Я – концепції, розвитку творчих здібностей, оволодінні вміннями і навичками самопізнання і самобудови [3. с. 127].

Отже, розкриття особистості учня відбувається, перш за все, головною провідною діяльністю – навчанні, а урок – основна форма її організації. Метою особистісно – орієнтованого уроку математики є створення умов для розкриття особистості учня. В особистісно – орієнтованому уроці співробітництво вчителя з учнями спирається на підтримку і довіру. При побудові навчально – виховного процесу в якості основних функцій на уроці можуть виступати ідеї гуманістичної педагогіки і психології, тобто йде опора на можливості кожної дитини, на визнання унікальності та неповторності кожного учня.

Базою дослідно – експериментальної роботи стала ЗОШ №7 міста Житомира. В якості досліджуваних були обрані учні 3-го класу. Різний рівень розвитку третьокласників впливав на низьку здатність дітей до засвоєння знань.

З метою перевірки ефективності особистісно – орієнтованого підходу в навчанні молодших школярів на уроках математики нами була запланована робота по проведенню контрольних зрізів, анкетування, тестування, і т.д., що

дозволило відстежити і порівняти динаміку змін, що відбулися за такими параметрами, як мотивація, рівень пізнавальної активності, якісна успішність.

Отримані результати контрольних зрізів дозволили відобразити динаміку, що на початку нашого експерименту відсоток якості знань був – 84, 50 %, На кінець експерименту він зріс до – 93%.

Звідси ми бачимо, що в ході експериментальної роботи значно виріс відсоток якості знань у порівнянні з даними контрольних зрізів на початок експерименту. В середньому по класу якість знань зросла на 23%.

Крім оцінки динаміки зростання якісної успішності, ми порівняли зміни, що відбулися в рамках мотиваційної сфери. Хочеться відзначити, що за результатами анкетування 93% учнів до кінця навчання в початковій школі мають високий рівень шкільної мотивації, що на 32% вище початкових показників. Відбулися зміни і в самій мотивації навчання. Якщо на початок дослідження пріоритетними для дітей були мотиви самовдосконалення і благополуччя, то на кінець експериментальної роботи основним для більшості дітей став мотив пізнання.

Висновки. Експериментальним шляхом доведено, що застосування особистісно –орієнтованого підходу впливає на ефективність процесу навчання. Про це свідчить позитивна динаміка за тими параметрами, які нами були визначені.

Зрозуміло, що наше дослідження не розкриває всіх сторін проблеми впливу особистісно – орієнтованого підходу на ефективність процесу навчання молодших школярів, тому не є вичерпним. Перспективним напрямком ми вважаємо обґрунтування впливу особистісно – орієнтованого підходу на інші якості особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев Н.А., Якиманская И.С., Газман О.С., Петровский В.А. Новая профессия в педагогике / Алексеев Н.А., Якиманская И.С., Газман О.С., Петровский В.Аю – Учительская газета. – 1994. – № 17-18. – С. 13 – 65.
2. Бульбак О. А. Особистісно орієнтоване навчання дітей молодшого шкільного віку / Бульбак О. А. – Початкове навчання та виховання. – 2007. –№ 31 (143). – С. 2 – 6.
3. Амонашвили Ш.А. Здравствуйте, дети!: Пособие для учителей / Амонашвили Ш.А. – М.: Просвещение, 1988. – 243 с.
4. Васьков Ю. Особистісно зорієнтоване навчання - нова освітня парадигма / Васьков Ю.– Сучасні педагогічні технології: Навчально – методичний посібник. – Ч.1. – Ніжин, 2006. – С. 63 – 64.

Васьковська Ольга,

студентка 42 групи ННІ педагогіки;

Рудницька Неля Юрївна,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Актуальність дослідження. До найважливіших наукових і практичних завдань сучасної системи освіти є питання формування самостійної творчої особистості, яка вміє творчо мислити та шукати ефективні шляхи вирішення навчальних завдань. Вирішення цих завдань можливе завдяки формуванню

пізнавальної активності та пізнавальної самостійності учнів молодших класів. Активний характер навчання є надійною основою розвитку пізнавальної самостійності молодших школярів. Дослідження проблеми розвитку пізнавальної самостійності молодших школярів – важливий резерв інтенсифікації їх навчальної діяльності, необхідна умова наступності навчання і розвитку учнів.

Стан розробки проблеми. Проблему розвитку та формування пізнавальної самостійності особистості досліджували такі вчені, як: О.В. Скрипченко, О.Я. Савченко, А.А.Люблінська, Г.С. Костюк та ін. Проблему формування пізнавальної самостійності молодшого школяра на уроках математики розглядали такі вчені, як: М.О. Данилов, І.Я. Лернер, М.І.Мамутов, І.Т.Огородников та ін.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні проблеми формування та у дослідженні педагогічних умов формування пізнавальної самостійності учнів молодших класів на уроках математики.

Самостійність – це насамперед свідоме мотивування дій та їх обґрунтованість, не піддавання чужим впливам, прагнення і здатність чинити відповідно до своїх особистих переконань. Вона виявляється нерівномірно і специфічно в різних видах діяльності. Так, побутова практична і пізнавальна форми самостійності, хоч і мають певну спільність, виявляються в кожному виді діяльності неоднаково. Найвищий рівень самостійності в її загальному значенні передбачає не просто відтворення зразка розумової чи фізичної дії, а внесення суб'єктом у працю свого суб'єктивного нового розуміння, створення власного способу мислення і дії [3, с.22].

Пізнавальна самостійність є складним комплексним поняттям. Тривалий час вважалось достатнім сформувати в учнів відповідно до їхніх вікових можливостей методи логічного мислення.

«Загальне поняття «самостійність», – підкреслює М.І. Махмутов, – не розкриває, однак, специфіки самостійності людини в процесі учіння, коли мають виявитися особливі риси самостійності школяра, пов'язані із специфікою його навчальної праці, керованої вчителем. Ця самостійність і визначається терміном «пізнавальна самостійність» [4, с.19].

У сучасній дидактиці вважається, що пізнавальна самостійність виявляється у потребі й умінні школяра самостійно мислити, у здатності орієнтуватися в новій ситуації, самому бачити питання, задачу і знайти підхід до її розв'язання. Проаналізувавши поняття про пізнавальну самостійність у психолого-педагогічних дослідженнях ми вивели власне означення поняття «пізнавальна самостійність». Отже, пізнавальна самостійність –це внутрішня потреба учня самостійно мислити, виявляти активність у процесі діяльності та інтерес до цієї діяльності, а також вміння критично і творчо мислити; здатність знаходити ефективні способи розв'язання навчальних завдань.

В сучасній початковій школі принципово змінився характер навчання дітей: менше стало одноманітної тренувальної роботи, однак зросла вага самостійних і творчих завдань, спостережень, власних узагальнень, підвищився теоретичний рівень. Особливо важливі і складні для розв'язання ці завдання в

початкових класах. Як відомо, молодший шкільний вік – це перехідний період, у якому поєднуються риси дошкільного дитинства і типові особливості школяра, він «... багатий прихованими можливостями розвитку, які важливо своєчасно помітити і підтримати. Основи багатьох психічних якостей особистості закладаються і культивуються у молодшому шкільному віці. Тому особлива увага вчених тепер спрямована на виявлення тих резервів розвитку молодших школярів, використання яких дасть змогу успішніше готувати їх до подальшої навчальної і трудової діяльності» [1, с.53].

Які ж умови створення досвіду пізнавальної самостійності? Адже відомо, що не все, зроблене учнем самостійно формує його пізнавальну самостійність, її розвиток є складним, довготривалим процесом і залежить від багатьох умов, серед яких найважливіша – застосування розвиваючих методів навчання. «Помилково вважати, що для розвитку пізнавальної самостійності школярів достатньо лише збільшити обсяг їхньої самостійної роботи на уроках і під час виконання домашніх завдань. Вирішальне значення тут має характер навчальної діяльності: успіх прийде тоді, коли учень, спираючись на здобуті знання, самостійно виконує навчальні і трудові завдання, які постають перед ним у найрізноманітніших ситуаціях, коли нагромаджені знання стають ніби «само зростаючою вартістю, інструментом нового пізнання» [2, с.5].

У працях українських і зарубіжних психологів наводяться факти про доступність елементарної пошукової діяльності вже для трирічних малюків. Також встановлено, що діти 6 – 7 річного віку можуть успішно здійснювати пошукову діяльність за такими етапами: прийняття пізнавальної задачі; висунування пропозицій щодо причин і результатів спостережуваних явищ; аналіз фактів і формування висновків. Отже, в дитини до вступу в школу вже сформований певний рівень готовності до пошукової діяльності. Пошукова діяльність здебільшого виявляється в процесі проблемного навчання.

Як відомо, одним з основних засобів здійснення проблемного навчання в початкових класах є евристична бесіда. В ній вчитель використовує систему логічно взаємозв'язаних запитань, які послідовно ведуть школярів на основі засвоєних знань до більш-менш самостійного пізнання невідомих знань або способів дій. Завдяки своїй пошуковій сутності евристична бесіда є практичною школою навчання молодших школярів уміння розв'язувати проблемні завдання. Отже, в основі евристичної бесіди лежить проблемне питання, зумовлене об'єктивною наявністю суперечності, яка є в самому навчальному матеріалі. Найважливішим засобом активізації навчальної діяльності молодших школярів є раціональне поєднання дидактичної гри і навчання. В організації дидактичних ігор на уроці доцільно використовувати такі, застосування яких не вимагає від учителя багато часу на приготування відповідного обладнання, а від учнів запам'ятовування громіздких правил. Перевагу слід надавати тим іграм, які передбачають участь у них більшості дітей класу, швидко відповідь, зосередження довільної уваги.

Головними умовами ефективності застосування ігор є: органічне включення їх в навчальний процес; цікавість обов'язковість ігрових елементів; захоплююча назва; правила, які не можна порушувати; лічилки; ігрові зачини;

емоційне ставлення самого вчителя до ігрових дій; цікаві, несподівані для дітей слова й рухи тощо.

Отже, засобів активізації в арсеналі вчителя початкових класів чимало, і треба їх широко й уміло застосовувати, враховуючи при цьому мету уроку, характер матеріалу, рівень підготовки учнів і власні можливості.

Провівши експериментальне дослідження ефективності педагогічних умов формування пізнавальної самостійності дітей 1-3 класів на уроках із математики у Житомирській ЗОШ № 28 ми визначили, що на першому етапі отримані низькі та середні показники у всіх трьох класах. Початковий етап дослідження показав, що результати учнів усіх трьох класів були здебільшого низькими і середніми: по 50% - у 1 та 2 класі, 65% серед учнів 3-х класів.

Тому із метою підвищення рівня сформованості пізнавальної самостійності молодших школярів нами була розроблена авторська система роботи із застосуванням відповідних педагогічних умов, яка засвідчила свою ефективність на контрольному етапі, адже показники усіх 3 класів: 1,2,3 показані у динаміці, адже на підсумковому етапі дослідження варто відзначити динаміку показників учнів, адже на низький рівень пізнавальної самостійності 1 класу знизився на 10%, цей же рівень у дітей 2 класу на контрольному етапі знизився на 20%, низькі показники 3 класу знизилися на 13%. Середній рівень 1 класу знизився на 20%, 2 класу – на 30%, 3-го класу - на 37%. Також варто відзначити динаміку показників на високому рівні, які серед учнів 1 класу зросли на 40%.

Отож робота була ефективною та результативною.

Висновки. Підсумковий етап дослідження, який було організовано та проведено із метою засвідчення ефективності системи роботи на формувальному етапі, підтвердив робочу гіпотезу, адже показники всіх 3-х класів на всіх рівнях показані у динаміці. Тому слід говорити про результативність педагогічних умов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилов М.А. Воспитание у школьников самостоятельности и творческой активности в процессе обучения / М.А. Данилов. – М., 1993. – 314 с.
2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті – К: «Шкільний світ», 2001. – 16 с.
3. Ельконін Д.Б. Психологія гри / Д. Б. Ельконін. – М.: Педагогіка, 1978. – 304 с.
4. Махмутов М.И. Проблемное обучение / М.И. Махмутов. – М., 1995.

Гарбар Тетяна,
студентка 42 групи

Навчально-наукового інституту педагогіки;

Басюк Наталія Анатоліївна,

доцент, кандидат педагогічних наук

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ МОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ КУРСУ « Я У СВІТІ »

Український народ впродовж віків сформував власну систему цінностей. Сьогодні можна спостерігати нівелювання таких цінностей, як доброта, чесність, повага, розуміння, доброзичливість.

Молодший шкільний вік – найбільш сприятливий період у сприйнятті соціальних впливів та формування міжособистісних стосунків. Дитина легко засвоює загальнолюдські риси, способи спілкування, норми поведінки, поєднуючи це із власними спостереженнями, висновками та наслідуванням старших, найчастіше – батьків.

Нині проблема морального виховання та формування моральної поведінки молодшого школяра є надзвичайно актуальною. Роль педагога полягає в тому, щоб створити сприятливі умови для залучення дитини у активну спільну роботу із однолітками та батьками з метою морального становлення їх особистості.

Уроки курсу «Я у світі» сприяють формуванню високих моральних якостей дитини: толерантності, відповідальності, патріотизму; формують навички розуміння власної національної ідентичності, гідності та почуття обов'язку перед власною державою.

Проблему соціально-морального виховання особистості вивчали такі дослідники, як: Ш. Амонашвілі, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, А. Макаренко, В. Стельмахович та ін. Аналіз праць Ш. Амонашвілі, І. Беха, В. Сухомлинського тощо дозволяє зробити висновок, що найбільш адекватним способом розкриття потенційної іздатності процесу морального вибору до саморозвитку, його стимулювання є використання методу виховних ситуацій. За визначенням І. Беха: «Виховна ситуація – це соціальні умови, за яких дитина у стосунках з дорослим засвоює соціальні норми поведінки» [1, с. 124]. Ефективні шляхи формування досвіду моральної поведінки молодшого школяра під час вивчення курсу «Я у світі» були охарактеризовані такими сучасними методистами як: Р. Пастушенко, О. Коноко, В. Запорожець та ін. Однак проблема формування досвіду моральної поведінки засобами курсу «Я у світі» у початковій школі залишається мало вивченою.

Мета статті – розкрити механізми формування досвіду моральної поведінки молодших школярів на уроках «Я у світі».

Пізнаючи навколишній світ і змінюючи його, людина не байдуже ставиться до того, що відбувається в ньому. Предмети і явища світу, події власного життя людини, стосунки з іншими людьми, суспільні події, факти з міжнародного життя переосмислюються людиною, викликаючи у неї задоволення чи незадоволення, радість чи горе, обурення, захоплення, співчуття, гнів, ненависть, упевненість в собі, сором та ін. Ці різноманітні переживання людини, в яких виявляється її ставлення до того, що діється навколо неї, до інших людей і до себе самої, називаються емоціями та почуттями.

Емоції і почуття – це різноманітні переживання людини, в яких відображається хід її життєвих взаємостосунків зі світом і іншими людьми. В житті людини емоції і почуття завжди виступають в нерозривній єдності з пізнавальними процесами, але разом з тим, емоції і почуття відрізняються від них. Почуття є своєрідним відображенням в мозку людини об'єктивної дійсності. Своєрідність їх полягає в тому, що у них відображається. В почуттях відображаються відношення певних об'єктів до життя людини як природної і

суспільної істоти, її потреб і прагнень та ставлення самої людини до них. Складні почуття, наприклад моральні, є високорозвиненою формою, усвідомлення людиною навколишнього життя і себе самої [5, с.18].

Кожне суспільство має свої моральні норми, які повинні засвоїти його члени. Але набір певних моральних якостей ще не повною мірою характеризує людину як особистість. Це психологічне утворення є цілісною системою, отже, окремими якість особистості, що можуть бути більш чи менш узагальненими, скласти певні зв'язки. Людина може погоджувати їх за значеннями для себе, за послідовністю їх впливу в поведінці і діяльності.

Одні моральні якості стають своєрідними центрами її внутрішнього світу, навколо яких у певному порядку розміщуються інші. Наявність чіткої системи моральних якостей безпосередньо позначається на життєдіяльності людини. Моральна якість включає в себе два компоненти - засвоєний особистістю спосіб поведінки та засвоєне знання про нього. А знати - значить уміти діяти, тому знання виступає пізнавальним (або ж когнітивним) компонентом моральної якості, тобто її операційним аспектом.

Моральна якість у дії називається вчинком. Сама ж особистість починається і реалізує себе в конкретних вчинках. Таким чином, спонукання є емоційним (енергетичним) компонентом моральної якості, тому повністю проявляється не випадково, а в поведінці, коли цього вимагають обставини. Чим сильнішими і стійкішими стають емоції, тим швидше моральна якість перетворюється в мотив поведінки і діяльності особистості [5, с.19].

Л.Божович стверджувала, що вирішальними у формуванні особистості молодшого школяра є не тільки правильна організація його діяльності, накопичення ним досвіду правильної поведінки, але й виховання правильних мотивів його поведінки (системи думок, почуттів, цілей, що спонукають до дії) [4, с. 81].

М.Боришевський [3] і його послідовники в зв'язку з цим говорять про суспільно-особистісну значимість для дитини дій, які вона виконує. При цьому суспільно-особистісну переживається як об'єктивна необхідність діяти певним чином [3, с.18]. Він встановив, що цей процес проходить декілька стадій. Спочатку це тільки прийняття вимог, які залишаються зовнішніми для молодшого школяра. Далі він приймає вимоги добровільно, усвідомлює свої обов'язки. На завершальній стадії моральні вимоги стають власними, особистими, внутрішніми вимогами, з'являється вимогливість до себе [2, с.60].

При формуванні морального обличчя молодшого школяра необхідно так організувати його власний досвід, щоб він міг бути гарним ґрунтом для засвоєння норм і правил суспільної моралі. В процесі формування особистості школяра, коли взаємодіють особистий досвід і суспільні вимоги, у дитини складається система переконань і ідеалів, які стають постійно діючими мотивами її поведінки. На його основі виникає моральна постійність особистості, тобто здатність людини в будь-яких умовах зберігати вірність засвоєним принципам і відповідну їм поведінку. Положення моралі перетворюються в емоційно забарвлені мотиви вчинків лише тоді, коли знання моралі стало вже особистим здобутком підрастаючої людини, перетворилось для нього в

своєрідний сплав моральних знань, оцінок, переживань і поштовхів до дій та вчинків. Подальший процес формування особистості молодшого школяра визначається тим, що система моральних переконань і ідеалів, яка виникла у нього, тобто його моральна свідомість, стає домінуючим фактором, якщо визначає його суспільну активність. Фундамент же моральної поведінки закладається в дошкільному віці, де йде засвоєння моральних норм і правил поведінки., починає формуватись суспільна спрямованість особистості.

Моральний розвиток дітей включає в себе присвоєння ними моральних норм і цінностей суспільства. Формування моральних поглядів, ідеалів, переконань, які визначають повсякденну поведінку людини, здійснюються в умовах морального вибору у поведінці і діяльності [5, с.21].

Моральний розвиток особистості – процес, що триває протягом усього її свідомого життя. Найвищий рівень моральної вихованості розглядається як мудрість людини. Мудра людини вміє правильно будувати свої стосунки з іншими людьми, спілкуватися, розв'язувати складні моральні проблеми, проявляти моральну творчість. Мудрість - це той ідеал, до якого має прагнути кожна людина.

Моральні знання становлять основу розвитку моральної свідомості і є одним із основних її компонентів. Моральні знання допомагають правильно діяти в тій чи іншій ситуації. Адже для того, щоб вчинки відповідали вимогам моральних норм і правил, потрібно знати, що таке “добре” і що таке “погано”. Моральні знання є необхідною передумовою становлення у підлітковому та юнацькому віці таких складних утворень моральної свідомості, як переконання [5, с.22].

Розвиток і рівень зрілості моральної свідомості людини перебувають в органічній єдності із змістом моральних знань і глибиною оволодіння ними. Моральний розвиток здійснюється в процесі життя, в умовах організованого виховання і навчання.

Роль моральної поведінки дитини як засобу її виховання підкреслюється у педагогічних ученнях Ш.Амонашвілі, К.Вентцеля, Я.Коменського, Я.Корчака, В.Сухомлинського, Й.Песталоцці та інших відомих педагогів. Аналіз праць Ш.Амонашвілі, І.Беха, В.Сухомлинського тощо дозволяє зробити висновок, що найбільш адекватним способом розкриття потенційної здатності процесу морального вибору до саморозвитку, його стимулювання вбачається використання методу виховних ситуацій. За визначенням І.Беха: “Виховна ситуація – це соціальні умови, за яких дитина у стосунках з дорослим засвоює соціальні норми поведінки” [1, с.124].

Рівень морального розвитку дітей сприяє успішному здійсненню навчальної діяльності. Навчальна діяльність, етична спрямованість змісту, методів і організації навчального процесу є основним джерелом і засобом морального становлення дітей. Подолання навчальних труднощів вимагає не тільки інтелектуальної напруги, але і моральних зусиль, У процесі навчання відбувається розвиток пізнавальної діяльності, сприйняття, уваги, уяви, мислення, пам'яті. Це дає можливість виховувати в дітей інтерес до явищ громадського життя.

У спільній діяльності діти вчаться працювати спільно, у них з'являється потреба поділитися з товаришами своїм досвідом, уміннями, виникають спільні переживання, радість від загального успіху, жаль, засмучення від тимчасових невдач, що дають поштовх до пошуків нових шляхів для досягнення загальної мети.

Виховання моральної поведінки молодших школярів, а, отже, і становлення їх морального вибору опосередковується змістом і способами організації різних видів дитячої діяльності та характером міжособистісних взаємин та зумовлюється досвідом дитини у них.

Таким чином, формуючи досвід моральної поведінки молодших школярів, учитель повинен чітко усвідомлювати його механізми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Моральний розвиток особистості в історико-педагогічному усмісленні / І. Бех // Дошкільне виховання. – 1999. – №8. – С. 21-24.
2. Басюк Н. Загальнонаукове розуміння відповідальності / Н. Басюк. – Ж., 2000.
3. Боришевський М. Й. Развитие нравственных убеждений / М. Й. Боришевський. – К.: Рад. школа, 1986. – 184 с.
4. Божович Л. І. Вибрані педагогічні праці / Л. І. Божович. – СПб., 2005. – 315 с.
5. Зверева. І. Д. Діагностика моральної вихованості дітей / І. Д. Зверева // Дошкільне виховання. – 2003. – № 9. – С. 18 – 22.

Грищенко Галина Василівна,
вчитель початкових класів

*Коростенського навчально-виховного комплексу
"Школа-гімназія №2 імені Володимира Сингаївського"*

РОБОТА В ПАРАХ ЗМІННОГО СКЛАДУ ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сучасному етапі розвитку суспільства України відбуваються об'єктивні зміни, які вимагають постійного дослідження, пошуку шляхів і напрямів модернізації освітнього простору, впровадження ефективних інноваційних методик та педагогічних технологій у освітній процес початкової школи. У п.9 Концепції Нової української школи наголошується на створенні сучасного освітнього середовища, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів. Розв'язання визначених завдань можливе за рахунок реформування традиційних і пошуку якісно нових форм організації навчання і виховання підростаючого покоління. Головним способом організації навчальної діяльності в початковій школі, як зазначено в Концепції Нової української школи, є поєднання індивідуальної, парної та групової роботи. У процесі такої навчальної роботи розвиваються корисно-суспільні властивості і якості особистості молодшого школяра:

- 1) спостерігається зростання почуття особистої відповідальності перед товаришами за пояснений матеріал, взаємодопомога;
- 2) вимогливість, відповідальність;
- 3) уміння оцінювати себе, товариша і ставити питання, слухати, давати поради;
- 4) виникає інтерес до нових знань і спілкування [2].

Як ми знаємо, у кінці 20 – початок 21 ст. у педагогічній науці розробляється теорія колективних способів навчання (КСН), яка втілила у собі педагогічний досвід О. Г. Рівіна, який працював у 20-тих роках 20 ст. Основним розробником цієї проблеми є науковець В. К. Дьяченко, яким представлена концепція КСН, що полягає в застосуванні:

1) принципу обов'язкового і безперервного обміну знаннями (всі учасники занять повинні викладати навчальний матеріал один одному, а здобуте передавати; навчився сам - навчи іншого);

2) систематичних колективних занять (кожен учень повинен знати і вміти робити те, що знає і вміє робити той, хто його навчає, тобто досягається завершеність у навчанні й вихованні);

3) принципу вивчення навчального матеріалу великими блоками на інтенсивній інтегративній основі, тобто шляхом так званого «занурення».

4) принципу колективної праці (усі працюють з усіма, і всі вчать в усіх, тобто реалізується закон життя здорового колективу - загальна співпраця і взаємодопомога товаришів);

5) принципу відповідності психофізичним можливостям, здібностям кожного учасника занять;

6) одночасного вивчення різних тем різними учнями (усі учасники самостійно, без попереднього пояснення й інструктажу педагога вивчають одночасно різні теми, виконують різні функції);

7) принципу співробітництва, виявлення педагогічних здібностей; організований у такий спосіб педагогічний процес щодня тренує членів різновікового самоосвітнього колективу у прояві турботи про ближнього, формує вміння встановлювати міжособистісні контакти, вміння співпрацювати, переживати, співчувати і т. д., розвиває педагогічні здібності, майбутні батьківські і материнські якості [3].

Я. А. Коменський вважав, що навчати – це значить все засвоєне переказувати тим, хто бажає слухати, навчатися, досліджувати.

Отже, ідея Коменського Я. А. про найбільш ефективне навчання реалізується в колективних навчальних заняттях в системі початкової школи.

Свою роботу починала з простих форм організації навчальної діяльності: робота в парах, малих групах. Вже потім переходила до більш складних педагогічних технологій та інтерактивних методів. Пізніше з'явився досвід практичної роботи і уроки стали креативними та цікавими.

У практичній діяльності керуюсь концепцією науковця В. К. Дьяченко, методичними рекомендаціями Л. Т. Осипенко, Т. О. Трохименко.

В 1-му класі для здійснення свого роду – «пуску» поза уроком дітей знайомлять або з роботою за картками спочатку одного учня, пояснюючи йому, як потрібно працювати з напарником. Цей, перший, учень працює з іншими під наглядом вчителя. Вже потім розпочинається підготовка третього учня. Коли більше половини класу підготовлено, можна розпочинати колективну роботу на уроці з усім класом. В класі виникають дві «категорії» учнів: ті, які вміють працювати колективно, і початківці. Перші навчають других – це опрацювання нових текстів за картками, тестами, будь-який варіант колективної навчальної

роботи. Наприклад, кожному учневі дається картка (в першому класі перші картки – це віднімання і додавання в межах 10). Ставиться запитання партнеру-учню про склад числа 5. Якщо учень знає відповідь, він відповідає, якщо не знає - говорить «Не знаю», і тоді «вчитель» прохає його повторити, що 5 - це 3 і 2, 4 і 1. Ролі змінились: учень стає вчителем і задає питання за своєю картою. Учитель стає учнем, відповідає на запитання. Коли роботу в парі закінчено, картка передається тому, хто по ній відповідав. Обмінявшись картками, учні розходяться для того, щоб продовжити роботу в новій парі. Тепер кожен з них виступає вчителем за тією картою, яку він одержав від свого попереднього партнера. Картки готуються за таким матеріалом, який необхідно засвоїти: словникові слова, ненаголошені голосні, частини мови, синоніми, антоніми, таблиця множення тощо. Наприклад, картки для 1-го класу на склад числа в межах 10 для роботи в парах змінного складу:

$1 + 2 = 3$ $3 - 2 = 1$	$1 + 3 = 4$ $4 - 3 = 1$	$2 + 2 = 4$ $4 - 2 = 2$
$1 + 4 = 5$ $5 - 4 = 1$	$2 + 3 = 5$ $5 - 2 = 3$ $5 - 3 = 2$	$1 + 5 = 6$ $6 - 5 = 1$
$2 + 4 = 6$ $6 - 2 = 4$ $6 - 4 = 2$	$3 + 3 = 6$ $6 - 3 = 3$	$1 + 6 = 7$ $7 - 6 = 1$
$2 + 5 = 7$ $7 - 2 = 5$ $7 - 5 = 2$	$3 + 4 = 7$ $7 - 3 = 4$ $7 - 4 = 3$	$1 + 7 = 8$ $8 - 7 = 1$

Будь-який приклад і будь-яка задача можуть бути предметом спільної роботи в парі, яка повинна бути ефективною. В першому класі учні готуються до спільної роботи в парах, вчать ставити такі запитання один одному, які потребують вміння заглиблюватись в умову завдання, аналізувати його склад і зміст, виконувати обгрунтовані дії з метою розв'язання завдання.

Учень, який вже знає, як розв'язати завдання, веде себе як вчитель:

1. «Прочитай умову завдання.
2. Скажи, що відомо в завданні?
3. Що потрібно знайти?
(Про що в завданні запитується?)
4. Як ти будеш це знаходити?
5. Яку дію ти виконаєш першою?
6. Про що ти дізнаєшся?»

Щоб діти краще засвоїли методику спільної роботи в парах, викликаються двоє учнів. Перед класом ці учні показують, як потрібно працювати всім у парах, які запитання ставити один одному, як відповідати, як виконувати дії і як давати необхідні пояснення. Щоб кожний мав можливість безпомилково ставити запитання один одному, їх записують на дошці.

Після такої підготовчої роботи всім роздаються картки, на кожній – одне завдання. Для початку цього досить. Всі починають розв'язувати своє завдання, працюють самостійно, не спілкуючись з товаришами. Хто розв'язав свою задачу, піднімає руку. Вся робота на початку проходить тільки усно. Записуються лише кількість і номери опрацьованих карток. Ті, кого перевірів вчитель, встають, знаходять собі партнера і приступають до роботи. Обмінюються картками (завданнями) і один із пари стає вчителем, інший становиться учнем. «Учитель» дає свою картку «учневі», пропонує прочитати завдання і потім ставить запитання за змістом завдання і її розв'язком. Коли розв'язання закінчено, картка передається тому, хто по ній відповідав, тобто «учневі». Тепер «учень» стає «вчителем» і задає запитання своєму «колишньому вчителю» по своїй картці (завдання). Якщо дається правильна відповідь, то партнери, взявши з собою нові картки (завдання), розходяться для того, щоб продовжити роботу в нових парах. Тепер кожний із них виступає вчителем по тій картці, яку він отримав від свого попереднього партнера.

Так іде робота по розв'язанню завдання в парах змінного складу в першому класі. Це є тільки початком. Спершу у всіх завдання тільки на одну дію.

Така робота має свої переваги, хоча її проведення, організація і підготовка є непростю справою. Важливо те, що всі учні читають текст завдання вголос, шукають, що в завданні відомо, розкладають завдання, виділяють в ньому запитання, повідомляють, якими діями завдання розв'язується і пояснюють, чому розв'язується саме так, говорять, що отримується у відповіді і чому вони вважають, що завдання розв'язане.

Отже, все це дуже важливо для розвитку математичного мислення, для розвитку мови і здатності спілкуватися з людьми, для формування культури спілкування.

Поступово умови завдань ускладнюються, учні переходять до розв'язання завдань на дві дії, а деякі починають розв'язувати завдання і на три дії. Вводяться нові питання. Складнішим стає аналіз умови задачі, вибір і обґрунтування дій, які приводять до розв'язання завдання.

Деякий період часу вчитель в кінці колективних занять ставить перед усім класом запитання:

1. Підрахуйте, хто скільки зробив зустрічей?
2. Хто зробив тільки одну зустріч? Хто дві зустрічі? Хто п'ять зустрічей? А хто більше п'яти?
3. Хто розв'язав завдання і навчив товариша? Хто два завдання? і т. д.
4. Тепер скажіть, хто з ваших партнерів добре запитував?
5. З ким було добре працювати? Що тобі сподобалось, коли ти працював з Р.?
6. З ким було погано працювати? Чому?
7. Хто ще не вміє запитувати? Не вміє ставити запитання?

8. Хто із дітей ще не міг розв'язати задачу? А хто помилявся у розв'язанні прикладів?

9. Що ви їм порадите?

З часом така робота по підведенню підсумків перед усім класом зникне.

Робота частіше всього може йти прямо за підручником.

Іноді складається враження, що розв'язування завдання в парах змінного складу проходить добре, поки завдання нескладні, якщо ж доводиться розв'язувати завдання більш складні, то робота в парах виглядає неефективною. Це зовсім не так. Якщо учень розв'язує складне завдання один, то він або її розв'язує, або зовсім відмовляється її розв'язувати і береться за інші справи. Учні, які готові працювати із складним завданням, у класі одиниці, інші – переважна більшість – в кращому випадку готові переписати розв'язок.

Якщо учневі важко розв'язати завдання, працюючи в парі, то його партнер ставить навідні запитання або пропонує ознайомитись з розв'язком. В таких випадках розв'язок готується раніше. Той, у кого розв'язок викликає складність, відтворює його і коротко записує. При зустрічі з новим партнером йому потрібно буде весь розв'язок відтворити. Якщо завдання дуже складне, то пояснення його розв'язку дає один і той же учень два, а якщо потрібно, то і три рази. Багатьом із учнів потрібні зразки розв'язків, щоб у них самих з'явилося особисте математичне мислення.

При колективній роботі «слабшому» спочатку розповідають, як розв'язується задача, яка для нього виявилась «непосильною». Потім він в наступній парі стає вчителем і знайомить з розв'язком цієї задачі партнера. Якщо він двом-трьом учням пояснить, як розв'язується «важка» задача, то збагатиться прийомами розв'язку.

Таким чином, з метою соціального становлення особистості молодшого школяра, його життєвої компетентності використовувала різноманітні форми і методи кооперативної діяльності, організовуючи навчальну групову роботу у парах змінного складу, як ефективної форми навчання і виховання.

Методика взаємонавчання у парах змінного складу виступає як важливий структурний компонент діяльності початкової школи, яка допомагає учням реалізувати свій потенціал, свої можливості під час здійснення суб'єкт-суб'єктної взаємодії в процесі навчання і пізнання. Робота в парах змінного складу дає можливість кожному учню розібратись з розв'язком будь-якої складної і навіть найскладнішого завдання.

Отже, серед прогресивних ідей, які можуть бути спрямовані на реформування системи сучасної освіти в Україні, є розробка технологій взаємонавчання у парах змінного складу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р., № 87) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>

2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року (Розпорядження Кабінету Міністрів від 14 грудня 2016 р. № 988). [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934>

3. Дьяченко В.К. В парах сменного состава (методика обучения педагога-ерудита А.Г.Ривина, 1918 год)/В.К.Дьяченко//Народное образование.-1989.-№5.-С.74-79.

Колесник Наталія Євгенівна,

кандидат педагогічних наук,

*доцент кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)*

ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНО-ПЕРЕТВОРЮВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗА КОРДОНОМ

Виклики часу зумовили розроблення Концепції «Нова українська школа» – документа, який проголошує збереження цінностей дитинства, необхідність гуманізації навчання, особистісного підходу, розвитку здібностей учнів, створення навчально-предметного середовища, що сприяють вияву творчості дітей. Метою навчання дизайну і технологій є розвиток особистості дитини засобами предметно-перетворювальної діяльності, формування ключових та предметної проектно-технологічної компетентностей.

Концептуальний доробок стосовно предметно-перетворювальної компетентності молодших школярів залишається без практичного втілення його в систему підготовки майбутніх учителів початкових класів. Саме тому проблема формування предметно-перетворювальної компетентності молодших школярів, заснованої на основних теоретичних принципах, є ключовою у світовій педагогічній практиці.

Зарубіжний досвід педагогічних систем, зокрема Великої Британії, Японії, вказує на особливу зацікавленість у формуванні предметно-перетворювальної компетентності молодших школярів [7].

Протягом усієї історії (виникнення, становлення, розвитку) предметно-перетворювальна компетентність молодших школярів залишається соціально та ідейно неоднорідною.

Сучасне розуміння предметно-перетворювальної компетентності молодших школярів виникло не на порожньому місці. У нинішніх його концептуальних тлумаченнях використовуються аргументи, оцінки, точки зору, які є характерними для більш ранніх історичних періодів.

Звертаючись до передісторії предметно-перетворювальної компетентності молодших школярів ХХ століття, виокремимо передусім те, що згадувалося у писемних джерелах та вводилося до сучасної свідомості, набуваючи нового змісту. Слушною є точка зору С.М. Михайлова, що найбільш активно представила розуміння елементів предметно-перетворювальної компетентності молодших школярів грецька античність, застосовуючи звукову та понятійну модель предметно-перетворювальної компетентності, яка означала мистецтво, уміння, майстерність і, водночас, твір якогось майстра. Мистецтво і техніка виступали тоді як різні форми перетворення навколишнього середовища, які доповнювали одна одну, що було характерне для раннього етапу розвитку людської діяльності.

Аналіз відомостей, що містяться у спеціальних виданнях 60–90-х років ХХ століття з проблем предметно-перетворювальної компетентності молодших школярів, свідчить: у структурі формування предметно-перетворювальної компетентності молодших школярів розвинених країн світу існували та існують

суттєві відмінності. У 80-і роки естетико-технологічна освіта молодших школярів зазнає бурхливого розвитку у країнах Південно-Східної Азії, в Австралії та Новій Зеландії [2; 5].

У 80-і роки підготовка майбутніх учителів початкової школи відбувалася на основі використання класичних дизайн-концепцій. Зміст підготовки майбутніх учителів початкової школи починає ґрунтуватися на теоретичних положеннях концепції “фірмового стилю”, розробленої німецьким архітектором П.Бернсом, в якій основним було поєднання художньої образності форми з її пристосованістю до функції, з одного боку, і “технічною природністю” – з іншого. Також поширення набуває концепція “ар нуво” Генрі Ван де Вільде, сутність якої полягала у відстоюванні творчої індивідуальності молодшого школяра.

Розквіт німецької педагогіки припадає на 50–60-і роки, але за браком фінансування урядом землі Баден-Вюртемберг у 1968 році Вище училище в Ульмі було закрито. Значущість даного навчального закладу полягає в тому, що він до рівня науковості розвинув системний дизайн з елементами предметно-перетворювальної компетентності – здійснення навчально-виховного процесу не через окремі, ізольовані дисципліни, а через структурно-логічні зв'язки в них. Важливим моментом у процесі підготовки майбутніх учителів початкової школи стає системний підхід. Його основна ідея полягає в тому, що “системність – властивість, не притаманна об'єкту первісно, вона цілеспрямовано створюється завдяки багатоаспектному і цілісному підходу до проблеми, що розробляється” [4]. Найважливішим завданням системного підходу в підготовці майбутніх учителів початкової школи до формування предметно-перетворювальної компетентності учнів є нетрадиційний розгляд широкого кола специфічних естетичних проблем і, головне, їх практичне вирішення.

Такий підхід багато в чому ґрунтувався на принциповому відході від художньо-інтуїтивних методів на користь логічних, науково обґрунтованих прийомів. У цьому відношенні активно заявили про себе К.Александр, Б.Арчер та інші. Особливо відзначається англійський вчений Дж. Кристофер Джонс – автор відомої книги “Інженерне та художнє конструювання”.

Ефективна загальнодержавна система підготовки майбутніх учителів початкової школи функціонує у Великій Британії [1]. Будучи більш регламентованою, ніж американська, система підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування предметно-перетворювальної компетентності учнів Великої Британії направлена на вивчення “індастріал-дизайну”, предметно-перетворювального та колірно-графічного образотворення. Світовим лідером останніх десятиліть, який успішно працює й нині, є Королівський коледж мистецтв Великої Британії [1].

Провідною в підготовці майбутніх учителів початкової школи з додатковою спеціалізацією у галузі естетико-технологічної освіти у Королівському коледжі мистецтв є теорія Г.Ріда, що предметно-перетворювальна компетентність є самовираженням творця та формою мистецтва [1].

У сучасній Німеччині існує структура спеціалізацій, подібна до британської, також існує подібність і щодо державного регулювання процесів організації предметно-перетворювальної компетентності молодших школярів.

Країни Скандинавії в галузі предметно-перетворювальної компетентності молодших школярів мають поміж себе багато спільних рис. За основними напрямками підготовка майбутніх учителів початкової школи здійснюється таким чином: найбільша кількість студентів навчається на факультетах, що співпрацюють із будівельно-архітектурним сектором (“середовищне мистецтво”, інтер’єр, художні студії).

Підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування предметно-перетворювальної компетентності молодших школярів в Італії є дещо специфічна, зовсім нетипова для решти країн Європи. Система освіти в англійському її розумінні тут взагалі відсутня. Поясненням цього парадоксу є те, що сама культурна атмосфера Італії з її багатовіковими художніми традиціями у поєднанні з прискореним економічним розвитком є однією великою школою – своєрідним живильним середовищем, у якому виростають першокласні спеціалісти [3].

Як загальносвітоглядні, а не методичні настанови італійської гіпотетичної підготовки майбутніх учителів початкової школи виступають три принципи. По-перше, максимальна чіткість, конкретність і навіть вузькість постановки проектних завдань у процесі навчання, що створює перепони на шляху абстрактно-демагогічних інтерпретацій ідеологічної функції напряму і перешкоджає у розвитку студентської амбіційності. По-друге, діалогічне, тобто антиавторитарне навчання. Цей принцип позбавляє викладача ролі одноосібного носія істини і знання. По-третє, значна, якщо не домінуюча, вага гуманітарної складової [3].

Водночас італійська предметно-перетворювальна компетентність, що не має єдино скоординованої системи художньо-конструкторської діяльності, – один із найбільш плодovitих і динамічних у галузі педагогічних експериментів та проектування. По-перше, це широка гуманітарна орієнтація, відсутність корпоративного духу; по-друге, дуже високий творчий потенціал, дух тотального експерименту, поєднаний з ідеєю повної свободи творчості, розкнутості творчої думки, що не визнає ні норм, ні авторитетів; по-третє, високий, практично бездоганний професіоналізм і реалізм естетико-технологічного проектування, що в сумі додає кращим зразкам італійського дизайну неповторного класицизму [3].

Значним у розвитку предметно-перетворювальної компетентності молодших школярів Італії є врахування концептуальних засад естетико-технологічної діяльності, розроблених італійським архітектором Джованні Понті, який був головним творцем та редактором журналу “DOMUS”. Він є експресіоністом у визначенні стилю діяльності і проповідує відірваність від стилю, історичної закріпленості форми мови, а натомість пропонує величезну свободу почуттям. Даний стиль є домінуючим в італійській початковій школі і на сучасному етапі.

У Сполучених Штатах Америки підготовка майбутніх учителів початкових класів, як і сфера освіти в цілому, являє собою строкату картину [4]. Там відсутні єдині стандартні вимоги до змісту навчальних планів, до видачі дипломів про освіту, вчених звань та наукових ступенів тощо. Навчальні заклади мають майже повну автономію, їхня діяльність контролюється лише радами опікунів та інвесторів, а також професійними організаціями. Загальний обсяг знань та час, який відведено для занять з того чи іншого предмета, а також зміст предметів і всі інші кількісні та якісні показники підготовки майбутніх учителів початкової школи визначаються керівництвом навчальних закладів.

В американській початковій школі сформувалася “культурологічна концепція”, згідно з якою предметно-перетворювальна компетентність молодших школярів виникає з прагнення людини знайти підґрунтя не в метафізичних ідеях (ідеалі прекрасного), а в матеріальній дійсності, де проявляється здатність людини та речі оформлювати одне одного: людина створює річ, а оточуючі речі змінюють її життя, буття серед речей.

У змісті підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування предметно-перетворювальної компетентності учнів набуває поширення концепція “арт-дизайну”. Дизайн не позбавлений комерційного змісту (саме цей його бік без прикрас підкреслювався з перших його кроків в Америці У.Тігом, Р.Лоуї). Вони внесли помітний вклад у формування такого характерного для американського дизайну явища як стайлінг. Це є не що інше, як особливий тип формально-естетичної модернізації, за якої зміні підлягає виключно зовнішній вигляд виробу, не пов’язаний зі зміною функції, при цьому не виключаючи покращення його технічних та експлуатаційних якостей [6].

В Японії предметно-перетворювальна компетентність молодших школярів виявляє певну подібність до італійської, незважаючи на її географічну віддаленість. Зауважимо, що виявляється одна загальна фундаментальна закономірність: сприятливі умови для розвитку предметно-перетворювальної компетентності виникають там, де традиційна культура художньої майстерності зустрічається з інтенсивним розвитком промислового виробництва [2].

Система освітніх цій країні перебуває під сильним контролем з боку держави. Ця обставина, зрозуміло, відображається на формуванні програм навчальних закладів, наприклад, інтенсифікацією навчального процесу тощо.

На сучасному етапі відзначається підготовка майбутніх учителів початкових класів в Австралії. В країні, де проживає 17 мільйонів населення, діють близько 40 навчальних закладів естетико-технологічного спрямування.

Нині у світі існує понад 400 провідних навчальних закладів естетико-технологічного спрямування. Статистичний аналіз документів свідчить, що в кожному з таких закладів навчається від 100 до 2000 осіб, а всього – понад 50 тисяч осіб.

Отже, підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування предметно-перетворювальної компетентності учнів за кордоном є не що інше, як спроба перебороти традиційну концепцію навчання для набуття нових знань,

вмінь і навичок, необхідних для вирішення принципово нових завдань, що не мають в минулому будь-яких близьких аналогів і прототипів. У зміст підготовки розпочинають впроваджуватися проектні стратегії, які ґрунтуються на положеннях щодо необхідності структуризації певних технологій управління проектами через розвиненість процесу в просторі, часі, залучення значної кількості людського потенціалу, залежності проектних наслідків від енергетичних, економічних та конкурентних чинників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аронов В. Традиции дизайнерского образования в Великобритании / В. Аронов // Подготовка дизайнеров за рубежом : тр. ВНИИТЭ. – М. : ВНИИТЭ, 1986. – № 50. – С. 13–28.
2. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века : учеб. пособие для самообразования / Б. С. Гершунский. – М. : Пед. о-во России, 2002. – 512 с.
3. Курьерова Г. Итальянская модель дизайна : проектно-поисковые концепции второй половины XX века / Г. Курьерова. – М. : ВНИИТЭ, 1993. – 148 с.
4. Нельсон Дж. Проблемы дизайна / Дж. Нельсон. – М. : Искусство, 1971. – 207 с.
5. Ратанова Т. А. Психофизиологические основы индивидуальности / Т. А. Ратанова. – М. : Моск. психол.-соц. ин-т; Воронеж : Изд-во НПО «МОДЭК», 1999. – 128 с.
6. Сто дизайнеров Запада / под ред. Л.А. Кузьмичева. – М. : ВНИИТЭ, 1994. – 216 с.
7. Clifford J. Histories of the Tribal and the Modern / J. Clifford // Art in America. – New York, April 1985. – P. 176–182.

Корнійчук-Коваленко Світлана Петрівна,

вчитель-логопед, спеціаліст II категорії(ЗДО № 8 «Ялинка», м.Малин)

Зарєчна Лілія Володимирівна,

вихователь(ЗДО№8 «Ялинка», мМалин)

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

«ЛЕПБУК» ТА «ЛЕПБОКС» У РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

Сучасний освітній процес, засвоєння дошкільниками вимог Базового компонента дошкільної освіти, вимагає від педагогів нового підходу до своєї діяльності, впровадження новітніх форм, методів і технологій виховання, розвитку і навчання дошкільників. Порівнюючи дітей, які відвідували дитячий садок десять років тому з сьогоднішніми, можемо зробити висновок, що останні потребують впровадження нових, цікавих підходів, які спонукають їх до дії, розбуджують уяву, фантазію, мислення, стимулюють до самостійної діяльності, та вирішення часом зовсім непростих завдань різними способами.

Ми постійно шукаємо нові шляхи активізації уваги дітей, продумуємо методи і прийоми «пробудження» їх пізнавальної, пошукової активності, адже процес навчання буде ефективним тільки в тому випадку, якщо дитина при цьому уважна і активна, а не тоді, коли її просто завантажують нецікавими фактами та інформацією. Найкращий досвід для дитини той, котрий приносить їй радість і задоволення. Щоб цей досвід приніс дитині користь, він повинен мати для неї сенс. Тому навчання буде продуктивним, якщо в його зміст буде закладено потреби сучасних дітей, а процес навчання і виховання буде здійснюватись з урахуванням їх особливостей, потенціалу і можливостей, буде задовольняти їх потребу в самореалізації. Саме це і є реалізацією мети дошкільної освіти, про що визначено в Законі «Про освіту» від 28.09.2017р., в якому вказано «Метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку

дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок» [1,с.2.].

Саме тому одним із ефективних шляхів розвитку, виховання та навчання дитини ми бачимо у використанні сучасних інноваційних технологій, зокрема технологій «лепбук» та «лепбокс», з якими досить ефективно працюємо у різноманітних напрямках.

Термін «лепбук» (з англійського «lapbook» – книга на колінах) вперше використала у своїй домашній школі мати та письменниця з Вірджинії ТемміДабі. Вона узагальнила досвід використання різноманітних міні книг, автором створення яких була Діна Зайк ще у вісімдесятих роках минулого сторіччя. ТамміДаббі зі свого боку запропонувала вкласти ці міні-книжки в одну оригінальнооформлену папку. Автор назвала цюсаморобну книгу так, тому що вся робота відображається у «книзі», яка може розташуватись на колінах у дитини.

Одним із напрямків роботи з дітьми є формування комунікативних навичок та правильного мовлення у дітей, які відвідують логопедичну групу та мають мовленнєві порушення, а саме ЗНМ. Діти з загальним недорозвитком мовлення - це особлива категорія дошкільників, яка потребує комплексного підходу до навчання та розвитку. Тому вчитель-логопед всі свої зусилля спрямувала на забезпечення відповідних умов для становлення життєво компетентної, самосвідомої, творчої, а головне – цілісної особистості. Перехід до новітніх технологій навчання є неминучим. Саме тому використання інноваційних методик виховання та навчання дітей, стало щоденною практикою у роботі, вчителя – логопеда.

Намагаючись рухатися в ногу з часом та прагнучи якомога результативнішого виправлення мовленнєвих порушень власноруч виготовлено звуковий лепбук, призначений для роботи з дітьми 4-6 років. Звуковий лепбук - ефективний засіб автоматизації звуків, завдяки динамічності, емоційності проведення та зацікавленості дітей він дає можливість багато разів тренувати дитину в повторенні потрібних звуків, сприяє поповненню і активізації словника, формує правильну звуковимову, розвиває зв'язне мовлення та вміння висловлювати свої думки. У цьому полягає його педагогічна значущість. Застосування лепбука допомагає вчити дитину вчитися самостійно.

Всі ігрові завдання і вправи лепбука відповідають певній темі, несуть в собі пізнавальну і розвиваючу функцію і служать для автоматизації та диференціації поставлених звуків, спрямовані на розвиток фонематичного, сприйняття, артикуляційної та дрібної моторики, сприяє формуванню лексико-граматичних категорій.

Продумуючи матеріал для лепбука, ми намагалися якомога більше підбирати завдання на підключення різних аналізаторів:

- **зорового** (картинки, схеми, предмети, мнемотаблиці);
- **тактильного** (пальчикові ігри, вірші в поєднанні з рухами, робота з прищіпками);
- **слухового** (інтонування складів, слів, фраз).

При використанні ігрових завдань лепбука діти з великим задоволенням займаються, при цьому автоматизуються поставлені звуки в грі, здійснюється в більш складній і захоплюючій мовній ситуації, ніж при повторенні певних слів і фраз логопедом.

У кожній ігровій вправі вирішуються завдання мовного розвитку: дихання, артикуляційної моторики, фонематичного слуху, вдосконалення граматичної будови мовлення, закріплення словника, розвиток зв'язного мовлення.

Тема: автоматизація та диференціація звуків «с»-«ш».

Мета: вчити диференціювати звуки «с»-«ш» в ізольованій вимові, словах, реченнях та у зв'язному мовленні, удосконалювати навички фонематичного аналізу та синтезу; розвивати мислення, артикуляційну та дрібну моторику; виховувати інтерес до заняття; звукову культуру мовлення; бажання гарно та правильно виконувати завдання.

Дидактичний посібник складається з двох блоків.

Перший блок містить завдання для розвитку дихання, артикуляційної гімнастики, дрібної моторики, фонематичного сприймання; автоматизації та диференціації звуків «с»-«ш» ізольовано та у словах.

Вправа для дихання представлена у вигляді двох варіантів, проте має одну мету: розвиток довготривалого та цілеспрямованого видиху.

Варіант 1. «Засели Смішариків у їх домівки». Завдання: Смішариків, що на ниточці задути «у домівку».

Варіант 2. «Забий гол Смішарикам». Користуючись трубочкою для напоїв, помпонами та шаблонами Смішариків, дитина через трубочку «задуває» гол у вирізаний шаблон героїв.

Артикуляційну гімнастику дитина робить за прикладом зображених Смішариків, але під супроводом логопеда або вихователя.

З метою кращого засвоєння матеріалу диференціації, використовується метод асоціації. Тобто, символічне зображення звуків: «с» - насос, «ш» - мушля» та відповідно до температури видихуваного повітря. Таким чином наступні завдання базувалися на отриманих раніше асоціаціях: на певні зображення – відповідний звук із самоконтролем видихуваного повітря.

Розвиток фонематичного сприймання супроводжується грою «Семен та Шура», коли вправляння у диференціації звуків відштовхується від положення язичка, що схематично показано стрілочками (вверх-вниз). А вправа «Розсели картки в домівки» ускладнена ще й завданням порахувати склади у слові.

Розвиток дрібної моторики відбувається за допомогою роботи з прищіпками. Насправді, вправа є надскладною у даному блоці, оскільки дитина вже без асоціацій не лише диференціює за інструкцією: «Скажи навпаки» а ще й прищіплює потрібне зображення прищіпкою. Але, разом з тим ця вправа також сприяє розвитку самоконтролю дитини над сприйманням звуку та його відтворення.

Блок 2 є більш самостійним у виконанні вправ (як показує практика з меншою кількістю виправлень з боку логопеда) та переслідує мету вільного спілкування із виправленими звуками, розвитку діалогу та зв'язного мовлення.

Тепер перед дитиною постають завдання: проговорювання чистомовки, робота із сюжетним малюнком, вивчення вірша за схемою, озвучення фільму та створення власного. В більшості вправ дитина вправляється у вимові слів, де звуки «с» і «ш» знаходяться одночасно.

З власного досвіду, зроблено висновок про те, що лепбук це не просто метод роботи над виправленням проблемних звуків, це і дослідження, яке почавшись продовжується і продовжується. Завдання логопеда давати дітям впевненість у власних силах та правильно мотивувати. Результатом роботи є більш ефективно засвоєння дітьми проблемних звуків, формування граматично правильного мовлення, пробудження інтересу до корекційних занять, значна зацікавленість з боку вихователів та батьків.

Для того, щоб викликати інтерес дітей до навчання, зацікавити самим процесом здобування знань, ефективно вирішити питання наступності дитячого садка та школи в старшій групі під час роботи з дітьми використовується технологія «лепбокс». За її допомогою така діяльність перетворюється у легку невимушену гру, в ході якої дитина, виконуючи прості завдання, зможе добре запам'ятати цифру, геометричні фігури, розв'язати задачі тощо. Авторський лепбокс, створений власноруч, є засобом ефективно організації роботи, можливістю систематизувати навчальний матеріал та вправи для того, щоб процес навчання не видавався дитині складним і нецікавим, адже завдання кожного вихователя, знайти шляхи і засоби для заохочення дитини, активно застосовувати свої знання і навички, спрямовані на пошук нових творчих рішень. Лепбокс за принципом створення й використання схожий на лепбук, от тільки це не папка, а тематична коробка. В ній зібрані гри й завдання до певної теми, сховані в різних кишеньках. Щоб їх дістати, діти мають відкрити замочки, розстігнути блискавки, кнопочки, гудзики, липучки. Така недоступність розпалює дитячий інтерес, змушує працювати пальчики й активізує мислення. Темі можуть бути різноманітними. Лепбокс носить інтегрований характер. В даному випадку – це є «Математична скринька».

Мета: закріплювати знання дітей згідно БКДО освітня лінія «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі».

Навчальна: формувати вміння дітей застосовувати математичні знання у практичній діяльності; сприяти формуванню пошуково-дослідницьких умінь в процесі різноманітних дидактичних ігор математичного змісту. Учити планувати свою пізнавальну діяльність та здійснювати її.

Розвивальна: розвивати асоціативне мислення, операції аналізу та синтезу, вміння застосовувати здобуті знання у практичній діяльності (ігрові, математичні, сенсорно-пізнавальні); сприяти розвитку координації рухів, розвивати дрібну моторику пальців рук.

Виховна: стимулювати цікавість, бажання набувати нові знання та вміння; виховувати інтерес до розв'язання логічних завдань.

Лепбокс виготовлений у вигляді куба з цупкого картону. Два ящики склеюють в один розміром 30 x 30 x 30 см. Куб обклеєний фетром. На верхній стороні круглий отвір, крізь який до середини куба прикріплений «чарівний мішечок» із тканини. До інших чотирьох сторін куба кріпляться різні

дидактичні ігри з кишенькою на звороті. Завдяки різноманітним кріпленням сторінки знімаються. Це дає можливість залучити більшу кількість дітей, що можуть грати одночасно.

Варіанти дидактичних ігор: «Пори року», «Назви попереднє і наступне число», «Майструємо геометричні фігури», «Малюємо доріжку», «Знайдемо шарфики для тітоньки Сови та її друзів», «Що змінилось?», «Порахуй тваринок», «Порівняй», «Сусіди», «Порахуй, не помились», «Запам'ятай», «Склади та розв'яжи», «З паличками грай, по схемі викладай», «Склади з частин ціле», «Чарівний мішечок», «Склад чисел знайди пелюстку підбери», «Визнач час з Андрійком».

Плюсилепбоксы полягають у проведенні різних форм діяльності: індивідуальна, парами, робота в групі. Лепбокс є і ефективним інструментом для навчання, запам'ятовування інформації, і великим поштовхом у розвитку дитини. Цей незвичайний посібник завжди привертає увагу дошкільника, і він знову повертається до цієї незвичної «коробки», щоб переглядати, грати з нею, і в той же час, непомітно для себе повторювати досліджуваний матеріал.

У результаті роботи з лепбуком та лепбоксом у дітей розвиваються універсальні вміння, а саме: діти навчилися самостійно пояснювати, приймати власні рішення, використовувати пояснювальне мовлення, ставити багато запитань, висловлювати свою думку, мислити, навчатись, домовлятися з однолітками, а також виявляти пізнавальний інтерес, здійснювати найпростіші форми контролю власної діяльності, перевіряти зроблене, спираючись на надбані знання і вміння.

Отже, інноваційні технології «лепбук» та «лепбокс», допомагають нам будувати навчальну діяльність на основі взаємодії дорослих з дітьми, з орієнтацією на інтереси і можливості кожної дитини. Сприяють розвитку мовлення, допитливості, пізнавальної мотивації та навчальної активності. Виховують організованість у спільній діяльності та дружелюбність.

А для дітей насамперед це гра, творчість і просто цікава форма спільної діяльності дорослого і дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Боровик, І.Г. Скажеш ти обов'язково чітко, гарно кожне слово [Текст] / І.Г. Боровик. – Х. : Видавництво «Ранок», 2009. – 64 с.
2. Державний стандарт початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р., № 87) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/nras/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>.
3. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 206 с.
4. Кожелупенко Т. Селезньова О. «З диво-кубом грай – Україну пізнавай» // Палітра Педагога. – 2018. – № 6. – С. 24-25.

Косякевич О.В.,

вчитель

(ЗСШ № 16 м. Житомира)

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД У МОДЕЛЮВАННІ СУЧАСНОГО УРОКУ

В новому Державному стандарті початкової освіти записано, що метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей,

компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [2,с.1].

Освіта має забезпечити кожному, хто навчається, широкі можливості й умови розвитку та підготовки до життя:

- знань про людину, природу і суспільство, що сприяють формуванню наукової картини світу як основи світогляду та орієнтації у виборі сфери майбутньої практичної діяльності;
- досвіду комунікативної, розумової, емоційної, фізичної, трудової діяльності, що сприяє формуванню основних інтелектуальних, трудових, організаційних і гігієнічних умінь та навичок необхідних у повсякденному житті, продовженні освіти та самоосвіти;
- досвіду трудової діяльності, що відкриває простір для розвитку індивідуальних здібностей особистості і забезпечує її підготовку до життя в умовах соціально-економічного та науково-технічного прогресу;
- досвіду суспільних і особистісних відносин, які готують школярів до активної участі в житті країни [1,с.14].

Але в сучасній освіті існує певна невідповідність між стратегічною метою освіти, визначеною в нормативних документах, — всебічний розвиток особистості дитини — і реальною діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів — надання учням певної суми знань, вироблення вмінь, набуття навичок, контроль та оцінювання цих знань та вмінь. Розв'язати цю невідповідність покликані сучасні педагогічні технології, виникнення й розвиток яких зумовлені ступенем розвитку суспільства й науки. Особливо актуально це в наш час в умовах побудови Нової української школи.

Педагогічна технологія — це конструювання та оцінювання освітніх процесів шляхом урахування людських, часових та інших ресурсів для досягнення ефективності освіти. Педагогічна технологія дає відповідь на запитання, як, яким чином (методами, прийомами, засобами) досягти поставленої педагогічної мети. Таким чином, технологія — це комплекс, що складається з запланованих результатів; засобів оцінки для корекції та вибору методів, прийомів навчання, оптимальних для даної конкретної ситуації; набору моделей навчання, розроблених учителем на цій основі [3,с.68].

Однією з перспективних педагогічних технологій є технологія різнорівневого навчання (рівневої диференціації). Рівнева диференція полягає в навчанні кожного учня на рівні його можливостей і здібностей, створенні умов комфортності та успіху для залучення кожного школяра в діяльність з метою стимулювання пізнавальних інтересів і розвитку навчальних умінь та навичок. Технологія передбачає рівневу диференціацію за рахунок поділу дітей на змінні за складом групи, кожна з яких опановує програмний матеріал на базовому, визначеному державним стандартом, й варіативному рівнях [4,с.282].

Аналіз науково-педагогічних досліджень і практики сучасної початкової освіти, а також власний досвід роботи, дають підстави зробити висновок, що на практичному рівні диференційовані завдання використовуються недостатньо; не всі педагоги усвідомлюють необхідність

диференційованого навчання, недостатньо володіють практичними прийомами організації диференційованих завдань на різних етапах уроку. Метою нашої статті є систематизація і узагальнення способів диференційованих завдань для їх ефективного застосування на різних етапах уроку.

Щороку до першого класу приходять учні, які мають різний рівень підготовки до школи та індивідуальне ставлення до навчання. До того ж кожна дитина має свої риси характеру, свій темперамент, рівень розвитку пізнавальних процесів: сприймання, уяви, пам'яті, уваги, мислення. Відповідно, діти по-різному сприймають і засвоюють навчальний матеріал. Одні учні швидко переходять до виконання наступних завдань, інші учні повільніше виконують вправи, потребують додаткового пояснення, допомоги. Перед вчителем стоїть завдання навчити кожну дитину, без винятку, добре читати, писати, рахувати, розвивати бажання і вміння вчитись. Але вчити всіх дітей однаково не можна. Диференційована форма організації навчальної діяльності дозволяє таку організацію роботи на уроці, коли одному або групі учнів учитель пропонує в певній системі посилені завдання різної складності й цим самим створює сприятливі умови для розвитку і навчання кожного. Учні класу умовно діляться на групи відповідно до рівня розвитку їх навчально-пізнавальної активності, рівня знань, сформованості операцій мислення. У завданнях для першої групи учнів вказується лише мета, а як її досягти, вони знаходять самі. Учні другої групи дається підказка, на що потрібно звернути увагу під час виконання завдання. З учнями третьої групи детально розглядається послідовність кроків, необхідних для пошуку рішення. Під час застосування диференційованих завдань відбувається колективне, групове, індивідуальне навчання, навчання у співпраці, коли вчителі і учні є рівноправними суб'єктами навчання. Диференційовані завдання спрямовані на поєднання загального руху вперед учнів всього класу по шляху опанування знаннями з підтягуванням слабших та систематичний розвиток сильних учнів [5, с.32].

Для здійснення диференційованого навчання вчитель повинен:

- вивчити загальну готовність дітей до навчальної діяльності;
- передбачити труднощі, які можуть виникнути в дітей під час засвоєння нового матеріалу;
- застосовувати в системі уроків диференційовані індивідуальні та групові завдання;
- здійснювати перспективний аналіз: з якою метою плануються завдання, чому їх треба використовувати саме на цьому етапі уроку, як продовжувати роботу на наступних уроках;
- не змінювати структуру уроку, а використовувати диференційовані завдання на певному етапі уроку в залежності від дидактичної мети;
- при підготовці до уроку, використовуючи матеріал підручника, необхідно виділити основне завдання, потім — виділити завдання з різними мірами допомоги, а потім — знайти творчі завдання;
- проводити поетапну роботу, розподіляючи увагу в класі під час роботи двох - трьох варіантів;

- обов'язково дозувати етапи роботи (використовуємо пісочні годинники);
- для поетапної роботи добирати завдання в такому обсязі, щоб усі учні могли одночасно їх виконати;
- використовувати різні форми зворотного зв'язку з учнями (використовуємо віяла, сигнальні картки, планшети);
- пам'ятати, що поділ на групи умовний, і варіант учня може змінюватись на кожному уроці в залежності від рівня засвоєння матеріалу;
- на різних уроках змінювати кольори варіантів, за якими працюють учні (використовуємо, наприклад, картки червоного, жовтого, зеленого кольорів);

Власний досвід роботи дозволяє зробити висновок, що епізодичне використання диференційованих завдань не дає істотних змін у знаннях і розвитку дітей. Диференційовані завдання мають бути постійною формою навчання. Враховуючи те, що рівень готовності учнів до навчальної діяльності різний, конструюються диференційовані для школярів з різними навчальними можливостями. Тому необхідно використовувати такі завдання, що поєднують навчальний процес усього класу з допомогою тим учням, які повільніше сприймають матеріал, і постійним удосконаленням умінь та навичок сильніших учнів.

Отже, основне призначення диференційованих завдань у тому, щоб, знаючи і враховуючи індивідуальні відмінності в навчальних можливостях школярів забезпечити для кожного з них оптимальний характер пізнавальної діяльності у процесі навчальної роботи. Диференційована форма навчання застосовується для роботи з усіма учнями, але особлива увага приділяється тим дітям, які мають низький рівень навчальних досягнень. Для них потрібно добирати завдання, які спрямовані на активізацію процесу сприймання та осмислення нового матеріалу, вчасно надавати допомогу в ході його початкового закріплення, вчити найпростіших способів раціонального мислення.

Організацію освітнього процесу на основі диференційованого навчання в початковій школі систематизувала вчитель початкових класів Балахівської школи Кіровоградської області С.П.Логачевська.

Використовуючи досвід С.П.Логачевської, види диференційованих завдань можна звести до таких видів: диференціація за ступенем складності завдань та диференціація за ступенем самостійності учня [5, с.60].

Застосовуючи диференціацію за ступенем складності, добираю різноманітні завдання, які можна класифікувати таким чином:

- завдання, що потребують різної глибини узагальнення і висновків;
- завдання, розраховані на різний рівень обґрунтування роботи, що виконується;
- завдання творчого характеру [6, с.39].

Диференціація за ступенем складності використовується не лише як засіб систематичного і послідовного розвитку мислення учнів, а також для формування позитивного ставлення до навчання, бо розв'язання посильної задачі стимулює їх до подальшої праці і підвищує самооцінку своїх можливостей. Для цього добираються завдання з нарощуванням ступеня

складності. Поступове ускладнення завдань відкриває учням можливість перейти на більш високий рівень пізнавальної діяльності.

При диференціації за ступенем самостійності добираються завдання однакової складності, але при цьому диференціюється міра допомоги різним групам школярів, зокрема, кількість інформації про хід рішення дозується від найбільш повної до найменш повної. Інформація також варіюється за характером: конкретизація завдань; розв'язання допоміжних завдань, що приводять до вирішення основного завдання; вказівка на прийом розв'язання; навідні запитання; наочне підкріплення [6,с.28].

Під час диференціації за ступенем самостійності використовуються такі групи завдань:

- інструкційні (пам'ятки, з вказівкою на зразок способу дії, з теоретичними довідками);
- завдання з елементами допомоги;
- завдання з елементами осмисленого застосування знань.

Робота над такими завданнями дає можливість учням оволодіти прийомами розумової діяльності. У завданнях для першої групи учнів зазначається лише мета, а шляхи її досягнення вони шукають самі. Учні другої групи до завдання дається підказка, на що слід звернути увагу, працюючи над завданням.

С.П.Логачевська визначила 10 способів використання диференційованих завдань у навчально-виховному процесі для різних груп учнів. Способи класифіковано за етапами уроку в залежності від дидактичної мети уроку, від змісту, об'єму, запасу і якості знань учнів [6, с.6].

На етапі актуалізації опорних знань використовується спосіб підготовки до вивчення нового матеріалу і робота дворівневих груп, що дозволяє систематично повторити вивчений матеріал, готує учнів до усвідомлення нового матеріалу.

На етапі вивчення нового матеріалу використовуються способи:

- багаторазове пояснення, яке допомагає кожній дитині включитись у навчальний процес, ефективно засвоювати новий матеріал;
- поєднання фронтальної, парної та індивідуальної роботи, що дозволяє застосувати в процесі вивчення нового матеріалу колективну роботу, роботу в парах та індивідуальну роботу;
- вироблення правильного свідомого виразного читання, що дає змогу значно вдосконалити навичку читання школярів.

На етапі закріплення вивченого матеріалу застосовуються такі способи:

- зменшення міри допомоги слабшим і ускладнення завдань сильнішим учням, що сприяє переходу сильних учнів до творчих завдань, а слабшим учням — навчитися працювати самостійно;
- варіативна робота над задачами, яка дає змогу навчити кожну дитину самостійно розв'язувати задачі;
- додаткові завдання до основного, які допомагають кожній дитині відшукати самостійний шлях вирішення проблеми на різних етапах уроку;

- вільний вибір варіантів, який дає можливість кожній дитині самостійно вибрати завдання різної складності;
- складання учнями плану, який допомагає виділити головну думку, переказати прочитане за планом.

Диференційований підхід до навчання школярів забезпечує створення комфортних умов навчання, при яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність, що робить продуктивним сучасний урок. Використання різних форм застосування диференційованих завдань створює такі умови, щоб всі, без винятку, школярі досягали мети своїми зусиллями.

Діяльність учителя в процесі реалізації диференційованого підходу спрямовується на переведення учнів від колективних форм роботи до самостійних на основі поступового зменшення міри допомоги.

Ефективність сучасного уроку — це не успіхи окремих учнів, а гарні знання всіх. Саме це і є основним результатом застосування диференційованого підходу.

Диференціація, будучи основоположним принципом організації навчання в сучасній школі, розглядається як вихідне положення щодо визначення змісту, організаційних форм і методів здійснення освітнього процесу відповідно до цілей, закономірностей та побудови педагогічного процесу як диференційованого [7, с. 104].

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). — К.: Райдуга, 1994. — 61 с.
2. Державний стандарт початкової освіти. — 55с. — Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. — К.: Академвидав, 2004. — 352с.
4. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром / Упорядники: Андреева В.М., Григора В.В. — Х.: Вид. група «Основа» «Триада +», 2007. — 352с.
5. Логачевська С.П. Диференціація у звичайному класі. — К.: 1998. — 288с.
6. Логачевська С.П. Методика диференційованого навчання. 150 фрагментів уроків мови і математики в 1-4 класах з елементами диференціації. — Кам'янець-Подільський: Абетка, 2005. — 240с.
7. Чернецька Т.І. Сучасний урок: теорія і практика моделювання: [навч. посібник] / Т.І. Чернецька. — К.: ТОВ «Прайдрук», 2011. — 352 с.

Кравець Валерія Сергіївна,
студентка ІІ М групи,

Самойлюкевич Інна Володимирівна,
кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри англійської мови

з методиками викладання в дошкільній та початковій освіті
навчально-наукового інституту педагогіки
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УРОКУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ (НА ПРИКЛАДІ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ)

Володіння іноземною мовою на сучасному етапі розвитку суспільства передбачає, насамперед, уміння спілкуватися нею у різноманітних життєвих

ситуаціях. Для того щоб повноцінно оволодіти мовою, людина має вивчати її інтегровано, набуваючи ключових компетентностей. Саме тому принцип інтеграції є провідним у концепції Нової української школи, яка визначає 10 ключових компетентностей: спілкування державною (і рідною, у разі відмінності) мовою, спілкування іноземними мовами, математична грамотність, компетентність у природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова компетентність, вміння вчитися впродовж життя, соціальні і громадські компетентності, підприємливість, загальнокультурна, екологічна грамотність, здоровий спосіб життя [4].

Згідно з типовою освітньою програмою з іноземної мови для 1 – 4 класів, урок іноземної мови має значний компетентнісний потенціал для інтеграції кожної з 10 ключових компетентностей. Спілкування державною (і рідною, у разі відмінності) мовою інтегрується через використання українознавчого компонента в усіх видах мовленнєвої діяльності, популяризацію України, української мови, культури, традицій. Математичну грамотність можливо формувати під час розв'язання комунікативних та навчальних проблем. Компетентність у природничих науках і технологіях доцільно розвивати, описуючи іноземною мовою природні явища, аналізуючи та оцінюючи їх роль у життєдіяльності людини. Формування інформаційно-цифрової компетентності забезпечується вивченням іноземної мови з використанням ІКТ. Вміння вчитися впродовж життя розвивається у процесі формування в учнів критичного мислення та об'єктивного ставлення до себе та до своїх досягнень. Соціальні і громадські компетентності формуються на уроці іноземної мови в процесі співпраці з іншими на результат, за умови спілкування саме іноземною мовою. Ініціативність і підприємливість доцільно формувати в процесі навчання діалогічного та монологічного мовлення, адже саме ці види мовленнєвої діяльності забезпечать можливість ініціювати усну, писемну та онлайн взаємодію іноземною мовою для розв'язання конкретної життєвої ситуації. Загальнокультурна компетентність формуватиметься у процесі навчання читання іноземною мовою з метою здобуття інформації. Екологічна грамотність і здоровий спосіб життя доцільно формувати в процесі проектної роботи, пропагуючи здоровий спосіб життя засобами іноземної мови [2].

Поглиблене вивчення компетентнісного потенціалу уроку іноземної мови потребує застосування досліджень, проведених, зокрема, в галузі розвитку підприємницької компетентності. Найбільш фундаментальним сучасним дослідженням шляхів розвитку підприємницької компетентності уявляється рамка підприємницької компетентності Entrecomp, яка пропонує загальне визначення підприємливості як компетентності, що має на меті досягнення консенсусу між усіма зацікавленими сторонами та встановлення зв'язку між сферами освіти та праці [7; с. 12]. Питання інтеграції підприємницької компетентності у процес навчання в старшій школі розглядалося у доробках таких вчених: Е. Бобінської, А. М. Гельбак, К. Кошевської, Г. А. Назаренко, С. М. Прищепи, М. Товкало, І. Унгурян, Р. Шиян та інших [1, 3, 4, 6]. Психологічні основи процесу інтеграції в системі шкільного навчання розкриті в дослідженнях Л. С. Виготського, В. В. Давидова, В. П. Зінченка, Е. Л.

Носенко та інших. І. Унгурян та Н. Куриш розглядають процес інтегрованого впровадження підприємницької компетентності у навчальний процес, Ю. А. Білова визначила внутрішню структуру підприємницької компетентності. Питанню реалізації інтегрованих змістових ліній на уроках англійської мови присвячено дослідження І. В. Самойлюкевич, О. П. Мазко та ін. [5].

Дещо поза увагою дослідників залишаються особливості формування підприємницької компетентності в процесі навчання різних видів мовленнєвої діяльності на уроках іноземної мови в початковій школі.

Мета статті – вивчити компетентнісний потенціал уроку англійської мови в початковій школі на прикладі формування підприємницької компетентності та розробити зразки комунікативних завдань, зорієнтованих на формування підприємницької компетентності в процесі навчання англомовного говоріння.

Для досягнення поставленої мети нам необхідно вирішити такі завдання:

1) з урахуванням психологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку виокремити з Рамки підприємницької компетентності вміння, необхідні й достатні для формування підприємницької компетентності в учнів початкової школи;

2) визначити тематику ситуативного спілкування, запропоновану типовою освітньою програмою з іноземних мов, в межах якої доцільно поєднати комунікативні вміння з підприємницькими та на цій основі розробити зразки комунікативних завдань, зорієнтованих на формування підприємницької компетентності в процесі навчання англомовного говоріння.

Досліджуючи Рамку підприємницької компетентності (EntreComp), ми розглянули три сфери компетентностей: “Ідеї та можливості”, “Ресурси”, “Трансформація в дії”. Перша передбачає такі компетентності як: виявлення можливостей; креативність; бачення; оцінювання ідей; етичне та обґрунтоване мислення. Друга сфера містить наступні компетентності: самосвідомість і самоефективність; мотивація та наполегливість; мобілізація ресурсів; фінансова та економічна грамотність; мобілізація інших осіб. Взяття на себе ініціативи; планування та управління; робота з неоднозначністю, невизначеністю та ризиками; співпраця з іншими особами; навчання через досвід складають компетентності третьої сфери [7].

Для уточнення складу підприємницьких умінь учнів початкової школи, вважаємо за доцільне визначити психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку, які здатні створити внутрішні психологічні умови для формування підприємницької компетентності у молодших школярів. Спираючись на дослідження Л. С. Виготського, В. В. Давидова, В. П. Зінченка, Е. Л. Носенко та інших, ми виокремили наступні характеристики: розвиток соціальних мотивів учіння, тісний зв'язок сприймання з практичною діяльністю, розвиток і збільшення питомої ваги словесно-логічної, смислової пам'яті у порівнянні з образною, творчий характер уяви, яскрава емоційність, реактивність, вразливість до новизни, естетичне ставлення до довкілля, допитливість, широта інтересів, сугестивність, розвинута уява та фантазія.

На основі психологічних характеристик дітей молодшого шкільного віку, нами було виявлено ті складові сфер компетентностей, які можуть успішно формуватися в початковій школі (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Відповідність психологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку складовим сфер компетентностей
Рамки підприємницької компетентності

Психологічна особливість	Сфера компетентностей	Складова сфери компетентностей
розвинута уява та фантазія	Ідеї та можливості	креативність
допитливість, широта інтересів, сугестивність		етичне та обґрунтоване мислення
розвиток соціальних мотивів учіння	Ресурси	мотивація та наполегливість
яскрава емоційність, реактивність		мобілізація інших осіб
розвиток і збільшення питомої ваги словесно-логічної пам'яті		фінансова та економічна грамотність
безпосередність, яскрава емоційність	Трансформація в дії	взяття на себе ініціативи
сугестивність, естетичне ставлення до довкілля		планування та управління
тісний зв'язок сприймання з практичною діяльністю		навчання через досвід

Згідно з типовою освітньою програмою з іноземної мови для 1–4 класів формування ключової компетентності “Ініціативність та підприємливість” реалізується через інтегровану змістову лінію “Підприємливість та фінансова грамотність”. Вона ж, у свою чергу, передбачає розвиток умінь ініціювати усну, писемну, зокрема онлайн взаємодію іноземною мовою для розв’язання конкретної життєвої ситуації, а також формування таких ставлень як:

дотримання етичної поведінки під час розв'язання життєвих ситуацій, комунікабельності та ініціативності, креативності [2]. За орієнтовною тематикою ситуативного спілкування у процесі вивчення теми “ Я, моя родина і друзі ” учень може виявляти ініціативу та відповідальність у плануванні робочого дня , з теми “Харчування ” учень може скласти просте меню з корисних продуктів та раціонально розподіляти кошти під час покупки, з теми “ Подорож ” учень може обирати оптимальний вид транспорту, з теми “Свята й традиції ” учень може розуміти необхідність планування покупок на святкування у межах бюджету.

Оскільки типова освітня програма не обмежує діяльність учителів у виборі змістового наповнення кожної теми, то, застосувавши Рамку підприємницької компетентності, ми здійснили спробу розширення діапазону тем, в межах яких також можливе формування підприємницької компетентності. Результати подано у таблиці 2.

Таблиця 2

Взаємозв'язок між психологічними особливостями дітей молодшого шкільного віку, тематикою ситуативного спілкування та комунікативними вміннями підприємницького спрямування

Психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку	Тематика ситуативного спілкування	Комунікативні вміння підприємницького спрямування
Збільшення питомої ваги словесно-логічної пам'яті	Відпочинок і дозвілля	Може розрахувати приблизну вартість витрат для відпочинку та дозвілля
Тісний зв'язок сприймання з практичною діяльністю, естетичне ставлення до довкілля	Природа та навколишнє середовище	Може виявляти ініціативу у виборі екологічних видів транспорту, враховуючи вартість проїзду
Розвинута уява, тісний зв'язок сприймання з практичною діяльністю	Помешкання	Може виявляти схильність до оптимального і зручного меблювання своєї кімнати
Розвиток соціальних мотивів учіння	Школа та шкільне життя	Може розраховувати приблизний час для виконання домашніх завдань

У типовій освітній програмі з іноземної мови для початкової школи вказано, засобами іноземних мов учнів орієнтують на усвідомлення власних

фінансових потреб, продукування ідей та їх реалізацію, уміння визначати пріоритети та планувати дії [2]. З цього видно, що підприємницька компетентність передбачає не лише фінансову грамотність, а є набагато ширшим поняттям.

Враховуючи дані виокремлених з Рамки підприємницької компетентності вмінь, необхідних й достатніх для формування підприємницької компетентності в учнів початкової школи з урахуванням психологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку та визначивши тематику ситуативного спілкування, запропоновану типовою освітньою програмою, в межах якої доцільно поєднати комунікативні вміння з підприємницькими, ми розробили зразки комунікативних завдань, зорієнтованих на формування підприємницької компетентності відповідно до рівнів розумових процесів за таксономією Бенджаміна Блума.

Наведемо приклади формулювання комунікативних завдань за рівнями розумових процесів за темою “Відпочинок і дозвілля”. На першому рівні таксономії Б. Блума – на рівні знання/запам’ятовування - з цієї теми учень може перераховувати види хоббі, називати свої улюблені місця для відпочинку. Це сфера компетентностей - “Трансформація в дії”, компетентність – навчання через досвід. На рівні розуміння інформації учень може описати, як він проводить вільний час, обирає види відпочинку за своїм смаком. Сфера компетентностей - “Ідеї та можливості”, компетентність – етичне та обгрунтоване мислення. На рівні застосування інформації учень може розрахувати приблизний час відпочинку в робочий день, пояснити необхідність корисного проведення вільного часу. Сфера компетентностей - “Трансформація в дії”, компетентність – планування та управління. Наступний рівень – рівень аналізу з передбачає, що учень може порівнювати проведення свого вільного часу з іншими, називати наслідки недбалого його витрачання. Сфера компетентностей - “Ресурси”, компетентність – мобілізація інших осіб. На п’ятому рівні – рівні оцінювання - етапі учень вже може довести, чому активно проведений вільний час є корисним, рекомендує свої шляхи щодо проведення вільного часу товаришами, оцінює їх діяльність. Сфера компетентностей - “Ідеї та можливості”, компетентності – етичне та обгрунтоване мислення та креативність. Оскільки найвищим рівнем розумових процесів за таксономією Б. Блума є творення, учневі можна запропонувати згрупувати корисні та шкідливі види занять у вільний час, придумувати прибуткові, але корисні хоббі. Сфера компетентностей - “Ресурси”, компетентність – фінансова та економічна грамотність.

Представимо розроблені нами зразки комунікативних завдань за іншими темами програми відповідно до рівнів розумових процесів у таблиці 3.

Таблиця 3

Зразки комунікативних завдань відповідно до рівнів розумових процесів

Розумові процеси	Компетентність (згідно EntreComp)	Зразки комунікативних завдань підприємницького спрямування			
		Теми			
		“Я, моя родина	“Харчування”	“Подорож”	“Свята й

		і друзі”			традиції”
Знання	Етичне та обгрунтоване мислення, креативність	Скласти орієнтовний режим дня, відтворити, засвоєні міні-діалоги, використовуючи слова ввічливості	Перерахувати назви продуктів харчування, відтворити мікро-діалоги та міні-монологи з теми	Скласти список назв видів транспорту, скласти список необхідних речей для подорожі, показати на карті світу певні материки, країни тощо	Перерахувати назви свят та їх певних атрибутів, відтворити міні-тексти з теми, скласти асоціативні кущі до кожного зі свят
Розуміння	Етичне та обгрунтоване мислення, фінансова та економічна грамотність, взяття на себе ініціативи	Пояснити важливість дотримання режиму дня, переказати почуту інформацію з теми і ділитися нею з друзями, використовуючи інші слова, пояснити необхідність конструктивного розв’язання конфліктів з оточуючими зі свого досвіду	Розпізнати корисні та шкідливі продукти харчування, розташувати їх відповідно до добових прийомів їжі, підкреслити важливість вживання здорової їжі	Розташувати види транспорту відповідно до ціни, розпізнати, про який вид транспорту йдеться в описі, обрати найоптимальніший вид транспорту для подорожі	Розташувати свята відповідно до дати, розпізнати за атрибутикою свято, переказати своїми словами (3 – 4 речення) відзначення певного свята у своїй родині
Застосування	Креативність, фінансова та економічна грамотність, планування та управління	Створити свій режим дня відповідно до власних потреб, правильно використати необхідну лексику у природних або штучно створених мовленнєвих ситуаціях, врахувати думки кожного учасника, співпрацюючи у групі, брати участь в	Складати просте меню з корисних продуктів, продемонструвати свій міні-проект “Му plate” (окремо для сніданку, ланчу, обіду та вечері), розрахувати вартість покупки відповідно до своїх фінансових можливостей	Продемонструє переваги обраного виду транспорту для подорожі, проілюструвати доцільність певного виду транспорту для подорожі до обраного місця призначення (використовується карта)	Розрахувати вартість найпростіших покупок для святкування, пояснити необхідність планування бюджету до святкувань

		інтерактивних вправах			
Аналіз	Планування та управління, навчання через досвід, етичне та обгрунтоване мислення	Вибрати найнеобхідніше під час сприймання інформації, правильно побудувати діалог та монолог, виокремлює відмінності у спілкуванні з людьми різного віку	Визначити причини і наслідки шкідливого харчування, встановити послідовність дій у найпростіших рецептах страв	Встановити послідовність підготовки до подорожі, визначити приблизний маршрут подорожі за картою, розділити необхідні речі для подорожі та другорядні	Визначити наслідки відсутності чіткого плану бюджету до свят, зіставити і порівняти можливі витрати для певних свят, зіставити свої сімейні традиції та традиції свого друга
Оцінювання	Мотивація та наполегливість, взяття ініціативи на себе, фінансова та економічна грамотність	Зробити висновки про виконану роботу, оцінити діяльність інших так, щоб уникнути конфлікту, розповідає про своє місце у родині та свої обов'язки у ній	Довести важливість вживання корисної їжі, обгрунтувати свою думку під час дискусії, порекомендувати взаємозамінні, але вигідні за ціною) продукти під час покупки	Довести свою думку щодо оптимальності того чи іншого видів транспорту під час дискусії, аргументувати чому саме важливо планувати свою подорож,	Порівняти кількість витрат на святкування, порекомендувати свої варіанти розподілу бюджету на свята, підтримати одну зі сторін під час дискусії з елементами і дебатів
Творення	Взяття ініціативи на себе, креативність, планування та управління, мотивація та наполегливість	Реагувати ввічливо на думки інших, поєднувати їх для досягнення результату співпрацюючи у групі	Групувати за певними ознаками продукти харчування (за поданою ціною, складом тощо), скомбінувати продукти харчування відповідно до	Розробити спільний з групою проект "Моя подорож пішки", створюючи маршрут, продумуючи зупинки, зібравши необхідні речі,	Скомбінувати відповідні атрибути до свят, придумати нові елементи святкувань, організувати уявне святкування в класі,

			часу прийому їжі, запропонувати свою рекламу певного продукту харчування	згрупувати дорожчі та дешевші види транспорту, спланувати свою подорож	запропонувати свої варіанти святкувань
--	--	--	--	--	--

Врахувавши дані виокремлених з Рамки підприємницької компетентності вмінь, необхідних й достатніх для формування підприємницької компетентності в учнів початкової школи з урахуванням психологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку, визначивши тематику ситуативного спілкування, запропоновану типовою освітньою програмою, в межах якої доцільно поєднати комунікативні вміння з підприємницькими та розробивши зразки комунікативних завдань, зорієнтованих на формування підприємницької компетентності відповідно до рівнів розумових процесів за таксономією Бенджаміна Блума, ми дійшли висновку, що підприємницька компетентність передбачає не лише фінансову грамотність, але й розвинуте критичне мислення, комунікабельність, здатність оптимально розподіляти свій час та можливості тощо. У нашому дослідженні ми не лише акцентуємо увагу на лінгвістичному аспекті, а й інтегруємо знання з повсякденного життя в процесі навчання учнів англійської мови. Це є важливою складовою формування підприємницької компетентності учнів початкової школи.

Отже, продемонстровані нами зразки комунікативних завдань, зорієнтованих на формування підприємницької компетентності відповідно до рівнів розумових процесів за таксономією Бенджаміна Блума показують, що урок англійської мови в початковій школі має вагомий потенціал для формування підприємницької компетентності молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гельбак А. М. Формування підприємливості учня як ключової компетентності для життя: [методичні рекомендації] / А. М. Гельбак. – Кропивницький : КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2017. – 24 с.
2. Іноземні мови. Навчальні програм для 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл (ОНОВЛЕНО) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>
3. Назаренко Г. А. Формування підприємницької компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів у відповідності до вимог нових державних стандартів: [метод. посібник] / Г. А. Назаренко. – Черкаси: ЧОПОПП, 2014. – 68 с.
4. Проект для обговорення «Нова школа» (простір освітніх можливостей) / за заг. ред. М. Грищенко. – К. 2016. – 34 с.
5. Самойлюкевич І. В., Забелло Л. О., Глібок І. А., Деньгаєва С. В. та ін. Методичний експрес: Інтегровані змістові лінії та шляхи їх реалізації на уроках англійської мови : Навч.-метод посібник для студентів загально-освітніх навчальних закладів. – Житомир: Вид-во О. О. Євенок, 2017. – 104 с.
6. Уроки з підприємницьким тлом : [навчальні матеріали] / за заг. ред. Е. Бобінської, Р. Шияна, М. Товкало. – Варшава : Сова, 2014. – 398 с.
7. Vasigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., Van den Brande, G. (2016). EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework. Люксембург: Publication Office of the European Union; EUR 27939 EN; doi:10.2791/593884

Кучер Олена Миколаївна,
заступник директора з навчально-виховної роботи, вища кваліфікаційна
категорія, «старший вчитель»
(Коростенський міський колегіум)

ОСВІТНІЙ ПРОСТІР НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Створення нового освітнього середовища - одна з передумов реформ в освіті та ефективної роботи Нової української школи. Освітній простір школи - просторово-предметний компонент - предметні засоби, сукупність та певне розташування яких створює умови для організації потрібних дій суб'єктів.

Якщо раніше освітній простір мав лише «...сприяти забезпеченню педагогічного процесу та проведенню позакласної навчально-виховної роботи.» [1, п.8.1], то зараз школа «...повинна забезпечувати оптимальні умови для організації освітнього процесу» [5]. А це означає, що освітній простір має бути багатофункціональним та гнучким, що сприятиме різним формам роботи, мотивуючи учнів до навчання. Передбачається оновлення шкільних будівель. Вони стануть енергоефективними, набудуть мотивувального та креативного дизайну, технологічності та інклюзивності.

Англійські дослідники доводять, що найбільше на успішність учнів впливає простір класу. Має велике значення для мотивації та розвитку учнів і загальношкільний дизайн. Але не завжди є можливість перелаштувати одразу всю школу, тому оновлення простору класу матиме значний ефект.

Завдання кожного освітнього закладу переформатуватися. На допомогу у досягненні цієї мети Міністерство освіти і науки видало рекомендації щодо створення освітнього простору для Нової української школи. Про це йдеться у наказі №283 від 23 березня «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи».

«Особливістю Нової української школи є, поміж іншого, організація такого освітнього середовища, що сприятиме вільному розвитку творчої особистості дитини. З цією метою змінюються просторово-предметне оточення, програми та засоби навчання. У Новій українській школі зростає частка проектної, командної, групової діяльності у педагогічному процесі. Відповідно урізноманітнюються варіанти організації навчального простору в класі. Крім класичних варіантів, використовуються новітні, наприклад, мобільні робочі місця, які легко трансформувати для групової роботи. Планування і дизайн освітнього простору школи спрямовуються на розвиток дитини та мотивації її до навчання. Освітній простір Нової української школи не обмежується питаннями ергономіки. Організація освітнього простору навчального кабінету потребує широкого використання нових ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів навчання, оновлення навчального обладнання...» [4].

У тому ж наказі рекомендується для учнів початкових класів створити 8 навчальних осередків:

- навчально-пізнавальної діяльності (з партами/столами)
- змінні тематичні осередки (дошки/фліп-чарти/стенди для діаграм з ключовими ідеями);
- гри (настільні ігри, інвентар для рухливих ігор);

- художньо-творчої діяльності (полички для зберігання приладдя та стенд для змінної виставки дитячих робіт);
- куточок живої природи для проведення дослідів (пророщування зерна, спостереження та догляд за рослинами, акваріум);
- відпочинку (з килимом для сидіння та гри, стільцями, кріслами-пуфами, подушками з м'яким покриттям);
- дитяча класна бібліотечка;
- осередок вчителя (стіл, стілець, комп'ютер, полиці/ящики, шафи для зберігання дидактичного матеріалу тощо) [4].

На що потрібно звернути увагу, оновлюючи освітній простір школи та класу?

Сучасний освітній простір має бути багатофункціональним, мінливим та стабільним одночасно. Це дозволить, залежно від потреб освітнього процесу, швидко змінювати простір, впроваджувати різноманітні форми роботи, а також одночасно забезпечить порядок та керованість у роботі з дітьми.

Ці задачі досягаються через відповідне зонування. У класі слід виділити незмінні стаціонарні осередки: робоче місце вчителя, основна класна дошка, ємкості для зберігання навчальних матеріалів. Інші осередки чи зони класу можуть бути мобільними, забезпечувати гнучкість, можливість швидкої реорганізації. Перш за все, це шкільні парти- учнівські робочі місця. Різні види роботи вимагають постійної зміни локацій: дітям потрібно працювати самостійно, у парах чи групах по 3-4-6 осіб. Тому модульні меблі мають бути достатньо легкими для пересування, а також без нахилу, щоб школярі могли, наприклад, малювати на великих ватманах чи працювати з Lego.

Письмову роботу чи лекційні заняття бажано виконувати, використовуючи стандартні столи та стільці; бесіди та обговорення краще проводити без столів, у колі, сидячи на стільцях або на підлозі (на килимі чи подушках); для індивідуальних та групових завдань робочі місця можуть бути різними: згруповані стандартні столи, пуфи, крісла чи дивани, і низенькі столики, що дозволяють працювати, сидячи на підлозі.

Які саме меблі мати в класі та як їх використовувати – відповідь на це запитання найкраще може дати вчитель, виходячи з власного досвіду роботи та підходів до організації класної кімнати. Головне, щоб меблі легко трансформувалися, залишали достатньо простору для активності, не захаращували приміщення, не обмежували вибір форм роботи.

Важливе значення має кольорова гамма. Вона впливає на настрій, створює емоційну атмосферу, мотивує, налаштовує учнів до роботи чи, навпаки, може відволікати чи заважати. Гармонійне поєднання кольорів, цілісний підхід до правильного підбору може створити ту загальну атмосферу, що зробить приміщення комфортним для перебування. Колір стін чи підлоги, дверцят шаф чи ніжок столів – усі елементи простору треба підбирати на основі єдиного підходу, не протиставляти, а взаємно доповнювати одне одного.

Бажано використовувати у початкових класах теплі кольори: червоний, жовтогарячий, жовтий. Вони створюють затишну атмосферу, сприяють спілкуванню, заохочують різні види активності. Проте занадто яскраві кольори збуджують, дратують, надміру стимулюють, можуть викликати неконтрольовану поведінку. Основні кольори приміщення – кольори стін та великих меблевих поверхонь – мають бути легкими, спокійними. Яскравіші ж кольори використовують для привертання уваги: наприклад, стіна з класною дошкою може мати глибше та інтенсивніше забарвлення [2].

У дизайні інтер'єру класу значну роль грає оформлення стін. Тут існує дві крайності. Стіни класу можуть бути порожніми та монотонними, які демотивують і пригнічують емоційне налаштування. Чи навпаки, перенасичені різноманітним оформленням та декоруванням, переобтяжують візуально, що не відповідає потребам учнів. Дизайн класного приміщення має бути врівноважений, забезпечувати достатню, але не надмірний візуальний вплив. У роботі вчителя є чимало можливостей створити гармонійний простір, або, навпаки, перевантажити клас численними, начебто корисними, навчальними матеріалами.

Рекомендується виставляти в класі лише ті навчальні матеріали (плакати, таблиці), що безпосередньо стосуються теми уроку. Сподівання, що учні запам'ятають математичні формули чи форми дієслів лише тому, що ця інформація постійно розміщена на стіні, є марними: навчання – це активний та цілеспрямований процес, мимовільне споглядання не дає бажаного результату. Для навчальних матеріалів треба виділяти та обладнувати спеціальні демонстраційні площини, розташовуючи їх так, щоб учням було зручно дивитись на них на уроці. Обладнання для змінних навчальних матеріалів може бути дуже простим: коркова або магнітна стрічка на стіні, акуратна дерев'яна планка чи просто натягнута вздовж стіни лінва. Загалом рекомендується слідкувати, щоб плакати, таблиці, виставки вкривали не більше ніж половину площі стін, і при цьому, були добре впорядкованими.

Ось деякі рекомендації від Марини Пристинської, керівника початкової школи Новопечерського району м.Києва.

Багато речей, які стануть частиною освітнього простору, школярі формують разом з учителями. Навчальне середовище має постійно змінюватися й доповнюватися протягом навчального року. Передусім візуальний освітній простір повинен нести інформацію про учнів та вчителів. У дітей має бути можливість показати те, що для них важливо. Наприклад, вправа «Розкажи і покажи» спрямована на те, щоб за допомогою візуальних матеріалів та малюнків дізнатись цікаву інформацію один про одного. Вчитель має визначити в класі осередки, які будуть заповнюватися візуальними розповідями дітей. Фото дітей та вчителів класу з датами днів народження можна розмістити на спеціальних стікерах на дверях класу або виділити для цього частину стіни. Можна облаштувати в одному з кутків класу «Дошку настрою» зі списком учнів та стікерами, які діти ставлять навпроти свого прізвища зранку, а протягом дня мають можливість змінити. Якщо вчитель або однокласники бачать сумний смайлик, неодмінно запитають: «Чому тобі сумно? Чим можемо

допомогти?» Також клас має розробити правила, оформити їх на ватмані у формі коротких записів або малюнків, якщо діти ще не вміють писати. Потім ці правила розміщують у класі на видному місці. Не слід забувати і про результати групових робіт учнів — після презентації проектів і тем ці аркуші слід прилаштувати на стінах. Дієвою буде «Стіна слів». Краще розмістити її одразу під дошкою. Вона необхідна для того, щоб нові слова, значення та правопис яких діти не знають, були перед їхніми очима [3].

Новий освітній простір формується заради розвитку учнів та підвищенню їх позитивної мотивації до навчання. Дизайн, інтер'єр та облаштування шкільних приміщень мають створити умови для позитивної мотивації та налаштування на продуктивну роботу, забезпечити сприятливу емоційну атмосферу, забезпечити оптимальні можливості для різноманітних форм навчальної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу. ДСанПіН 5.5.2.008-01. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0063588-01>
2. Данило Косенко. «Як створити шкільний простір, що мотивуватиме учнів навчатися.». [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://nus.org.ua/articles/yak-stvoryty-shkilnyj-prostir-shhohmotyvuvatyme-uchniv-navchatysya/?fbclid=IwAR0wmTI39KINPMIZRsq33QnL8DnztfJMMAB_bjfbxOiyVjlg6whOo4OJD2M
3. Марина Пристинська. «Як вдосконалити шкільний дизайн у стилі НУШ». [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://osvitoria.media/experience/yak-vdoskonalyty-shkilnyj-dyzajn-u-styli-nush/>
4. Наказ Міністерства Освіти та Науки №283 від 23.03.2018. «Про затвердження методичних рекомендацій щодо організації освітнього простору Нової української школи». [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://imzo.gov.ua/2018/03/25/nakaz-mon-vid-23-03-2018-283-pro-zatverdzhennya-metodychnyh-rekomendatsij-schodo-orhanizatsiji-osvitnoho-prostoru-novoji-ukrajinskoji-shkoly/>
5. Проект наказу Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти» від 31.09.2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE31743.html

Лугін Вікторії,

студентка 41 групи

навчально-наукового інституту педагогіки;

Рудницька Неля Юрївна,

доцент, кандидат педагогічних наук

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Постановка проблеми та її значення. У сучасному житті розвиток пізнавальної активності молодших школярів є дуже важливим для дослідження серед інших проблем сучасної педагогічної науки та практики, адже з кожним роком все менше дітей виявляє високу зацікавленість в навчанні. Тому задля того, щоб навчання було успішним, необхідно розвивати інтерес до вивчення початкових наук.

В умовах сучасної науки, її зміцнення та розвитку науково-технічного прогресу саме математична підготовка молодшого покоління є важливою та необхідною складовою навчання. Головною метою вчителя на уроках

математики є створення великої мотивації до розумових та практичних дій, самостійного розмірковування, пошукової діяльності, критичного мислення, пізнавальних та творчих здібностей.

«Чим більша активність, самоорганізація учнів, тим вища ідеальність дії, спрямована на навчання чи управління. Якщо ми грамотно узгодимо зміст і форми навчання з інтересами школярів, то вони тоді самі будуть прагнути дізнатись: а що ж далі? Узгоджуємо темп, ритм і складність навчання з можливостями учнів - і тоді вони відчують свою успішність і самі захочуть її підкріпити» [1, с. 9-12].

Аналіз наукових досліджень. В.О. Сухомлинський вважав, що навчальний процес у сучасній школі повинен розвивати всемогутню радість пізнання. [2, 59 с.].

Значний внесок у розробку теоретичного та практичного курсів методики навчання математики в початковій школі зробили науковці-методисти Е. І. Александрова, Б. Г. Дрозд, М. В. Козак, О. А. Комар, Г. І. Коберник, Д. В. Клименченко, О. П. Корчевська, О. Д. Нікуліна, Г. І. Мартинова, О. Я. Митник та ін.

Важливою умовою активізації пізнавальної діяльності учнів в процесі навчання є знання психологічних закономірностей розвитку школярів. Це можна відмітити в працях Б. Г. Ананьєва, В. О. Крутецького, П. Д. Кудрявцева, Н. О. Менчинської, С. Л. Рубінштейна та ін. В існуючих наукових дослідженнях розглядаються питання формування пізнавальної активності, показано її природу та сутність.

Мета статті: теоретично вивчити та дослідити рівень розвитку пізнавальної активності молодших школярів на уроках математики.

Виклад основного матеріалу. Експериментальне дослідження вивчення рівня розвитку пізнавальної активності на уроках математики проводилося на базі Ірпінської спеціалізованої ЗОШ І-ІІІ ст. з поглибленим вивченням економіки та права №2 серед вибірки 15 учнів 3-В класу.

Пізнавальна активність не дозволяє учням чекати на допомогу сторонніх, бути залежним від чужої думки, а дозволяє самостійно шукати відповіді на запитання або пізнання нового. Ця риса підштовхує молодших школярів на деяких самостійних дій: знайти відповіді на поставлене запитання, прочитати додатковий матеріал, написати. Тому не дивно, що активні учні виділяються своєю обізнаністю та більшою самостійністю у вирішенні завдань, заданих учителем, і в життєвих ситуаціях. Але для того, щоб успішність учнів була на високому рівні, необхідно досягнути високого розвитку пізнавальної активності, тоді вони будуть прагнути отримати нові знання, навички та вміння і в якості заохочення отримувати високі оцінки за свої отримані знання, які також впливають на розвиток пізнавальної активності та інтересу.

К. Д. Ушинський стверджував, що інтерес учня до навчання підтримується успіхом. На його думку інтерес прокидається лише тоді, коли є натхнення, яке з'являється від успіху в процесі оволодіння знаннями. Дитина, яка ніколи не пізнала радості праці в навчанні, не відчула гордості від того, що труднощі подолані, втрачає бажання й інтерес навчатись [3, с. 150]. Тому

першочерговим завданням вчителя К. Д. Ушинський вважав необхідність дати дітям можливість досягти успіху у навчанні, відчувати радість від своєї праці, пробудити в їхніх серцях почуття гордості за свої досягнення і за самого себе.

Для того, щоб визначити реальну пізнавальну активність на уроках математики, нами було проведено тестування дітей за методикою Б.К. Пашнєва, мета якого оцінити рівень пізнавальної активності молодших школярів.

Дослідження проводилося на базі Ірпінської спеціалізованої ЗОШ І-ІІІ ступенів з поглибленим вивченням економіки та права №2, участь в якому взяло 15 учнів 3-В класу. Діти, які проходили тестування були вибрані випадковим чином, тобто вони мають різний рівень навчальних досягнень, інтелектуальної спрямованості, самостійності у виконанні роботи, різні пізнавальні інтереси.

Опитувальник складається з двох груп запитань: 42 запитання, спрямовані на вивчення пізнавальної активності та 10 запитань, з допомогою яких досліджується показник нещирості або соціальної бажаності відповіді. Є показники норми для учнів віком від 9 до 17 років, окремо для хлопчиків та дівчат.

Результати, отримані під час проведення дослідження дають змогу визначити рівень розвитку пізнавальної активності молодших школярів.

Таблиця 1.1.

Аналіз рівнів розвитку пізнавальної активності учнів 3-В класу

Рівень	Кількість учнів	Кількість учнів у %
Низький	1	6%
Середній	9	60%
Високий	5	33%

Проаналізувавши результати дослідження рівня розвитку пізнавальної активності школярів серед учнів 3-В класу, ми визначили, що 1 (6%) дитина має низький рівень пізнавальної активності, 9 (60%) дітей – середній рівень активності і 5 (33%) учнів – високий рівень.

Отже, можна зробити висновок, що розвиток пізнавальної активності учнів молодших класів є недостатнім, тому до навчальної діяльності цих учнів потрібно вносити зміни, тобто додавати інноваційні технології та різні дидактичні методи навчання.

Для розвитку активності, творчих здібностей, необхідно мати інтерес, зацікавленість до вивчення предмету та докласти до цього розумові та вольові зусилля. А для цього вчителю треба докласти немало зусиль, щоб налаштувати учнів на правильний та вірний шлях, який приведе до хороших наслідків. Для цього варто постійно пропонувати учням завдання, які потребують активності та самостійності думок, кмітливості, вміння швидко оцінювати ситуацію та реагувати на її зміни.

Щоб зробити процес навчання математики цікавим, слід добирати нестандартні завдання, які б розвивали логічне мислення, вчили дітей розмірковувати, думати. Водночас потрібно пам'ятати про індивідуальні

особливості розвитку учнів. Виконання однотипних вправ призводить до затухання розумової діяльності. Варіативність, навпаки, забезпечує найбільшу гнучкість і рухливість умінь, що формуються, дає можливість використовувати їх у найрізноманітніших умовах. Для цього вчителю потрібно забезпечити на уроці використання різноманітних ігор, комп'ютерних та інтерактивних технологій, які спрямовані на активізацію учнівської діяльності, пошукової роботи, творчого та критичного мислення. К.Д. Ушинський писав, що в грі формуються всі сторони душі людської, її розум, її серце і її воля [4].

Використовувати різноманітні інтерактивні методи, ігри дуже важливо у педагогічній діяльності, тому що метою такої роботи є допомогти малим школярам навчитись планувати свою діяльність; організовано працювати; учитись запитувати і відповідати; пізнавати не лише себе, але й інших; аналізуючи, знаходити головне; правильно доводити свою думку; доповнювати, продовжувати, завершувати; учитись порівнювати; іти від причини до наслідку; навчитись контролювати й оцінювати.

Також необхідно з перших днів навчання подбати про те, щоб відвідування школи для дитини не було обтяжливим, щоб учень формував пізнавальний мотив навчання, який домінував би у подальшому навчанні.

ЛІТЕРАТУРА

1. А. Гін. Прийоми педагогічної техніки. Серія: Нові формати освіти / Гін А. – К.: ВГ «Основа», 2015 - 112 с.
2. О. Горська, Л. Живицька. Активні методи навчання при викладанні методики мови. Школа першого ступеня: теорія і практика / Горська О, Живицька Л. - Переяслав-Хмельницький – 2003. - 55-62 с.
3. Ушинский К. Д. Человек как предмет воспитания: Опыт педагогической антропологии: В 2 т. / К.Д. Ушинский. – М., 1950. - 774 с.
4. Харламов И. Ф. Как активизировать учение школьников / И. Ф. Харламов. – Минск: Народнаясвета, 1975. – 208 с.

Нагорна Юлія Володимирівна,

вчитель початкових класів, II категорія

(Коростенський міський колегіум)

ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНО-НАВЧАЛЬНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК В УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ

Анотація. У статті розкрито суть ігрової діяльності у формуванні умінь і навичок в молодших школярів, визначено види ігор їх структуру. Обґрунтовано необхідність вдумливого ставлення до проблеми використання ігор у навчанні і формуванні пізнавальних інтересів учнів початкових класів.

Ключові слова: дидактичні ігри, навчальний процес, науковий підхід.

Постановка проблеми. Нова українська школа реформує освіту в Україні. Ці зміни стосуються створення нових державних стандартів, оновлення навчальних програм, підручників, методичних та дидактичних матеріалів, пошуку нових форм і методів для організації навчального процесу. Таким чином постає актуальне питання, чи готові вчителі до впровадження інноваційних методик навчання, а саме навчально-ігрових технологій, які докорінно змінили методологію, надали нової якості організації навчально-виховного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему застосування ігрових технологій на уроках вивчали такі психологи і педагоги, як Виготський Л.С., Гоноболин Ф.Н., Запорожець А.В., Коломенський Я.І., Крутецкий В.А., Лисина М.И., Шахнарович А.М., Жукова Н.С., Філічева Т.Б. та інші. Вони вважали, що використання ігор у навчальному процесі допомагає активізувати діяльність дитини, розвиває пізнавальну активність, спостережливість, увагу, пам'ять, мислення, підтримує інтерес до досліджуваному, розвиває творчу уяву, образне мислення, знімає стомлення у дітей, так як гра робить процес навчання цікавим для дитини. У грі також формується особистість, збагачується її внутрішній зміст.

Мета статті – висвітлення особливостей застосування ігор в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. В глибоку давнину дитячі ігри виникли як стихійне наслідування дій дорослих. В ігрових вправах і змаганнях підрастаюче покоління готувалося до праці, полювання, війни, виконання норм поведінки, тобто гра мала важливі соціальні функції.

З розвитком людства, нагромадженням знань, засобів матеріальної і духовної культури, прискоренням темпів життя гра поступово втрачала свою навчальну функцію. Вона починає вважатися «несерйозним» заняттям, стає переважно привілеєм дітей із заможних класів, обслуговує лише дозвілля. У школі, з її традиційним бажанням уникати будь-якої стихійності, з поглядами на учня як на слухняного виконавця, аж дотепер для гри не було місця.

Майбутні педагоги навчалися за схемою: у дитячому садку діти граються, а в школі - учаться, щоб підготуватися до життя, а після школи - працюють. Різке розмежування видів діяльності за місцем перебування людини ніби узаконило в свідомості педагогів однобічність поведінкової і пізнавальної сфер школяра.

Сучасна психологія визнає, що гра охоплює всі періоди життя людини. Це - важлива форма її життєдіяльності, а не вікова ознака. З грою людина не розлучається все життя, змінюються лише її мотиви, форми проведення, ступінь вияву почуттів та емоцій. Розробкою теорії дитячих ігор, з'ясуванням ролі, структури і значення гри для виховання і навчання дітей займалися психологи Ж.Піаже, Л.С.Виготський, О.М.Леонтьєв, Д.Б.Ельконін та ін.[1, с.190-191].

А.С.Макаренко вважав дитячі рольові ігри такими ж важливими для розвитку дитини, як для дорослого справжню працю. Однак, зазначав він, тільки та гра є педагогічно цінною, в якій дитина активно діє, мислить, будує, комбінує, моделює людські взаємини. За цих умов вона може грати в грі різні ролі - бути командиром, виконавцем, творцем, знаходити умови для виявлення своїх здібностей та життєвої активності. Використання ігор у навчанні робить недоречною авторитарну позицію вчителя в спілкуванні з дітьми. Адже, щоб зацікавити дітей майбутньою діяльністю, внести у навчання ситуації несподіванки, вільного вибору, яскраві позитивні емоції, педагог повинен сам стати учасником гри. Особливо важливе поєднання гри з навчальною діяльністю початкових класів, коли складний перехід від дошкільного

дитинства до школи зумовлює поступову зміну провідних видів діяльності-ігрової на навчальну [1, с.191].

В даний час школа потребує такої організації своєї діяльності, яка забезпечила б розвиток індивідуальних здібностей і творчого ставлення до життя кожного учня, впровадження різних інноваційних навчальних програм, реалізацію принципу гуманного підходу до дітей . О.Запорожець зазначав: потрібно домагатися того, щоб дидактична гра була не лише формою засвоєння окремих знань і вмінь, а й сприяла б загальному розвитку дитини, слугувала формуванню її здібностей [3]. Ігрові технології є однією з унікальних форм навчання, яка дозволяє зробити цікавими і захоплюючими не тільки роботу учнів на творчо-пошуковому рівні, але й буденні кроки з вивчення предметів. Цікавість умовного світу гри робить позитивною, емоційно забарвленою монотонну діяльність із запам'ятовування, повторення, закріплення чи засвоєння інформації, а емоційність ігрового дійства активізує всі психічні процеси і функції дитини.

Іншою позитивною стороною гри є те, що вона сприяє використанню знань у новій ситуації, таким чином, вивчений учнями матеріал проходить через своєрідну практику, вносить різноманітність і інтерес у навчальний процес.

Актуальність гри в даний час підвищується і через перенасиченість сучасного школяра інформацією. У всьому світі, і в Україні в тому числі, незмірно розширюється предметно-інформаційне середовище. Телебачення, відео, радіо, комп'ютер, мережа Інтернет останнім часом виливають на учнів величезний обсяг інформації. Актуальним завданням школи стає розвиток самостійної оцінки та відбору одержуваної інформації. Однією з форм навчання, що розвиває подібні вміння, є дидактична гра, що сприяє практичному використанню знань, отриманих на уроці і в позаурочний час[2].

Дидактичні ігри – різновид ігор за правилами. У світовій педагогіці відомі системи дидактичних ігор, які вперше розробили для дошкільного виховання Ф.Фребель і М.Монтессорі, а для початкового навчання - О.Декролі.

Дидактичні ігри можуть:

- ✓ бути тільки в словесній формі;
- ✓ поєднувати слово й практичні дії;
- ✓ поєднувати слово й наочність;
- ✓ поєднувати слово і реальні предмети.

Структурні складові дидактичної гри - дидактичне завдання, ігровий задум, ігровий початок, ігрові дії, правила гри, підбиття підсумків. Дидактичне завдання гри визначається відповідно до вимог програми з урахуванням вікових особливостей дітей. Наприклад, формування у дітей математичних уявлень, логічного мислення; розвиток мовлення; формування уявлень про природу, навколишнє середовище; розвиток оцінки та самооцінки, ініціативи, кмітливості, здатності виявляти волю зусилля для досягнення поставленої мети, довільної уваги, зосередженості.

Ігровий задум – наступний структурний елемент дидактичної гри. Дидактичне завдання в грі свідомо маскується, воно постає перед дітьми у

вигляді цікавого ігрового задуму. Дітей приваблюють відтворення уявного сюжету, активні дії з предметами, загадка, таємниця, перевірка своїх можливостей змаганням, рольове перевтілення, загальна рухова активність, кмітливість.

На створення ігрової атмосфери істотно впливає ігровий початок. Він може бути звичайним, коли вчитель повідомляє назву гри і спрямовує увагу дітей на наявний дидактичний матеріал, об'єкти дійсності, та інтригуючим, цікавим, захоплюючим, таємничим.

Ігрові дії - засіб реалізації ігрового задуму і водночас здійснення поставленого педагогом завдання. Виконуючи із задоволенням ігрові дії і захоплюючись ними, діти легко засвоюють і закладений у грі навчальний зміст.

Правила дидактичної гри діти сприймають як умови, що підтримують ігровий задум; їх невиконання знищує гру, робить її нецікавою. Без заздалегідь визначених правил ігрові дії розгортаються стихійно, і дидактичні завдання можуть лишитися невиконаними. Тому правила гри задаються вихователем до її початку і мають навчальний та організуючий характер. Спочатку дітям пояснюється ігрове завдання, а потім – спосіб його виконання.

Успіх дидактичних ігор значною мірою залежить від правильного використання в них ігрового обладнання, іграшок, геометричних фігур, природного матеріалу (шишок, плодів, насіння, листків) тощо.

Підбиття підсумків гри в зв'язку з такою віковою особливістю дітей, як нетерплячість, бажання відразу дізнатися про результати діяльності, проводиться відразу після її закінчення. Це може бути підрахунок балів, визначення команди-переможниці, нагородження дітей, які показали найкращі результати тощо. При цьому слід тактовно підтримати й інших учасників гри.

Різноманітність ігрових засобів створює широкі можливості для того, щоб учитель міг вибрати саме таку гру, яка найбільше відповідає меті уроку. Проте, як показали дослідження вчених-психологів (Д.Б.Ельконін, Л.В.Артемова та ін.) і педагогів (І.О.Школьна, О.Я.Савченко та ін.), гра не забезпечує стійкого позитивного ставлення молодших учнів до навчального процесу, якщо використовується епізодично. Дидактичні ігри можна включати у систему уроків. Це передбачає попередній відбір ігорта ігрових ситуацій для активізації різних видів сприймання та обмірковування, де їх використання найбільш своєчасне й ефективне порівняно з іншими методами [1, с.192-194].

Узагальнюючи результати проведеної роботи можна зробити висновок, що сутність навчальної гри виявляється у тому, що під час використання її на уроках в учнів виникає звичка до зосередження, розвивається самостійність, посилюється потяг до знань. Зацікавившись, школярі не звертають уваги на те, що вчать, навіть самі пасивні з дітей включаються в гру з великим бажанням. Серед вчених чіткої класифікації навчальної гри немає, тому більшість користуються традиційною, виділяючи за методикою проведення: ігри-змагання, сюжетно-рольові, ділові, імітаційні, ігри-драматизації, а за дидактичною метою актуалізуючі, формуючі, узагальнюючі, контрольні-корекційні. Ігрові завдання можна використовувати на різних рівнях засвоєння навчальної інформації та на уроках усіх типів. Застосування ігор на уроках у початкових класах дозволяє

конкретизувати знання учнів з предмету. Ігрові ситуації активізують пізнавальну діяльність учнів, роблять її більш емоційною та творчою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. – К.: Генеза, 2002. – с. 190-194.
2. <https://vseosvita.ua/user/id3243/achievements/library>
3. nfo-library.com/content/2006_Misce_gri_v_doshkilnomy_ditinstvi.html

Невмержицька Тетяна Іванівна,
*вчитель початкових класів,
вища кваліфікаційна категорія
(ЗОШ I-III ст. № 8 м. Коростеня)*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В 1-МУ КЛАСІ

Анотація. У статті розглянуто особливості організації освітнього процесу в 1-му класі за Типовою освітньою програмою, що розроблена під науковим керівництвом академіка О. Я. Савченко з урахуванням ідей Нової української школи, що відповідає соціальним потребам України 21 століття та запитам особистості школяра в умовах сьогодення. Застосування інноваційних підходів у освітньому процесі початкової школи спрямоване на подальший розвиток в учнів молодшого шкільного віку здатності вільно адаптуватися до нових вимог, орієнтуватися в сучасних умовах суспільства. У освітньому процесі сьогодення такий підхід виступає як найактуальніший.

Ключові слова: початкова освіта, освітня програма О. Савченко, 1 клас, Нова українська школа, якість освіти, молодший школяр.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. 22 лютого 2018 року колегія Міністерства освіти і науки України затвердила типові освітні програми для початкової школи, за якими навчаються школярі 1-2 класів. Саме вони стали основою для розробки підручників, за якими вчать молодші школярі [5]. Заклад загальної середньої освіти, формуючи освітнє середовище Нової української школи, має на меті підвищити якість освіти початкової школи, створити іншу модель змісту своєї діяльності, що базується на принципі повноти освіти молодших школярів. У цих умовах початкова ланка, запроваджуючи Типову освітню програму, що розроблена під науковим керівництвом академіка О. Я. Савченко з урахуванням ідей Нової української школи, зможе створити основу для успішної адаптації учнів в суспільстві та стає одним із показників якісної освіти [6, с. 11-12].

Виклад основного матеріалу. Типову освітню програму для початкової освіти, що розроблена під науковим керівництвом академіка О. Я. Савченко представлено за наступними принципами: творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання та виховання; науковості та доступності змісту та практичної спрямованості очікуваних результатів; природо відповідності та дитиноцентрованості, узгодження завдань предмета (курсу) з очікуваними результатами й змістом; можливостей адаптації змісту програми до індивідуальних особливостей учнів; перспективності та наступності змісту для розвитку молодшого школяра; взаємопов'язаного формування в кожному навчально-освітньому закладі

ключових і предметних компетентостей; достатності засвоєння школярами предметних компетентностей; можливостей реалізації вчителем змісту початкової освіти через предмети чи інтегровані курси [6, с. 34].

У типовій освітній програмі підкреслено необхідність використання вербального та формуального оцінювання, що значно змінює функції вчителя в процесі оцінювання та контролю навчальних досягнень школярів. Учні поступово у співпраці з вчителем мають ставати суб'єктами учіння, маю оволодівати уміннями самоконтролю та самооцінки.

Очікувані результати, що визначені в типовій освітній програмі, подані за змістовими лініями з урахуванням потенціалу кожної освітньої галузі для формування в школярів ключових і предметних компетентостей, наскрізних умінь. Таким чином, враховуючи інтегрований характер кожної компетентості, необхідно систематично запроваджувати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, що сприяють цілісності результатів освіти початкової школи та перенесенню умінь у нестандартні ситуації та є передумовою застосування інтегрованих курсів і інтегрованих уроків у новому навчальному середовищі.

Сучасний загальноосвітній навчальний заклад під час укладання навчальних планів, реалізуючи положення Державного стандарту, має право в інший спосіб комбінувати освітні галузі. Зокрема, інтегрований курс «Мистецтво» можна реалізовувати через два предмети – образотворче мистецтво та музичне мистецтво; предмет, який реалізовує технологічну галузь, можна поєднати з інтегрованим курсом «Я досліджую світ» [4].

Початковий курс літературно-мовної освіти починається в 1 класі з навчання грамоти. Метою його є формування в учнів 1 класу здатності спілкуватися українською мовою в особистому й суспільному житті, навичок письма та читання, розвиток комунікативних умінь, пізнавальних здібностей. Реалізація зазначеної мети здійснюється за наступними змістовими лініями: «Досліджуємо мовні явища», «Взаємодіємо усно», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Читаємо».

Змістова лінія «Взаємодіємо усно» має спрямованість на формування в дітей умінь інтерпретувати та оцінювати усну інформацію та використовувати її в різноманітних комунікативних ситуаціях, сприймати, аналізувати, спілкуватися усно з іншими в монологічній і діалогічній формах для досягнення певних життєвих цілей особистості. Головними напрямками цієї роботи в 1 класі виступає будувати діалог і невеликі монологічні усні зв'язні висловлення; розвиток наступних умінь: правильно розуміти усне мовлення та сприймати на слух;

Формування аудіативних умінь у 1 класі починається на різних мовних одиницях, починаючи зі звуків. Доцільно пропонувати типи завдань: послідовне правильне відтворення в почутому слові всіх звуків; розрізнення голосних і приголосних звуків; твердих і м'яких приголосних; розпізнавання на слух односкладових, двоскладових слів; розпізнавання слів з наголосом на певному складі та ін.

Наступний етап потребує вправлення учнів 1 класу в запам'ятовуванні невеликих за обсягом висловлень, прослуханих слів, речень, словосполучень. Слід пропонувати наступні завдання: із прослуханого ряду слів вибрати назви визначених учителем речей, навчального приладдя, одягу; розпізнати завершене та незавершене речення; послухати кілька відомих слів і відтворити їх у тій самій чи довільній послідовності; вилучити зайве слово з тематичної групи; визначити кількість слів у сприйнятому на слух реченні та кількості речень у сприйнятому на слух тексті.

Ефективності формування зазначених умінь сприятиме використання інтерактивних форм організації навчальної діяльності, що пробуджують зацікавленість, бажання виконувати поставлене завдання, вимагають постійну активну взаємодію учасників освітнього процесу [1, с. 29].

У процесі реалізації змістової лінії «Читаємо» в учнів 1 класу необхідне формування наступних головних очікуваних результатів: виявляти розуміння їх фактичного змісту; правильно інтонувати речення, різні за метою висловлювання та інтонацією; читати вголос доступні тексти переважно цілими словами, окремі слова ускладненої структури – складами; читати за ролями діалоги з казок, віршів, оповідань; мати уявлення про головні джерела інформації: журнали, книжки для дітей, енциклопедії, бібліотека, Інтернет, телебачення; виявляти позитивне ставлення до книжки; пояснювати свої читацькі вподобання та висловлювати власне ставлення до прочитаного. З метою підтримування інтересу учнів 1 класу до читання слід застосовувати різнобічні форми, методи, прийоми читання, пропонувати читати тексти різних жанрів, на різних носіях з різних джерел, залучати школярів до вирішення змодельованих і знайомих життєвих ситуацій, які потребують застосування навички читання, до дидактичних ігор.

Отже, важливо на кожному занятті працювати з невеликою за обсягом новою книжкою з ілюстраціями, у якій учню буде комфортно орієнтуватися, процес ознайомлення з нею викличе приємні емоції. Визначальними чинниками розвитку в учнів 1 класу позитивної мотивації читання на уроках є цікаві форми їх організації та проведення, добір відповідного змісту навчального матеріалу, що забезпечує його новизну, розвиток читацьких інтересів дітей. Першокласники мають різні можливості читацького досвіду та розвитку навички. У структурі занять виділяються етапи практичної роботи з книжкою для дітей: її розглядання до сприймання тексту з метою прогнозування орієнтовного змісту і після його первинного сприймання, коли проводиться колективне обговорення прочитаного, прослуханого, обмін враженнями з опорою на текстовий матеріал, ілюстрації, візуалізація сприйнятого, театралізація, ілюстрування.

Залежно від цього вчитель формує методи та прийоми роботи, що враховують тип книжки для дітей, рівень індивідуальних читацьких можливостей учнів. Для школярів, що читають, вчитель використовує різні методи та прийоми роботи з залучення їх до самостійного читання доступних текстів чи їх фрагментів. Учні, що ще не вміють читати, більшою мірою на

заняттях є слухачами та оволодівають уміннями, які є необхідними для повноцінного розуміння художніх текстів, сприйнятих на слух [2].

Змістова лінія «Взаємодіємо письмово» має спрямованість на формування в учнів 1 класу умінь добирати й записувати назву малюнка, заголовок до тексту, дотримуватися культури оформлення письмових робіт, виявляти та виправляти недоліки письма, самостійно та за допомогою вчителя повноцінної навички письма, будувати й записувати речення за ілюстрацією, життєвою ситуацією. Пріоритетним є формування графічних, технічних, гігієнічних та елементарних орфографічних навичок.

Процес навчання письма може поділятися на три періоди: підготовчий, буквений, післябуквений, кожний з яких триває довше або коротше, залежно від потреби. Навчання письма відбуватиметься ефективно, якщо воно проходить паралельно чи інтегровано з навчанням читання у формі уроку чи заняття.

Досягнення мети – розбірливого письма учнів на кінець 1 класу за найменших зусиль, вимагає від учителя застосування доступних і цікавих прийомів письма, спрямованих як на розвиток координації руху руки (пальців, кисті, передпліччя), окоміру, орієнтації в рядку сітки зошита, ліво-правобічної орієнтації в площинному просторі, сприймання букви, так і зміцнення дрібних м'язів кисті. Перериваючи процес письма для перепочинку, який є обов'язковим, крім фізкультхвилинок, рекомендується застосовувати для вправлення пальців викладання з паличок, олівців заданих фігур на парті, маніпуляції з олівцем, вирізування найпростіших фігур ножицями.

Реалізація змістової лінії «Досліджуємо медіа» вимагає формування в першокласників умінь розповісти про свої враження від прослуханих, переглянутих медіапродуктів, уміння сприймати прості медіапродукти, брати участь в обговоренні їх змісту. Пропонується запроваджувати наступне: дитячі журнали, малюнки, світлини, мультфільми, комікси.

Змістова лінія «Досліджуємо мовні явища» має спрямованість на формування умінь правильно вимовляти тверді й м'які, дзвінки й глухі приголосні звуки, відтворювати ланцюжок звуків у почутому слові без явищ асиміляції, розрізнявати голосні та приголосні звуки, позначати мовні звуки буквами на письмі, правильно записувати слова, вимова й написання яких збігаються, відтворювати алфавітні назви букв, розрізнявати близькі й протилежні за значенням слова, упізнавати і розрізнявати слова – назви предметів, ознак, дій, чисел, службові слова (за допомогою вчителя), поділяти на склади слова під час переносу їх частин в інший рядок, правильно наголошувати загальноживані слова, ставити до них запитання, складати й інтонаційно правильно вимовляти, читати розповідні, питальні та окличні речення і відповідно оформлювати їх на письмі, добирати заголовок до тексту, мати уявлення про текст.

У умовах запровадження компетентнісного підходу вивчення мовного матеріалу здійснюється у процесі активної розумової діяльності, яка сприяє міцності знань [3]. Отже, необхідно залучати дітей до формулювання під керівництвом учителя посильних висновків, спостереження за мовними одиницями та явищами, їх аналізу.

У процесі запровадження визначених типовою програмою дидактичних завдань періоду навчання грамоти відповідну увагу необхідно приділяють формуванню в учнів 1 класу ключової компетентності уміння вчитися, уміння уважно слухати вчителя, виконувати те, про що він говорить, правильно організовувати своє робоче місце, користуватися навчальним приладдям і підручником. Для формування позитивної мотивації навчання першокласників потрібно організувати комфортне освітнє середовище, що забезпечує оптимальні умови для організації роботи в групах, парах, проводити заняття на килимку, за партами, за межами класної кімнати та шкільного приміщення. Потрібно активно застосовувати нестандартні організаційні форми та методи навчання, ефективні способи взаємодії учасників навчального процесу, особливо ті, які містять елементи гри.

Початковий курс математики покликаний формувати в учнів основи математичних знань і способів дій, досвід їх застосування для розв'язування навчальних і практичних завдань; розкрити для школярів значення математики в пізнанні явищ і закономірностей навколишнього світу; реалізувати потенціал галузі для заснування здатності міркувати логічно, оцінювати коректність і достатність даних для розв'язування навчальних і практичних завдань. Виконання визначених завдань здійснюється за наступними змістовими лініями: «Геометричні фігури», «Числа, дії з числами. Величини», «Вирази, рівності, нерівності», «Робота з даними», «Математичні завдання та дослідження».

Головне завдання змістової лінії «Числа, дії з числами. Величини» – це формування в першокласників практичних умінь, пов'язаних із вимірюванням величин довжини, маси, місткості й часу, формування поняття про цілі невід'ємні числа в межах 100, розуміння суті арифметичних дій додавання й віднімання, відношення різницевого порівняння, формування повноцінної обчислювальної навички додавання та віднімання в межах 10 [6, с. 9-10].

У першому класі діти осмислюють поняття розряду, вчать записувати двоцифрові числа, опановуючи принцип позиційного запису числа, ознайомлюються з нумерацією чисел у межах 100 на основі практичних вправ. Розрядний склад двоцифрових чисел є основою для здійснення школярами додавання й віднімання двоцифрових чисел у випадках, що ґрунтуються на нумерації, порівняння чисел.

Суттю змістовної лінії «Геометричні фігури» передбачено вивчення елементів геометрії, головним завданням якої є розвиток в дітей уміння спостерігати, порівнювати, узагальнювати й абстрагувати; просторових уявлень, формування в учнів елементарних практичних умінь будувати, креслити, моделювати й конструювати геометричні фігури від руки та за допомогою елементарних креслярських інструментів. У першокласників формують уявлення про геометричні фігури на площині, їх істотні ознаки і властивості; вчать розпізнавати геометричні фігури у просторі, зіставляти образи геометричних фігур з навколишніми предметами.

Суть змістовної лінії «Вирази, рівності, нерівності» – це запровадження алгебраїчної пропедевтики. Вона передбачає формування уявлень про числові

математичні вирази суму і різницю, числові рівності й нерівності. Навчальний матеріал уводиться поступово, одночасно з вивченням арифметичного матеріалу, формуючи найпростіші уявлення про залежність значення суми від зміни одного з доданків, про залежність значення різниці від зміни зменшуваного.

Змістовною сутністю лінії «Робота з даними» передбачено ознайомлення школярів на практичному рівні зі способами зчитування даних із таблиць, схематичних рисунків; внесення даних до схем. Навчальний матеріал розглядається в контексті аналізу життєвих ситуацій із застосуванням міжпредметної змістової інформації[4].

Завдання змістової лінії «Математичні задачі і дослідження» – це формування в дітей здатності розпізнавати практичні проблеми, що можна розв'язати з використанням математичних методів. Математичні завдання, зокрема сюжетні, виступають значним засобом ілюстрації та конкретизації навчального матеріалу; розвитку пізнавальних процесів й оволодіння прийомами розумових дій; засобом формування дії моделювання; виховання особистісних якостей; розвитку вміння будувати судження та робити висновки; формування в школярів позитивної мотивації навчання. Сюжетні завдання забезпечують зв'язок математики з реальним життям учня. Потрібно пропонувати дітям математичні завдання на визначення відмінностей та їх впливу на розв'язання, напостереження.

Упершому класі вводиться інтегрований предмет «Я досліджую світ». типова освітня програма якого надає можливість учителеві ефективно та самостійно добирати дидактичний інструментарій, орієнтуватися на індивідуальні пізнавальні запити та можливості дітей, змогу обирати та формувати інтегрований і автономний метод представлення змістовної сутності з освітніх галузей Стандарту. Великого значення в дидактико-методичній організації навчальної діяльності надається його зв'язку з практикою використання здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях першокласника. Педагогічні технології, що спиралась на наслідувальні механізми в розвитку пізнавальних процесів дітей і передбачали запровадження алгоритмів, поетапного контролю й корекції, ефективно збагачується мультисенсорним підходом, який вимагає дослідницької поведінки школярів[2].

Запровадження завдань «Фізичної культури» проходить за змістовними лініями: «Ігрова та змагальна діяльність», «Рухова діяльність».

Зміст лінії «Ігрова та змагальна діяльність» – це усвідомлення важливості співпраці під час ігрових ситуацій; формування в дітей активності, ініціативності, відповідальності в рухливих і спортивних іграх за більш спрощеними правилами; формування в молодших школярів умінь і навичок виконання естафет; уміння боротися, здобувати чесну перемогу та з гідністю приймати поразку, організовувати свій час і мобілізувати ресурси, оцінювати власні можливості в процесі ігрової та змагальної діяльності, реалізовувати різні ролі в ігрових ситуаціях, відповідати за власні рішення, користуватися

власними перевагами і визнавати недоліки у тактичних діях у різних видах спорту, планувати та реалізовувати спортивні проекти.

Зміст лінії «Рухова діяльність» вимагає формування в учнів уявлення про фізичну культуру як сукупність способів рухової та ігрової діяльності, спрямованих на фізичний розвиток, різноманітних фізичних вправ, зміцнення здоров'я та формування умінь і навичок володіння різними способами рухової діяльності, здатності виконання вправ основної гімнастики, організуючих вправ, елементів акробатики, розвиток фізичних якостей, формування постави й профілактики плоскостопості, вправ корегувальної спрямованості та тих, які пов'язані з незвичним положенням тіла у просторі, ходьбою, бігом, танцювальними кроками, способами лазіння та перелізання, навичками володіння м'ячем і стрибками.

Висновки. Типова освітня програма для 1-2 класів початкової школи, яка розроблена під керівництвом академіка О. Я. Савченко, окреслює орієнтири розвитку Нової української школи, що як інститут соціалізації актуалізує процес цілеспрямованого формування ціннісних орієнтацій, зокрема першокласниківна освіту як життєву цінність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Текст]. – К.: М-во освіти і науки України, 2016. – 40 с.
2. Нова українська школа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
3. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/>
4. Савченко С.В. Педагогіка партнерства у проекті Концепції «Нової української школи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/ippokubg/ss-67119769-10-10>.
5. Типові освітні програми 1-2 кл. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://lavkababuin.com>
6. Ухимчик Т. М. Специфіка організації о навчально-освітнього просторув 1 класі за Типовою освітньою програмою, що розроблена під науковим керівництвом академіка О. Я. Савченко [Текст] / Т. М. Ухимчик. – К., 2018. – 45 с.

Нонік Т.В.,

вчитель математики Пісківської ЗОШ І-ІІІ ст.

Станишівської сільської ради

РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ЗА ДОПОМОГОЮ ТЕХНОЛОГІЇ «КРОССЕНС»

Сучасна освіта ставить перед вчителем високі вимоги до навчання математики, спираючись на інноваційні процеси, міжпредметні зв'язки та реалізацію компетентнісного підходу в освіті, соціалізацію учнів, тобто готовності школярів використовувати засвоєні знання, вміння й навички, способи діяльності в житті для вирішення завдань теоретичного і практичного спрямування.

Відправною точкою при оновленні системи освіти є визнання всебічного розвитку особистості учня, що й стало головною метою навчання у школі. Провідна роль шкільної математичної освіти, її значення для розвитку і

виховання молоді, для формування інтелектуального потенціалу суспільства визнана у всьому світі.

Математика має великі можливості для інтелектуального розвитку особистості учня, в першу чергу, розвитку логічного мислення, просторової уяви, алгоритмічної культури, формування вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, обґрунтовувати твердження, моделювати ситуації та ін. Вона сприяє формуванню загальних навичок розумової праці, таких як здатність розуміти зміст поставленого завдання, планування роботи, пошук раціональних шляхів її виконання, оцінювання результатів, здатність передбачати результат [4].

Математичні знання, вміння й навички, безумовно, завжди актуальні, тому що вони є потужним засобом розвитку мислення. Уміння орієнтуватися в сучасному світі, його інформаційному різноманітті, вимагає розвитку саме логічного мислення.

Логічне мислення є одним із видів пізнання, яке у взаємозв'язку з іншими його видами й на основі практики дає людині можливість відображення прогресуючого об'єктивного світу. Звичайно, у найпростіших випадках логічно мислити може кожна людина. Але там, де доводиться мати справу зі складнішими об'єктами мислення, наприклад розрізняти необхідні і достатні умови, класифікувати, людина з не досить розвиненим логічним мисленням пасуватиме. Зрозуміло, що розвивати логічне мислення можна і треба при вивченні всіх навчальних предметів, а не тільки математики. Але математика для цього підходить найкраще. На уроках учні вчать давати означення, наводити аналогії, доводити, ознайомлюються з основними законами логіки та ін. Важко назвати інший шкільний предмет, який міг би дати для розвитку логічного мислення учнів більше, ніж математика. Математичні істини доводяться шляхом логічних міркувань. Слід показати учням різницю між життєвим розумінням вимоги "Довести", коли мається на увазі перевірка висловленого твердження вимірюванням або побудовою, і науковим, коли йдеться про обґрунтування тієї чи іншої думки за допомогою логічних міркувань.

Важливо викликати в учнів потребу в логічних міркуваннях, постійно вчити основним прийомам розумових дій, пропонуючи посильні цікаві завдання, де, спираючись на вже відомі математичні твердження, вони можуть самостійно відкривати для себе нові закономірності. Постійна вимога до обґрунтування знайдених результатів, доведення сказаного поступово формує в учнів уміння логічно міркувати, розвиває мову, сприяє розумінню суті завдання, графічних зображень, символічних записів.

Перед учителями завжди стоїть завдання зацікавити учнів, забезпечити необхідний рівень математичної компетентності. Для цього потрібно урізноманітнювати методи та прийоми навчання. У сучасній методичній системі прослідковується перенесення акцентів зі збільшення обсягу інформації, призначеної для засвоєння учнями, на формування у школярів загальнолюдських розумових умінь, таких як інтелект, що визначається не сумою накопичених знань, а високим рівнем логічного мислення. У зв'язку з

цим в школі перед учителем стоїть завдання навчити дітей аналізувати, порівнювати і узагальнювати інформацію, отриману в результаті взаємодії з об'єктами і явищами не тільки дійсності, а й абстрактного світу [9].

Одним із найбільш ефективних засобів формування логічного мислення учнів є система вправ із логічним навантаженням (завдання на міркування, логічні задачі, головоломки, нестандартні задачі). Їх можна успішно використовувати на уроках в якості допоміжного матеріалу для розвитку мислення і формування елементів творчої діяльності.

Відзначимо, що в переважній більшості шкільних підручників і дидактичних посібників недостатньо завдань, які б сприяли підготовці учнів до діяльності творчого характеру й формування відповідних інтелектуальних умінь. У підручниках, в основному, пропонуються завдання, що вимагають від учнів виконання конкретних дій ("обчислити", "знайти", "перевірити", "порівняти" і т.д.), тим самим обмежуючи розвиток логічного мислення.

Впровадження інноваційних педагогічних технологій, зокрема технології "Кроссенс", дозволяє вирішувати проблеми компетентнісного, особистісно-орієнтованого, розвиваючого навчання. Школярі вчаться розмірковувати, висловлювати свою точку зору й відстоювати її. Все це допомагає учням самоствердитися, а значить бути більш підготовленими до майбутнього життя.

Технологія "Кроссенс" є одним із методів розвитку й формування логічного, критичного мислення, креативності учнів на уроках математики у контексті реалізації нових освітніх стандартів на основі діяльнісного підходу.

Кроссенс – асоціативна головоломка нового покоління. Це одна з технологій візуалізації інформації, що дозволяє подавати інформацію у графічному вигляді (малюнки, фотографії, графіки, діаграми, структурні схеми, таблиці). Робота з графічними об'єктами сприяє досягненню учнями творчого рівня мислення, тлумачити та інтерпретувати матеріал, залишаючи місце для індивідуальності. Тому цей метод є ефективним засобом для розвитку логічного мислення, креативності, його можна систематично використовувати при вивченні предмета.

Ідея кроссенсу вперше описана в 2002 році в журналі "Наука і життя" у вигляді замкнутого асоціативного ланцюжка з дев'яти полів. Слово "кроссенс" означає "перетин" і використане авторами за аналогією зі словом "кросворд", яке в перекладі з англійської означає "перетин слів". Ця унікальна ідея належить математику, педагогу Сергію Федіну й доктору технічних наук, художнику й філософу Володимирі Бусленку [10].

Кроссенс (від англ. cross – перехрестя, sens – смисл) – це візуальний асоціативний ланцюжок, який складається з 9 зображень, кожне з яких пов'язане з попереднім і наступним зображенням, що в результаті по-різному розкриває сутнісні характеристики певного поняття, явища або факта [13].

Застосування технології "Кроссенс" на уроках математики має безліч можливостей. Логічно підібрані образи можуть бути використані на будь-якому етапі уроку, наприклад, для перевірки домашнього завдання (за допомогою кроссенсів повторити вивчений матеріал, виступає в ролі опорної схеми); для формулювання теми, визначення цілей уроку (знайти зв'язок між зображеннями

й визначити тему, мету уроку); для інформаційного наповнення уроку, постановки проблемних питань (встановлення причин, наслідків через символічні зображення); для узагальнення, систематизації навчального матеріалу (кроссенс може складатися із зображень, які візуалізують вивчене протягом уроку, теми, що дасть можливість учням узагальнити матеріал і зробити висновки); для організації групової роботи (складання кроссенсів на задану тематику із запропонованих зображень); для творчих домашніх завдань (складання кроссенсів на довільну тематику); для структурування уроку (кожен елемент кроссенса є відображенням певного етапу уроку).

Процес створення кроссенсів передбачає дотримання певної послідовності дій. Спочатку визначають ідею, загальну тему кроссенса. Потім виокремлюють 9 ключових елементів, що безпосередньо стосуються теми. Знаходять зв'язки між елементами, визначають їх послідовність розташування. В центральному квадраті концентрують основний зміст завдання. Далі знаходять особливості кожного елемента кроссенса, підбирають відповідні їм зображення. Заміняють прямі образи й асоціації символічними. Будують асоціативні зв'язки між образами елементів.

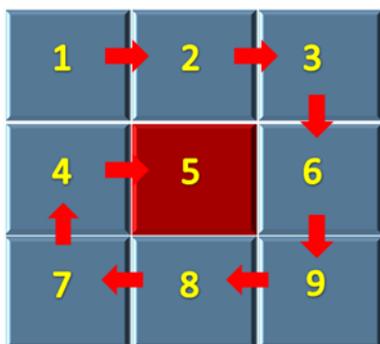
Проблема, з якою вчитель може зустрітися при створенні кроссенсів – це підбір необхідних зображень, які можуть бути незрозумілими або незнайомими учням. У такому випадку потрібно додати коротку текстову підказку – *хто?* або *що?* зображено на малюнку, встановить зв'язки між сусідніми зображеннями, створивши ланцюжок асоціацій та дайте назву кроссенсу.

Для полегшення процесу створення кроссенса спочатку словами заповнюють кожен із квадратів, а потім заміняють їх відповідними графічними зображеннями. Оскільки в цьому завданні велика роль суб'єктивного сприйняття образів і зображень, то можливі різні варіанти асоціативних зв'язків, тому учні повинні обґрунтувати логіку своїх міркувань.

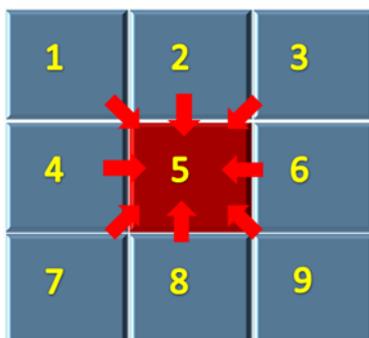
Щоб розв'язати кроссенс, потрібно встановити асоціативні зв'язки між сусідніми зображеннями спочатку по периметру (1-2, 2-3, 3-6, 6-9, 9-8, 8-7, 7-4, 4-5), а потім навхрест (2-5, 6-5, 8-5, 4-5). Центральним є зображення 5, яке визначає тему кроссенса.

Способи розгадування кроссенсів

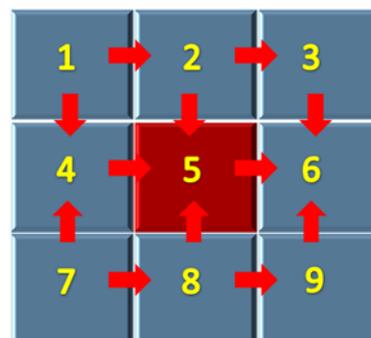
1) по спіралі

2) зв'язок з головним

3) по периметру
поняттям

Використання кроссенсів, перш за все, дає можливість з'ясувати глибину розуміння учнями матеріалу, що вивчається, сприяє розвитку їх логічного та образного мислення, підвищує мотивацію до вивчення математики й розвиває здатність до самовдосконалення.

Застосування кроссенс-технології дозволяє створити на уроці ситуацію успіху. Учні можуть починати розгадувати кроссенс не з першого зображення, а з того, яке у них викликає більше асоціацій.

При організації групової або парної роботи учнів, кроссенси допомагають розглянути запропоновану тему чи проблему з різних сторін. Прагнучи продемонструвати своє бачення проблемного питання, учні шукають цікавий додатковий матеріал, виявляють нестандартне мислення, підвищують рівень власної ерудиції. Як будь-яке творче завдання, кроссенси сприяють розвитку ініціативності, креативності й розвивають уяву школярів.

Щодо оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках математики з використанням технології "Кроссенс", то воно повинно відбуватися у формі схвалювання будь-яких, навіть найменших успіхів чи намагань учнів.

Коментарі щодо учнівських міркувань, навіть ті, що містять зауваження, повинні починатися з позитивних висловлювань. Коригування неточних або неправильних відповідей можливе лише у формі пропозицій помірковати інакше: «Можна розглянути зображення з іншого боку ...», «Існує й інша точка зору...» та ін.

Освітня технологія "Кроссенс" дозволяє створювати різнорівневі навчальні завдання, що дає можливість рухатись учням від простішого рівня до більш складного.

Приклади кроссенсів з математики:

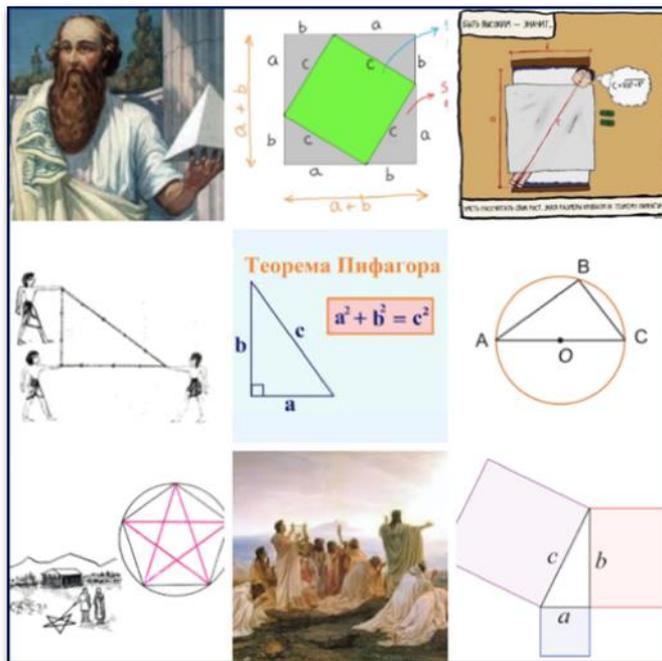
КРОССЕНСИ ДО ТЕМИ «ТІЛА ОБЕРТАННЯ»

КОНУС

КУЛЯ

КРОССЕНС ДО ТЕМИ «ТЕОРЕМА ПИФАГОРА»

Використання технології "Кроссенс" на уроках математики дозволяє сформуванню в учнів умінь розрізняти, називати об'єкти; розвивати зорове сприйняття зображень; визначати асоціативні зв'язки між графічними об'єктами, символами; аналізувати, виокремлювати частини, об'єднувати в групи, ціле, систематизувати об'єкти за основними і другорядними ознаками; розвивати логічне мислення; вчити дітей образно мислити, складати розповіді, розкодовувати інформацію; розвивати кмітливість, тренувати увагу.

Узагальнюючи зазначимо, що технологія "Кроссенс" є ефективним засобом розвитку логічного та творчого мислення учнів на уроках математики. Вона дозволяє вдосконалювати вміння та навички роботи з графічною інформацією, підвищувати допитливість та мотивацію учнів до вивчення предмету. Кроссенс є технологією нового покоління, яка поєднує в собі найкращі якості відразу декількох інтелектуальних розваг: загадок, ребусів, головоломок та ін., сприяє формуванню не тільки розумових процесів, але й розвитку креативності, комунікації, співпраці у школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамова Ю.А. Кроссенс как средство развития логического и творческого мышления обучающихся. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://ped-znanie.ru/conference0426/1115.doc>.
2. Захарова А.М. Розвивальне навчання математики в середній школі // Психологія і педагогіка. – 2000. – №1. – С. 21-27.
3. Ізюмченко Л. Розв'язуємо логічні задачі / Л.Ізюмченко // Математика в школі. – 2001. – № 4. – С. 60-65.
4. Корчак Т. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках математики / Т. Корчак // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2013. – № 3. – С. 79-82.
5. Марина Никоарэ. Пересечение смыслов ... или творим с историей. // Учительская газета, февраль 2012. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.ug.ru/method_article/214.
6. Михайліченко М.В., Рудик Я.М. Освітні технології: навчальний посібник. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2016. 583 с.
7. Приймак С. Логічні задачі / С. Приймак // Математична газета. – 2014. – №5. – С. 7-8.

8. Слепкань З. І. Методика навчання математики: підруч. для студ. мат. спец. вищ. пед. навч. закл. / З. І. Слепкань ; [ред. Т. М. Глушко]. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Вища шк., 2006. – 581 с.
9. Харишин О. Активізація розумової діяльності учнів // Педагогіка. – 2001. – №5. – С. 4-7.
10. <http://www.maam.ru/detskijasad/master-klas-tehnologija-krossens.html>
11. <https://multiurok.ru/files/stat-ia-formulirovka-tiemy-uroka-v-nachal-noi-shko.html>
12. <https://videouroki.net/razrabotki/krossens-tekhnologii-na-urokakh-v-nachalnoy-shkole-master-klass.html>
13. <https://infourok.ru/prezentaciya-tehnologiya-sozdaniya-krossens-912523.html>

Рудницька Неля Юріївна,

кандидат педагогічних наук,

*доцент кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)*

ПРОЕКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

На сучасному етапі становлення Нової української школи одним з актуальних завдань для вчителів початкових класів є формування ключових компетентностей учнів. У Державному стандарті початкової освіти вказується, що метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [2, с. 92]. Для досягнення поставленої мети використовують метод проектів, що дає змогу розвивати мислення дітей, формувати систему технологізованих знань не тільки на уроках, але й у позаурочній діяльності, виховує особистість молодшого школяра. Учителі початкових класів повинні не просто навчати дітей, а й привчати їх самостійно здобувати їх для розв'язання життєвих проблем. У роботі за проектними технологіями пріоритетним є формування вмінь і навичок проектувати власну навчальну діяльність, адже численні дослідження показали, що більшість успішних людей має проектний тип мислення, а їх успіх вирізняється здатністю самостійно проектувати шлях досягнення цілей [1, с. 46].

Метою нашої статті є проаналізувати проблему використання проектних технологій в початковій школі на уроках математики.

Навчальне проектування не являє собою нову технологію. Метод проектування виник у США. Свій початок ця технологія бере з "методу проблем" і експериментальних досліджень Джона Дьюї, який пропагував ідею навчання на активній основі, через активну діяльність учня, у співвідношенні з його особистим інтересом саме в цих знаннях.

Послідовнику Дж. Дьюї — В. Х. Кілпатрику вдалося вдосконалити систему роботи над проектами. Під поняттям проект у той час розуміли цільовий акт діяльності, в основі якого лежить інтерес дитини. Кілпатрик дав таку класифікацію проектів:

- продуктивний проект, пов'язаний з трудовою діяльністю — доглядом за флорою і фауною, підготовкою макета, конструкторською діяльністю тощо;

- споживчий, тобто споживання в усіх розуміннях— підготовка екскурсій, розробка і надання різних послуг (ремонт одягу, взуття, інформаційні послуги тощо), проекти розв'язання проблем життєзабезпечення табору тощо;
- науково-дослідницький проект;
- дослідження впливу умов догляду за рослинами на врожайність, фізико-математичні проекти, технічні проекти, проекти розв'язання історичних або літературних проблем (які, як правило, поєднуються з дискусійними формами роботи) тощо;
- проект-вправа (проекти навчання і тренування для оволодіння певними навичками).

Проекти як метод привернули увагу і російських педагогів початку ХХ ст. Ідеї проектного навчання виникли в Російській імперії практично паралельно з розробками вчених із США. У 1905 р. під керівництвом російського педагога С. Шацького було створено групу працівників, які робили все для активного запровадження проекту як методу у практику викладання.

Пізніше, в часи СРСР, ідеї проектування почали досить широко використовувати і включати в освіту, зокрема в навчально-виховний процес школи. Але постановою ЦК ВКП(б) 1931 року метод проектів було засуджено і заборонено через недостатню продуманість і послідовність, Відтоді в Радянському Союзі і пострадянському просторі більше не робилося якихось серйозних спроб відродити цей метод в освітянській практиці[4, с.148-149].

Сучасне бачення методу проектів характеризується наявністю різних поглядів на тлумачення його змісту. Зокрема, в одних авторів це – педагогічна технологія (С. Сисоева та ін.) або проектна технологія, яка відображає реалізацію особистісно орієнтованого підходу в навчанні (І. Єрмаков та ін.). Натомість інші педагоги розглядають метод проектів як засіб організації педагогічного процесу, в основу якого покладено взаємодію учнів з навколишнім середовищем, об'єднання навчання з активною діяльністю учнів (Т. Супрун); метод планування цілеспрямованої діяльності учня у зв'язку з вирішенням якогось шкільного завдання в обставинах реального життя (М.Кларін); цільовий навчально-виховний процес, спрямований на виконання суспільно корисних справ (П. Мудров); система навчання, за якої учень набуває знань, умінь та навичок у процесі планування і виконання певних складних завдань – проектів (М. Ярмаченко) [6, с. 131].

Слово проект в перекладі з латинської буквально означає «кинутий уперед». У сучасному розумінні *проект*:

- це намір, який буде здійснено у майбутньому;
- сукупність певних дій, документів, текстів для створення різного роду теоретичного або практичного продукту;
- проект – це технологічний опис педагогічного процесу і засобів необхідних для його реалізації.

Педагогічне проектування – це попередня розробка основних деталей майбутньої діяльності учнів і педагогів. Зміст педагогічного проектування полягає в аналізі педагогічних систем, процесів та ситуацій і розробці

технологій їх функціонування. Навчальне проектування орієнтоване перш за все на самостійну діяльність учнів — індивідуальну, парну або групову, яку учні виконують впродовж визначеного відрізка часу. Технологія проектування — розв'язання учнем або групою учнів якої-небудь проблеми, яка передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з другого — інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, техніки, творчості.

Результати виконання проектів повинні бути "відчутні": якщо це теоретична проблема, то конкретне її рішення, якщо практична — конкретний результат, готовий до впровадження.

Проектна технологія передбачає використання педагогом сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів, прийомів, засобів.

Таким чином, *суть проектної технології* — стимулювати інтерес учнів до певних проблем, що передбачають оволодіння визначеною сумою знань, та через проектну діяльність, яка здійснює розв'язання однієї або цілої низки проблем; показати практичне застосування надбаних знань від теорії до практики, гармонійно поєднуючи академічні знання з прагматичними, дотримуючи відповідний їх баланс на кожному етапі навчання.

Метою навчального проектування є створення педагогом таких умов під час освітнього процесу, за яких його результатом є індивідуальний досвід проектної діяльності учня.

Під час використання технології вирішується ціла низка різнорівневих дидактичних, виховних і розвивальних завдань: розвиваються пізнавальні навички учнів, формується вміння самостійно конструювати свої знання, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, активно розвивається критичне мислення, сфера комунікації тощо [4, с.150].

Часто обожнюють два види діяльності — проектування і дослідження. Дослідження виявляє те, що вже існує, а проектна діяльність створює новий продукт. Проектування передбачає планування, аналіз, пошук, реалізацію, результат (замислив — спроектував — здійснив). Під час дослідження обирається явище, яке викликало питання і описується за допомогою цифр, графіків, схем, будується модель [3, с.78].

Перш за все вчитель повинен знати *основні вимоги*, які висуває проектна технологія до її організації:

- 1) формулювання важливої у дослідницькому плані теми проекту, що потребує інтегрованих знань, пошуку інформації для її розв'язання;
- 2) значущість (практична, теоретична, пізнавальна) результатів пошуку;
- 3) організація самостійної пошукової діяльності учнів;
- 4) чітка структура проекту (визначення етапів проекту та їх результатів);
- 5) обов'язкове використання дослідницьких методів: створення проблемної ситуації, висунення гіпотези, методів дослідження, оформлення, аналіз отриманих даних, підбиття підсумків, формулювання висновків.

Тема проекту вибирається залежно від теми уроку чи серії уроків, інтересів і здібностей учнів. Її можуть запропонувати і самі учні.

Результати проектів повинні бути матеріальними, тобто відповідно оформленими — відеофільм, альбом, бортжурнал, комп'ютерна газета, альманах тощо.

Загальну схему роботи над проектом можна зобразити у вигляді такої таблиці.

№	Етапи діяльності	Зміст діяльності
1.	Формулювання теми і мети проекту.	Формулювання проблеми, моти-вація, висунення гіпотези щодо її розв'язання. Обговорення і пошук інформації учнями.
2.	Планування діяльності в проекті.	Визначення джерел збору інформації, формулювання завдання і вироблення плану дій учнями.
3.	Дослідження теми проекту.	Збір необхідної інформації (спостереження, робота з літера-турою, анкетування, експеримент).
4.	Аналіз інформації, формулювання висновків.	Аналіз зібраної інформації.
5.	Оцінка результатів.	Демонстрація (презентація) результату, оцінка і підбиття підсумків.

Тем проектів може бути багато. Це залежить від місця знаходження школи, кількості дітей у класі, можливостей школи, навколишнього середовища для збирання інформації. Відповідно до теми це може бути інформаційний, ігровий, прикладний, творчий або інший проект. Наприклад, в початковій школі при виконанні проекту з математики можуть бути ефективними такі теми: математичні загадки; математика в казках; математика на кухні; математика на городі; веселий задачник; без математики немає ремонту; геометричні тала в архітектурі і пам'ятниках; геометричні та в нашомубудинку. Як люди навчилися вимірювати землю? Як планувати покупки? Що можна виміряти за допомогою ніг і рук? [5, с.302].

Отже, проектна діяльність у початковій школі є важливим і ефективним засобом розвитку учнів, залучання до пошукової, дослідницької діяльності, набуття ними особистісного досвіду, культури спілкування та співпраці в різних видах діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анісімова Г. О. , Нікулочкіна О. В. Сучасний урок у початковій школі: традиції та інновації / Г. О. Анісімова, О. В. Нікулочкіна. – Вид. 2-ге, без змін. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. –104 с.
2. Державний стандарт початкової освіти / Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти: 1-2 класи. – К. : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. – 240 с.
3. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П. Наволокова. – 2-ге вид. – Х.: Вид. група «Основа», 2012. – 176 с.
4. Освітні технології: Навч. метод посіб. / О. М Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За ред. О. М. Пехоти. – К.: А.С.К., 2004. – 256 с.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник / О Я. Савченко – К.: Грамота, 2012. – 504 с.
6. Чернецька Т. І. Сучасний урок: теорія і практика моделювання : [навч. посібник] / Т.І. Чернецька. — К. : ТОВ "Прайдрук", 2011. — 352 с.

Сичевська Світлана Віталіївна,
спеціаліст I категорії,
вчитель початкових класів

(Коростенська загальноосвітня школа I-III ступенів №11)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Вчитись можна лише весело. Щоб перетравити знання, треба
поглинати їх з апетитом.*

Анатоль Франс

Актуальність. У сучасних умовах перебудови і реформування освітньої системи постає питання щодо впровадження нових підходів до організації і змісту навчальної діяльності. Оновлення змісту системи освіти України ґрунтується на засадах виховання національної свідомості, упровадження сучасних освітніх технологій, нового бачення мети та змісту навчання, виховання, розвитку молодого покоління. Концепцією Нової української школи окреслено чинники забезпечення якості освітнього процесу, охарактеризовано структурні й функціональні компоненти формули успіху Нової школи. Важливе місце відводиться музейній педагогіці, яка вирішує проблеми формування особистості, а саме: залучення учнів молодшого шкільного віку до дослідницької діяльності засобами музейної експозиції з використанням інформаційних технологій, розвиток їхніх дослідницьких умінь і творчих здібностей, вироблення здатності до самостійних суджень і оцінок, навичок критичного мислення.

Стан дослідження. У статті доведено, що застосування музейної педагогіки в початковій школі дає можливість дитині здобувати інформацію з першоджерел, формувати поняття через спостереження і спілкування з предметами матеріального світу.

Музейна педагогіка сприяє швидкому засвоєнню нової інформації, розвитку творчого потенціалу дитини, вирішенню проблемних ситуацій. А саме найголовніше, що завдяки музейній педагогіці процес пізнання йде через радість.

Мета статті: представити теоретико-методологічні засади застосування музейної педагогіки в початковій школі загальноосвітнього навчального закладу, надати практичні рекомендації щодо створення у шкільному середовищі міні-музеїв, які є важливою складовою реалізації принципів музейної педагогіки і забезпечують умови щодо особистісного розвитку молодших школярів.

В доповіді ЮНЕСКО «Освіта для XXI століття» підкреслюється вирішальна роль освіти у розвитку особистості і у розвитку всього суспільства. Як зазначено у доповіді сучасна освіта має базуватися на 4-ох постулатах:

- *навчитися пізнавати;*
- *навчитися робити;*
- *навчитися жити разом;*
- *навчитися жити.*

Формування гармонійної особистості неможливе без оволодіння духовною та історико-культурною спадщиною людства. Багаті пласти цієї культури донесли до нас і усна народна творчість, і кобзарство, і народні ремесла. Але етнокультурні дослідження, глибоке вивчення рідного краю, задоволення навчальних та пізнавальних потреб учнів не можливе без впровадження в освітній процес елементів музейної педагогіки.

Музейна педагогіка – достатньо новий, але вже популярний напрям навчально-виховної діяльності. За визначенням відомих діячів І. Медведєва, М. Юхневича: «Музейна педагогіка – це наукова дисципліна на перетині педагогіки, психології, музеєзнавства, мистецтва і краєзнавства. Предметом музейної педагогіки є проблеми, пов'язані зі змістом, методами і формами педагогічного впливу музею на різні вікові категорії дітей» [1, с.4].

Музей сьогодні – це не лише місце збереження, обліку та вивчення пам'яток культури, а й науково-просвітницький освітній заклад, який ставить перед собою широкі науково-освітні, естетичні та виховні завдання. Сучасний музей – це своєрідний центр духовної культури майбутнього[3, с.12].

Поняття музейної педагогіки було сформоване та введене до наукового обігу на початку ХХ ст. в Німеччині і пов'язане з іменами німецьких педагогів і музейних діячів:

- Г. Кершентейнера, який розробив концепцію музейної експозиції, яка має бути побудована за педагогічним принципом, бути орієнтованою на здійснення наочності навчання, провокувати активність дітей у процесі сприйняття матеріалу;
- Г. Фронденталя, який розробив спеціальну методіку роботи зі школярами, яка включає підготовку дітей до відвідування музею та закріплення почерпнутих там знань і вражень на уроці;
- А. Рейчвейна, який пропонував ідею створення спеціалізованих дитячих експозицій, побудованих за принципом музеїв-майстерень, де кожна дитина отримувала можливість самостійно творити [4, с.16-17].

Створення міні-музеїв – важлива складова реалізації принципів музейної педагогіки, що забезпечує умови для особистісного розвитку учнів молодшого шкільного віку, безпосереднього залучення їх до світу мистецтва. Міні-музеї – це куточки, які оформлені відповідно до певної теми і містять, окрім «музейних експонатів», дитячі роботи, створені учнями власноруч.

Важливою особливістю міні-музеїв є участь дітей в їх створенні. Учні разом з вчителем обговорюють тематику, приносять з дому різноманітні експонати, залучаючи до цього своїх батьків, роблять деякі з них своїми руками. Діти молодшого шкільного віку знову і знову поринають у світ мистецтва, переглядаючи експонати міні-музеїв, повторно отримують позитивні враження[5, с.10, 118].

У класичних музеях не можна торкатися експонатів своїми руками, а в міні-музеях це потрібно робити! Учень має можливість брати експонати в руки, розглядати їх, обстежувати тактильно, переставляти з місця на місце, створювати власну експозицію. У звичайному музеї дитина – лише пасивний відвідувач, а в міні-музеї – співавтор[1, с.22-24].

Зміст, оформлення і призначення міні-музеїв мають відповідати віку дітей. Учні 3-4 класів можуть бути не тільки відвідувачами, а й екскурсоводами для школярів 1-2 класів.

Міні-музеї в школі – це особливий розвивальний простір, створений з метою розширення культурного і національного світогляду дитини.

Учні молодших класів цікавляться різними предметами, адже дитина пізнає навколишній світ, накопичуючи чуттєві враження від предметів, що їх оточують. Під час зустрічі школяра з предметом, який розповідає про минуле, не тільки відбувається насичення естетичними враженнями, а й засвоюються етичні правила і норми.

Цікаво, що пізнаючи нове, незвичайне, учні намагаються залучити у сферу своїх інтересів і батьків. Створення навіть невеликої експозиції задіює різноманітні форми роботи не тільки з вчителем і учнями, а й із їх батьками.

В чому ж полягає основна мета і завдання створення міні-музеїв?

1. Створити предметно-розвивальне середовище, яке б сприяло формуванню у дітей пізнавального інтересу та естетичного сприймання предметів, об'єктів і явищ навколишньої дійсності.

2. Ознайомлення учнів з різними видами мистецтв: образотворчим, архітектурним, декоративно-ужитковим тощо.

3. Залучення батьків до музейної справи.

На базі створених міні-музеїв слід проводити заняття з різних предметів з метою ознайомлення учнів з навколишнім світом. За допомогою музейних експонатів формуються у дітей художньо-естетична, комунікативно-мовленнєва, логіко-математична компетентності.

Для учнів 1-4 класів застосовуються різноманітні методичні прийоми: бесіда, гра, рухомі паузи, сюжетність розповіді, продуманість відбору експонатів, активна творча робота дітей тощо.

Дуже важливо правильно презентувати міні-музей. У маленьких відвідувачів необхідно сформувати розуміння музейного простору, викликати інтерес до експонатів і найголовніше – створити позитивні емоції та враження від відвідування міні-музею.

На допомогу педагогу приходять інтерактивні методи роботи з молодшими школярами. Дуже часто під час занять діти з високим рівнем контактності проявляють вищу активність, ніж замкнуті і «слабкі», тому слід постійно заохочувати останніх до роботи, створювати для них ситуацію успіху. Інтерактивне навчання ще називають діалоговим. Варто продумувати, як не просто розповісти той чи інший матеріал, а спланувати ситуацію так, щоб всі діти могли проявити активність: досліджувати, експериментувати, аналізувати факти, робити висновки. У цьому контексті експозиції міні-музеїв мають стати засобом виховання у дитини емоцій, уяви, фантазії та творчої активності[2, с.19].

Діти молодшого шкільного віку мають конкретно-образне мислення, безпосереднє сприймання, нестійку увагу, тому у роботі з ними слід використовувати словесні і практичні методи: сюжетні ігри, бесіди, театралізацію.

Видатний швейцарський педагог Йоганн Генрих Песталоцці говорив: «У процесі навчання повинні бути задіяні розум, серце, руки дитини». Я приділяю велику значимість тому, що міні-музей дає можливість максимально і системно використовувати принцип наочності, а саме – демонстрацію експонатів і змогу до них доторкнутися.

Залог успіху міні-музею в школі – його інтерактивність. Дітям дозволено торкатися, нюхати, грати, досліджувати експонати і, таким чином, вони відчують себе причетними до процесу, починають цікавитись історією створення експонату, краще засвоюють матеріал[5, с. 14].

Отже, збирання будь-якої колекції – це чудова можливість для надбання корисних і необхідних для життя навичок. Вектор сьогодення вказує нам – педагогам Нової української школи, що процес пізнання світу значно важливіший, ніж самі знання. Спільна справа дитини і дорослого обов'язково дасть чудовий результат. Вершиною цієї роботи буде відчуття близькості, взаємопорозуміння, бажання і надалі діяти разом. І моя задача, як вчителя, виділити при цьому такі змістові опорні моменти, які слугуватимуть кожній особистості у майбутньому ціннісними орієнтирами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Медведєва Є.Б., Юхневич М.Ю. Музейна педагогіка як наукова дисципліна. Сб Культурно-освітня діяльність музеїв. ППІКТ, Каф. Музейної справи. М., 1997. - 67 с.
2. Музейна педагогіка, в сб. Музеєзнавство. Музеї історичного профілю. М., 1988. - 234 с.
3. Музей і освіта: Оглядова інформація. М., 1989. - 19-21 с.
4. Музей. Освіта. Культура. Процеси інтеграції. ППІКТ, Каф. Музейної справи. М., 1999. – 41 с.
5. Столяров Б.А. Музейна педагогіка. Історія, теорія, практика: навч. посібник / Б.А. Столяров - М.: Вища. шк., 2004. - 216 с.
6. Концепція Нової української школи. [Електронний ресурс] – Режим доступу:<https://drive.google.com/file/d/0BzKkv8gxSZUkMzZMbWtPYU9IWXM/view>

Скаковська Олена Вікторівна,
спеціаліст, педагог - організатор
(Коростенський міський колегіум)

СУЧАСНІ ФОРМИ РОБОТИ ПЕДАГОГА-ОРГАНІЗАТОРА У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Дитяча довіра до вчителя — це крапля чистої води на квітці троянди;
потрібно так зрізати цю квітку,
щоб не струсити цю краплю.*

О.В. Сухомлинський

Не дивлячись на кризу, яка оточує всі галузі суспільства в нашій країні, сьогоденні проблеми учнівської молоді – специфічне відображення кризи. Застарілі форми роботи з учнівською молоддю не підходять. Потрібні нові сучасні підходи. «Школа має бути в авангарді суспільних змін», - так зазначається у проекті Концептуальних засад реформування середньої освіти «Нова українська школа». Як зазначає Міністр освіти України Лілія Гриневич: «Нова українська школа — це школа для життя у XXI столітті. Ви бачите, як змінюються технології, як розвивається суспільство, зараз ми не можемо точно

знати, з якими викликами зустрінуться діти, які зараз навчаються у школі. Тому ми хочемо перейти від школи, яка напихає дітей знаннями, що дуже швидко застарівають, до школи, яка вчить знання використовувати»[1]. Освічені українці, всебічно розвинені, відповідальні громадяни і патріоти, ось хто поведе українську економіку вперед у XXI столітті.

Випускник нової української школи - це цілісна **особистість**, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення; **патріот** з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення; **інноватор**, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку, конкурувати на ринку праці, вчитися впродовж життя [3].

Світогляд людини закладається саме в школі. У школі формується особистість, її громадянська позиція та професійні якості. Школа для дитини – це не просто дім знань із предметів, а дім, де дають освіту для життя. Цінність предметів (знань та умінь) у їх виховній спрямованості.

Давня мудрість говорить: «Хто стоїть на місці, той відстає». А хто не хоче відставати, мусить рухатися вперед і не зупинятися, досягнувши вершини, а підійматися вище. У цьому й полягає основна місія сучасного учителя. «Чим більше знає вчитель, - пише В.О. Сухомлинський у праці «Павлиська середня школа», - чим частіше й успішніше відкриває він перед учнями горизонт науки, тим більшу допитливість і жадобу до знань виявляють учні...». Вже не достатньо бути на уроці та поза ним актором, режисером, діловодом, диригентом, дипломатом, психологом, новатором і компетентним фахівцем. Модель сучасного вчителя передбачає готовність до застосування нових освітянських ідей, здатність постійно навчатися, бути у постійному творчому пошуку. Ці якості не видаються додатком до диплома про педагогічну освіту, а формуються у щоденній учительській праці. Сьогодні ми розуміємо: бути гарним професіоналом означає бути в постійному пошуку, зростанні, розвитку [6].

Одним із дев'яти компонентів формули нової школи є наскрізний процес виховання, який формує цінності. Це виховання на цінностях.

Позаурочна робота - складова частина навчально-виховного процесу в школі, одна з форм організації вільного часу учнів.

Питання позаурочної виховної роботи висвітлено у дослідженнях багатьох вчених, зокрема психологічний аспект організації позаурочної виховної роботи розглянуто у працях М.Анцибора, І.Беха, Л.Виготського, Д.Ельконіна, А.Запорожця, О.Леонтьєва; теоретичні основи організації та планування досліджено у роботах С.Карпенчука, Б.Кобзаря, В.Сухомлинського; розробка змісту, форм, методів позаурочної виховної роботи – у працях О.Біди, О.Докукіної, Т.Рабченюк та ін.

У системі виховних впливів школи, які сприяють становленню особистості учня як творця і проектувальника власного життя, важливе місце займає позаурочна робота педагога-організатора. Відповідно до програми «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів», працюючи з дітьми, педагог повинен завжди пам'ятати, що його головна мета сьогодні - бути фасилітатором, тим, хто сприяє формуванню

різнобічно розвиненої особистості учня, вихованню у нього інтересу до навчання і самовдосконалення, прагнення до успіху [7].

Актуальність даної теми обґрунтована тим, що позаурочна діяльність в сучасній школі повинна бути цікавою для всіх учасників освітнього процесу. Це потребує креативного творчого підходу до форм позаурочної діяльності, які є невід'ємною частиною активного життя школярів. Я, педагог-організатор, як ніхто інший розумію, що школа – це маленька модель великого життєвого шляху, який розпочинається саме тут і тепер. Виховні заходи, чи то квести, чи то вернісажи, ярмарки солідарності, публічні вистави (агітбригади) тощо розкривають у наших вихованців той потенціал, який інколи дуже важко розгледіти за учнівською партою.

«Дорослий мусить бути товаришем підлітка, але товаришем особливим, відмінним від товариша-однолітка. Ця відмінність базується на відмінності соціальних позицій дорослого і молоді людини. «Дорослий товариш поруч» – це гасло має бути найважливішою умовою виховання і розвитку підлітка», – сказав Іван Бех [5].

Саме тому для свого дослідження я обрала проблему узагальнення сучасних форм у позаурочний час в НУШ. Ці рекомендації покликані зробити роботу педагога-організатора легшою, у ньому представлені різні сучасні форми роботи з дітьми, що стануть в нагоді при роботі з учнями всіх вікових категорій.

Сучасні форми роботи у позаурочний час:

Публічна вистава – форма проведення виховного заходу, в ході якого відбувається проведення вистави на розсуд публіки.

Вчитель – пропонує учням обрати п'єсу для підготовки вистави, обирає із числа учнів режисера, костюмера, декоратора, гримера, звукооператора, дизайнера тощо і організує проведення репетицій, разом із учнями планують хід проведення публічної вистави.

Учні – приймають участь у підготовці, рекламуванні і проведенні вистави, запрошують глядачів і гостей на прем'єру вистави.

Бенефіс – форма проведення колективного творчого свята, яке вперше ознайомлює колектив школи з творчістю нового або діючого колективу (бенефіс вистави, мюзиклу, спектаклю тощо).

Вчитель – разом із учнями готує творчий показ, розподіляє ролі, визначає режисера (або самостійно режисує), проводить кастинг на виконання головних ролей, визначає дії костюмера, гримера, призначає відповідальних за оформлення та музичний супровід бенефісу.

Учні – проводять репетиції бенефісу, рекламують захід, приймають участь у проведенні бенефісу, визначають кращих акторів.

Теле-ревію – форма проведення виховного заходу на якому пропонується створення ситуації телевізійної програми, де обговорюється важлива, значуща проблема, яка є цікавою, актуальною для шкільного колективу.

Вчитель – разом із учнями готує сценарій ревію, запрошує гостей, розподіляє ролі – телеведучих, кореспондентів, представників преси тощо.

Учні – готують сценарій, обговорюють питання оформлення зали, розподіляють ролі, готують матеріал для обговорення [2].

Вернісаж – форма проведення виховного заходу, в ході якого складають виставку творчих робіт учнів у вигляді вернісажу за видами і жанрами мистецтва.

Вчитель – висуває пропозицію щодо оформлення вернісажу робіт або ілюстрацій відомих художників.

Учні – за обраними вимогами створюють роботи, добирають відомі ілюстрації. Рекламують захід, запрошують гостей, оформлюють виставку, залу.

Творчий портрет – форма виховного заходу на якому відбувається презентація творчого портрету колективів або учнів школи, активу тощо.

Вчитель – разом із учнями створюють проект творчого портрету, надають характеристику рисам (здатність до співпраці, характер взаємовідносин, дружні стосунки, активність, творчість, взаємоповага, взаємовиручка тощо).

Учні – працюють над створення творчого портрету, обговорюють форму презентації нарбок, умови музичного, театралізованого супроводу, наявність костюмів, елементів декорацій тощо.

Літературно-музична композиція - композиційно побудоване подання літературного матеріалу (необхідної інформації) у музичному оформленні. Намагайтеся подавати інформацію не в лекційній, розповідній манері, а з допомогою виразних сценічних прийомів.

Концерт-блискавка - це гра-огляд, учасники якої (декілька команд) готують за короткий час (не більше 30 хв.) імпровізований колективний виступ у загальній програмі. Програма концерту-блискави складається також експромтом, краще всього радою капітанів команд за пропозицією учасників. До програми включають декілька (3-5) обов'язкових для команди жанрів, наприклад: хоровий спів, танець, сценка, декламування, оригінальний жанр. Програма може бути ускладнена таким завданням: об'єднати всі обов'язкові номери єдиною темою або сюжетом. В результаті кожна команда покаже невеликий концерт. Слід пам'ятати, що головне в грі – прояв творчих здібностей, винахідливості, фантазії кожного учасника, згуртованості колективу.

Фут-квест – це гра, яка включає в себе послідовність топографічних пунктів (чекпоінтів або чеків), що знаходяться десь у місті (селищі) і які гравцям треба пройти під час гри. Кожен чек зашифрований, і отримати орієнтир на наступний можна тільки виконавши попередній. Команди формуються або самими учасниками, або агентом, який знаходиться на старті. Склад команди повинен містити не менше 3-х осіб, максимальна кількість учасників визначається організаторами гри.

Команда обирає собі назву, кожен учасник реєструється. Після цього команда отримує перше завдання – і гра почалася. З собою треба мати необхідні атрибути гри, а саме: ліхтарик (залежно від періоду доби), компас, мобільний телефон, карту міста (селища) і, найголовніше, гарний настрій.

Тематика фут-квестів може бути різноманітною. Головне – вдало підібрати завдання, заздалегідь продумати та перевірити на безпечність маршрут, розташування чекпоінтів (обрані станції можуть, наприклад, символічно відображати тематику фут-квесту тощо) [4].

Тематична дискотека – розважальний захід пізнавально-профілактичного спрямування. Для отримання «вхідного квитка» на дискотеку висуваються певні умови, пов'язані з тематикою заходу (наприклад, дати відповідь на питання, пригадати приказку, підготувати костюм тощо).

Колаж - створення учнями плакатів з дібраних малюнків, вирізок, ілюстрацій, цитат тощо з метою ознайомлення з певною проблемою (охорона довкілля, збереження здоров'я, збереження чистоти мови, культура спілкування).

Майстер-клас - конкретне заняття із вдосконалення практичної майстерності, що проводиться фахівцем в певній галузі творчої діяльності (музики, образотворчого мистецтва, літератури, режисури, акторської майстерності, дизайну, ремесла) для осіб, які, зазвичай, вже досягли достатнього рівня професіоналізму в цій сфері діяльності.

Стріт-арт – образотворче мистецтво, характерною особливістю якого є яскраво виражений урбаністичний стиль. Основна частина стріт-арту — графіті. У позакласній роботі використовується як колективна чи групова робота, завданням якої є створення авторського малюнку на асфальті на задану тематику.

Проекти (дослідження) – це самостійне дослідження різних тем, що проводиться учнями протягом тривалого періоду часу, в кінці якого вони представляють певний результат [5].

Можна зробити висновок, що чим багатша цілеспрямованість, організованість спільного життя, тим ефективніший той багатосторонній виховний процес, який іде «по ходу» в глибині цього життя: і виховні дії педагогів, і взаємний вплив самих вихованців один на одного, і самовиховання старших та молодших. Тому позакласна робота забезпечує сприятливі умови для ознайомлення юнаків і дівчат з основами зовнішньої політики України, допомагає педагогам виховувати їх патріотами України, розвиває творчі здібності, активність і самостійну діяльність кожного школяра. Величезне розмаїття сучасних позаурочних форм дозволяє робити це всебічно.

ЛІТЕРАТУРА

1. «Нова українська школа — це школа для життя у XXI столітті» — інтерв'ю з міністром освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/nova-ukrainska-shkola-tse-shkola-dlia-zhyttia-u-xxi-stolitti-interviu-z-ministrom-osvity-i-nauky-ukrainy>
2. Виховання школярів у позаурочний час / Під ред. О.К. Балясної. – К.: «А.С.К.», 2009. – 188 с.
3. Концептуальні засади реформування середньої школи НУШ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Кульневич С.В. Воспитательная работа в средней школе: от коллективизма к взаимодействию: практич. пособие [для учителей и классных руководителей, студентов пед. заведений] / С.В.Кульневич, Т.П.Лакоценина. - Ростов-н/Д: Учитель, 2000. – 330 с.

5. Мультимедійна презентація до опису досвіду роботи педагога - організатора Сірак Яни Сергіївни на тему "Використання традиційних та інноваційних масових форм позакласної роботи" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/mulmedijna-prezentacia-do-opisu-dosvidu-roboti-pedagoga-organizatora-sirak-ani-sergiiivni-na-temu-vikoristanna-tradicijnih-ta-innovacijnih-masovih-form-82641.html>
6. Організація вільного часу школярів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://softacademy.lnpu.edu.ua/Programs/Organizacia_vilnogo_chasu/par
7. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України / програма, затверджена наказом МОН, молоді та спорту України №1243 від 31.10.2011.

Старжинська Людмила Василівна,
вища категорія,
вчитель початкових класів
(НВК№12 м.Коропуть)

МЕТОДИЧНА СИСТЕМА «ЩОДЕННІ 5» ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ

Треба самому багато знати, щоб навчати інших.

В.Короленко

Актуальність. Формування творчої особистості учнів хвилювала в різні часи не тільки відомих педагогів, але й дослідників, мислителів, філософів, науковців. І сьогодні проблема творчості – одна з найактуальніших проблем навчання. З'ясування особливостей творчих здібностей, вивчення умов формування зумовлюються насамперед потребами практики. Саме тому з перших років шкільного навчання значну увагу потрібно приділяти не тільки здобуттю знань учнями, а й розвитку їхніх здібностей. Концепція «Нова українська школа», Державний стандарт загальної освіти, навчальні програми та підручники ставлять перед нами завдання формувати у учнів здатність самостійно мислити, приймати сміливі і нестандартні рішення, творчо ставитись до праці. Тільки реалізуючи ці вимоги, ми зможемо сформувати творчу особистість кожного учня.

Мета статті - визначення на основі аналізу наукової літератури основних понять проблеми формування творчої особистості засобами технології «Щоденні 5».

Навчальні предмети «Літературне читання» та «Українська мова» відповідно до нового Державного стандарту початкової загальної освіти є складовою освітньої галузі «Мова і література»[1, с. 47]. Вчителів треба актуалізувати свою внутрішню культуру, начитаність, літературознавчу і методичну підготовку, щоб дивитися на художній твір як на мистецтво, організувати роботу з ним на рівні мистецтва, навчити дитину повноцінно сприймати художній твір, щоб моральний, пізнавальний, творчий і естетичний потенціал літератури переходив у її внутрішній світ.

Студіювання наукових праць засвідчує, що проблемою розвитку творчої, особистості займалися багато українських і зарубіжних науковців. Значний інтерес становлять напрацювання В. Хорошилової (загальноосвітні школи Канади), Л. Карпинської, Г. Воронки, І. Гушлевської (формування

професійної майстерності майбутніх учителів), Майкла Фуллана (дослідження вищої освіти Канади). Однак проблема, що розкриває особливості навчання учнів початкових шкіл Канади, а саме технологія Daily 5 (Щоденні 5) не була на достатньому рівні досліджена. Ця технологія ґрунтується на діяльнісному підході. Учні включаються в щоденну роботу, що виконують упродовж дня.

Технологія Daily 5 включає в себе п'ять видів діяльності: читання для себе, читання для когось, слухання, робота зі словами, письмо для себе. Кожен із цих видів роботи учні мають виконати впродовж дня. Як засвідчує компаративний аналіз, зроблений Дж.Лаенз, лише 20% учнів початкової школи України готові до таких видів діяльності [2]. Тому ця проблема є актуальною у теорії та має практичну значущість.

Отже, потреба виховувати творчу, освічену, культурну особистість, здатну висловлювати свої думки оригінально, креативно, мислити творчо, діяти впевнено в різних ситуаціях, а також недостатність методичних розробок в межах новітньої технології «Щоденні 5» зумовили вибір теми наукового дослідження. «Щоденні 5» – це методична система, яка навчає учнів працювати самостійно. Вона складається з п'яти діяльностей – «Письма для себе», «Читання для себе», «Читання для когось», «Роботи зі словами» і «Слухання», які діти виконують щодня, під час уроків чи групи продовженого дня. Наприклад, щодня читають по 3-5-7 (а в четвертому класі і двадцять) хвилин, пишуть, слухають[3].

Читання для себе

Правила для впровадження системи дуже прості. Канадські педагоги, наприклад, радять зібрати учнів (краще – сісти на килим) і сказати: сьогодні ми починаємо нову діяльність – читання для себе. Також варто запропонувати школярам самим розробити 5–7 правил діяльності. Наприклад – якщо вже обрав книжку для читання, то не варто змінювати вибір «по десять разів». А іншу книжку можна буде обрати вже завтра!

Читання для себе
Обирай і читай! 😊

Назва: _____
Автор: _____

Тема твору: _____
Головна ідея: _____

Позбав текст на логічно завершені частини. Склади до них план.

План

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

Важливо, щоб до обговорення долучилися самі діти, бо в такому випадку це будуть їхні правила.

Ми пишемо правила на ватмані й розміщуємо на видному місці. За потреби я завжди можу сказати: «Будь ласка, підійди, подивися, це ж ви ухвалювали».

Потім моделюю найкращий сценарій діяльності. До речі, це теж стало для мене відкриттям, адже в українських школах педагог не часто розповідає дітям про хід своїх думок. А в цій методиці – розказую. Зокрема, іду до полицок (чи коробок) із книгами і кажу: у мене сьогодні такий настрій, тож я оберу цю книжку. Або: я люблю читати про пригоди, тому візьму ось цю.

Дуже важливо не піддатися «спокусі» зробити як завжди: дати ту книжку, яку вчитель вважає «правильною». Діти повинні знати, що можуть обирати самі.

Далі говорю дітям, що є різні способи читання. Наприклад, «читання картинками». Аби краще зрозуміти текст, можна розглянути малюнки. Інколи діти обирають одну й ту саму книжку – забороняти їм не варто.

Діти зрозуміли найважливіше: читати – надзвичайно цікаво.

Починати читання для себе у першому класі потрібно із трьох хвилин. Після закінчення учень має відповісти на запитання (усні на аркуші чи в зошиті про що був текст, які факти він дізнався тощо).

Спочатку ці завдання пропонувала дітям виконувати на спеціальних аркушах. Але потім вирішила, що так витрачається дуже багато паперу і нині на запитання можна відповісти у звичайному зошиті. До речі, завдання за тиждень змінюються, це може бути й маленька історія про прочитане чи пропозиція уявити себе письменником і придумати інший кінець твору. Так розвивається креативність.

До речі, у «Читанні для себе» передбачено самооцінювання. Наприклад, напроти «я сьогодні гарно обирав», «я читав уважно» (та іншого) першокласник може поставити плюстик.

Письмо для себе

Письмо можна вводити одночасно із читанням. Правила такі самі – змоделювати поведінку, обрати тему. Теми пропонує вчитель – зазвичай не більше п'яти. Вони можуть бути найрізноманітніші: «Про що я мрію», «Яку добру справу зробив», «Що цікавого було на вихідних», «Що таке дружба» тощо.

Також перед початком роботи варто запитати у дітей: «Як ви думаєте чому важливо писати щодня?». І послухати відповіді. Один зі школярів, наприклад, відповів, що він хоче стати письменником і придумати історію «крутішу», ніж у Джоан Роулінг.

За «Письмо для себе» оцінки вчитель не ставить. Одразу каже дітям: це твій зошит і твої думки, якщо не захочеш, ніхто не прочитає. Але після кожного міні-уроку педагог запитує: хто хоче прочитати вголос те, що написав? Зазвичай хочуть усі.

До речі, у кожному класі є діти, які спочатку тільки малюють. І справа вчителя – лагідно запропонувати: «Підпиши, будь ласка, ці малюнки. Адже завтра можеш забути, що ти хотів висловити».

«Письмо для себе» також передбачає самооцінювання. Школяр має визначити – чи використовував нові слова та правила тощо.

"Помити руки", коли не знаєш слів

Система «Щоденні 5» дає можливість працювати з дітьми індивідуально. Недарма всі «аркуші» методики поділені на дві частини: на одній написано, що має робити учень, на іншій – учитель. Доки клас читає чи пише, вчитель може підійти до тих, хто потребує більше

уваги, і пояснити, підтримати. Окрім власне читання чи письма, методика навчає комунікувати. Наприклад, під час «Письма для когось» діти об'єднуються в пари, домовляються, хто скільки прочитає – речення чи абзац. Після читання треба запитати товариша: чи сподобався текст? Чому?

Дуже важливою є і ще одна діяльність – «Робота зі словами». Психологи стверджують, що якщо дитина не розуміє значення хоча б одного слова у тексті, то далі перестав сприймати весь текст. Реакція школярів на незрозуміле слово може бути різною – дехто навіть виходить із класу. Найчастіше виходять ті, хто вдома спілкується російською. Вигадують різні причини – попити води, помити руки. Виявляється, «винні» у цьому незрозумілі слова. Тому перед тим, як вирішувати задачу чи читати вправу, педагог завжди запитує – чи всі слова зрозумілі? Незрозумілими можуть бути навіть «але», «проте», «стільки ж».

Незрозумілі слова виписують на окремий ватман і розміщують на так званій «стіні слів» (її змінюють кожні місяць-півтора). Школяр завжди може підійти і «піддивитися» значення нового слова. А починають із найпростішого – знайти незрозуміле слово у словнику, скласти з ним речення, придумати і розповісти про це слово історію. І навіть – виліпити з пластиліну композицію про значення слова!

Слухання

Учителі молодших класів знають: діти у початковій школі люблять працювати руками, а інформацію сприймають здебільшого за допомогою зору. Навичок засвоювати нові знання «на слух» у малечі майже немає. Але у 5 класі починається поділ на предмети, і дітям доводиться дуже швидко

перелаштовуватися саме на аудіо-сприйняття.

Зробити перехід до такого сприйняття легшим і покликана діяльність «Слухання». На уроках використовують аудіо книги, нині з нетерпінням очікують закінчення озвучування нової хрестоматії для початкових класів (озвучування робиться для незрячих дітей, але, на думку вчителів, воно стане у пригоді й усім іншим). Аудіо файли надсилають дітям на електронну пошту, звідти їх завантажують на планшет (ці гаджети є в кожного учня. – Авт.) і використовують на уроці.

Читання для когось

Учні кажуть:

- Ми разом практикуємось! Чому? Щоб краще читати! Щоб краще розуміти прочитане!

Учні роблять:

- Об'єднуються в пари і разом читають книги (тексти, підручник) та виконують завдання на розуміння та усвідомлення прочитаного, які пропонує учитель.

Прізвище: _____ Дата: _____

Слухання

1. Чи сподобався тобі твір? Чому?

2. Хто з героїв тобі найбільше? Які риси характеру привабили його?

3. Уяви, що у тебе вийшло поспілкуватися з героєм. Як в запам'ятовує ти йому поставив? Запиши.

Слухання

Прізвище: _____

Наві слово, поєму і тексти _____

Герої твору

Фрагмент тексту, який найбільше зацікавив:

Прізвище: _____

Читання один одному

Автори: _____

Назва книги: _____

Напиши коротким опис твору, який опрацювали

Учитель:

- Готує тексти (книги) для читання.
- Об'єднує дітей у пари.
- Визначає час для читання.
- Готує завдання для роботи над усвідомленням прочитаного.
- Працює з дітьми індивідуально чи в малій групі.

Висновок. Інноваційна технологія – Daily 5 передбачає виховання у дітей під час роботи довіри і поваги, сприяє розвитку командної роботи, надає можливість вибору кожному, розвиває в учнів відповідальність, сприяє розвитку розумової діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. «Державний стандарт початкової загальної освіти» [Електронний ресурс] / 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://mon.gov.ua>.
2. Лаенз Дж. Система професійної підготовки вчителів у Канаді / Дж. Лаенз // Освіта і управління. – 2007. – Т. 1. – Ч. 4. – С. 163–169.
3. Пристінська М. Хочешзмін? Дій! [Електронний ресурс] - 2017. - Режим доступу до ресурсу: <http://svitlanagalata.blogspot.com/2018/01/blogpost.html>
4. Галата С. «Щоденні 5»/Світлана Галата//ОсвітаУкраїни.-2017.- 30 січня (№ 3).-С.6.

Туровська Галина Петрівна,

вчитель початкових класів,

I кваліфікаційна категорія

(Коростенська загальноосвітня школа I-III ступенів №1 з поглибленим вивченням іноземних мов)

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ УЧІННЯ

На сьогоднішній день головною метою нової української школи є формування конкурентоспроможної особистості. Одним із ефективніших шляхів реалізації цієї мети є формування позитивної мотивації учня до навчання. У Концепції НУШ зазначено, що початкова освіта поділяється на 2 цикли, перший з яких є адаптаційно-ігровий. Навчання тут організовано через діяльність ігровими методами як у класі, так і поза його межами [6].

Тому досвід реалізації ігрових технологій як важливого чинника підвищення мотивації до навчання є актуальним на сучасному етапі розвитку освіти в Україні, що зумовило вибір теми «Ігрові технології як засіб формування позитивної мотивації учіння.».

Перші кроки для досягнення цієї мети закладаються вже у молодшому шкільному віці, тому випускники 4-го класу повинні мати внутрішню спрямованість «Я можу вчитися» та внутрішню мотивацію «Я хочу вчитися».

Мотивація у педагогіці завжди була і є одним з найважливіших компонентів навчання, фундаментом для здійснення всебічного розвитку особистості.

Проте, незважаючи на те, що формування мотивації навчання молодших школярів має першочергове значення в сучасній школі, на практиці вона не завжди реалізується повною мірою. Постійне зростання обсягу інформації, модернізація та ускладнення навчальних програм висувають до рівня розвитку

особистості загалом, і мотиваційної сфери молодшого школяра зокрема чи не найвищі вимоги. Тому формування мотивації учіння молодших школярів є окремим завданням шкільного навчання.

Щоб навчити дитину, треба не просто передати їй знання і вміння, а й викликати у неї відповідну активність, пізнавальну чи практичну. Важливим структурним елементом цієї активності є мотивація, в якій виявляється ставлення школярів до навчання. Під мотивацією розуміють сукупність спонукальних факторів, які визначають активність особистості. Мотивація – це інтереси, потреби, прагнення, емоції, переконання, ідеали, установки, які спонукають учня до діяльності [8, с. 85].

Отже, для формування позитивної мотивації навчання слід застосовувати різні методи, засоби та прийоми стимулювання. Вироблення в учнів бажання вчитись та отримувати нові знання є першочерговим завданням освіти. З цією метою слід також впроваджувати новітні технології для стимулювання та вироблення позитивної. Правильна мотивація до навчання сприяє підвищенню рівня успішності.

Одним із ефективних видів інноваційних технологій, які використовують для формування позитивної мотивації до навчання є ігрові технології. Їх використання на уроках у початковій школі відповідає природним потребам дитини, адже за своєю природою гра – це найвластивіша форма життєдіяльності дітей. Гра сьогодні стає для кожної дитини школою соціальних відносин. Під час гри дитина ознайомлюється з великим діапазоном людських почуттів і взаєностосунків, учиться розрізняти добро і зло. Завдяки грі в дитини формується здатність проявляти свої особливості, визначати, як вони сприймаються іншими, і з'являється потреба будувати свою поведінку з урахуванням можливої реакції з інших.

Поняття «гра» та «ігрова технологія» дуже близькі, але водночас вони суттєво відрізняються. Щоб з'ясувати поняття «ігрова технологія», слід звернути увагу на її складники: гру й технологію. Більшість дослідників (С. Гончаренко, М. Кларін, І. Лернер, П. Сікорський та ін.) розглядає технологію як набір процедур, що оновлюють професійну діяльність педагога та учнів і гарантують кінцевий результат. Виходячи із цього, під ігровою технологією розумію спеціально вибудовану систему чітких ефективних дій (ігор), спрямованих на формування, розвиток, розширення, узагальнення знань у процесі навчання [3, с. 89].

До поняття «ігрові технології» Г. Селевко включає досить широку групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. Г. Селевко та його послідовники М. Буланова-Топоркова, В. Кукушин головну відмінність вбачають у тому, що педагогічна гра має чітко поставлену мету навчання і відповідний педагогічний результат, які можна обґрунтувати, виділити в явному вигляді та охарактеризувати навчально-пізнавальною спрямованістю [2, с. 52]. Як бачимо, існує суттєва відмінність між грою й ігровою технологією за визначенням.

Ігрова технологія є тим засобом формування мотивації, яка здатна зацікавити дітей вчитися, навіть не помічаючи цього. Умови гри вимагають від

дитини швидкості думки, особливої уваги та емоційної напруги. Ігри надзвичайно корисні. Вони сприяють розвитку спостережливості у дітей, вчать порівнювати, аналізувати, робити висновки, узагальнення [8, с. 91]. Завдяки ігровим формам занять вдається залучити пасивних учнів до систематичної розумової праці, дати змогу дитині відчути успіх, повірити в свої сили.

Гра в навчанні – це спосіб зробити серйозну роботу цікавою. У загальному, ігрові форми навчання, як жодна інша технологія, сприяють використанню різних способів мотивації:

1. Мотиви спілкування: учні, спільно вирішуючи завдання, беручи участь у грі, учаться спілкуватися, урахувати думку товаришів; при рішенні колективних завдань використовуються різні можливості учнів; спільні емоційні переживання під час гри сприяють зміцненню міжособистісних відносин [5, с. 24].

2. Моральні мотиви: у грі кожен учень має виявити себе, свої знання, уміння, свій характер, вольові якості, своє ставлення до діяльності, до людей.

3. Пізнавальні мотиви: кожна гра має близький результат (закінчення гри), стимулює учня до досягнення мети (перемоги) й усвідомлення шляху досягнення мети (треба знати більше інших); у грі команди чи окремі учні споконвічно рівні (немає відмінників і трієчників, є гравці) [4, с. 56].

Розвиваючі ігри та нестандартні уроки (урок-гра, урок-подорож, урок-мандрівка, урок з використанням ІКТ, та ін.) роблять навчання легким, доступним, простим, цікавим. Нестандартні уроки доцільно почати з цікавого фрагменту. Наприклад, це може бути карта подорожі, план, макет квітучої галявини, острів скарбів та ін.

Такі уроки та ігри сприяють всебічному гармонійному розвитку дітей, розвивають творчу особистість, сприяють розвитку пізнавальних інтересів, розумових процесів і позитивної мотивації до навчання дітей. Звідси випливає, що використання розвиваючих ігор та вправ на уроках є невід'ємною частиною навчального процесу.

Ігри спрямовані на розвиток логічного мислення, творчої уяви, на формування в учнів інтересу до навчання, допомагають створювати світогляд дитини, а також урізноманітнюють зв'язне мовлення учнів, формують критичне мислення дітей.

Перед проведенням ігор з дітьми доступно викладаю сюжет, розподіляю ролі, ставлю перед дітьми пізнавальне завдання. Щоб гра не набридла, ускладнюю завдання, змінюю її. Готуючись до заняття, чітко продумую послідовність ігрових дій, організацію учнів, тривалість гри, її контроль, підбиття підсумків та оцінку. Захопившись грою, дитина не помічає, що вчиться, запам'ятовує нове, орієнтується у надзвичайних ситуаціях, поповнюється запас її понять, уявлень, розвивається фантазія.

Плануючи організацію ігрової діяльності на уроці, визначаю навчальну, розвивальну і виховну мету, кожна з яких спрямована на розв'язання завдань, визначених програмовими вимогами для учнів початкової школи. Найчастіше на своїх уроках використовую дидактичні ігри. Ігри такого роду, ігрові заняття і прийоми підвищують ефективність сприймання учнями навчального

матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості. Основними структурними компонентами гри є ігровий задум, правила гри, ігрові дії, пізнавальний зміст, або дидактичні завдання, обладнання та результат гри [7, с. 103].

Протягом усієї педагогічної діяльності мною було помічено, що вивчений в процесі ігрової діяльності матеріал забувається учнями у меншій мірі повільніше, ніж матеріал, при вивченні якого гра не використовувалася. Це пояснюється, перш за все, тим, що в грі органічно поєднується цікавість, що робить процес пізнання доступним і захоплюючим для школярів, і діяльність, завдяки участі якої в процесі навчання, засвоєння знань стає більш якісним і міцним.

Дидактичні ігри на уроках математики використовую для ознайомлення дітей з новим матеріалом та для його закріплення, а також для повторення раніше набутих уявлень і понять, і для повнішого та глибшого їх осмислення, формування обчислювальних, графічних умінь і навичок, розвитку основних прийомів мислення, розширення кругозору. На уроці часто пропоную пограти в «Магазин». «Продавець» і «покупець» швидко лічать, а діти стежать за правильністю розрахунків. Так у грі учні тренуються в математичних діях, формується мотивація навчальної діяльності й інтерес до предмету. Під час проведення ігор «Математичний струмок», «Магічні квадрати», «Закінчи логічний ряд», «Сходи», «Вгадай число», «Поштова скринька», «Ромашка» формую обчислювальні навички, вчу доводити своє міркування. Інколи цілий урок проводжу у вигляді гри, як от, наприклад, урок «Математичний супермаркет».

Для розминки на початку уроку, або коли залишається час в кінці пропоную учням зіграти в гру «Футбол». Когось одного вибираємо суддею і цей учень рахує голи команд. Інші учні діляться на дві команди і по черзі називають довільні приклади та вибирають того, хто буде відповідати на питання із іншої команди. Якщо відповідь правильна, то гравець, який «відбив» удар дає завдання команді-противнику. Якщо ж відповідь неправильна, то «нападаюча» команда дає правильну відповідь і хором говорить «Гол». Учень, якого викликали може звернутись за допомогою до одного із членів своєї команди. У грі перемагає та команда, яка заб'є більше «голів».

На уроках читання під час розчиток застосовую ігри «Піраміда», «Падають шишки». На мою думку дуже корисними є спеціальні ігри на розвиток пам'яті, вироблення стійкої уваги: «Засічка – кидок» (при слові «кидок» всі починають читати на максимальній швидкості, «засічка» – читання зупиняється), «Відгадай» (вибіркове читання), «Хвиля» (починають читати у довільному темпі вголос, поступово збільшують силу голосу, доходять до вершини і починають зменшувати). Є ігри, що вчитель використовує для читання в парах: «Луна або Папуги», «Вовчик і Зайчик». Одне речення читає один учень, а друге – інший. Потім читання повторюється знову. Під час читання одним учнем другий уважно стежить за правильністю.

Уроки української мови теж не проходять без участі ігрових технологій навчання.

Гра "Мозаїка". Скласти мозаїку із складів, об'єднуючи їх у слова; із слів, об'єднуючи їх у речення; із речень, утворюючи різного виду тексти (оповідання, казки, есе тощо).

Наприклад: Во -, ма-, ріл-, бар-, -да, -ту-, -ля, -нок, -ві-, мо-, жит-, -ре, -тя, -ся.

Осінь, справжня, наступила, ось.

Люблю, я, працювати, дуже, городі, на.

Цей вид гри застосовую під час вивчення частин мови, використовуючи ту чи іншу частину мови в ігрових ситуаціях. Цю гру досить легко проводити і при вивченні різних видів орфограм, нанизуючи їх до того чи іншого слова.

Окрім того, час від часу на уроках природознавства та охорони здоров'я пропоную дітям ігрові вправи, такі як кросворди, ребуси, вікторини, які допомагають в перевірці домашнього завдання або у відгадуванні теми уроку.

Для перевірки засвоєння різного роду правил використовую гру «*Виправ помилку*». На дошці або на мультимедійній дошці чи на картках записані слова, речення або ж текст (вони написані з помилками), їх необхідно списати, а, можливо, й розподілити за певними завданнями, виправивши помилки і пояснивши їх (можна назвати і правило).

Для колективного обговорення спірного питання використовую метод ігрової дискусії. Основним призначенням цього методу є виявлення відмінностей у тлумаченні проблеми і встановлення істини в процесі товариської суперечки. Цей метод навчання дає змогу, проаналізувавши суть явища чи процесу, з існуючих варіантів рішень вибрати оптимальний. Досягнення поставленої мети зумовлює розвиток.

Рольову гру використовую на уроках української літератури та літературного читання. Після прочитаного твору пропоную дітям побути у ролі вчителя. Один із учнів виступає в ролі учителя, а інші залишаються на своїх місцях. «Вчитель» задає питання учням та оцінює їх знання.

Гра «Мікрофон». Кореспондент бере інтерв'ю для газети

- Які матеріали чи статті ви читаєте в газетах? (Інтерв'ю у вчителя та у дітей).

Отже, уроки з застосуванням ігор стають радісними, захоплюють учнів, підштовхують до пошукової діяльності, ставлять перед завданням вирішити проблемну ситуацію, знайти самостійного рішення. Систематичне включення ігрових технологій в уроки, допомагає як збагатити, урізноманітнити навчально-виховний процес, а й змушує дітей інакше подивитись світ довкола себе.

При використанні ігрової технології функція педагога як керівника навчального процесу трансформується. Якщо педагог постійно коригує дії учасників гри, зважаючи на свою концепцію, то це впливатиме на спонтанність поведінки учнів, вони привчатимуться до пошуків самостійних рішень. Якщо педагог зовсім не керуватиме грою, то виникає загроза, що завдання не буде виконане або виконане неналежним чином. У цьому випадку вчитель ризикує втратити контроль над класом.

На мою думку, ігрові технології можна проводити на будь-якому етапі

уроку. Ігри, запропоновані на початку уроку, мають збудити думку учня, допомогти йому зосередитись і виділити основне, найважливіше, спрямовувати увагу на самостійну діяльність.

Вона дає змогу привернути увагу й тривалий час підтримувати інтерес до тих важливих і складних завдань, на яких у звичайних умовах зосередити увагу не завжди вдається. Інколи гра може бути ніби фоном для побудови всього уроку. Коли учні стомлені, їм доцільно запропонувати рухливу гру.

Ігри важливо проводити систематично і цілеспрямовано на кожному уроці, починаючи з елементарних ігрових ситуацій, поступово ускладнюючи і урізноманітнюючи їх у міру накопичення в учнів знань, вироблення вмінь і навичок, засвоєння правил гри, розвитку пам'яті, виховання кмітливості, самостійності, наполегливості тощо. Щоб ігрова діяльність на уроці проходила ефективно і давала бажані результати, необхідно нею керувати, забезпечивши виконання таких вимог: ігри мають відповідати навчальній програмі; ігрові завдання мають бути не надто легкими, проте й не дуже складними; відповідність гри віковим особливостям учнів; правила гри прості і чітко сформульовані; дії учнів слід контролювати, своєчасно виправляти, спрямовувати; різноманітність ігор; залучення до ігор учнів всього класу; не допускати приниження гідності дитини (образливі порівняння, оцінки за поразку у грі, глузування); гра на уроці не повинна проходити стихійно, вона має бути чітко організованою і цілеспрямованою; справедливий підсумок уроку.

Згідно розгляду проблематики «Ігрові технології як засіб формування позитивної мотивації учіння», можна зробити такі висновки:

1. Під мотивацією розуміють сукупність спонукальних факторів, які визначають активність особистості. Мотивація – це інтереси, потреби, прагнення, емоції, переконання, ідеали, установки, які спонукають учня до діяльності.

2. Одним із ефективних видів інноваційних технологій, які використовують для формування позитивної мотивації до навчання є ігрові технології. Їх використання на уроках у початковій школі відповідає природним потребам дитини, адже за своєю природою гра – це найвластивіша форма життєдіяльності дітей.

3. Перед проведенням ігор з дітьми доступно викладаю сюжет, розподіляю ролі, ставлю перед дітьми пізнавальне завдання. Щоб гра не набридла, ускладнюю завдання, змінюю її, чітко продумую послідовність ігрових дій, організацію учнів, тривалість гри, її контроль, підбиття підсумків та оцінку.

4. Основними вимогами до гри та умовами її проведення є:

– психологічні вимоги. Так само як і будь-яка діяльність, ігрова діяльність на занятті повинна бути мотивована, а учні повинні відчувати потребу в ній.

– педагогічні вимоги зводяться до наступного: застосовуючи гру як форму (засіб, методичний прийом) навчання, викладач повинен бути упевнений в доцільності її використання, повинен визначити мету гри відповідно до

завдань навчального процесу. Навчальні ігри повинні складати систему, яка передбачає їх певну послідовність і поступове ускладнення. При цьому необхідно враховувати особливості групи її членів.

Щоб ігрова діяльність на уроці проходила ефективно і давала бажані результати, необхідно нею керувати, забезпечивши виконання таких вимог: ігри мають відповідати навчальній програмі; ігрові завдання мають бути не надто легкими, проте й не дуже складними; відповідність гри віковим особливостям учнів; правила гри прості і чітко сформульовані; дії учнів слід контролювати, своєчасно виправляти, спрямовувати; різноманітність ігор; залучення до ігор учнів всього класу; не допускати приниження гідності дитини (образливі порівняння, оцінки за поразку у грі, глузування); гра на уроці не повинна проходити стихійно, вона має бути чітко організованою і цілеспрямованою; справедливий підсумок уроку.

Надзвичайно важливу роль в ігровій ситуації має чітке дотримання правил гри, які виконують функцію організуючого елемента і є засобом об'єктивного управління грою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти -[електронний ресурс].- <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Дзюбко Л.В. Особливості наступності розвитку мотивації у дітей дошкільного і молодшого шкільного віку // Розвиток особистісної активності. Теоретичні аспекти / За ред С.Д.. Максименка. – К.: Міленіум, 2005. – 202 с.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. пос. / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 450 с.
4. Ібряшкін Н. Формування у дитини позитивного ставлення до навчання / Н. Ібряшкін // Початкова школа. – 2010. – №5. – С. 55-56
5. Ігрові технології в контексті сучасної шкільної освіти. Методичний посібник О.А. Острадчук. – Вінниця: ММК, 2012. с.
6. Концепція НУШ-[електронний ресурс].- <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
7. Кудикіна Н.В. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі: Монографія / Н.В. Кудикіна. – К.: КМПУ, 2003. – 272 с.
8. Савченко О. Я. Діагностика і дидактичні умови формування у молодших школярів мотивації уміння вчитися / О. Я. Савченко // Український педагогічний журнал. – 2015. – № 1. – С. 85-98.

Черняєва Світлана Володимирівна,

завідувач методичного кабінету

Коростенської міської ради

Поліщук Оксана Вікторівна,

методист методичного кабінету

Коростенської міської ради

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ НУШ

Велике слово – ШКОЛА!

Це скарб найкращий кожного народу, це ключ золотий, що розмикає пута невідомості, це шлях до волі, до науки, до добробуту. У вселюдському житті тільки той народ і бере перемогу, який має найкращу школу.

Софія Русова

Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Це школа, у якій буде приємно вчитись і яка даватиме учням не тільки

знання, як це відбувається нині, а й вміння та навички використовувати їх в своєму повсякденному житті.

Реформа НУШ розрахована на роки, бо неможливо швидко змінювати освітні традиції, що склалися в нашій країні протягом останніх десятиліть. Разом з тим зміни вже розпочалися: ухвалено новий закон “Про освіту”, який регулює основні засади нової освітньої системи, внесено зміни до закону “Про загальну середню освіту”, затверджено новий Державний стандарт початкової освіти. Наказом по відділу освіти виконавчого комітету Коростенської міської ради від 29.12.2017р. № 687 затверджено План заходів на 2017—2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» в ЗЗСО м. Коростеня (додаток №1).

«Потужну державу і конкурентну економіку забезпечить згуртована спільнота творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих. Саме таких повинна готувати середня школа України»,- зазначено в Концепції НУШ.

2017-2018 навчальний рік став першим кроком до Нової української школи. З метою підготовки до реформи у початковій школі та апробації діяльності майбутніх нових шкіл на базі КМЛІ було запроваджено пілотний проект інтегрованого навчання першокласників. Першими провідниками змін у місті стали педагоги: Редчиць Наталія Михайлівна, Матиль Людмила Владиславівна. Вони вчили своїх вихованців не лише писати, читати і рахувати, а й навчали конструктивно виражати свої емоції та керувати ними, співпрацювати в парах і в групі, а під час ранкового кола висловлювати свою думку, критично мислити, аналізувати, шукати різні варіанти рішень, мирно вирішувати конфлікти, брати на себе відповідальність за свої дії.

З 2018-2019 навчального року по-новому навчаються всі першокласники міста.

Нова українська школа – це запорука життєвого успіху. Адже мета НУШ – виховати творчу особистість та громадянина, який вміє приймати важливі рішення та дотримуватися законодавчих актів та прав людини. Ключова зміна стосується форм та методів навчання, змісту освіти. Замість простого запам’ятовування різноманітних фактів та визначень учні набувають життєво необхідних компетентностей. Це – динамічна та практична комбінація знань, умінь, навичок, життєвих поглядів, духовних цінностей та інших особистісних якостей, які визначають здатність особи вільно почувати себе в соціумі, планувати подальшу свою професійну та освітню діяльність. Це дозволить сформувати певне ядро знань, на яке будуть накладатись різноманітні вміння цими знаннями користуватися, життєві навички, що будуть необхідні випускникам нової української школи в повсякденному професійному та приватному житті. Для розвитку компетентностей учасники освітнього процесу навчаються за діяльнісним підходом – тобто частіше виконують практичні завдання, замість звичайного сидіння за партами і слухання педагога. Реалізація Концепції НУШ дозволяє вчителям впроваджувати інтегроване та проектне навчання. Саме такий спосіб роботи

сприяє тому, що учні опановують більш цілісну картину навколишнього соціуму. Це дає змогу оцінити життєві ситуації та проблеми з точки зору різних наук, що привчає розв'язувати реальні проблеми за допомогою набутих знань з різних дисциплін.

Нова українська школа – це умотивований учитель.

«Школа українська буде успішна, якщо в неї прийде успішний учитель. Він – успішний вчитель та фахівець – вирішить дуже багато питань щодо якості викладання, обсягу домашніх завдань, комунікації з дітьми та адміністрацією школи. До дітей має прийти людина-лідер, яка може вести за собою, яка любить свій предмет, яка його фахово викладає»(Концепція «Нова українська школа»).

«Учитель – це людина, на якій тримається реформа. Без неї чи нього будь-які зміни будуть неможливими», - зазначає Лілія Гриневич. Підвищення методичного та практичного рівнів професійної компетентності педагогічних працівників – запорука успішного впровадження основних напрямів державної політики у галузі освіти. З метою реалізації завдань нового Державного стандарту початкової загальної освіти вчителі початкової школи та вчителі-предметники, які навчають учнів перших класів у 2018-2019 і навчатимуть у 2019-2020 навчальних роках; заступники директорів закладів загальної середньої освіти з навчально-виховної роботи у початкових класах успішно пройшли дистанційні курси на платформі Ed-era. Протягом 2017-2018 навчального року відбулися тренінги. Педагогів навчали регіональні тренери – Біжан Т.В., учитель початкових класів Коростенської міської гімназії, Редчиць Наталія Михайлівна та Матиль Людмила Владиславівна, учителі початкових класів Коростенського міського ліцею. Вони забезпечували проведення сесій-тренінгів для вчителів, які впроваджують новий Державний стандарт початкової освіти. Цілеспрямована методична робота щодо підготовки до впровадження концептуальних засад нової української школи проводиться й з вчителями середньої та старшої школи. Протягом 2017-2018 н.р. були реалізовані різні форми методичної роботи, спрямовані на опрацювання сучасних підходів в організації освітнього процесу:

№	Дата	Вид роботи	Категорія працівників	Тема	Місце проведення
1	Жовтень	Теоретичний семінар	Заступники директорів з НВР	Формування готовності педагога до інноваційної діяльності	ММК
2	Листопад	Семінар - практикум	Вчителі біології	Діяльнісний підхід у навчанні як засіб розвитку успішної особистості	ЗОШ№9
3	Листопад	Теоретичний семінар	Педагоги організатори	Доброчинна діяльність школярів.	ММК
4	Листопад	Теоретичний семінар	Вчителі географії	Інтегровані уроки, як основа формування креативності та розумової діяльності учнів	ММК

5	Грудень	Практичний семінар	Вчителі математики	Діяльнісний підхід у навчанні на уроках математики як засіб розвитку успішної особистості.	КМЛ
6	Січень	Педагогічна майстерня	Класні керівники	Формування ціннісного ставлення до здоров'я як важливої складової у вихованні юних громадян на засадах діяльнісного підходу.	ММК
7	Січень	Практичний семінар	Керівники ЗЗСО	Діяльнісний підхід в організації роботи з педкадрами	ЗОШ№3
8	Лютий	Семінар-практикум	Вчителі інформатики	Компетентнісно-діяльнісний підхід до навчання інформатики: реалізація нових державних стандартів освіти	ЗОШ№3
9	Лютий	Практичний семінар	Вчителі іноземної мови	Мотивація як рушійна сила навчальної діяльності учнів на уроках англійської мови.	ЗОШ№5
10	Лютий	Теоретичний лекторій	Вчителі економіки	Сучасний ефективний урок економіки – результат організації активної діяльності, спільної творчості вчителя і учнів	ММК
11	Березень	Круглий стіл	Вчителі технічної праці	Сучасний урок трудового навчання – основа проектної діяльності	ММК
12	Березень	Практичний семінар	Вчителі історії і правознавства	Реалізація діяльнісного підходу на уроках та в позакласній роботі з історії та правознавства	ЗОШ№13
13	Березень	Практичний семінар	Вчителі української мови й літератури	Особливості уроку на засадах компетентнісного (діяльнісного) підходу	ЗОШ№9
14	Квітень	Теоретичний семінар	Вчителі іноземної мови	Організація освітнього процесу в контексті компетентнісно-орієнтованого навчання та виховання на уроках німецької мови та в позаурочній діяльності	ММК
15	Травень	Методичне об'єднання	Вчителі біології та основ здоров'я	Використання різноманітних активних сучасних новітніх технологій в пізнавальній діяльності учнів	ММК

16	Травень	Методичний консиліум	Вчителі хімії	Самоосвітня діяльність – один з індикаторів професійно – педагогічної компетентності вчителя	ММК
----	---------	----------------------	---------------	--	-----

Нова українська школа – це нове освітнє середовище, яке дозволить вільно розвиватися творчій особистості дитини. Відповідно, з цією метою також змінюються програми та засоби навчання, просторово-предметне оточення. У Новій українській школі зростає відсоток командної, групової та проектної діяльності. Цей факт сприяє урізноманітненню варіантів організації освітнього процесу у закладах освіти. Разом з класичними варіантами, набувають широкого використання мобільні робочі місця, які швидко перетворюються в осередки групової роботи. Сучасне планування і дизайн освітнього простору школи спрямовуються на розвиток дитини та мотивації її до навчання. Організація освітнього простору в навчальних закладах потребує широкого використання сучасних мультимедійних засобів навчання, оновлення матеріально-технічної бази, що здійснюється через такі осередки:

- осередок навчально-пізнавальної діяльності з відповідними меблями;
- змінні тематичні осередки, в яких розміщуються дошки/фліп-чарти/стенди тощо;
- осередок для гри, оснащений настільними іграми, інвентарем для рухливих ігор;
- осередок художньо-творчої діяльності з полицями для зберігання приладдя та стендом для змінної виставки дитячих робіт;
- куточок живої природи;
- осередок відпочинку з килимом для сидіння та гри, стільцями, кріслами-пуфами, подушками з м'яким покриттям;
- дитяча класна бібліотечка;
- осередок вчителя, оснащений столом, стільцем, комп'ютером, полицями/ящиками, шафами для зберігання дидактичного матеріалу тощо.

Зміна освітнього середовища – це, насамперед, зміна ставлення до дитини: повага, увага до неї і прагнення знайти оптимальний спосіб для її ефективного навчання. Саме такою є Нова українська школа.

«Освічені українці, всебічно розвинені, відповідальні громадяни і патріоти, здатні до ризику та інновацій, – ось хто поведе українську економіку вперед у XXI столітті».

Отже, сьогодні для вчителів початкової школи орієнтирами є:

- 1.Новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві.
- 2.Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм.
- 3.Наскрізний процес виховання, який формує цінності.
- 4.Педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.

У місті значна увага приділяється впровадженню в освітній простір системи пошуку, розвитку та педагогічної підтримки інтелектуально здібних

дітей та учнівської молоді. У 2017-2018 н.р. на базі КМГ та НВК №12 розпочато впровадження науково-педагогічного проекту «Інтелект України». У межах проекту учні двох 1-их класів під керівництвом Сіукаєвої Оксани Анатоліївни (КМГ) та Калашник Ольги Борисівни (НВК№12) навчалися за спеціально розробленими навчальним планом і навчальними програмами. У 2018-2019 навчальному році даний проект буде запроваджено у Коростенській міській гімназії №7, адже інтелект – один з найдорожчих ресурсів.

Пошук нових форм і методів навчання учнів, змін програм спонукали дирекцію та вчителів початкових класів НВК №2 долучитись до впровадження у 2018-2019 навчальному році освітнього проекту «На крилах успіху». Проект передбачає і створює можливості гармонійного розвитку дитини шляхом наближення до її життя соціокультурних ситуацій. Це новизна та креативність підходів до навчання та розвитку дитини, інтеграція предметів. Освітній проект вирізняє від інших велика увага до збереження здоров'я дитини.

Дирекцією навчальних закладів, відділом освіти та методичним кабінетом надається науково-методична допомога та підтримка педагогічним працівникам, які реалізують дані проекти.

Нова українська школа – це партнерство між школою та батьками. Співпраця між усіма учасниками освітнього процесу допоможе досягти успіху у реформуванні української освіти. Адже тільки так можливо втілити головну мету: змінити освітнє середовище, впровадити навчання для життя.

І як результат – українська школа стане відкритою, цікавою та сучасною.

Отже, розбудова Нової української школи – це довготермінова реформа. Шлях її упровадження буде супроводжуватися суттєвими змінами всіх складників освіти. Наразі, сьогоднішні школярі мають відчутти зміни й отримати кращу якість освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України про освіту — [Електронний ресурс]. — <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Концепція НУШ — [Електронний ресурс]. — <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Концепція початкової освіти / О. Я. Савченко, Н. М. Бібік, В. О. Мартиненко та ін. // Початкова школа 2016. — №6. — С. 1-4.
4. Державний стандарт початкової освіти — [Електронний ресурс]. — <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
5. Нова українська школа: кожна дитина – успішна і щаслива. Початкова освіта.-К.: УОВЦ «Оріон», 2018. – 160 с.

Чипорнюк Віталій,

студент 41 групи навчально-наукового інституту педагогіки;

Рудницька Неля Юріївна,

доцент, кандидат педагогічних наук

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

РОЗВ'ЯЗУВАТИ ПРОСТІ ЗАДАЧІ

Актуальність теми зумовлена тим, що у період духовного відродження в Україні особливої уваги потребує проблема початкової ланки школи. Початкова школа повинна стати тим фундаментом, на якому зводиться

національна освіта. У фаховій підготовці вчителя початкових класів вагоме місце відводиться методиці викладання математики. Поширення математичних знань стає загальною потребою. Тому вже в процесі навчання математика повинна виступати перед учнями не тільки як система логічних правил і дедуктивних доведень, а й як метод пізнання, як засіб розв'язування питань практичного характеру. Перед загальноосвітньою школою ставиться завдання підвищити якість навчання, трудового, морального та естетичного виховання підростаючого покоління і його підготовки до суспільно-корисної праці.

Формування в учнів навичок самостійної пізнавальної діяльності, творчого потенціалу і здатності використовувати знання на практиці є важливим завданням сучасної української національної школи. Важливу роль у досягненні цієї мети посідають прості задачі.

Вони виконують різні функції. З одного боку вони є складовою частиною програми, а з другого – виступають як дидактичний засіб навчання, виховання і розвитку учнів. Через пізнавальну функцію передбачається засвоєння елементів арифметичної теорії: зміст арифметичних дій, їх властивості, відношення між числами. Через дидактичну функцію впроваджується планомірне і систематичне опрацювання окремих умінь, з яких складається загальне вміння розв'язувати задачу. Третя, розвивальна функція пов'язана з навчанням учнів правильно міркувати, висловлювати свої судження, вибирати відповідні дії щодо розв'язання задач.

Проблема навчання учнів розв'язувати задачі в курсі математики початкової школи має багато аспектів. У різній методичній літературі в деякій мірі відображено різні проблеми навчання учнів розв'язувати прості задачі, зокрема прості задачі на знаходження невідомого компонента дій. Цими питаннями займалися такі визначні методисти як М.В. Богданович, Л.П. Кочина, М.О. Бантова, М.Г. Моро, П.М. Ерднієв, А.М. Пишкало.

Аналіз психолого-методичної літератури показує, що вміння розв'язувати задачі вчені визнають як складне, яке включає в себе ряд простих, часткових, а саме – вміння проводити первинний аналіз тексту, виділяти умову й вимогу, відомі й невідомі, шукати величини, конструювати простіші моделі задачної ситуації, активізувати необхідні для розв'язання теоретичні знання перекладати залежність між даними і шуканими величинами з мови словесної на математичну та ін.

Метою нашої статті є формування умінь в учнів початкової школи розв'язувати прості задачі.

Багато методистів працювало над вирішенням проблеми повноти системи вправ, удосконалення системи математичних задач. Для цього було проведено ряд досліджень, експериментів, анкетувань. Завдяки цьому було визначено основні напрямки роботи з формування в учнів загального підходу щодо розв'язування простих задач.

Але тієї кількості простих задач, які містяться у підручниках з математики для 1-4 класів недостатньо для загального і математичного

розвитку дітей. Тому багато вчителів, методистів видають свої доробки, статті, брошури, які допомагають великою мірою вчителю початкової школи.

Вивчення досвіду роботи вчителів вказує, що реально в навчальному процесі вони використовують прості задачі лише планово, тобто лише ті, які подані у підручнику. Багато вчителів використовує їх епізодично, безсистемно з недостатнім врахуванням дидактичної ситуації на уроці.

Деякі вчителі недостатньо володіють методикою розв'язування простих задач. Причиною цього, на мій погляд, є відсутність впорядкованої системи простих задач, вміщених у підручнику, відсутність самоосвіти.

Задача – це сформульоване запитання, відповідь на яке можна знайти за допомогою арифметичних дій[1].

З визначення задачі випливає, що в ній обов'язково має міститись якесь запитання. Без запитання задачі немає. Оскільки відповідь на запитання задачі дістаємо в результаті виконання арифметичних дій, очевидно, в ній повинна міститися вимога визначити те чи інше число – шукане і, крім того, повинні вказуватися ті числа, за допомогою дій над якими можна знайти шукане. Тому обов'язковими елементами будь-якої арифметичної задачі є невідоме (шукане) число (чи кілька таких) і дані числа.

Прості задачі – це задачі, які розв'язуються однією дією.

Прості задачі в системі навчання математики відіграють дуже важливу роль. За допомогою розв'язування простих задач формують одне з центральних понять початкового курсу математики – поняття про арифметичні дії і ряд інших понять.

Уміння розв'язувати прості задачі з підготовчим ступенем опанування учнями умінь розв'язувати складені задачі, бо розв'язання складеної задачі зводиться до розв'язування ряду простих задач. Розв'язуючи прості задачі, діти вперше ознайомлюються із задачею, її складовими частинами.

У зв'язку з розв'язуванням простих задач діти опановують основні прийоми роботи над задачею. Тому вчитель повинен знати, як організувати роботу над простими задачами кожного виду[2].

Роль простих задач у навчанні математики надзвичайно велика. Вони є основним засобом у формуванні поняття про арифметичні дії та величини. В процесі розв'язування простих задач учні опановують основні прийоми роботи над задачею.

Важливим елементом задачі, що дає змогу досягти мети, є розв'язування [3, с. 40]. Розв'язування задачі — це «процес перетворення її умови, який здійснюється на основі знань з тієї галузі, до якої належить задача, певних логічних правил виводу і особливих правил інтуїтивного (евристичного) характеру». В найбільш загальному плані можна сказати, що цей процес складається з таких етапів: аналіз задачі, пошук плану розв'язування; здійснення знайденого плану розв'язування (розв'язання); з'ясування, що здобутий результат задовольняє вимогу задачі (перевірка розв'язання); аналіз

розв'язування (з'ясування прийомів розв'язування, розгляд інших способів розв'язування).

Зазначені етапи в тій або іншій мірі діяльності мають місце і знаходять застосування і в методиці розв'язування задач 1-4 класів. При цьому виділяють здебільшого такі чотири етапи: I — ознайомлення із змістом задачі; II — аналіз задачі і відшукування плану розв'язування; III — розв'язання задачі; IV — перевірка розв'язування[4].

Розумова діяльність молодших школярів залежить також від змісту вправ, від послідовності їх виконання. При цьому ступінь оволодіння вміннями розв'язувати певний тип вправ може бути різним. При розв'язуванні математичних задач на аналітичному (початковому) рівні учень вміє відокремлювати істотні умови, вибирати необхідні знання та прийоми для її розв'язання, на наступному, вищому рівні – побудувати оптимальну систему відомих дій для розв'язання задачі; на найвищому рівні – може узагальнити спосіб розв'язування задачі і самостійно скласти задачі різного змісту, що розв'язуються одним способом.

Таким чином, кожен рівень характеризується сформованістю певних дій. Вважається, що коли молодшим школярам пропонувати навчальні задачі, спрямовані на формування вказаних дій, то це буде сприяти встановленню відповідного їм наступного рівня розвитку мислення. Важливо і те, як організована робота з такими задачами, оскільки пропоновані завдання передбачають виконання або всіх, або деяких дій, що відповідають кожному рівню розвитку мислення, самостійність при виконанні цих дій від завдання до завдання повинна збільшуватись [5, с.146].

Не можна також допускати, щоб учні вміли виконувати лише однотипні вправи – це знижує розвиток їх розумової діяльності. Лише наявність нестандартних вправ дозволить здійснювати пошук розв'язку, активізувати мислення учнів, їхні вміння застосувати відомі знання у новій ситуації.

Інтенсивність розвитку вмінь молодших школярів у розв'язуванні простих задач визначається, передусім, змістом задач і методами керування цим процесом. Формування навичок розв'язування простих арифметичних задач і розвиток умінь розв'язувати складені задачі на початковому етапі відбувається за допомогою наслідування зразків і постійної практики. Проте кожна задача, розв'язана з певною часткою власних зусиль, стає зразком для розв'язання інших задач. Тому методи навчання математики і вироблення умінь в учнів повинні бути спрямовані на перенесення здобутих результатів на нові об'єкти, нові задачі, в нові умови, на порівняння схожих чи взаємопов'язаних між собою задач.

Отже, формування умінь в учнів початкової школи розв'язувати прості задачі залежить як від педагогічних та і від психологічних чинників, які впливають на молодшого школяра.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл Г.О. У світі задач. // Г.О. Балл – К.: Знання, 1986. – 44 с.

2. Богданович М. В., Козак М. В., Король Я. А. Методика викладання математики в початкових класах / М. В Богданович, М. В Козак, Я. А. Король – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. – 368 с.
3. Богданович М.В. Урок математики в початковій школі./М.В.Богданович – К.: Рад. школа, 2018. – 190 с.
4. Занков Л.В. Беседы с учителем: Вопросы обучения в начальных классах./Занков Л.В. – М.: Педагогика, 1970. – 142 с.
5. Калмыкова З.И. Пути развития продуктивного мышления школьников // З.И. Калмыкова // Вопр. психологии. – 1978. – №3. – С. 143-148.

Яненко Юлія Петрівна,

учитель німецької мови (вища категорія, «старший учитель»)

Коростенського міського колегіуму Житомирської області

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК НЕОДМІННА УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОВНОЇ ОСВІТИ НУШ

*Ми самі мусимо стати тими змінами,
яких хочемо домогтися від світу.*

Махатма Ганді

Пріоритетним напрямом розвитку сучасної вітчизняної та світової освіти є перенесення акцентів зі знань і вмінь (як основних результатів навчання) на формування в учнів системи компетентностей. Відтак, за умови модернізації української школи актуальним стає компетентнісний підхід в освіті, який пов'язаний передусім з особистісно орієнтованим та діяльнісним підходами до навчання, оскільки ґрунтується на особистості учня й може бути реалізованим і перевіреном тільки під час виконання конкретним учнем певного комплексу дій [1, с. 4].

Спілкування іноземними мовами – одна з основних компетентностей Нової української школи. Саме її сформованість допоможе сучасному випускнику бути конкурентоздатним у професійній діяльності, не обмежувати реалізацію своїх можливостей мовними рамками, бути «людиною світу» та мати змогу порозумітися у міжкультурному середовищі за різних умов та потреб.

У який спосіб сучасний вчитель може допомогти набуті цієї компетентності? Лише створивши такі умови, коли учень буде включений в активну та продуктивну навчальну діяльність, проявлятиме власну творчу ініціативу, буде пізнавати соціальний досвід, критично його осмислювати. Саме тому сучасний урок слід планувати так, щоб основну роботу виконували учні, а вчитель виступав лише у ролі ведучого, провідника, який допомагає їм набуті тих чи інших навичок, на основі яких будуть здобуватися нові знання. Учитель повинен змотивувати учнів, пробудити їхню допитливість та бажання вчитись, провокувати на пошуки чогось нового. Він повинен «запустити» механізм саморозвитку, самовдосконалення, самоосвіти.

Актуальність досвіду. «Якщо хочеш виховати в дітях сміливість розуму, самостійність як особистісну рису, то створи такі умови, щоб спалахи їх думок утворювали царство мислення, дай їм можливість відчути себе в ньому володарями» (Ш.А. Амонашвілі).

Діяльнісний підхід до вивчення німецької мови, що є основою формування предметної та ключових компетентностей учнів, є найбільш ефективним, з нашої точки зору, при вирішенні усіх задач, що стоять перед вчителем сьогодні. Суть підходу полягає в тому, як навчити вчитися, як стимулювати мисленнєві та пізнавальні процеси, як розвинути творчий потенціал учнів. Головна увага приділяється активній, максимально самостійній навчально-пізнавальній діяльності.

Діяльнісний підхід передбачає спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток умінь та навичок особистості, застосування на практиці здобутих знань з різних навчальних предметів, успішну адаптацію в соціумі, професійну самореалізацію, формування здібностей до колективної діяльності та самоосвіти.

У зв'язку із реформуванням вітчизняної освіти навчання іноземним мовам в сучасній школі передбачає використання оновлених форм і методів навчання та власне змісту мовної освіти з використанням сучасних технологій.

Різноманітність інноваційних технологій, які застосовуються при діяльнісному підході до вивчення німецької мови, робить процес навчання дійсно творчим, збуджує зацікавленість учнів, підвищує мотивацію до навчання, поліпшує розуміння й засвоєння матеріалу. Учні вчаться працювати в групі, критично мислити, аргументовано висловлювати свою думку, приймати самостійні рішення, розв'язувати проблемні ситуації, здійснювати само- та взаємооцінку, здобувати елементарні навички участі в суспільному житті. Оскільки всі вище згадані методики формують предметну та ключові життєві компетентності учнів через відповідні форми роботи, які відображають діяльнісний підхід до освітнього процесу на уроці німецької мови, то завдяки їм випускник Нової української школи братиме активну участь в емпіричному навчанні (навчанні через досвід), взаємодіятиме з іншими та буде учасником творчого процесу в міжкультурній комунікації.

Однією з таких освітніх технологій, яка відповідає всім вимогам НУШ і сприяє формуванню мовної компетентності, є технологія розвитку критичного мислення, метою якої є розвиток критичного мислення за допомогою інтерактивного включення учнів у освітній процес.

Метою даного досвіду роботи є розкриття особливостей застосування технології розвитку критичного мислення шляхом діяльнісного підходу як засобу підвищення ефективності засвоєння навчального матеріалу на уроках німецької мови.

Інноваційність роботи полягає у висвітленні переваг навчання іноземної мови за допомогою технології критичного мислення з метою формування однієї з основних ключових компетентностей – вміння спілкуватися іноземними мовами.

Практична значущість роботи полягає у наданні практичних рекомендацій із застосування прийомів (стратегій) технології критичного мислення.

Технологія являє собою систему стратегій, методичних прийомів, призначених для використання на різних рівнях навченості, в різних тематичних площинах, видах та формах роботи. Вона має певні особливості:

- переважальний тип і характер взаємовідносин - суб'єкт-суб'єктний;
- характер і стиль взаємодії - демократичність, діалогічність, відкритість, рефлексивність;
- провідний тип діяльності - продуктивний, творчий, проблемний;
- способи засвоєння матеріалу - пошукова розумова діяльність, рефлексія;
- форми організації - індивідуальні, колективні;
- методи навчання - проблемні, частково-пошукові, дослідницькі, рефлексії.

Технологія розвитку критичного мислення дозволяє досягти багатьох освітніх результатів:

- уміння працювати з динамічним інформаційним потоком в різних сферах знань;
- уміння висловлювати свої думки (усно і письмово) чітко, впевнено і коректно у спілкуванні з оточуючими;
- уміння висловлювати думку, використовуючи досвід;
- уміння розв'язувати проблеми;
- здатність займатися самоосвітою (мати академічну мобільність);
- уміння співпрацювати й працювати в групі;
- здатність вибудовувати конструктивні відносини з іншими людьми.

Окрім того, технологія формує гнучкість мислення, наполегливість, готовність працювати над своїми помилками, аргументовано вести дискусію, генерувати оригінальну точку зору. Вона є дієвим засобом підвищення ефективності засвоєння лексичного та граматичного матеріалу, що дозволяє досягти позитивної динаміки навчальних досягнень учнів.

Технологія критичного мислення включає три етапи:

- *виклик* – дозволяє актуалізувати й узагальнити те, що учні вже знають з теми, викликати стійкий інтерес до матеріалу, що вивчається, мотивувати учня до навчальної діяльності, спонукати його до активної роботи на уроці та вдома;
- *усвідомлення* – цей етап дозволяє учневі отримати нову інформацію та зрозуміти її, співставити з уже опанованими знаннями;
- *рефлексія* – це етап, основним на якому є цілісне осмислення, узагальнення отриманої інформації, формування у кожного учня власного ставлення до матеріалу, що вивчається.

Технологія має у своєму розпорядженні велику кількість прийомів (стратегій), що дають можливість урізноманітнити урок, зробити його яскравим.

При навчанні учнів спілкуванню іноземною мовою неможливо віддати перевагу тому чи іншому засобу, тому що вони різнопланові й один засіб не може замінити інший. Зрозуміло, що під час навчання говорінню необхідно раціонально застосувати такі засоби та їх поєднання, які за невеликий проміжок часу можуть забезпечити максимальний результат. Також необхідно створити

такі умови, які підвищують обсяг активного словника учнів і зведуть до мінімуму перехід слів до пасивного словника.

Організуючи навчально-пізнавальну діяльність, слід велику увагу приділяти психологічному позитивному налаштуванню учнів на продуктивну працю під час уроку. Урізноманітнити уроки німецької мови допомагають **прийоми стимулювання емоційних реакцій учнів**. Так, урок можна розпочати грою *Farbenspiel*. Заздалегідь слід виготовити картки різних кольорів (по кількості учнів). Учень бере картку з кольором, який, на його думку, відповідає його настрою, і пояснює, чому вибрав саме цей колір. Різні учні можуть одночасно обирати картки одного кольору. Наприклад: Ich nehme schwarz, weil ich diese Farbe gern habe (Weil ich für heute die Hausaufgaben nicht gemacht habe. Ich schäme mich. Ich habe Angst vor schlechten Noten. Ich habe schlechte Laune. Ich fühle mich heute nicht wohl. Ich trage gern klassische Kleidung. Schwarz ist klassische Farbe). Weiß - ich mag den Winter. Im Winter kann ich Ski und Schlittschuh laufen, rodeln. Orange - weil ich Orange mag. Sie sind der Sonne ähnlich. Ich mag auch den Sommer, Im Sommer kann ich Das Wetter ist herrlich ... [4]. Така вправа допоможе вчителю зорієнтуватися, з яким настроєм прийшли учні на урок і відповідно до цього скорегувати перебіг уроку.

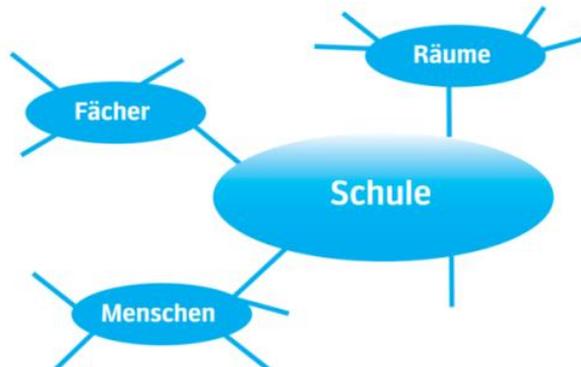
Доречним прийомом для створення «ситуації успіху» є прийом *«Радість класу»*. Він полягає в емоційному відгуку оточуючих на успіх учня класу, констатації будь-якого, навіть незначного позитивного результату діяльності, навіювання дитині віри в себе. З цією ж метою використовується прийом *«Лінія горизонту»* - перший успіх дитини одразу помічається вчителем, пропонується повторити завдання на більш складному рівні, наче «відсуваючи» лінію горизонту. Прийом *«Авансування»* також покликаний підвищити мотивацію дитини до вивчення предмета. Вчитель в індивідуальній формі виконує з учнем завдання, пояснює йому складні моменти, згодом у класі дає подібне завдання, яке учень уже зможе виконати самостійно і відчує при цьому задоволення від успіху.

Елементи новизни технології критичного мислення є у методичних прийомах, які орієнтовані на створення умов для вільного розвитку кожної особистості. На кожному етапі уроку використовуються свої методичні прийоми й стратегії. Розглянемо деякі з них, що спрямовані на розвиток критичного мислення на уроках німецької мови.

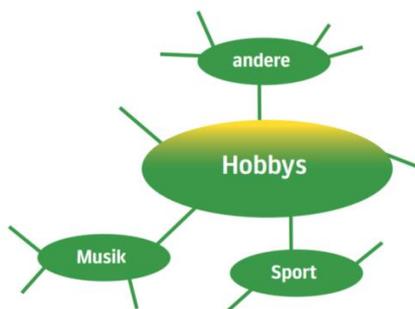
Кластери. Кластер – (від англ. cluster - рій, скупчення) – група тісно пов'язаних між собою об'єктів зі спільними ознаками, об'єднання окремих елементів в одне ціле. Кластер – графічний прийом систематизації матеріалу. В центрі – ключове слово, навколо нього - великі смислові одиниці, які у свою чергу можуть мати свої смислові одиниці, що з ними пов'язані. Система кластерів дозволяє охопити більшу кількість інформації, ніж ми отримуємо при звичайній роботі. Цей прийом може бути використаний, наприклад, на стадії рефлексії, коли ми систематизуємо інформацію, отриману під час вивчення тієї чи іншої теми.

Приклади слів для створення кластерів:

Schule. Räume: Aula, Musikzimmer, Lehrerzimmer, Sekretariat, Direktorat, Chemiesaal, Physiksaal, Schulküche, Werkraum, Gymnastikraum, Klassenzimmer. Fächer: Biologie, Erdkunde, Deutsch, Französisch, Spanisch, Mathematik, Englisch, Sport, Geschichte, Kunst, Informatik, Religion, Musik, Physik, Chemie. Menschen: Schüler, Lehrer, Klassensprecher, Klassenlehrer. Sonstige: Schulkleidung, Zeugnis, Noten, Stundenplan, Unterrichtsfächer, Pause, Tafel, Kreide, Klasse.

Hobbys. Sport: angeln, Jogging, jonglieren, Bungee-Jumping, Skateboard fahren, Schlittschuh laufen, tanzen, surfen, reiten, Rad fahren, schwimmen. Musik: rappen, Flöte spielen, Schlagzeug spielen, Gitarre spielen, singen, Musik hören. Andere: backen, zaubern, Modellbau, fotografieren, Freunde treffen, fernsehen, lesen, computern.

Важливим етапом є презентація кластерів. Завданням цієї роботи є не лише систематизація матеріалу, а і встановлення причинно-наслідкових зв'язків між «гнонами».

Концептуальне (понятійне) колесо. Прийом «концептуальне колесо» ефективно використовувати на етапі виклику. Наприклад: учням необхідно підібрати синоніми до слова, що знаходиться в «ядрі» понятійного «колеса» і вписати їх у сектори навколо «ядра».

Успіх навчання багато в чому залежить від мотивації дітей, їх інтересу до німецької мови як до шкільного предмета. Зацікавленість і потреба у вивченні виникають на початковому етапі навчання німецької мови, якщо зміст матеріалу (тексти, комунікативні ситуації, діалоги тощо) відповідатимуть комунікативним запитам дітей. *Комунікативна ситуація* – головна умова для формування універсального та основного вміння розмовного спілкування, а значить і ефективного засвоєння лексики. Тому корисними буде прийом **«Запитуємо (узагальнюємо) в парах»**. Наприклад, до теми «Über Bücher und Filme sprechen» можна запропонувати виконати таке завдання:

- Sprich mit deinem Partner / deiner Partnerin über die Fragen unten und notiere die Antworten. Du kannst auch andere Fragen stellen.

?	!
Was ist dein Lieblings... Film / Buch / Autor / Regisseur / Schauspieler?	Mein Lieblingsfilm ist ...
Was war dein letztes Buch / dein letzter Film?	Mein letzter Film war...
Wie findest du den Film / das Buch / den Schauspieler...?	Ich finde den Film / das Buch/... lustig aber nicht so realistisch. Ich finde der Hauptdarsteller hat kein Talent.

Наступним кроком буде застосування прийому **«Симуляція»** у вигляді «Культурної конференції».

Simulation: Kulturkonferenz

Präsentation eines (deutschsprachigen) Films / Buchs

Ziel:

Du berichtest den anderen über ein Buch / einen Film auf Deutsch und übst, einige Minuten (nicht mehr als 3) über ein Thema so zu sprechen, dass die anderen dich verstehen.

Aufgabe: Schreibe einige Stichpunkte zu den einzelnen Kategorien. Wenn es dir später bei der Präsentation hilft, kannst du auch ganze Sätze schreiben. Die Redemittel auf der anderen Seite sollen dir helfen.

- Allgemeine Informationen (Titel / Autor / Regisseur...)
- Worum es geht / was ich verstanden habe:
- Was mir gut gefallen hat:
- Was mir nicht gut gefallen hat:
- Kann ich den Film / das Buch empfehlen? Warum (nicht)?

Головне завдання – вчити дітей рефлексувати, використовувати отримані знання, навички та вміння на практиці. Навичка, отримана під час урочної діяльності, сформовані вміння, засвоєні знання допомагають у самостійній діяльності, у вмінні її планувати та реалізовувати з отриманням практичного результату.

Висновки. Досвід застосування технології розвитку критичного мислення на уроках німецької мови як засіб підвищення ефективності формування компетентності спілкування іноземними мовами дозволяє визначити наступні позитивні сторони цього виду діяльності:

- співпраця сприяє кращому розумінню складного, інформаційно насиченого матеріалу;
- формується повага до власного досвіду, думок;
- активізується допитливість, спостережливість;
- діти краще сприймають досвід інших дітей; спільна праця формує єдність, учні вчаться чути один одного, несуть відповідальність за спільну роботу;
- учні стають більш впевненими у спілкуванні, не бояться помилитися, водночас можуть знайти спосіб скорегувати свої помилки.

Учитель може вдало поєднувати роботу над предметним матеріалом з розвитком критичного мислення учнів. Проте побудова такого уроку вимагає багатьох знань і вмінь від самого вчителя. Так, він має створювати атмосферу позитивної взаємодії учнів, розумітися в тому, які форми й методи навчання ефективніші на певному етапі уроку, а ще – і це принципово важливо – самому мислити критично [6].

Завдання технології розвитку критичного мислення шляхом реалізації діяльнісного підходу в повній мірі відповідають завданням мовної освіти Нової української школи. Адже отримання знань вимагає певних розумових навичок, зокрема аналітичної, проблемної, критичної, творчої, навички рефлексивного мислення. Різні прийоми (стратегії) технології критичного мислення допомагають формувати інтелектуальні якості особистості, озброюють учня та вчителя засобами роботи з інформацією, методами організації навчання, самоосвіти, конструювання власного освітнього шляху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дмитренко К.А. Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності: методю посію /К.А.Дмитренко, М.В. Коновалова, О.П. Семиволос, С.В. Бекетова. – Х. : ВГ «Основа», 2018.-120 с.
2. Заблоцька О.С. Компетентність, кваліфікація, компетенція як ключові категорії компетентнісної парадигми вищої освіти / О.С.Заблоцька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франкаю – 2008. - - №39. – С. 52-56.

3. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К. : К.І.С., 2004.-112 с.
4. Юрченко Л.М. Використання інноваційних технологій на уроці німецької мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://metodportal.com/node/20089>
5. Wortigel [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.hueber.de/media/36/planet-dvd-poster-wortigel.pdf>
6. Як розвивати критичне мислення в учнів (з прикладом уроку) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/articles/krytychne-myslennya-2/>

РОЗДІЛ II

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПІДХІД

Андрушко Єлизавета,
магістранта ННІ педагогіки
(Житомирський державний університет імені Івана Франка);
Коновальчук Іван Іванович,
доктор педагогічних наук, професор
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ МОДЕЛЮВАННЯ У РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Тривалий час у педагогічній науці та практиці приділялася значна увага розвитку в дітей дошкільного віку вмінь і навичок переказування тексту. Сьогодні дошкільній освіті все більш пріоритетним стає завдання розвитку дітей зв'язного мовлення, критичного мислення та здатності будувати й висловлювати власні думки. Зв'язне мовлення у дітей старшого дошкільного віку можна розвивати різними способами. Традиційні методики базуються, як правило, на ігрових елементах, коли під час гри дитина уявляє себе в ролі іншого персонажа та самостійно придумує репліки. Проте здебільшого в такій ситуації дитина відтворює мовлення, почуте за певних обставин від дорослих. А щоб навчити дитину свідомо організувати діалог з доведенням своєї думки, із чітким аналізом ("Я думаю так, тому що...", "Це пояснює те, що..." і подібне), з встановленням взаємозв'язку чи взаємозалежності між предметами, виділенням значущої інформації, потрібно застосовувати інноваційні методики, серед яких підтвердила свою ефективність технологія моделювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням особливостей зв'язного мовлення, яке є вищою формою мовленнєвої діяльності, займалися Т. Ахутіна, Л. Виготський, А. Леонтьєв, Н. Жинкін, Ф. Сохін, С. Рубінштейн та

ін. Вони розкрили його психологічну природу, механізми та особливості розвитку. Всіма дослідниками відзначено складну організацію зв'язного мовлення й необхідність спеціального мовного виховання дітей. Метод моделювання, як засіб розвитку в дітей зв'язного мовлення, розроблявся ще класиками педагогіки: Л. Вегнер, Л. Виготським, С. Русовою, О. Ушаковою та іншими. Пізніше О. Аматыєва, А. Богуш, Л. Білоуско, М. Вашуленко, О. Дяченко, Н. Новотворцев, Є. Соботович, О. Шахнарович теоретично та практично удосконалили методику застосування наочного моделювання під час навчання дітей рідної мови.

Мета статті полягає в обґрунтуванні доцільності, можливостей та умов використання методу моделювання в процесі розвитку зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Зв'язне мовлення відіграє важливу роль у спілкуванні дитини старшого дошкільного віку не лише з однолітками, а й з дорослими, а також в осмисленні сприйнятої інформації та правильному й творчому її відтворенні. Старший дошкільний вік – це період активної підготовки дитини до школи, в якій розвиток зв'язного мовлення відіграє першочергове значення. Рівень розвитку зв'язного мовлення впливає на соціалізацію дитини, бажання вчитися, ініціативність і здатність до взаємодії в різних ситуаціях спілкування з однолітками й дорослими, успішність включення в нову систему соціальних і міжособистісних відносин. Як зазначає А. Богуш, комунікативна підготовка дітей до школи передбачає оволодіння ними практичними мовленнєвими навичками, вдосконалення комунікативних форм і функцій мовленнєвої діяльності, формування її усвідомлення [3, с. 54].

Поняття "зв'язне мовлення" одне із ключових у різних наукових сферах: мовознавстві, педагогіці, психолінгвістиці. Вчені по-різному підходять до визначення його сутності: як процес мовленнєвої діяльності (Т. Ладижинська, А. Залізник), як уміння, яким повинні оволодіти діти (Н. Гавриш, В. Сухомлинський, Ф. Сохін), як результат комунікативного акту (А. Леушина, М. Львов, С. Рубінштейн, М. Пентилюк). Проаналізувавши зміст представлених у літературі визначень, ми виокремили основні ознаки зв'язного мовлення: послідовність, логічність, зрозумілість, граматична правильність, структурність. Тому, навчаючи дітей зв'язному мовленню, потрібно орієнтуватись на розвиток у них умінь логічно будувати висловлювання, підбирати слова, які б зрозуміло виражали думку, слідкувати за нормативними варіантами використання слів і виразів тощо.

Розвиток зв'язного мовлення реалізується чинними державними програмами дошкільної освіти. Зокрема, у Базовому компоненті дошкільної освіти акцентується увага на навчанні дітей вільно комунікувати, складати розгорнуте висловлювання, переказувати художній текст, розмірковувати вголос про предмети, явища тощо [1, с. 5]. Відповідні завдання та зміст розвитку зв'язного мовлення прописані також у програмах "Дитина", "Я у світі", "Впевнений старт". Кожна з них забезпечує системне оволодіння дитиною особливостей зв'язного мовлення. Варто зазначити, що в програмі "Я у світі"

рекомендується використовувати моделі як ефективний засіб навчання дітей зв'язному мовленню [7, с. 95].

Старший дошкільний вік є найбільш сприятливим для оволодіння зв'язним мовленням через метод моделювання. Цьому сприяють фізіологічні та психологічні особливості дитячого віку. В них удосконалюється мисленнєва діяльність, виробляються навички вичленовувати ознаки предмета, проводити аналіз, співставляти. Дитина 5-6 років стає повноправним співрозмовником, вона може зрозуміло пояснити своє бажання, описати якусь ситуацію, трансформувати пряму мову в непряму. Мовлення старших дошкільнят стає все більш монологічним, інформативним.

Сформоване зв'язне мовлення передбачає здатність дитини до осмисленої генерації складних форм мовного висловлювання, формування моделей семантичних і граматичних конструкцій і можливостей спонтанного відтворення своїх думок. У результаті досвіду спілкування в звичайних мовних ситуаціях у дітей досить швидко розвивається діалогова мова. Однак відомо, що дитина, що володіє зовнішньою промовою в ситуації діалогу, виявляється ще не здатною до розгорнутого монологічного зв'язного мовлення в зв'язку з недостатньою сформованістю семантичних моделей внутрішнього мовлення і її предикативних функцій [4, с. 21].

Практика показує, що мовлення дітей старшого дошкільного віку є більш зв'язним у ситуаціях з опорою на наочність. Тому метод моделювання є ефективним у розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку, оскільки в якості плану висловлення своїх думок дітьми використовується наочні схеми-моделі. Для методу моделювання важливим є те, що формування смислових зв'язків і відносин, що становлять змістовну структуру мовного повідомлення, яка формується у внутрішньому мовленні, забезпечується не словами й фразами, а одиницями універсального предметно-схематичного або предметно-образотворчого коду [5, с. 64].

Методика використання технології моделювання на заняттях з розвитку мовлення для вихованців старшої дошкільної групи має свої особливості. Потрібно підбирати схеми й моделі, які були б зрозумілими для дітей, викликали швидку асоціацію, стимулювали до розповіді. З цією метою використовуються схеми описових творів. Серед них описи іграшок, овочів і фруктів, пори року, посуду. Оптимальними для розвитку зв'язного мовлення є різні види моделей: предметні, предметно-схематичні, сюжетні. Вони сприяють посиленню символічних уявлень у мисленні дітей та наповненню узагальненими наочно-образними формами своїх власних висловлювань.

Використання методу моделювання сприяє сталому збереженню в пам'яті дитини змісту тексту, схематизм зображення дозволяє витримати логічну послідовність розповіді, міркування, умовиводу. У цьому випадку досягається більш повне й точне розуміння дитиною смислового навантаження змісту власної розповіді. В єдиній "злитій" формі представлені і символ-образ, і ставлення дитини до світу, і особистий досвід переживань [6, с. 4].

Основна мета моделей – через перекодовану інформацію допомогти дітям у складанні розповіді. Перекодування інформації здійснюється шляхом

використання геометричних фігур (сонце – коло, дерево – трикутник тощо), або шляхом використання предметних чи силуетних картинок. Моделі допомагають дітям у підготовці переказу та складанні власного висловлювання. За допомогою моделювання діти навчаються цілісно пізнавати й передавати найбільш вагомим властивості предметів та зв'язки й відносин в об'єктивній реальності.

Застосування моделювання дозволяє дітям самостійно наочно створювати послідовність розгортання подій і тим самим забезпечує логіку і зв'язність висловлення своїх думок. Також моделювання сприяє усвідомленню дітьми семантики слів, що визначає їх правильне розуміння і вживання, вибір і поєднання в зв'язному мовленні. Схеми-моделі позитивно впливають на формування уявлень про структуру оповіді й умінь різними способами пов'язувати пропозиції у висловлюванні [2, с. 148].

Використання методу моделювання стимулює дітей до висловлювання власних думок, обговорення з іншими цікавих питань, порівняння, співставлення ознак предметів. Гарні результати дає участь дитини у розробці схем та моделей розповіді. Враховуючи потенціал моделювання у розвитку зв'язного мовлення старших дошкільників, доцільно більш широке його використання у різних сферах діяльності дитини (в ігровій, у повсякденно-побутовому житті). Розвиток дитячого мовлення цього віку залежить від загального оточення, в якому перебуває дитина. Тому важливо, щоб удосконалення зв'язного мовлення здійснювалося систематично як у закладі освіти, так і вдома через спілкування з рідними та іншими людьми.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, наочне моделювання являє собою сучасний, творчий метод розвитку й вдосконалення зв'язного мовлення дошкільнят. Він учить дітей висловлювати думки послідовно, логічно, дотримуючись певного плану. Для більш широкого застосування методу моделювання у розвитку зв'язного мовлення в дітей старшого дошкільного віку перспективним убачаємо обґрунтування організаційно-педагогічних умов його використання вихователями закладів дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. . та ін.. – К., 2012. – 26 с.
2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш / [за ред. А. М. Богуш]. – К. : Вища шк., 2007. – 542 с.
3. Богуш А. М. Змістова характеристика видів мовленнєвої компетенції дошкільників / А. М. Богуш // Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південнонаукового центру АПН України. – № 1-2. – 1998. – С. 16–20.
4. Гавриш Н. В. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят: Навч.-метод. посіб. / Н. В. Гавриш. – К. : Вид. дім "Шкільний Світ": Вид. Л. Галіцина, 2006. – 119 с
5. Зданевич Л. В. Розвиток зв'язного мовлення дітей дошкільного віку засобами творів живопису / Л. В. Зданевич, Н. В. Погрібняк. – Запоріжжя: ТОВ "ЛПКС" ЛТД, 2009. – 120 с.
6. Науменко В. Моделювання на уроках читання / В. Науменко // Початкова освіта. Методичний посібник. – 2010. – № 48. – С. 4–5.

7. Програмарозвитку дитини дошкільного віку "Я у Світі" (нова редакція). У 2 ч. Ч. II. Відтрьох до шести (семи) років / Аксьонова О. П., Аніщук А. М., Артемова Л. В. [та ін.]; наук.кер. О. Л. Кононко. – К. : ТОВ "МЦФЕР-Україна", 2014. – 452 с.

Баранюк Лідія Костянтинівна,

студентка ІЗМ групи

навчально-наукового інституту педагогіки

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ФОРМИ ТА ГЕОМЕТРИЧНІ ФІГУРИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність дослідження. Пізнання оточуючого світу дитиною дошкільного віку є неможливим без осягнення нею основних властивостей предметів. Все, що оточує дитину, має визначені параметри, які впливають на її свідомість. Тому наочно-сенсорне сприйняття та їх усвідомлення є важливим етапом у формування математичної компетентності дітей дошкільного віку, а також є підготовчим етапом для подальшої математичної освіти дітей в школі та їх соціалізації. Таким чином, ознайомлення дітей з формами та геометричними фігурами є важливим на кожному етапі дошкільного дитинства.

Проблема формування системи знань дітей старшого дошкільного віку про форми та геометричні фігури дітей старшого дошкільного віку є актуальною на даний момент у суспільстві.

Мета статті – висвітлити важливість формування уявлень про форми та геометричні фігури у дітей старшого дошкільного віку, розкрити сутність практичних методів формування уявлень про форми та геометричні фігури у дітей старшого дошкільного віку.

Основна частина. Впродовж дошкільного дитинства діти впізнають форми предметів оточуючого світу. Дослідженню цієї проблеми присвячені роботи вітчизняних педагогів та психологів (П. Блонский, Л. Виготський, Д. Ельконін О. Леонтьєв та ін.). [6].

Також дана проблема знайшла відображення в історико-педагогічному контексті у дослідженнях таких західних вчених, як Я. А. Коменський, М. Монтесорі, Й. Г. Песталоцці, Ф. Фребель та інші.

Ознайомлення дітей з формою предметів і геометричних фігур полягає в організації обстеження предметів різної форми, маніпулювання ними. Привчати дітей виконувати дії, пов'язані із знаходження Предметів, однакових за формою, створювати умови для порівняння предметів за формою.

Дошкільники старшої групи мають розширювати знання про многокутники: трикутник (рівносторонні, різносторонні), чотирикутник, п'ятишестикутник; назвати й показувати елементи геометричних фігур (сторони, кути, вершини, основну, бічну поверхню); відтворювати й трансформувати фігури, малювати, креслити, складати, поділяти на частини; ознайомитися з об'ємними геометричними фігурами - площинні, пірамідою, конусом [5, с.44].

Форма – це основна властивість предмета, яка сприймається зорово та допомагає відрізнити один предмет від другого [4, с 89]. Геометрична фігура є

основою сприйняття форми предмета. Тому можна зробити висновок, що ці поняття взаємопов'язані.

У процесі формування уявлень про форми та геометричні фігури у дітей старшого дошкільного віку вихователь може застосувати різноманітні методи та прийоми. Найбільш відомими із них є методика Кюізенера та ігри для засвоєння дошкільниками знань про форму та геометричні фігури.

Наприклад, для дошкільнят старшого віку актуальним будуть наступні ігри.

"Розклади правильно".

На столі всі фігури одного кольору. Дитині пропонується розкласти фігури по коробках, на яких зображена форма фігур. За сигналом діти розкладають фігури по коробках.

"Якої фігури не стало?"

Вихователь вибирає 4 геометричні фігури різної форми і кладе на стіл. Ведучий вибирає одну фігуру, а інші діти повинні вгадати, якої фігури не стало (гра ускладнюється за рахунок підбору фігур різного кольору, розміру).

Також на занятті ми можемо використовувати вірш про геометричні фігури.

"Майструємо геометричні фігури".

Програмне навчальне забезпечення: розвивати вміння конструювати геометричні фігури за словесним описом і перерахуванню характерних властивостей.

Матеріали та обладнання: набори рахункових паличок, мотузочки (шнурки).

Хід заняття.

Вихователь читає вірші, а діти роблять геометричні фігури з мотузочок і рахункових паличок.

Жили-були два брати:

Трикутник з квадратом.

Старший - квадратний,

Добродушний, приємний.

Молодший - трикутний,

Вічно незадоволений.

Той кричить йому:

- Дивись,

Ти повніше мене і ширше,

У мене кутів лише три,

У тебе ж їх три.

Діти з рахункових паличок моделюють квадрати і трикутники, потім називають фігури.

Але настала ніч, і до брата,

Натикаючись на кути,

Молодший лізе злодійкувато

Зрізати старшому кути.

Идучи, сказав:

- Приємних
Я бажаю тобі снів!
Спати лягав ти квадратом,
А прокинешся без кутів!

Вихователь уточнює у дітей, яка фігура вийде, якщо у квадрата зрізати кути. (Коло). Діти роблять круги з вірвовок.

Але молодший брат ранок
Страшної помсти був не радий.
Подивився - ні квадрата.
Занімів... Стоїть без слів...
Оце так помста. Тепер у брата
Вісім новеньких кутів!

Діти складають восьмикутник. Потім називають всі зроблені геометричні фігури [1].

Висновки.

Отже, знання про форми та геометричні фігури у дітей старшого дошкільного віку відіграють важливу роль у формуванні елементарних математичних уявлень та пізнання оточуючого світу.

Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти, освітня лінія «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» передбачає сформованість доступних для дитини дошкільного віку уявлень, еталонів, що відображають ознаки, властивості та відношення предметів і об'єктів довколишнього світу. Показником сформованості цих уявлень є здатність дитини застосовувати отримані знання у практичній діяльності (ігрова, трудова, сенсорно-пізнавальна, математична тощо), оволодіння способами пізнання дійсності, розвиток у неї наочно-дієвого, наочно-образного, словесно-логічного мислення [2]. Результативність проведеної роботи можливе за допомогою визначених методик та ігор.

ЛІТЕРАТУРА

1. : <https://studfiles.net/preview/5551074/page:7/>
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н.В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О.В., Панасик Т.В., Піроженко Т.О., Поніманська Т.І., Сідельнікова О.Д., Шевчук А.С., Якименко Л.Ю. — К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання.-2009. - №1.
4. Ерофеева Т. И. Математика для дошкольников. Книга для воспитателей детского сада / Т.И. Ерофеева. - М.: Просвещение, 2007. – 175 с.
5. Скиба Л. Б. Рахування до 7: Геометричні фігури, часові уявлення / Л.В. Скиба // Скарбничка вихователя дитячого садка. 1997. - № 5 - 6. С. 15-16.
6. Теорія і методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять. Навчально-методичний посібник. Тарнавська Н. П. – Ж.: ЖДУ імені Івана Франка. – 188 с.

Гужанова Т.С.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій*

ВИКОРИСТАННЯ КАЗОК ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність проблеми: Мовленнєвий розвиток дитини є головним інструментом, за допомогою якого вона встановлює контакт із довкіллям і завдяки якому відбувається соціалізація дитини. Дана тема є актуальною, тому що мовна компетенція є однією з провідних базисних характеристик особистості, яка формується на етапі дошкільного дитинства.

Мета статті: визначити і науково обґрунтувати розвиток процесу формування мовної компетенції дітей старшого дошкільного віку за допомогою казок.

Виклад основного матеріалу: Актуальність проблеми формування мовної компетенції дітей старшого дошкільного віку обумовлюється пріоритетними напрямками Державної національної програми “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), Базовим компонентом Дошкільної освіти, Законів України “Про освіту”, “Про дошкільну освіту”.

Проблемі формування мовної компетенції приділено велику увагу в дослідженнях А.М. Богуш, Л. Варзацької, М. Вашуленка, С. Карамана, В. Карасика, Ю. Караулова, Л. Мацько, Л. Паламар, М. Пентилюк, Л. Скуратівського, Г. Шелехової, З. Бакум та ін. Разом із тим потрібно зазначити, що компетентний аспект формування національно-мовної особистості недостатньо вивчений у вітчизняній лінгводидактиці.

Складовою частиною мовної компетентності дошкільників є словесна творчість. В її основі лежить сприйняття творів художньої літератури, усної народної творчості в єдності змісту і художньої форми.

Серед творів художньої літератури величезну роль в мовному розвитку дітей грає усна народна творчість. Це відзначали як класики педагогічної науки (Е. Н. Тихеева, Е. А. Флеріна та ін.), так і більш сучасні дослідники рідної мови (А. Богуш, С.Карпінська, АЕ.Шибицкая, О. С. Ушакова, Л. В. Ворошніна, А. М. Виноградова, М. М. Алексеева, Л. М. Гурович, Н.В.Гавриш та ін).

Особливе місце серед літературних творів займає жанр казки. Казка-це розповідний, народно-поетичний або писемно-літературний твір про вигадані події, вигаданих осіб, іноді за участю фантастичних сил. [1]

Процес сприйняття казки досліджувався в різних напрямках: вивчалось розуміння казки дітьми раннього віку (Л. С. Славіна, Н. А. Ціванюк), аналізувалася роль ілюстрацій в сприйнятті літературного тексту (Т. А. Репіна), виявлялося вміння розуміти сюжетну лінію і взаємини персонажів (Г. Я. Кудріна, Є. В. Бодрова, І. Л. Базик), а також вміння співпереживати героям творів (Л. П. Стрелкова).

Таким чином, формувати мовну компетентність у дошкільників можна за допомогою казки, яка представляє особливу цінність тим, що сконцентрувала в собі всю сукупність виразних засобів української мови. Дитина не просто любить казки, для неї казки - це світ, в якому вона живе. Недаремно Василь Сухомлинський назвав їх чудодійним методом розвитку мови, завдяки якому

дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем, адже "через казкові образи в свідомість дітей входить слово з його найтоншими відтінками" [2, с. 176].

Враховуючи той факт, що діяльність вихователя при компетентісному підході має забезпечувати створення умов для стимулювання активності дитини, можна розробити систему роботи з формування мовної компетентності, що включає чотири етапи, при яких процес здійснюється послідовно в доступній і цікавій дітям формі: 1. Організаційно-підготовчий. 2. Мотиваційно-діагностичний. 3. Діяльнісний. 4. Рефлексивний.

У процесі організаційно-підготовчого етапу треба організувати відповідне предметно-розвиваюче і природне мовне середовище, що сприяє розвитку естетичного сприйняття, розкриває творчий потенціал особистості дошкільника у процесі роботи з казками. Наприклад, "куточок казки", в якому діти будуть відчувати себе в світі казкових образів. Там же розмістити казки з яскравими ілюстраціями.

В ході "казкового заняття" діти слухають казку. Хочеться звернути увагу на те, що казку потрібно не читати, а розповідати. Таким чином у дітей виховується вміння слухати і розуміти монологічну мову. Для того, щоб перше знайомство з казкою не тільки зацікавило дітей, а й знайшло відгук в їх почуттях і емоціях, потрібно виразно подати текст. Емоційне забарвлення мови діти починають відчувати з засвоєнням мови взагалі. Особливо доступна їм виразність інтонації.

Після розповідання казки необхідно розглянути разом з дітьми ілюстрації, провести бесіду, яка допоможе дітям краще зрозуміти зміст, правильно оцінити деякі епізоди казкової історії. Бажано задавати питання, які допомагають формуванню лексико-граматичних уявлень дітей, а також спонукають їх аналізувати, міркувати, робити висновки. Одні питання допомагають з'ясувати, наскільки діти зрозуміли сюжет, інші допомагають точніше охарактеризувати героїв казки, треті - звернути увагу на окремі слова, вчинки, епізоди, відчути головну ідею твору.

Подальше формування мовної компетентності відбувається на другому етапі навчання, метою якого є виховання у дошкільників стійкої потреби у спілкуванні з казкою; осягнення дитиною виразності, краси і точності рідної мови, насичення її мовними зворотами і образними виразами; введення у зв'язне мовлення мовних засобів для самостійної творчості дітей.

Діти переказують казку за пропозицією вихователя або за власним вибором. Переказ може бути повним (всього тексту) і фрагментарним - епізодів, індивідуальним і колективним (за частинами), за ілюстраціями і репродукціями на казкові сюжети, настільними картинками [4]. Після переказування діти виконують різноманітні завдання: у казці "Колобок" — знаходять і вказують повторність схожих епізодів, послідовність появи персонажів "від малого до великого"; у казці "Три ведмедя"- триразові повтори, послідовність "від великого до маленького"; "У страху великі очі"— повтор дії, послідовність "від великого до малого"; таке ж завдання дається при переказі казок "Ріпка", "Хвостик". Так, порівнюючи дві казки - "Рукавичка" та

"Ріпка", можна знайти схожість і різницю побудови: "Рукавичка" — "від малого до великого", "Ріпка" — "від великого до малого", повторюваність епізодів [4].

Треба звертати увагу дітей і на прийоми композиційного оформлення казкового оповідання - традиційні зачини (жили-були старий зі старою, у деякому царстві, у деякій державі...); кінцівки (і стали вони жити-поживати, добра наживати, тут і казці кінець, а хто слухав – молодець); елементи, що зв'язують оповідання (чи довго, чи коротко, швидко казка мовиться, та не швидко діло робиться, ні в казці сказати, ні пером описати, туди – не знаю куди), їх функції у казці [3].

Для виховання у дітей чуйність до слова, засвоєння іменників із зменшувально-пестливими і збільшувальними відтінками дошкільникам пропонується знайти в казці ласкаві слова; слова, що позначають маленький предмет; змінити будь-яке слово так, щоб воно мало пестливу або збільшувальну форму (наприклад, в казці "Заєць-хваста" - Як заєць називав свої вуса, лапи, зуби? - Вусища, зубища, лапища. – А як можна їх назвати ласкаво?).

З метою узгодження кількісних числівників з іменниками діти можуть перерахувати героїв казки "Ріпка"; звірів, які приходили жити до рукавички. Для розширення дієслівного словника дошкільникам можуть перерахувати дії героїв (коза з казки "Вовк і семеро козенят" - жила-була, ходила, карала, співала; заєць із казки "Заєць-хваста" - жив-був, хвалився, боявся, біг).

При навчанні класифікаційних умінь використовується прийом угруповання за заданою ознакою: як одним словом назвати персонажів казки, які зустрілися Колобку (дикі тварини); предмети, які використовувала Машенька в казці "Три ведмеді" (посуд) і т. д.

Можна запропонувати дітям переказати казку, розігравши її сюжет за допомогою фігурок персонажів. Для таких завдань підбирається велика кількість різних пластмасових фігурок (у тому числі використовуються фігурки з кіндер-сюрпризів), маленькі настільні іграшки, природний матеріал. Моделювання казкової ситуації допомагає розвитку мовленнєвої активності дітей (накопичення словникового запасу, розвитку зв'язного мовлення, автоматизації поставлених звуків), тренує дрібну моторику рук.

Третій етап пов'язаний зі словесною творчістю. Його метою є розвиток у дітей самостійності в словесно-творчих проявах: продумування власного задуму казки, вибір теми, сюжету, героїв; навчання дітей зв'язно, послідовно, виразно будувати речення.

Для того, щоб мова дитини була правильною і красивою необхідно вирішити наступні завдання: - активізувати пасивний та активний словники, що створюють можливість для розвитку у дошкільників вміння зв'язних висловлювань; - удосконалювати фонетичну, лексичну, граматичну, синтаксичну складові мовленнєвого розвитку; - розвивати образну мову, дитячу фантазію і уяву.

Початком роботи на цьому етапі навчання дітей старшого дошкільного віку повинно стати ознайомлення зі схемою розвитку сюжету казки. Подібну схему можна скласти до будь-якого казкового сюжету. Цю схему діти із задоволенням наповнять будь-яким змістом. У процесі роботи над з'ясуванням

функцій казкових героїв можна ставили дітям приблизно такі питання: 1) жив-був... Хто? Який він був? Чим займався?; 2) пішов гуляти (подорожувати, дивитися...)... Куди?; 3) зустрів якого злого персонажа? Яке зло цей негативний герой всім завдавав?; 4) був у нашого героя друг. Хто? Який він був? Як він міг допомогти головному герою? Що стало зі злим героєм?; 5) де наші друзі стали жити? Що стали робити? Та ін. [3].

Одним з базових прийомів складання казок є зміна сюжету знайомої казки. Це дає можливість показати варіативність і змінність казок, а також дій з окремими її героями. Щоб порушити звичні стереотипи і продемонструвати можливість трансформації казок, можна провести заняття у формі гри "Плутаємо казки".

При використанні прийому продовження знайомої казки вихідним матеріалом для творчості може бути казка "Маша і ведмідь". Завдання "казкаря" у вигадуванні незвичайного повороту сюжету і його словесному оформленні. На початку заняття уточнюються зміст і композиційна побудова казки. Після цього дошкільники повинні уявити, що казка "Маша і ведмідь" не закінчується благополучним поверненням дівчинки додому: злякавшись собак, ведмідь разом з Машенькою, що сиділа в коробі, втік назад у ліс. Після колективного складання плану нової казки діти придумують свій варіант продовження історії і розповідають його.

Ще один варіант роботи над перетворенням традиційних казок - складання казкового сюжету з участю відомих героїв. Можна зупинитися на творі за літературним зразком в трьох варіантах: з заміною героїв, але збереженням сюжету; з заміною сюжету, але збереженням героїв твору; зі збереженням героїв і сюжету, але з заміною часу та результату дії. Перший варіант - легкий - потрібно зберегти зміст твору, замінивши героїв. Діти швидко впораються із таким завданням. Більш складне друге завдання - зберегти героїв, замінити зміст твору. У цьому завданні запропонуйте дітям подумки намалювати свою казку, а потім розповісти. Третій варіант викликає більше труднощів, так як при збережених героях і сюжеті змінюється час і результат дії.

Також дітям старшого дошкільного віку можна запропонувати придумати нову назву до казок з відповідних за змістом прислів'їв та приказок, пояснити свій вибір. Наприклад: "Кіт, Півень і Лисиця" - "Друг пізнається в біді"; "Рукавичка" - "В тісноті, та не в образі"; "Морозко" - "За працею і нагорода"; "Ріпка" - "Один за всіх – і всі за одного"; "Колобок" - "Довіряй – але перевіряй".

Після того, як діти навчаться зв'язно, послідовно, виразно викладати свої думки з приводу задумів, можна провести заняття "Складемо казку", де дошкільники складають казку, самотійно обираючи теми, персонажів і вигадуючи сюжет. Можна використати творче завдання, яке дозволить дітям засвоїти варіанти дій і взаємодій героїв; вчити їх представляти персонаж, входити в образ і складати про нього казковий текст.

Якщо перші казки дітей будуть простими по композиції, то наступні казки стануть більш складними, з ланцюговою композицією.

Мета четвертого – рефлексивного - етапу навчання активізація власної виконавської діяльності; прояв творчості у реалізації задумів при створенні образу; передача художнього образу за допомогою рухів, міміки, інтонації; підвищення рівня самоконтролю за власною мовою і прагнення поліпшити її; подолання сором'язливості, невпевненості при виступі перед аудиторією.

Для розвитку інтонаційної виразності діти виконують такі вправи: просяться в рукавичку від особи мишки, жабки, ведмедя; виконують пісеньку кози з казки "Вовк і семеро козенят" то в образі кози, то в образі вовка. Далі завдання ускладнюється: дошкільникам пропонують розіграти діалог двох персонажів, промовляючи текст і діючи за кожного з них. Таким чином, діти вчаться словесному перевтіленню, прагнучи, щоб характер, голос героя, а також манера його поведінки легко впізнавали б всі.

Особливу увагу треба приділяти вмінню дітей розповідати і одночасно показувати казку на імпровізованій сцені, тобто мистецтву драматизації. Саме драматизація казок дозволяє дошкільникам оволодівати навичками використання різноманітних засобів виразності в їх поєднанні (мова, наспів, міміка, пантоміміка, рухи); сприяє підвищенню мовної активності, розвитку тембру голосу, його сили, темпу, інтонації, виразності. Це — дуже захоплююче і корисне заняття. Спільна творча діяльність втягує в процес постановки навіть недостатньо активних дітей, допомагаючи їм подолати труднощі в спілкуванні, виховує вміння взаємодіяти з однолітками.

Підсумковим заняттям може стати захід "Вечір казок", мета якого розкрити творчий потенціал дітей; формувати вміння втілюватися в образи героїв; поліпшення і активізація невербальних засобів спілкування: пластики, міміки; розвиток інтонаційної виразності мовлення.

Для того, щоб робота по формуванню мовної компетентності засобами казки велася систематично, матеріал "казкових занять" треба включати в загальноосвітні заняття.

Гарною традицією може стати щомісячний випуск для батьків дитячого журналу, де друкуються найцікавіші казки, складені дітьми.

Таким чином, народні казки розкривають перед дитиною красу мови, створюють найбільш сприятливі умови для вдосконалення вербальної (інтонаційна, лексична, синтаксична) і невербальної (міміка, рухи, поза) виразності мови, а також мовного самовираження дитини. Навчання творчої розповіді сприяє розвитку у дошкільників високого рівня художньо-мовної діяльності, формує вміння самостійно придумувати казки. Використання вихователями казок збагачує і актуалізує словниковий запас дитини, розвиває навички граматичного структурування і зв'язного оформлення власних висловлювань, і, звичайно, відкриває широкі перспективи не тільки для розвитку словесної творчості, але і для виразності дитячої мови в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. М. Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі. Монографія. Видання 2-е, допрацьоване, доповнене. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2018. – 392 с.
2. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. К.: Рад. школа., 1978. 264с.

3. Л.Б.Фесюкова. Виховання казкою: Для роботи з дітьми дошкільного віку. Харків: Фоліо, 1997. 464 с.
4. <https://pandia.ru/text/77/153/15835.php>

Гуменюк Ірина Володимирівна,
вихователь
(ДНЗ №9 м. Коростеня)

ФІЛОСОФІЯ ДЛЯ ДІТЕЙ ЗА ТВОРАМИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

У дошкільному віці в дітей складається власна картина навколишнього світу та самих себе, закладаються та формуються визначальні риси характеру, самосприйняття та самооцінка, поняття добра і зла, уявлення про те, що добре, а що – погано. Малюк залюбки спостерігає, досліджує, відкриває для себе таємниці життя, що вирує навколо нього. Дуже важливо, щоб саме на цьому віковому етапі наші діти усвідомили, що в людській душі і в житті людини має перемагати добро.

Навчити дитину ставитися до інших з повагою та добротою, так, якби хотів, щоб ставилися до тебе, допомогти обрати адекватні моделі поведінки в тих чи інших випадках – такі завдання вважаються найважливішими у роботі педагога. Неоціненну допомогу в цьому надає наш мудрий учитель Василь Олександрович Сухомлинський, який стверджує, що добрі почуття беруть свій початок у дитинстві, а зерна людяності, доброти, ласки, доброзичливості треба сіяти та плекати в душах наших вихованців саме, поки вони ростуть і починають пізнавати світ [1, с. 215].

У своїх творах він постійно торкається тем духовності, моральності. Тому, розкриваючи вихованцям життєво необхідні філософські поняття, як душа, совість, добро, завжди намагався дібрати відповідний твір Василя Сухомлинського, який допоможе їм пізнати світ «розумом і серцем».

Дитина часто чує слово щастя. І в кожній, зрозуміло, складається своє розуміння того, що означає бути щасливим. Читаючи твори Сухомлинського «Яке щастя», «Найщасливіший листочок», «Материнське щастя», «Які ж ви щасливі!» треба намагатись донести до них важливу думку, що щастя – це не обов'язково багато іграшок, цукерок, грошей, інших благ. Щастя – це коли діти не плачуть, коли мама-гуска навіть з пораненими крилами може бути щасливою, бо її гусенята в безпеці, коли старий учитель почувається щасливим, бо певен: на його майбутніх учнів чекають пізнання та відкриття прекрасного навколишнього світу [4, с. 132].

Багато творів В.О. Сухомлинського присвячені роздумам над таким поняттям, як совість. У них на зрозумілих дітям прикладах він намагається пояснити, чому не можна кидати ляльку із зламаною ручкою, за що образився на дівчинку давно прочитаний букварик, чому дівчаткам стало соромно перед соловейком, для чого невтомні мамині руки виливають під молоденькі яблуньки кожне відерце води і багато, багато іншого.

Найбільш зрозумілим і яскравим твором, який допомагає донести до свідомості дітей таке складне моральне поняття, як совість, вважається твір В.О.Сухомлинського «Скляний чоловічок» - це казка, але совість є в кожній

людини, і треба завжди прислухатися до неї і намагатися жити так, щоб вона завжди залишалася чистою [5, с. 75].

Розумінню дітей доступні такі поняття, як душа, совість, добро, зло. Вони здатні усвідомити, що означають вирази «залишитись у серці», «зігріти душу», знають, що серце та руки можуть бути «золотими», а погляд – і «теплим», і «крижаним». Маємо чітко усвідомлювати: якщо своєчасно не формувати світобачення малюка, не впливати на його свідомість, не торкатися життєво важливих тем, не пропонувати прийнятні й зрозумілі малюкові ціннісні орієнтири, йому буде важко визначитись у житті, знайти в ньому своє місце, стати справжньою людиною.

За допомогою інтегрованих занять з розвитку мовлення та навчання грамоти, ознайомлення з навколишнім і природою за творами В.О.Сухомлинського: «Хто найкращий майстер на землі?», «Чорні руки», «Людина принесла життя» дають знання дітям про роль людини в житті всього живого на землі, викликати бажання дбати про чистоту природного довкілля, удосконалювати вміння дітей розповідати, формулювати свої судження, передавати свої життєві враження. Виховувати повагу до працюючих, умілих людей, бажання навчитися самим добре працювати, повагу до людей, які творять добро на землі, викликати бажання наслідувати їх та самим робити добрі справи [3, с. 317].

Філософія для дітей та дорослих за літературними творами В. О.Сухомлинського

Що повинен знати педагог, обираючи професію вихователя? Відповідь на це запитання ви отримаєте, коли прочитаєте оповідання «Лілія і Черепаха», а ми переконані: обирати професію вихователя має людина, яка щиро любить дітей, яка готова віддавати дітям тепло своєї душі, свого серця, свою любов. Перед тим як вступати до ВНЗ, потрібно добре зважити, чи зможеш ти бути другом для дитини, чи зможеш полюбити усіх без винятку дітей, віддати їм себе, бо випадкова людина в педагогіці - це нещасна людина, поряд з якою нещасними будуть і діти. Вихователь має обирати професію педагога за покликанням. Любов до дітей - основний критерій [2, с. 63].

Лілія і Черепаха.

Ранесенько причалапала Черепаха на берег ставка напиться води. Напилась та й жде сонечка, щоб погрітися в його промінні. Зійшло сонечко. Аж тут Черепаха бачить, із води підводиться чарівна квітка. Підвелась, розправила білі пелюстки на воді. Упізнала Черепаха квітку. Це Лілія. Уночі вона ховається на дно, удень гріє свої пелюстки на сонці. Сидить Черепаха, милується білою квіткою.

- Скажи, Ліліє, чого ти на ніч ховаєшся вглиб? - питає Черепаха.
- Бо в мене ніжні, м'які, тонкі пелюстки, - відповідає Лілія.
- Я ховаюсь, щоб їх не пошкодили нічні птахи. Якби в мене був такий панцир, як у тебе, я не ховалася б.
- Так, - зітхнула Черепаха, - ніхто не знає, чого в мене панцир, як камінь.
- А чого ж? - питає Лілія, і пелюстки її аж підвелися з цікавості над водою.

- Бо в мене серце ще ніжніше і м'якше, ніж твої пелюстки. Якби воно було відкритим, ніяка глибина його не врятувала б [5, с. 45].

Запитання, які може отримати дитина за змістом твору: 1. Є рослини лісів, луків і водойм, серед них - лілія, про її спосіб життя і йде мова у творі; лілія захищає свої пелюстки, ховаючись вночі у воду; будова рослини - квітка, пелюстки, стебло. 2. Є тварини лісів, а є і водойм, представником тварин водойми є черепаха; панцир захищає черепаху від ворогів (черепахи є сухопутні, морські і ті, що живуть в озері).3. Частини доби - ранок, ніч. 4. Сонце - планета чи зірка? 5. Оповідання виховує у дітей почуття любові, турботливого ставлення до всього живого, що оточує нас.

Філософія для дітей: у природі все продумано, передбачено, взаємопов'язано; у природі є різні види рослин з різними способами існування: є рослини луків, лісів, водойм. Кожен з них має свою характерну будову стебла, квітки і свій спосіб пристосування до життя. Кожен з цих видів має право на існування - і лілія, якій властиво ховати свою квітку на ніч під воду, і черепаха, в якій є міцний панцир - це її захист, він її захищає від ворогів; у їжака - голки; квітка «нічна красуня» розкриває свої квіти лише ввечері, а соняшник повертає свою голову за сонцем. Тобто кожна рослина і тварина має свій спосіб пристосування до життя; і люди, і рослини, і тварини здатні відчувати біль, радість.

Філософія для дорослих: у дошкільний заклад приходять різні діти, серед них є діти-«лілії» і діти-«черепахи». Дітей-«лілій» можна одразу визначити за такими ознаками: ці діти в період адаптації, звикання до дитячого садка, плачуть, кричать, і їм найбільше приділяє уваги вихователь, заспокоюючи їх, весь час знаходиться поруч з ними, а діти-«черепахи» не кричать, вони тихенько сидять на стільчику, чи десь у куточку і чекають, поки за ними прийде мама. Вони лише запитують у вихователя, коли вона прийде. Таким дітям вихователь приділяє менше уваги, адже вони не плачуть і не потребують явно уваги вихователя, навіть якщо страждають, навіть коли страшно та боязно у них на душі через перебування не в домашніх умовах, коли поруч не мама, а чужа тітонька, та ще й так мало знайомих дітей! Досвідчений педагог має розпізнавати, відчувати таких дітей-«черепах» і не залишати їх поза увагою, а навпаки, оточити ласкою, турботою, любов'ю і теплотою свого серця; педагог повинен мати хороші психолого-педагогічні знання про вікові індивідуально-типологічні особливості дітей дошкільного віку, кожен має розуміти дитину, її душевний стан, знати, як допомогти їй у період адаптації. Всі діти, як і дорослі, різні і по-різному сприймають зміну оточення. Цього навчають студентів у педагогічних ВНЗ, звертають велику увагу під час підготовки кадрів, але навчити відчувати стан дитини дуже важко, коли у вихователя немає внутрішнього чуття, інтуїції, розуміння дитини, вміння відчути її переживання і прагнення прийти на допомогу. Ось у чому полягає філософія для дорослих та дітей за твором В. Сухомлинського «Лілія і Черепаха».

Що таке «вперед»? Кожен вихователь повинен постійно працювати над собою, удосконалювати свою педагогічну майстерність, бути обізнаним з новинками науково-методичної літератури. Рухатись уперед - це основна

вимога до людини, яка обрала професію педагога. Що таке «вперед»? На це філософське запитання дають відповіді такі твори: «Камінь і струмок», «Як грибові захотілося побачити сонце», «Дуб і лоза».

Камінь і струмок.

Край дороги лежав великий сірий Камінь. Аж почорнів від старості. Весною поблизу каменя, граючись, біг веселий, співучий Струмок. Він співав: Я з краплинки народився, Став співучий і веселий. Скільки я всього побачу По дорозі до ріки! Камінь почув веселу пісеньку і питає:

- Чому тобі так весело? Ти ж слабенький, кволий. От я, камінь, сильний, могутній, ніхто мене з місця не зрушить. Засміявся Струмок:

- А ось побачимо. Повернувся до каменя, весело заграв, заспівав ще голосніше. Розмив ґрунт під Каменем.

Похитнувся Камінь, позеленів від злості.

- Ти хочеш мене з місця зрушити?

Струмок співав, співав усе дзвінкіше. Рив землю під Каменем, поки й Камінь звалився у яр. А струмок побіг до річки. Камінь лежить уже тисячу років і думає: «Чого струмки прагнуть завжди вперед? Що це таке - вперед?» [5, с. 15].

Знання, які може отримати дитина за змістом твору: 1. Ознайомитись з об'єктами живої природи (камінь, струмок). 2. Поповнити активний словник словами: струмок – слабенький, кволий, а камінь - сильний, могутній. 3. Отримати знання про те, що вода має життєдайну силу і руйнівну. 4. Виховувати у дітей бажання завжди рухатись уперед, незважаючи на перешкоди.

Філософія для дітей: У природі є об'єкти живої і неживої природи: камінь, пісок, земля, глина. Річки, озера, моря починаються зі струмків. Філософія для дорослих: Педагоги-вихователі - це струмочки.

Початок їхньої діяльності сповнений надій, мрій, їх порівнюємо з «безтурботними струмочками». Пройде час, «вихователі-струмочки» отримають досвід роботи і перетворяться на «повноводні річки» і «напуватимуть своїми водами» інших людей, дітей, віддаватимуть їм свої знання, любов, але на їх шляху буде, можливо, багато перешкод – «каменів». Успіху ж досягне той, хто мав перед собою чітко поставлену мету і йшов до неї, долаючи всі перешкоди, той, хто спрямував свої сили («води») у правильне «русло». Запитання, яким закінчується твір «Чого струмки прагнуть завжди вперед? Що таке – «вперед?», є надзвичайно філософським і відповідь на це запитання кожен з читачів може дати свою.

На нашу думку, «вперед» означає: - не бути байдужим; - не стояти на місці; мати бажання змінити світ, зробити свій внесок у розвиток чогось; ставити мету і працювати на її здійснення; - залишити свій слід на Землі. І все це – завдання для молоді, для «струмків», адже майбутнє нашої країни – це діти!

Пізнання світу дітьми. Ця філософська думка стосується насамперед особистості вихователя, адже дуже важливо, хто стоїть поруч з дитиною, хто відкриває для неї цей світ, чи розуміє вихователь, які спогади залишить дитина про нього на все своє життя.

Які ви щасливі!

Сьогодні до школи вперше прийшли малюки. Завтра їм починати навчання, а сьогодні їх привели матері познайомити з учителем. Матері пішли додому. Діти залишилися з учителем на зеленій галявині, під високою липою. Старий учитель Іван Пилипович сьогодні зустрічає десяте покоління своїх вихованців. Доведе оцих малюків до четвертого класу, і сповниться сорок років його роботи в школі. Ласкаві, привітні очі дивляться в чорні, сині, сірі, блакитні оченята своїх вихованців. Малі усміхаються.

- Діти, ви не бачили, як задовго до світанку сходить ранкова зоря? - питає Іван Пилипович, і його лагідна усмішка викликає в малечі таку ж теплу усмішку.

- Ні, не бачили, - відповідають діти.

- А не бачили, як соловейко п'є росу?

- Ні, не бачили...

- А як джміль чистить крильця на квітці, в якій він спав уночі?

- Ні, не бачили...

- А не бачили, як весела комашка - сонечко - в теплий зимовий день виглядає спросоння з-під кори: чи не прийшла весна?

- Не бачили...

- Які ж ви щасливі, діти... - сказав Іван Пилипович. - Щасливі, бо вам є що бачити. Щасливі, бо вас чекає багато прекрасного. Я поведу вас на берег ставка, і ви побачите, як сходить ранкова зоря. Ми затамуємо дихання й побачимо, як соловейко, прокинувшись, п'є краплину роси. Прийдемо на світанку до великої гарбузової квітки й застукаємо там ледачого джмеля, який щойно прокинувся й чистить крильця. Підемо до нагрітого сонцем стовбура й побачимо, як сонце виглядає з-під кори й дивується: що ж це воно таке - жарко вже спати, а надворі сніги лежать... Ви щасливі, діти, бо все це побачите... [5, с. 92].

Знання, які може отримати дитина за змістом твору: 1. Навчаче застосовувати такі слова, як: світанок, ранкова зоря, спросоння. 2. Розширює знання дітей про життя птахів (соловейко) та комах (сонечко, джміль), про пристосування рослин і тварин до життя. 3. Підводить дітей до розуміння того, що світ - прекрасний, непередбачуваний своїми дивами, а людина може робити його ще кращим. 4. Впливає на почуття дітей під час споглядання краси природного оточення. 5. Розвиває у дітей уміння помічати красу, захоплюватися нею та берегти її.

Філософія для дітей: Маленькі діти дуже щасливі від того, що у них попереду життя і багато часу для того, щоб навчитися бачити, помічати красу природи, відчувати цю красу, якщо вони не будуть байдужими до неї, якщо навчатися її берегти та примножувати.

Філософія для дорослих: Діти будуть щасливими тоді, коли їх виховує небайдужий вихователь, який вміє помічати красу, не проходить сам повз дива природи, зупиняється, щоб показати їх дітям, вихователь з чуйним, лагідним, вразливим серцем. Для педагога дуже важливо, не втратити дитячості - вміння дивуватися, помічати і захоплюватися, бачити, спостерігати і мріяти, захоплювати інших, зокрема дітей, та розкрити їм таємниці навколишнього світу.

Які ж щасливі будуть діти, коли у них буде такий вихователь!

ЛІТЕРАТУРА

1. Всі добрі люди - одна сім'я : збірка творів / В. О.Сухомлинський ; худож. О.Макієва. – Х. : Школа, 2012. – 160 с.
2. Історія педагогіки // за ред., М.С. Гриценка. – К.,1993 — 448 с.
3. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину /В.Сухомлинський // Вибр. твори: в 5-ти т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 2. – С. 146–415.
4. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка// Рад. Школа, К. ,1978. – 263 с.
5. Сухомлинський В. Серце віддаю дітям (нове прочитання) /Василь Сухомлинський/ передм. «У пошуках справжнього» О.Сухомлинської. – К. : Акта, 2012. – 537 с.
6. Сухомлинський В.О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості/ В. Сухомлинський // Вибр. твори: в 5-ти т. – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 1. – С. 2-202.

Дворецька В.П.,

студентка 13 М групи ННІ педагогіки;

Гужанова Т.С.

кандидат філологічних наук,

*доцент кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)*

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність дослідження. Важливе місце у розвитку особистості дитини займає розвиток його мовлення. Мовленнєва діяльність дошкільника є унікальним та складним процесом, що взаємопов'язаний із психічними, комунікативними, інтелектуальними, понятійними можливостями дитини, її мисленням та здатністю гармонійно взаємодіяти із навколишнім світом.

Розвиток зв'язного мовлення в дошкільному віці дуже важливий. Адже дитині важливо для успішної адаптації в суспільстві спілкуватися з тим, хто поруч, навчитись пізнавати світ за допомоги мови та мовлення.

Питання розвитку зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку є досить актуальним на даний час. Багато вчених приділяє велику увагу цій проблемі. Наприклад, Л. Виготський, А. Богуш, М. Жинкін, О. Леонтєв, І. Зимняя.

Мета статті – висвітлити важливість розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку, розкрити сутність практичних методів розвитку зв'язного мовлення з дітьми дошкільного віку.

Основна частина. Так як зв'язне мовлення поширюється на всі види діяльності дітей, то таке питання не могло не турбувати вчених. Особливу увагу взаємодії різних видів діяльності із зв'язним мовленням відзначали Л. Виготський, О. Леонтєв, О. Запорожець, Д. Узнадзе.

Аспект різних сторін розвитку мовлення дітей дошкільного віку наявний у роботах А. Арутюнової, С. Ахунджанової, М. Лісіної, Ф. Сохіної, О. Ушакової та інших [1, с. 306].

На сьогоднішньому етапі розвитку суспільства, в період комп'ютеризації, високого розвитку технологій, досить важливо забезпечити повноцінний розвиток мовлення у дітей. Оскільки технічні засоби, що стали доступні дітям, збагачують їхню пізнавальну сферу, проте водночас можуть гальмувати мовлення [7, с. 139-142].

Основне місце в системі роботи в аспекті розвитку мовлення в дошкільному освітньому закладі займають завдання розвитку зв'язного мовлення. Завдяки відмінно розвинуеного зв'язного мовлення дитина навчається чітко та ясно мислити, з легкістю встановлює контакт із людьми, що її оточують, ініціює власні ідеї, бере активну участь у різних видах дитячої творчості [3, с. 301–302].

Зв'язне мовлення – це процес, результат мовлення. Для зв'язності мовлення важливо, не тільки дібрати зміст, що необхідно переказати мовленням, а й користуватися необхідними для цього мовними засобами [6, с. 49–50]. В період старшого дошкільного віку лексика дитини значно розширюється. Дитина починає розуміти значення тяжких слів. Дошкільник хоче розширити свій словник, намагається зрозуміти нове слово. У нього відбувається процес пізнання ставлення до системи мови. Нерідко, дитина наділяє почуте своїм сенсом [2, с. 89]. У процесі розвитку зв'язного мовлення у дітей дошкільного віку вихователь може застосовувати найрізноманітніші методи та прийоми. Найпоширенішими із них є дидактичні та рухливі ігри, фізкультхвилинки мовленнєвого спрямування. Чим старша дитина, тим більше ускладнюється завдання.

Наприклад, для дітей молодшого дошкільного віку буде доцільна наступна гра.

Дидактична гра «Назви лагідно»

Дітям пропонують утворити зменшувально-пестливі форми іменників:

Лист – листочок, ліс – лісочок;

Білка – білочка, гілка – гілочка;

Кущ – кущик, дуб – дубочок;

Хмара – хмаринка, стежка – стежинка.

Після кожної правильної відповіді дорослий дзвонить у дзвоник [5, ст. 13].

Старший дошкільний вік вимагає вирішення більш складніших завдань. Тому у цьому віці задля розвитку зв'язного мовлення буде доцільно використати наступну гру.

Дидактична гра «Склади слова до пари»

Вихователь спонукає малюків утворити якомога більше словосполучень із заданими словами (ізгоджуючи слова в словосполученні).

Наприклад:

Стрибає... Хто? (Дівчинка стрибає, хлопчик стрибає, коник стрибає, зайчик стрибає, жабеня стрибає, блоха стрибає.)

Пухнастий... Хто? (Кролик пухнастий, курча пухнасте, кошеня пухнасте, каченя пухнасте, лисеня пухнасте.)

Лунає... Що? (Лунає пісня, лунає грім, лунає музика, лунає лемент, лунає крик, лунає дзвоник, лунає щебет, лунає стукіт.)

Велике... Що? (Великий дім, великий дуб, велике місто, велике село, велика споруда, великий майдан, велика іграшка.)

Гру проводять у досить швидкому темпі. Заслуховують усіх малят, які висловлюють бажання відповісти [4, ст. 149].

Під час фізкультхвилинки на занятті діти можуть не тільки відпочити, порухатись, а й потренуватись у вимові складних слів, рухаючись і повторюючи віршовані рядочки.

Вашій увазі пропоную **фізкультхвилинку «Котик»**.

Вихователь читає дітям віршовані рядки, малята імітують рухи котика, виконуючи відповідні дії.

Котик зранку прокидався,
Зразу лапкою вмивався,
Вуса гребінцем чесав,
Та навколо поглядав.
Ось присів і – зирк під ліжку:
Кіт почув сіреньку мишку!
І навшпиньках – полювати:
Не втече хвостата з хати![5, с. 28].

Висновки.

Отже, зв'язне мовлення відіграє велику роль у формуванні і розвитку дошкільника. Воно дає можливість дитині сприймати, засвоювати та відтворювати інформацію із навколишнього середовища.

Якщо мовлення дитини буде багатим та правильним, то вона легко зможе висловлювати свої думки, вірно сприймати навколишню дійсність, взаємини з дорослими та іншими дітьми будуть змістовні та повноцінні, активним буде і розвиток дитини, в першу чергу психічний.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дуткевич Т. В., Приймак С.В // Особливості розвитку мовлення дітей докільного віку. – 2011. – С. 306-309.
2. Гавриш Н.В. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят / Н.В. Гавриш. – К.: Шкільний світ, 2006. – 119 с.
3. Лещенко О. М. Методика навчання рідної мови і грамоти / Оксана Лещенко. – К. : Вища школа, 2008. – 373 с.
4. Сухар В. Л. Придумай слово: мовні ігри для дошкільнят / В. Л. Сухар. – Х.: Вид-во «Ранок», 2011. – 160 с.
5. Сухар В. Л. Розвиток мовлення. Конспекти комплексних занять. Молодша група / Упоряд. В. Л. Сухар. – Х.: Вид-во «Ранок», 2010. – 208 с.
6. Флерина Е.А. Розповідання в дошкільній практиці / Е.А. Флерина – М.: Просвещение, 1996. – 145 с.
7. Чумичова Р. Сприйняття живопису і розвиток зв'язного мовлення / Р. Чумичова // Дошкільне виховання. – 1987. – № 11. – С. 44.

Дубовик Ірина Олександрівна,

вихователь

(Глибочицький ЗДО "Веселка")

РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ РУКИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність проблеми дослідження по розвитку дрібної моторики дітей дошкільного віку обумовлена віковими психологічними і фізіологічними особливостями дітей: в ранньому і молодшому дошкільному віці інтенсивно розвиваються структури і функції головного мозку дитини, що розширює його можливості пізнання навколишнього світу. Всебічне уявлення про навколишній предметний світ у людини не може скластися без тактильно-рухового сприйняття, оскільки воно лежить в основі чуттєвого пізнання. Саме за

допомогою тактильно-рухового сприйняття складаються перші враження про форму, величину предметів, їх розташування в просторі. Щоб навчити малюка говорити, необхідно не лише тренувати його артикуляційний апарат, але і розвивати дрібну моторику рук.

Рівень розвитку дрібної моторики – один з показників інтелектуальної готовності до школи, і саме в цій області дошкільнята зазнають серйозні труднощі. Тому роботу по розвитку дрібної моторики треба починати задовго до вступу до школи, а саме з самого раннього віку.

Мета статті: проаналізувати проблему розвитку дрібної моторики і координації рухів рук у дітей дошкільного віку через різні види діяльності.

Василь Сухомлинський писав: «Розум дитини – на кінчиках її пальців». Рука пізнає, а мозок фіксує відчуття й сприйняття, поєднуючи їх із зоровими, слуховими й нюховими в складні образи й уявлення. Високий рівень сформованості дрібної моторики дитячих пальців забезпечує достатній рівень пам'яті, уваги й готує руку до письма.

Зараз вже відомо, що на початковому етапі життя саме дрібна моторика відображає те, як розвивається дитина, свідчить про його інтелектуальні здібності. Діти з погано розвиненою ручною моторикою незграбно тримають ложку, олівець, не можуть застібати гудзики, шнурувати черевики. Їм буває важко зібрати деталі конструктора, що розсипалися, працювати з пазлами, паличками для рахування, мозаїкою. Вони відмовляються від улюблених іншими дітьми ліплення і аплікації, не встигають за дітьми на заняттях. Таким чином, можливості освоєння світу дітьми виявляються збіднілими.

Останнім часом, психологи усе частіше говорять про відставання в розвитку моторної функції дрібних м'язів пальців рук у дітей, що призводить до зниження розвитку мови й мислення.

Дрібна моторика – сукупність скоординованих дій нервової, м'язової і кісткової систем, часто у поєднанні із зоровою системою у виконанні дрібних і точних рухів кистями і пальцями рук і ніг.

До області дрібної моторики відноситься велика різноманітність рухів: від примітивних жестів, таких як захоплення об'єктів, до дуже дрібних рухів, від яких, наприклад, залежить почерк людини.

Чому так важливий для дітей розвиток дрібної моторики рук? Річ у тому, що в головному мозку людини є центри, що відповідають за мову і рух пальців рук, які розташовані дуже близько. Стимулюючи тонку моторику і активізуючи тим самим відповідні відділи мозку, ми активізуємо і сусідні зони, що відповідають за мову.

Виявлено, що діти, які здійснюють численні жваві рухи пальцями рук, розвиваються в мовному відношенні явно швидше за інших. Якщо спеціально тренувати дрібні рухи кисті, розвиток мови можна значно прискорити.

Для того, щоб дитина легко і успішно вчилася в школі, він повинен легко і без напруги говорити. А тренування рухів пальців рук, у свою чергу, робить великий вплив на розвиток активної мови дитини.

Кора головного мозку складається з декількох частин, кожна з яких за щось відповідає. Є в корі головного мозку така частина, яка визначає рухові

характеристики. Третя доля цієї частини кори головного мозку займає рухові здібності кистей рук і розташована зовсім поряд з мовною зоною мозку. Саме тому можна говорити про те, що якщо у дитини погано розвинені пальчики, то від цього у нього страждатиме мова і навпаки. У зв'язку з цим ряд учених називає кисті рук «органами мови», як і артикуляційний апарат. Тому, щоб у дитини була добре розвинена мова, слід тренувати не лише органи мови, але і дрібну моторику.

У роботі з дітьми дошкільного віку в Глибочицькому ЗДО "Веселка" нами були поставлені такі завдання:

- Збагатити загальну рухову активність.
- Вдосконалити дрібну моторику пальців, кистей рук.
- Модернізувати координацію і точність рухів руки і ока, гнучкість рук, ритмічність.
- Розвивати уяву, логічне мислення, довільну увагу, зорове і слухове сприйняття, творчу активність.
- Сприяти нормалізації мовної функції.
- Створювати емоційно-комфортну обстановку в спілкуванні з однолітками і дорослими.

Для розвитку дрібної моторики рук і координації рухів нами було використано такі **методи і прийоми** роботи:

Пальчиковий ігротренінг:

- масаж кистей рук;
- пальчикова гімнастика, фізкультхвилинки;
- пальчикові ігри з віршами, скоромовками;
- пальчиковий театр;
- театр тіней.
- ліплення з пластиліну і солоного тіста з використанням природного матеріалу (насіння, крупи, черепашки і т. д.);
- нетрадиційна техніка малювання: кистю, пальцем, зубною щіткою, свічкою і т. д.;
- конструювання: з паперу в техніці оригамі, робота з конструктором ЛЕГО;
- різні види аплікацій.

Розвиток графічної моторики:

- малювання по трафаретах;
- штрихування;
- домальовування (за принципом симетрії);
- лабіринти;
- графічні диктанти.

Дидактичні ігри:

- ігри з дрібними предметами;
- пазли, мозаїка.

Для досягнення бажаного результату виникла необхідність зробити роботу регулярною, використовуючи наступні *форми* роботи:

- спільна діяльність вихователя з дітьми;
- індивідуальна робота з дітьми;
- вільна самостійна діяльність власне дітей.

Відомо, що жодне завдання по вихованню і розвитку дитини не можна вирішити без участі батьків. На початковому етапі роботи з батьками основне завдання – формування і стимуляція мотиваційного відношення батьків до роботи з їх дітьми.

Отже, цілеспрямована, систематична і планомірна робота по розвитку дрібної моторики рук дітей дошкільного віку сприяє формуванню інтелектуальних здібностей, позитивно впливає на мовні зони кори головного мозку, а найголовніше – сприяє збереженню фізичного і психічного здоров'я дитини.

Результати досвіду нашої роботи є у зацікавленості дітей до різних видів діяльності. У перспективі будемо продовжувати шукати нові методичні прийоми, які сприятимуть розвитку дрібної моторики рук, загальної моторики, самостійності, які формуватимуть інтерес до різних видів діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / наук. кер. та заг. ред. О.Л.Кононко. – [3-тє вид., випр.]. – К.: Світич, 2011. – 430 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / [Богущ А. М., Беленька Г. В., Богиніч О. Л.]: наук. керів. А. М. Богущ. – К., 2012. – 26 с.
3. Інтеграційні процеси в системі дошкільної та початкової освіти : теорія і практика: збірник наукових праць / за заг. редакцією В.Є. Литньова, Н.Є. Колесник, Т.В. Завязун. – Житомир: ФО-П «Н.М. Левковець», 2017. – 214 с. + CD.
4. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. / Т. І. Поніманська. – К. : Академвидав, 2008. – 456 с.
5. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І.Білан, Л.М.Возна, О.Л.Максименко та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 264 с.
6. Трофименко Л. І. Діагностика та корекція загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку : навч.-метод. посібник [Електронний ресурс] / Л. І. Трофименко. – Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua/8723/1/Посібник-ост.%20Трофименко%202014.pdf> – Назва з екрана.

Жмуцька Оксана Антонівна,
вихователь вищої кваліфікаційної категорії
(Житомирський центр розвитку дитини №5 «Пізнайко»)

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ТА СЕНСОРНИХ ЕТАЛОНІВ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВИКОРИСТАННЯМ ПАЛИЧОК ДЖОРДЖА КЮЇЗЕНЕРА

В Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні наголошується, що сучасна українська освіта може й повинна не тільки передавати молодшому поколінню естафету набутих людством досвіду та знань, але й навчити його творити своє життя, вільно мислити.

Спрямованість освітньої лінії «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» Базового компонента дошкільної освіти передбачає сформованість доступних для дітей дошкільного віку уявлень, еталонів, що відображають ознаки, властивості та відношення предметів і об'єктів навколишнього світу. Показником сформованості цих уявлень є здатність дитини застосовувати набуті знання у практичній діяльності (ігровій, трудовій, сенсорно-пізнавальній, математичній тощо), оволодіння способами пізнання дійсності, розвиток у дитини наочно-дійового, наочно-образного, словесно-логічного мислення. Велику роль в розумовому вихованні і в розвитку інтелекту дитини відіграє математичний розвиток [1, с. 7]. Математика володіє унікальним розвиваючим ефектом. Її вивчення сприяє розвитку в дітей дошкільного віку пам'яті, мовлення, уяви, емоцій; формує наполегливість, терпіння, творчий потенціал особистості. Допомагає пізнати взаємозв'язки і залежності оточуючого світу. Потенціал педагога дошкільного закладу полягає не в передачі тих чи інших математичних знань і навичок, а в залученні дітей до матеріалу, що дає джерело вражень для розвитку уяви, зачіпає не тільки чисто інтелектуальну, але й емоційну сферу дитини.

Сьогодні на зміну жорсткій навчально-дисциплінарній моделі виховання прийшла особистісно-орієнтована модель, заснована на дбайливому і чуйному ставленні до дитини і її розвитку. Нагальною стала проблема індивідуально-диференційованого навчання та корекційної роботи з дітьми. Тому в педагогічній практиці сучасного дошкільного закладу палички Кюїзенера з їх орієнтацією на індивідуальний підхід займають все більше місце.

Сьогодні не потрібно нікого переконувати у тому, що період дошкільного дитинства дуже важливий для всебічного розвитку дитини, адже значна частина здібностей формується у дітей до 5-6 років. Але це не означає, що потрібно прагнути перетворити дитину на носія енциклопедичних знань. Маємо на увазі важливість не стільки самих по собі знань дошкільників, скільки здатність використовувати їх у різних життєвих ситуаціях, розсудливо поводитися, проявляти високу пізнавальну активність, кмітливість, гнучкість мислення, самостійність суджень, тобто, уміння поводитись, відповідно до своїх вікових можливостей, індивідуального життєвого досвіду та вимог життя.

А вихователь, як організатор, партнер і людина, яка супроводжує дитину у її розвитку має передбачати створення умов для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини та формування у неї життєвої компетентності.

Методика Кюїзенера — універсальна, вона не суперечить жодній існуючій методиці, а навпаки, вдало їх доповнює. Палички Кюїзенера прості та зрозумілі дітям: вони легко звикають до них ще в зовсім ранньому віці і вже сприймають у якості ігрового матеріалу, а не бачать у них нудне заучування чисел та математичних понять. Цей матеріал широко використовується в дитячих садках Угорщини, Польщі, Бельгії, США, Франції та інших країн. Палички Кюїзенера, як дидактичний засіб, в повній мірі відповідає специфіці й особливостям елементарних математичних уявлень, що формуються у дітей дошкільного віку, а також їх віковим можливостям, рівню розвитку дитячого

мислення (в основному наочно-дійового і наочно-образного).[3, с.12]. Робота з паличками дозволяє перевести практичні, зовнішні дії у внутрішній план, створити повне, чітке і узагальнене уявлення про математичне поняття - кількості, величини [4, с. 66]. Палички Кюїзенера можна пропонувати дітям з двох років для виконання найбільш простих вправ. Вони можуть використовуватися у другій молодшій, середній, старшій групах ДНЗ. Вправлятися з паличками діти можуть індивідуально або по кілька осіб, невеликими підгрупами. Можлива і фронтальна робота з усіма дітьми. Роботу з паличками можна розпочинати в будь-якій віковій групі. При цьому доречно дотримуватись таких умовних етапів роботи з ними:

- ознайомлювальний (сенсорно-ігровий);
- частково-керований (практично - діяльний);
- самостійний (експериментально-дослідний).

Запропоновано авторську розробку системи роботи з формування елементарних математичних уявлень та сенсорних еталонів у дітей молодшого та середнього дошкільного віку з використанням паличок Джорджа Кюїзенера згідно вимог «Базового компонента» та програми розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля».

Система роботи включає:

❖ Орієнтовне планування роботи з освітньої лінії «Дитина в сенсорно - пізнавальному просторі» для дітей молодшого дошкільного віку з використанням паличок Джорджа Кюїзенера.

❖ Орієнтовне планування роботи з освітньої лінії «Дитина в сенсорно- пізнавальному просторі» для дітей середнього дошкільного віку з використанням паличок Джорджа Кюїзенера.

❖ Конспекти занять до орієнтовного планування для дітей молодшого дошкільного віку.

❖ Конспекти занять до орієнтовного планування для дітей середнього дошкільного віку.

❖ Авторська розробка розвиваючих ігор та вправ з використанням паличок Дж. Кюїзенера.

❖ Розвиваючі ігри та вправи по темі.

Планомірність розвитку й навчання – один із найважливіших принципів організації комплексу розвивально – виховної роботи. Лише за правильного планування процесу навчання дітей можна успішно реалізувати програму різнобічного розвитку особистості дошкільника. Навчальна діяльність з використанням методики «Палички Кюїзенера» дала позитивні результати:

- діти засвоїли еталони кольору ;
- засвоїли відношення предметів по довжині , висоті , за масою, об'ємом ;
- набули навичок кількісного і порядкового рахунку, прямого і зворотного рахунку ;
- вільно орієнтуються у числовому ряді;
- навчилися називати попереднє і наступне число , порівнювати числа ;
- навчилися складати і віднімати числа в межах 5;
- удосконалюються уявлення про геометричні фігури ;

- навчилися моделювати, конструювати, групувати за кольором і величиною;

Отже, це свідчить про те, що формування сенсорно-пізнавальної компетентності дошкільників з використанням методики Кюїзенера є ефективною. Розроблені практичні матеріали допоможуть вихователям дошкільних навчальних закладів, а також батькам в роботі з формування елементарних математичних уявлень та сенсорних еталонів у дітей та дошкільного віку з використанням паличок Джорджа Кюїзенера.

Сенсорний розвиток, розвиток сприйняття і уявлень про зовнішні властивості речей відіграє важливу роль у загальному процесі розумового розвитку дитини. При відсутності спеціального сенсорного виховання в ранньому і дошкільному дитинстві воно проходить уповільнено, далеко не завжди досягає того рівня, який потрібен для забезпечення подальшого розвитку пізнавальної діяльності дитини, її успішного шкільного навчання, підготовки до всіх видів фізичної та розумової діяльності, невід'ємною частиною яких є сприйняття. Це привело до необхідності впроваджувати в практику роботи інноваційні методи навчання. «Кольорові палички» є функціональним математичним навчальним матеріалом, який дозволяє у ході тактильної взаємодії («через руки») дитини формувати поняття числової послідовності, складу числа, відношення «більше-менше», «право-ліво», «між», «довше», «вище» тощо. Посібник сприяє розвитку дитячої творчості, наочно-дійового мислення, уваги, орієнтування у просторі, сприймання, дрібної моторики, фантазії та уяви, пізнавальної активності, комбінаторних та конструктивних здібностей.

Сенсорний розвиток дитини складає фундамент загального розвитку, що неможливо без опори на повноцінне сприйняття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільневиховання. – 1999. – №1.- С. 7.
2. Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л., Овчаренко Л. Р., Руханська Л.С., Самін В.Р. // Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». – Т.: «Мандрівець», 2013. – 264 с.
3. Вивчаємо математику з паличками Кюїзенера / Світлана Нікітченко // Дошкільне виховання: науково-метод. журн. – 2012. – № 3. – С. 16-19.
4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». – Тернопіль, вид – во «Мандрівець», 2017 – 92 с., 151с.
5. Позднякова В.В. «Розвиток логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку. Пізнавально-ігрові комплекси». – Харків: Вид. група «Основа», 2011.
6. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: «Академ - видав», 2004. – 456 с.
7. Палички Кюїзенера на заняттях з математики / Світлана Нікітченко // Палітра педагога: науково-метод. додаток до журналу «Дошкільне виховання». – 2012. – № 2. – С. 12-14.
8. Робота з родинами вихованців дитячого садка / Упоряд. В.Л. Сухар.-Х.: Видавництво «Ранок», 2008. – 176 с. – (Програма розвитку Розвиваючіє ігри с палочками Кюизенера / Л.И. Новикова, В.П. Тихонова – Мозаика-Синтез, 2008.
9. Розвиваюча гра «Розумніпалички. Додаємо і віднімаємо». – Х. :Видавництво «Ранок», 2008.
10. Тарнавська Н. П. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку в таблицях, алгоритмах, фрагментах занять. Навчально – методичний посібник, частина І. – Ж.: ЖДУ імені Івана Франка. 2013. – 76 с.

Завязун Тетяна Володимирівна,
*кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри психології
(КЗ «ЖОШПО» ЖОР)*

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ГРІ

На сучасному етапі розвитку нашого суспільства посилюються вимоги до особистості дитини-дошкільника. Становлення нового освітнього простору потребує не засвоєння людиною як найбільшої кількості інформації та знань, а готовності та відкритості до спілкування, взаємодії та партнерства, здатності слухати, чути та вести діалог, вільно обмінюватися думками, шукати потрібну інформацію, працювати із знаннями та вміти їх застосовувати за призначенням. За словами Лілії Гриневич «Суть нової української школи полягає у переході від школи, де дітей напихають знаннями, до школи компетентностей XXI століття, школи для життя. Тобто вона буде давати не лише знання, а й знання з умінням їх застосовувати.»Отже, освітній процес має бути побудований за діяльнісним принципом. А так як гра в дошкільному дитинстві є основним видом діяльності, то й саме цей вид діяльності має набувати все більшої значимості та займати вагоме місце в життєдіяльності дитини-дошкільника.

У Державному стандарті дошкільної освіти України – Базовому компоненті дошкільної освіти (2012 р.) ігрову діяльність виділено в освітню лінію «Гра дитини», де вказано, що гра є провідною діяльністю дітей дошкільного віку, в якій формується особистість дитини. [1]. У документі підкреслюється важлива роль гри в психологічному розвитку дитини дошкільного віку, так як саме гра забезпечує поступовий розвиток базових психологічних новоутворень (уява, довільність, соціальна активність, самопізнання, самооцінка тощо) і цим самим сприяє успішній освіченості дитини-дошкільника.

Гра, як вид діяльності, посідає важливе місце в розвитку дітей дошкільного віку. Зауважимо, що гра дитини – це відповідна дошкільному дитинству форма організації життєдіяльності, ефективний метод і засіб реалізації освітніх завдань з усіх напрямків розвитку особистості дитини. Важливість та значення гри в житті дитини-дошкільника неможливо недооцінити і переоцінити. Гра – це не забаганка, це необхідність, в якій дитина задовольняє всі свої потреби: в психологічному, в розумовому розвитку, фізичному (руховій активності), інтелектуальному, в мовленнєвому (в потребі спілкування), моральному, трудовому, естетичному.

В «Українському педагогічному словнику» гра трактується як форма вільного самовияву людини, яка передбачає реальну відкритість світові можливого й розгортається або у вигляді змагання, або у вигляді зображення (виконання, репрезентації) якихось ситуацій, смислів, станів. Тому всяка гра - це школа довільної поведінки й діяльності, властивої поведінці й діяльності дорослих. [3, 73]

Сучасний стан проблеми розвитку ігрової діяльності дошкільників говорить про те, що у дошкільному дитинстві необхідно приділяти більше

уваги процесу становлення та розвитку їх основного виду діяльності. Провідним видом діяльності в дошкільному віці у дошкільників є творча гра. Вона є соціальною за своєю природою, походженням і змістом. В ній відбувається розвиток спілкування на рівних «дитина – дитина» або «дитина – група дітей», що забезпечує умови для збереження фізичного та психічного здоров'я дитини дошкільного віку.

В Базовому компоненті дошкільної освіти декларується формування у старшого дошкільника ігрової компетенції, яка має проявлятися у вмінні організовувати різні види ігор (рухливі, народні, ігри з правилами, сюжетно-рольові тощо); реалізовувати власні ігрові задуми; дотримуватись ігрового партнерства та рольових способів поведінки, норм та етикету спілкування у процесі гри [1, 22].

Сучасні психолого-педагогічні дослідження гри характеризуються зближенням поглядів на неї як на провідну діяльність дітей дошкільного віку, аналізом її виховних та розвиваючих можливостей і засобів їх актуалізації. На цих проблемах зосереджувався Л.Виготський і вчені, які репрезентують його школу (О.Запорожець, Д.Ельконін, А.Усова та ін.). Вони переконували, що виховний та розвиваючий потенціал гри може бути реалізованим тільки за умови спрямування її дорослими. Цю точку зору розвинуто в працях французького психолога А.Валлона, її підтримували також представники педагогічної науки: Р.Пфютце, І.Хоппе, Л.Шройтер (Німеччина), Д.Ковач, О.Ваг, П.Баконі (Угорщина), Л.Белінова (Чехія), Е.Петрова, С.Аврамова (Болгарія) та ін. Видатний мислитель ХХ століття Й. Хензинги підкреслював значимість гри, як важливої і життєво необхідної форми спілкування, зв'язаної з людським існуванням саме на початкових етапах онтогенезу, в навчанні новим знанням та навичкам.

Ще у XVIII столітті Жан-Жак Руссо дуже вірно підмітив, що для того, щоб пізнати і зрозуміти дитину, необхідно поспостерігати за її грою. Гра – це діяльність зумовлена потребою дитини у виявленні активності. В дитячому віці гра є нормою. Вагомі аргументи на підтвердження значення гри для розвитку дитини містять праці І.Сеченова, І.Павлова, П.Лесгафта та ін. Гра виступає не лише фактором настрою, проявом емоцій малюка, а й важливим чинником розвитку всього організму маленької дитини, а саме нервової та серцево-судинної систем та функцій головного мозку. Із задоволенням потреб в активності, нових враженнях, вияві здорових емоцій відбуваються життєво важливі фізіологічні і психічні процеси в організмі самої дитини.

Ще у молодшому дошкільному віці, як свідчить практики психолого-педагогічних досліджень, у дитини проявляється цікавість до спільних ігор з однолітками, які є колективними за своєю природою. Поступово, з тим як дорослішає маля, відбувається перехід від ігор «поруч» до ігор «разом», в яких дитина починає самостійно спілкуватися з іншими дітьми під час спільних ігор, взаємодіяти, проявляти активність. Але щоб навчитися налагоджувати взаємодію з однолітками у грі, передавати та отримувати інформацію про довкілля, узгоджувати свої дії з діями інших дітей, дитині необхідна обов'язково допомога дорослого. Так, завдяки ігровій діяльності дитина

засвоює суспільний досвід, який сприяє збагаченню її знаннями, формуванню практичними вміннями, навичками та духовними потребами. В процесі ігор у дитини виробляються відповідні погляди та переконання, естетичні почуття та закладається характер.

За словами видатного педагога К.Ушинського, «гра – це могутній виховний засіб, в якій реалізується потреба людської природи.»Кожна дитина повинна мати право на дитинство, а це передусім мати право на розвиток власної ігрової діяльності.

Відомо, що гра виникає тоді, коли дитина сповнена яскравих вражень, які сильно діють на її почуття. Якщо дорослому не вдається пробудити у дітях інтерес до оточуючого, то і дитячі ігри будуть нецікавими та короткотривалими. А.С.Макаренко говорив про те, що «якщо дитина буде займатися тільки іграми, в яких вона залишається пасивною, то із неї виросте пасивна людина, яка звикла дивитися на чужу роботу, не звикла долати труднощі.» А.С.Макаренко також наголошував, що «гра без зусиль, гра без активної діяльності – завжди погана гра».

Вплив гри на всебічний розвиток дитини дошкільного віку багатогранний, так як вносить вагомий внесок: в пізнання дитини оточуючого світу, в розвиток його мислення, почуттів, волі, в формування взаємовідношень із однолітками, в становлення самооцінки і самосвідомості, в формування уявлень дітей про світ дорослих людей, їх дій та взаємовідношень.

Те що пропущено через гру, діти засвоюють не так, як те, про що вони тільки слухали від дорослих або навіть спостерігали самі. І відбувається це тому, що гра не просто відображає, вона моделює соціальні ситуації. Саме в ігровій ситуації дитина починає використовувати предметні (кубик замість мила, стілець замість автомобіля) і рольові замітники. І це початок шляху, який веде до засвоєння і використання всього багатства людської культури, яка передається із покоління в покоління в вигляді таких систем-знаків, як усна та писемна мова, математична символіка, нотний запис і т.д.

Ще одним надбання в розумовому розвитку дитини дошкільного віку, яке зв'язане з грою, є формування здібності ставати на точку зору другої людини, дивитися на речі її очима.

Граючись, дитина максимально реалізує свої можливості і здібності. Гра для дошкільника сама цікава діяльність. Гра дає дітям можливість проявити власну активність і самостійність.

Отже, саме в процесі гри, під правильним керівництвом дорослого, проходить становлення дитини як особистості, в грі формуються ті якості її психіки, які необхідні в майбутньому для сприяння навчанню протягом усього життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти.— К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Завязун Т. В. Цілеспрямована ігрова діяльність дошкільника — запорука успішного навчання в школі / Т. В. Завязун // Підготовка педагогів до впровадження державних стандартів дошкільної та початкової освіти: зб. наук.-метод. праць ; [за ред. В. Є. Литньова, Н. Є. Колесник, Т.В. Наумчук]. — Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. — С. 70 — 72.

3. Менджерицкая Д.В. Воспитателю о детской игре. Под. редакцией Т.А.Марковой. – М.: «Просвещение», 1982. – 128 с.
4. Український педагогічний словник/Семен Гончаренко; [гол. ред. С. Головка]. –Київ:Либідь, 1997. – 373 с.
5. Эльконин Д.Б. Психология игры. – М.: «Просвещение», 1976. – 228 с.

Кусік Ірина Миколаївна,
вихователь вищої категорії

*педагогічне звання « Вихователь – методист»
(Житомирський центр розвитку дитини № 5 «Пізнайко»)*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЛЕГО-КОНСТРУЮВАННЯ

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає перехід дошкільної освіти до креативних технологій виховання та навчання, модернізацію змісту дошкільної освіти шляхом забезпечення різнобічного розвитку дітей дошкільного віку відповідно до їх задатків та вікових особливостей. Програма «Українське дошкілля» націлює на формування творчої індивідуальності, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини.

Актуальною проблемою сучасної педагогіки є розвиток дитячої творчості, яка має на меті виховання в дошкільників творчого підходу до перетворення оточуючого світу, активності, самостійності мислення, що сприятиме досягненню позитивних змін у житті суспільства.

Розвиток творчості дитини набуває в наш час особливого значення. Як сформувані творчу, інтелектуально розвинену особистість? Для успішного вирішення цієї проблеми велике значення має розвиток творчих здібностей, дитячої активності та самостійності. Сьогодні вноситься свої корективи у розвиток творчих здібностей дошкільників. Сучасні діти вимагають від педагога бути більш вимогливим до себе у підборі методів і прийомів для організації навчально-виховного процесу.

Дослідження багатьох вчених дозволяють визначити необхідність і можливість розвитку творчих здібностей у дітей вже з дошкільного віку.

Теорія розвитку творчих здібностей представлена в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних психологів (Б.Ананьєв, Л.Виготський,С.Гончаренко, І.Іващенко, О.Ковальов, В Крутецький, О.Матюшкін,Г.Костюк, Я.Пономарьов, К.Роджерс, С.Торренс), які визначають їх як психічні властивості індивіда, що регулюють досягнення людини і слугують умовою життєдіяльності [2,с.30]; як властивості функціональних систем. Що реалізують окремі психічні функції та мають індивідуальну міру прояву і виявляються в успішності та якісній своєрідності засвоєння і реалізації діяльності [3, с. 73].

Дошкільний вік –початковий етап становлення особистості. У цей період закладається розвиток здібностей до конструювання, який активізує розумові процеси дитини, народжується розвивальний інтерес до творчого вирішення завдань, винахідливості і самостійності, ініціативності, самостійності, креативності.

Задатки творчості є у кожної людини. Необхідно лише їх розкрити і активізувати. Прояви творчих здібностей можуть бути різними: від яскравого таланту до скромних і малопомітних, але суть творчого процесу однакова для всіх. Різниця-в конкретному матеріалі творчості, масштабах досягнень та їх значущості для суспільства.

Як показують наукові дослідження й досвід педагогів-практиків, творчі здібності виявляються приблизно з п'ятого року життя, але це зовсім не означає, що до цього моменту їх не слід розвивати. Навпаки, чим раніше дитину навчать спостерігати, пояснювати незвичайне, дивуватися оточуючим явищам, предметам, експериментувати тим ґрунтовніше підготують її до прояву власне творчих здібностей. Розвитку творчості сприяє вміння бачити предмет з різних боків, вміння враховувати різні ознаки предмета, створювати образ. Дитині необхідно не тільки вільно фантазувати, а й спрямовувати свою фантазію, творчі здібності на вирішення різноманітних завдань.

Людина, яка здатна конструктивно мислити, швидко вирішувати логічні завдання, найбільш пристосована до життя, так як швидко знаходить вихід зі скрутних ситуацій, бере раціональне рішення. Вплив конструктивної діяльності на розумовий розвиток дітей

вивчав А.Р Лурія. Ним був зроблений висновок про те, «що вправи в конструюванні мають істотний вплив на розвиток дитини, радикально змінюючи характер пізнавальної діяльності». [9, с. 19]

Конструктивна діяльність займає вагоме місце в дошкільному вихованні і є складним пізнавальним процесом, в результаті якого відбувається інтелектуальний розвиток дітей: дитина опановує практичними знаннями, вчиться виділяти істотні ознаки, встановлювати відносини і зв'язки між деталями і предметами. В дошкільному закладі використовують конструктори ЛЕГО. Елементи конструктора ЛЕГО мають різні розміри, різноманітні за формою, прості варіанти скріплення з іншими елементами. Варіантів скріплення ЛЕГО-елементів між собою досить багато, що створює практично необмежені можливості створення різних типів будівель та ігрових ситуацій.

Для вихователів дитячого садка використання ЛЕГО –конструктора є чудовим засобом для всебічного розвитку дошкільників , що забезпечує інтеграцію різних видів діяльності.

За допомогою конструктора ЛЕГО вирішуються завдання освітньої діяльності з дошкільниками за наступними напрямками:

1. Розвиток дрібної моторики рук, стимулюючи в майбутньому загальне мовленнєвий розвиток і розумові здібності.
2. Навчання правильному і швидкому орієнтуванню в просторі.
3. Отримання математичних знань про рахунок, форму, пропорції , симетрії.
4. Розширення своїх уявлень про докiлля, транспорт, ландшафт.
5. Розвиток уваги, здатності зосередитися, пам'яті, мислення.
6. Навчання уяві, творчому мисленню.

Один з проявів творчих здібностей – вміння комбiнувати знайомі елементи по-новому. Робота з ЛЕГО-елементами стимулює і розвиває

потенційні творчі здібності кожної дитини, вчить його бачити і руйнувати, що теж дуже важливо. Руйнувати неагресивно, не бездумно, а для забезпечення можливості творення нового. Ще В.В.Зеленський говорив, що потреба в руйнуванні зберігається в дитини до кінця дошкільного віку. Але, ламаючи свою власну споруду з ЛЕГО, дитина має можливість створити іншу або добудувати із звільнених елементів деякі її частини, виступаючи в ролі творця.

7. Оволодіння умінням подумки розділити предмет на складові частини і зібрати з частин ціле. Конструювання ЛЕГО передбачає побудову предметів та образів, його успішність залежить від рівня розвитку мислення дитини. Щоб побудувати конструкцію з цеглинок ЛЕГО, необхідно вміти обстежити об'єкт, розділити його на складові частини-деталі, оцінити їх розмір, просторове розташування, змінити одні деталі іншими в разі потреби.

Для успішного конструювання потрібно вміти представляти майбутній предмет в цілому-з усіх боків, спереду, збоку, особливо уявити невидимі деталі.

Слід виділити такі види конструювання ЛЕГО:

1. Конструювання за зразком;
2. Конструювання за моделлю;
3. Конструювання за задумом;
4. Конструювання за умовами;
5. Конструювання за схемами;
6. Конструювання з теми.

Педагогам, які впроваджують в своїй роботі ЛЕГО-конструювання рекомендується працювати за таким алгоритмом виконання моделі з конструктора ЛЕГО:

- Створення проблемної ситуації
- Демонстрація і розгляд картин
- Пояснення послідовності виконання
- Демонстрація варіативних з'єднань
- Спостереження натуральних об'єктів
- Сенсорне обстеження деталей
- Презентація конструкції

Для формування дитячої конструкторської творчості за допомогою ЛЕГО-конструювання необхідно виконання трьох умов:

Перша умова – організація цілеспрямованої системи навчання, що включає три етапи:

1. Створення умов для широкого самостійного дитячого експериментування з новим матеріалом.
2. Надання дітям можливості вирішувати завдання, спрямовані на розвиток творчої уяви.
3. Організація самостійного дитячого конструювання за задумом.

Друга умова-використання конструктивного матеріалу дозволяє дітям експериментувати, вести широку орієнтовно-пошукову діяльність, знаходити варіанти вирішення однієї і тієї ж задачі.

Третя умова – організація конструювання ЛЕГО в тісному взаємозв'язку з іншими видами дитячої діяльності.

Звісно, дитину не варто обмежувати в її творчих прагненнях. І, тоді ваші вихованці приємно дивуватимуть вас своїми власними оригінальними думками та ЛЕГО конструкціями, творчими та креативними.

Займаючись з дітьми ЛЕГО-конструюванням помітили, що це сприяє розвитку не тільки дрібної моторики, а й розвитку творчих здібностей дошкільнят. Особливість конструктивної діяльності полягала в тому, що вона, як і гра, відповідає інтересам і потребам дитини дошкільного віку. Вона дає можливість діяти з деталями, на практиці пізнавати їх колір, форму, величину, засвоювати правильні назви деталей, удосконалювати сприйняття просторових відносин. В системі роботи запропонована ігрова форма занять, вона сприяє розвитку у дітей пізнавального інтересу, дозволяє вберегти від зайвого дидактизму, стомлення, активізує часту зміну позицій.

Система інтегрованих занять для дітей середнього дошкільного віку з використанням ЛЕГО-конструювання забезпечує систематичне звернення до емоційної сфери дитини-усвідомлення нею власних почуттів, сприяє розвитку тактильного сприйняття форми, корекції мовлення, пам'яті, мислення, розвитку інтересу до навчання, формування комунікативної функції. На заняттях створювали атмосферу взаємної довіри: незалежність дитини в здійсненні вибору, прийняття, підтримки. Вихователь займав позицію поруч, а не над. Він допомагав дітям виразити свою індивідуальність, дотримуючись принципу трансформації когнітивного змісту в емоційний, гуманістичний принцип і принцип розвивального навчання, орієнтується на зону найближчого розвитку кожної дитини. Таким чином ми приходимо до висновку, що ЛЕГО-конструювання є засобом розвитку творчих здібностей дітей. Сучасне суспільство зацікавлене в тому, щоб виховати дитину як гармонійно розвинену в усіх відношеннях, а головне творчу особистість. Дитина – це втілення фантазії, творчості, уяви, і педагог є його наставником у формуванні її творчості.

Працюючи з конструктором, діти будували моделі і при цьому навчалися, граючи, отримуючи задоволення. Діти придумували моделі самі, відчували себе професійними інженерами, механіками, будівельниками або великими конструкторами. І це здорово! Це давало повну свободу дій. Робота була жвавою і цікавою і відкривала абсолютно нові перспективи, де немає меж фантазії.

ЛЕГО допомогло дітям втілювати в життя свої задуми, будувати і фантазувати, захоплено працювати і бачити кінцевий результат своєї роботи.

Конструювання – ЛЕГО сприяє розвитку творчої уяви та творчих задатків, мислення, спритності, а також інтелекту. Сприяє формуванню таких якостей, як уміння концентруватися, здатність співробітничати з партнером, працювати в команді, досягати спільних успіхів, і найголовніше-почуття впевненості в собі. Якщо з дитинства прагнути до пізнання-це перейде в уміння вчитися конструювання направлено і сприймати нове з великим інтересом.

Педагогічний колектив нашого дошкільного закладу використовує ЛЕГО-технології у роботі з дітьми всіх вікових груп, починаючи з раннього віку. Адже ми переконані, що ЛЕГО-конструювання –це такий вид дитячої діяльності, який можна інтегрувати у всі види роботи педагога.

Проведена робота з використання ЛЕГО - технологій у дошкільному навчальному закладі стала збагачувальним і перетворювальним фактором, який є одним із шляхів оновлення змісту освіти згідно сучасним вимогам. Ми розуміємо, якщо сьогодні навчимо дитину свідомому, творчому користуванню ЛЕГО, то завтра отримаємо певний результат-високі інтелектуальні показники наших дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти /нова редакція, // Вихователь-методист дошкільного закладу. – К., 2012
2. Венгер А.Л., Мухіна В.С. Психологія :навчальний посібник для педагогічних училищ. – М., 1990
3. Виготський Л.С. Уява і творчість у дитячому віці. М., 1986
4. Давидчук А.Н. Розвиток у дошкільнят конструктивної творчості / /А.Н.Давидчук – М.: Гардарики, 2008.
5. Дубровська Н.В. Запрошення до творчості . – СПб., 2002.
6. Дьяченко О.М. Уява дошкільника. М.,1986.
7. Комарова Л.Г. Будуємо з ЛЕГО (моделювання логічних відносин та об'єктів реального світу засобами конструктора ЛЕГО). – М.: «ЛИНКА-ПРЕСС», 2001.
8. Комарова Т.С. «Діти у світі творчості», М., 1995.
9. Лурія А.Р. Розвиток конструктивної діяльності дошкільника / А.Р. Лурія // Питання психології. – 2005. – № 7.
10. Лусс Т.С. Формування навиків конструктивно-ігрової діяльності за допомогою ЛЕГО : Посібник для педагогів-дефектологів. – М.: Гуманит.вид.центр ВЛАДОС, 2003.
11. Моляко В.А. Психологічні проблеми творчості талановитої особистості. – К.: Академія, 1996.
12. Пеккер Т.В. Програма розвитку конструктивних здібностей дітей дошкільного віку ЛЕГО-конструювання / Т.В.Пеккер, Н.М. Голота, О.П.Терещенко, І.Ю.Резніченко. – 2010.
13. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації // Безмежний світ гри з ЛЕГО. – К., 2016.
14. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільля». – Тернопіль: Мандрівець, 2017.
15. Романіна В.І. Заняття по конструюванню з дітьми 4-5 років // Методичний посібник. – М.: Класік Стил, 2003.
16. Фешина О.В. ЛЕГО–конструювання в дитячому садку: Посібник для педагогів. – М.: Сфера, 2011.
17. Шість цеглинок . The LEGO Foundation // Методичні рекомендації. – К., 2016.

Кузнецова Тетяна Миколаївна
практичний психолог, вихователь
(ДНЗ №14 м. Коростеня)

СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті розглядається актуальна проблема сучасної корекційної психології - формування сенсорики дітей з особливими потребами. Наведено дані емпіричного дослідження, проведеного з використанням методик О. А. Стребелевої, що розкривають особливості сенсорного розвитку дітей з порушенням інтелектуального розвитку, затримкою психічного розвитку, в порівнянні із здоровими дітьми.

Запропонована психолого-педагогічна технологія розвитку сенсорики дітей при дізонтогенії за типом ретардації з використанням тактильних книг.

Ключові слова: сенсорний розвиток дітей з особливими потребами, порушення інтелектуального розвитку, затримка психічного розвитку, тактильна книга.

Проблема сенсорного розвитку дітей з особливими потребами вивчена в роботах З. М. Богуславської, Л. А. Венгера, А. В. Запорожця, В. П. Зінченко, О. А. Катаєвої, Н. Н. Подд'якова, А. П. Усовой та ін. Проблема сенсорного розвитку різних категорій дітей з особливими потребами актуальна, тому що формування сенсорної сфери забезпечує оволодіння різними видами діяльності. Зрештою, це забезпечує максимально можливу компенсацію дефекту і соціальну адаптацію осіб з особливими потребами. Особливе значення має вивчення та розвиток сенсорної сфери дітей при дізонтогенії за типом ретардації. Нами були вивчені, зокрема, дошкільнята з затримкою психічного розвитку і діти з порушенням інтелектуального розвитку.

Діти з порушенням інтелектуального розвитку – категорія дітей, для яких характерне стійке порушення пізнавальної діяльності, обумовлене органічним ураженням головного мозку. Порушення функцій мозку призводить до тотального недорозвинення всіх психічних процесів, до обмеження здатності до навчання дітей в рамках загальноосвітніх програм.

Такі діти потребують організації особливих умов навчання і виховання, що враховують особливості їх психофізичного розвитку [2, с. 110-114].

Затримка психічного розвитку – порушення нормального темпу психічного розвитку, що виявляється в уповільненому темпі дозрівання емоційно-вольової сфери, в інтелектуальній недостатності (розумові здібності дитини не відповідають її віку). В цілому для даного стану характерні гетерохронність проявів відхилень і суттєві відмінності як у ступеня їх вираженості, так і в прогнозі наслідків. Для психіки дитини із ЗПР типовим є поєднання дефіцитарних функцій із зберігаючими. Парціальна (часткова) дефіцитарність вищих психічних функцій може супроводжуватися інфантильними рисами особистості і поведінки дитини [8, с. 8-12].

Л. В. Кузнецова відзначає, що обидві ці категорії дітей можуть бути об'єднані в групу осіб дізонтогенії за типом ретардації, тобто їх об'єднує характерна затримка, уповільнення в темпі розумового розвитку, специфіка в формуванні всіх пізнавальних процесів. Відмінності цих категорій дітей в основному визначаються тотальністю або парціальністю порушення психічної діяльності та їх здатності до навчання [4, с. 99-104].

При дізонтогенії за типом ретардації у дітей страждає аналітико-синтетична діяльність, значно відстає формування предметної діяльності, понятійного мислення, мови. У той же час такі дошкільнята здатні до розвитку. Це розвиток уповільнений, який являє собою поступовий процес, що вносить якісні зміни в психічну діяльність дітей, в їх особистісну сферу. В. Г. Петрова відзначає, що зміни у розвитку і навчанні дітей з порушенням інтелектуального розвитку відбуваються нерівномірно в різні вікові періоди. Існують сензитивні періоди для формування психічних функцій, і характер психолого-педагогічної допомоги, яку отримує дитина, визначає успішність її розвитку і навчання [5, с. 140-141].

Проблема розвитку сенсорної сфери дітей при дізонтогенії за типом ретардації залишається недостатньо розробленою. Відомо, що у цієї категорії дітей недорозвинення саме сенсорної сфери менш виражено, в порівнянні з іншими, більш високими, сферами психіки. Отже, відносно збереження сенсорної сфери дозволяє прийняти в якості вихідної бази роботу по вдосконаленню вищих психічних функцій [7, с. 20-24].

Ми організували діагностичне дослідження дітей з порушенням інтелектуального розвитку, дітей із затримкою психічного розвитку і однолітків з нормальним розвитком із використанням методик, запропонованих О. А. Стребелевою.

При проведенні обстеження дітям були наведені завдання:

1. «Коробка форм» – завдання направлене на вивчення рівня розвитку практичного орієнтування на форму, тобто вміння користуватися методом проб при виконанні практичних завдань.

2. «Групування іграшок» – завдання направлене на виявлення рівня розвитку сприйняття форми, вміння використовувати геометричні еталони (зразки) при визначенні загальної форми конкретних предметів, тобто при виконанні групування за формою.

3. «Розбери і склади матрешку» – завдання направлене на оцінку рівня розвитку орієнтування на величину.

4. «Підбери за кольором» – завдання направлене на виявлення рівня розвитку сприйняття кольору.

Оцінка результатів в балах:

1 бал – дитина не розуміє завдання, не прагне його виконати; після пояснення завдання не розуміє.

2 бали – дитина приймає завдання, починає співпрацювати з дорослим, прагне досягти мети, але самостійно виконувати завдання не може; в процесі діагностичного навчання діє адекватно, але після пояснення не переходить до самостійного виконання завдання.

3 бали – дитина приймає і розуміє завдання, виконує його методом перебору варіантів; після пояснення користується методом проб.

4 бали – дитина приймає і розуміє завдання, з інтересом виконує його методом цілеспрямованих проб або практичним примірюванням.

У дослідженні взяли участь 12 дошкільнят з порушенням інтелектуального розвитку: 4 дівчинки і 8 хлопчиків 6-7 років.

Середній бал за методикою «Коробка форм» 2,8 свідчить про те, що 100% дітей приймають завдання, але часто не розуміють його суті, діють хаотично, не орієнтуючись на форму предмета.

Середній бал за методикою «Групування іграшок» 2,3, тобто всі діти відчують значні труднощі під час вирішення завдання по групуванню предметів за формою. Вони прагнуть до співпраці з дорослим, але не розуміють принципу рішення завдання.

Середній бал за методикою «Розбери і склади матрешку» - 2,75. Всі діти прагнули вирішити поставлене завдання, але при її вирішенні на величину не орієнтувалися. Допомога дорослого не могла бути прийнята і зрозуміла дітьми.

Середній бал за методикою «Підбери за кольором» - 2,8, тобто дошкільнята з порушенням інтелектуального розвитку беруть завдання, починають співпрацювати з дорослим, прагнуть досягти мети, але самостійно виконати завдання не можуть.

Проведене нам дослідження дітей з порушенням інтелектуального розвитку показало, що у них відзначаються такі якісні особливості сенсорного розвитку:

1. При дослідженні сприйняття кольору предмета дошкільнята з порушенням інтелектуального розвитку не класифікують предмети за ознакою кольору; не вибирають предмети певного кольору за словесною інструкцією; не позначають словесно кольори предметів; не мають уявлення про відтінки кольору.

2. При дослідженні уявлення про форму предметів дошкільнята з порушенням інтелектуального розвитку недостатньо ідентифікують предмети за формою; співвідносять форму предмета з еталоном форми; не вибирають геометричну фігуру по словесній інструкції; не позначають словесно форму предмета; не класифікують предмети за формою; не знаходять в навколишньому світі предмети певної форми.

3. При дослідженні уявлень про величину дошкільнята з порушенням інтелектуального розвитку не виділяють великих і маленьких предметів; не виділяють ширину: «широкий - вузький»; немає уявлень про висоту: «знизу – вгору».

У дослідженні сенсорної сфери дошкільників із затримкою психічного розвитку взяли участь 12 дошкільників: 10 хлопчиків і 2 дівчинки 5-6 років. Результати дослідження були піддані кількісному і якісному аналізу.

Середній бал за методикою «Коробка форм» 3,8 свідчить про те, що діти беруть і розуміють завдання, виконують його методом перебору варіантів; після пояснення користуються методом проб.

За методикою «Групування іграшок» середній бал - 3,1, тобто діти групують іграшки в коробку, не завжди орієнтуючись на зразок, після пояснення співвідносять форму іграшки зі зразком.

Середній бал за методикою «Розбери і склади матрешку» - 3,66. Діти розуміють завдання, виконують його методом перебору параметрів, після пояснення переходять до самостійного виконання завдання, зацікавлені в кінцевому результаті.

Середній бал за методикою «Підбери за кольором» - 3,66, тобто діти розуміють і приймають завдання, зацікавлені в результаті.

Результати якісного аналізу дозволяють говорити про те, що діти із затримкою психічного розвитку – набагато більш розвинута група за показниками сенсорного розвитку, ніж група дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Так, серед них були діти, які виконали деякі завдання на рівні дітей, які нормально розвиваються, а також дошкільнята, що

не справляються з завданнями. Наприклад, при виконанні завдання «Групування іграшок» 41,7% дітей з затримкою психічного розвитку із завданням впоралися, 33,3% діяли, але при цьому, не орієнтувалися на зразок, а після пояснення продовжували опускати іграшки без урахування основного принципу. Решта дітей (25%) не прийняли і не зрозуміли завдання, діяли неадекватно.

Контрольна група дослідження – діти, що нормально розвиваються, 5-6 років: 9 хлопчиків і 3 дівчинки.

Середній бал за методикою «Коробка форм» 4 свідчить про те, що діти розуміють завдання, виконують його самостійно.

За методикою «Групування іграшок» середній бал - 3,8, тобто більшість дітей групує іграшки в коробку з урахуванням зразка, зацікавлені в кінцевому результаті.

Результати за методикою «Розбери і склади матрьошку» - середній бал 4. Діти розуміють завдання, складають матрьошку методом практичного примірювання, зацікавлені в кінцевому результаті.

Середній бал за методикою «Підбери за кольором» - 4, тобто діти розуміють, приймають завдання, зацікавлені в результаті, виконують його самостійно.

Для статистичної обробки даних, отриманих в результаті діагностики, ми використовували U-критерій Манна-Уїтні. Відмінності результатів по всіх серіях емпіричного дослідження виявилися в зоні значущості. Отже, розвиток сенсорної сфери у дітей з нормальним психофізичним розвитком проходить краще, ніж у дітей із затримкою психічного розвитку та порушенням інтелектуального розвитку.

Проведене емпіричне дослідження дозволило нам виділити основні напрямки роботи з дітьми при дізонтогенії за типом ретардації для розвитку сенсорної сфери. Спеціально організовані заняття з дидактичним матеріалом, дидактичними іграшками, будівельним матеріалом є основною формою роботи по сенсорному розвитку дошкільнят з особливими потребами (С. Л. Новосьолова, Л. Н. Павлова, О. Г. Пилюгіна і ін.). Для дітей з дізонтогенією за типом ретардації найбільш ефективною формою організації сенсорного розвитку є формування сенсорних процесів дитини в системі продуктивної діяльності на заняттях малюванням, ліпленням, конструюванням.

О. А. Стребелева, О. А. Катаєва та інші дослідники виділяють специфічні завдання сенсорного виховання, спрямовані на корекцію і компенсацію порушень сенсорно-перцептивної сфери «особливої» дитини. До таких завдань відносяться забезпечення максимально раннього початку розвитку сприйняття; прискорення темпу сенсорного розвитку, його інтенсифікація; подолання відхилень в сенсорному розвитку. У систему сенсорного розвитку повинна включатися спеціальна робота по оволодінню усіма способами засвоєння сенсорного досвіду – розумінням жестової інструкції, наслідуванням, аналізом зразка, самостійним аналізом завдання, дія з допомогою словесної інструкції або за словесним описом.

Розглянемо один з нетрадиційних методів розвитку сенсорики дітей з дізонтогенією по типу ретардації - тактильні книги. Цей вид посібників традиційно використовується в роботі з незрячими дошкільнятами, проте, на наш погляд, посібники ефективні і в роботі з дітьми, які мають інтелектуальне недорозвинення або порушення його темпу.

Тактильні книги діляться на дидактичні і асоціативні, які, в свою чергу, також підрозділяються на

- дидактичні книги: на допомогу навчанню, предметні, тематичні, ігрові;
- асоціативні: книги-казки, сюжетні книги.

Головна функція такої книги - допомогти дитині з особливими потребами в обстеженні і сприйнятті навколишнього світу. У «малюнків», зображених в тактильній книзі, є ряд незаперечних переваг:

1. Об'єкти, зображені на таких картинках, дитина легко пізнає, тому що, крім інформації про форму предмета, дитина отримує інформацію про його фактуру, матеріал.

2. На подібному зображенні можна передати не тільки форму зображуваного об'єкта, а й тактильні властивості матеріалу, з якого він складається, наприклад, гладкість, шорсткість, ніжність або шовковистість.

3. Такі картинки барвисті і яскраві. Вони привертають увагу дитини і здатні передати будь-яке колірне рішення, за винятком плавного переходу відтінків. «Розглядаючи» подібні картинки, дитина отримує одночасно і тактильні, і зорові відчуття, що дуже важливо при формуванні повного сенсорного образу.

4. На таких картинках без шкоди для зорового сприйняття можна зобразити досить дрібні деталі об'єкта, наприклад, очі, ніс, кігті.

В ході роботи з тактильною книгою може здійснюватися

- знайомство з основними сенсорними характеристиками предмета: кольором, формою, величиною, якістю, структурою матеріалу предмета, просторовими характеристиками;

- уточнення за допомогою зору тактильних і м'язово-суглобових відчуттів - будови, конфігурації предмета, просторових взаємин між предметами і їх частинами;

- стимулювання мовної активності;

- підвищення мотивації та інтересу до об'єктів навколишнього світу;

- розвиток творчої активності і інтересу до предметно-практичної діяльності, продуктивним видам діяльності;

- розвиток пізнавальної активності дитини.

Таким чином, створення корекційно-розвивальних програм з розвитку сенсорної сфери дітей при дізонтогенії за типом ретардації з використанням тактильних книг розглядається нами як перспективний.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буянова Р. Сенсорное развитие детей / Р. Буянова // Социальная работа. – №12. – 2002. – С. 32-36.
2. Вачеян, Л. А., Воронина, С. Н. Специальная детская психология. Специальность «Специальная дошкольная педагогика и психология». Часть I [Электронный ресурс] / Л. А. Вачеян, С. Н. Воронина. – Режим доступа: <http://citoweb.yspu.org/link1/metod/met160/met160.html>

3. Катаева, А. А., Стребелева, Е. А. Дидактические игры и упражнения в обучении умственно отсталых дошкольников [Текст] / А. А. Катаева, Е. А. Стребелева. – М. : БУК-МАСТЕР, 1993. – 191 с.
4. Основы специальной психологии [Текст] : учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / Л. В. Кузнецова, Л. И. Переслени, Л. И. Солнцева и др. ; под ред. Л. В. Кузнецовой. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 480 с.
5. Петрова, В. Г. Психология умственно отсталых школьников [Текст] : учебное пособие / В.Г. Петрова, И. В. Белякова. – М. : Академия, 2002. – 160 с.
6. Стадненко Н.М. Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників / Н.М. Стадненко, Т.Д. Ілляшенко, Л.В. Борщевська, А.Г. Обухівська. – К : Освіта, 1998. – 144 с.
7. Сенсомоторное и речевое развитие детей с синдромом Дауна [Текст] / сост. Е. В. Малышева, А. С. Саблева – Ярославль : Изд-во ЯГПУ, 2013. – 40 с.
8. Специальная детская психология. Часть 2 [Текст] : учебно-методическое пособие для студентов дефектологических факультетов вузов / сост. Л. А. Вачеян. – Ярославль : Изд-во ЯГПУ, 2012. – 41 с.

Лебединська І.А.,
вихователь-методист
(ДНЗ №20 м. Коростеня)

МЕДИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ФІЗИЧНИМ РОЗВИТКОМ ДІТЕЙ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Вся робота з фізичного розвитку здійснюється з урахуванням стану здоров'я, самопочуття, рівня фізичного розвитку та підготовленості дітей, реальних умов роботи дошкільного закладу та його окремих груп, особливостей родинного виховання під постійним медико-педагогічним контролем.

Медико-педагогічний контроль за фізичним розвитком забезпечує комплексне здобуття відомостей про стан цієї роботи в дошкільному навчальному закладі спільним зусиллями медичних працівників (лікарів, старшої медсестри) та педагогів (завідувача, вихователя-методиста за участі інструктора по фізкультурі, вихователів) [1, с. 128].

Щорічно в дошкільному закладі проводиться медичний огляд дітей з комплексним медичним обстеженням. На основі цього обстеження перед початком навчального року медсестра ЗДО складає лист здоров'я вихованців кожної вікової групи, який передається вихователям та інструктору з фізкультури. В листі здоров'я є відомості про розподіл дітей на медичні групи для проведення фізкультурних занять і загартування. Інструктор з фізкультури призначає обсяги, дозує фізичне навантаження у руховому режимі для всіх дітей згідно медичних груп і захворюванням.

Старша медсестра ЗДО двічі на рік визначає динаміку фізичного розвитку дітей, щомісячно і щоквартально показники захворюваності по кожній групі та закладу загалом. При визначенні фізичного розвитку дітей враховуються морфологічні показники: довжина тіла (зріст), маса тіла (вага). Досліджуючи фізичний розвиток дитини, потрібно звертати увагу на стан опорно-рухового апарату (форма грудної клітки, хребта, ніг, стоп, стану постави)[2,с.39]. Отримані результати необхідно заслуховувати на батьківських зборах та на засіданні педагогічної ради наприкінці навчального року. Дані про стан здоров'я дітей узагальнювати, в результаті чого педагоги отримують

рекомендації для організації освітнього процесу з урахуванням особливостей здоров'я дітей.

Інструктор з фізкультури після діагностики рівня виконання дітьми основних рухів вносить корективи до перспективного плану роботи; окремо планує роботу з дітьми, які часто хворіють або мають хронічні захворювання.

Лікувально-профілактичну роботу здійснюють на основі аналізу захворюваності дітей та даних щодо їхнього стану здоров'я і фізичного розвитку.

Роботу з виховання потреби у дотриманні здорового способу життя здійснюють за такими напрямками:

- прищеплювання стійких культурно-гігієнічних навичок;
- розвиток уявлень про будову власного тіла, призначення органів;
- навчання догляду за власним тілом, формування навичок надання першої долікарської допомоги;
- формування уявлень про те, що корисно і що шкідливо для здоров'я;
- формування потреби щодня займатися фізичними вправами.

Заходи здоров'язбережувального характеру вводять у життєдіяльність дітей протягом дня.

Завдяки правильній організації, змісту, методики проведення форм роботи з фізичного розвитку отримують позитивні результати. Систематичність, достатня тривалість, послідовність дібраних вправ, їхнє дозування, раціональність розподілу часу між структурними частинами дають рівномірне навантаження на організм дитини.

Зміст, послідовність дібраних вправ, їхнє дозування формують в дітей життєвоважливі навички з основних рухів: ходьби, бігу, стрибків, метання, лазіння, рівноваги. Раціональність вибору способів організації дітей та використання необхідного інвентарю в різних формах роботи дає змогу краще орієнтуватись в звичайній обстановці і не травмувати себе.

Щоквартально вихователь-методист і старша медсестра визначають загальну і моторну щільність фізкультурних занять, інших форм роботи (індивідуальне хронометрування) та ступень фізичних і психічних навантажень на дитину (візуальна оцінка зовнішніх ознак втоми; підрахунок частоти дихання; будується графік пульсометрії).

Моторна щільність змінюється від змісту, організації, методики проведення заняття, достатньої наявності інвентарю. Вона буде нижчою, коли подається новий програмний матеріал. Оптимальною моторною щільністю занять з фізичної культури вважають для дітей II молодшої групи – 60-65%, середньої – 65-70%, старшої – 70-75%. Що більша моторна щільність заняття, то вищий його фізіологічний (оздоровлювальний) ефект [3].

Для оцінки впливу фізичних вправ на серцево-судинну систему дітей під час заняття визначають фізіологічну криву (графічне відображення впливу запропонованого фізичного навантаження на організм дитини протягом усього заняття). Фізіологічна крива повинна мати лінію, яка поступово піднімається з основної частини заняття на 80-100% щодо вихідних величин з декількома зубцями при виконанні найбільш інтенсивних вправ і значно знижується

наприкінці заняття. Пульс є об'єктивним показником впливу фізичних вправ на серцево-судинну систему дитини.

У вступній частині заняття з фізкультури пульс дитини зростає на 10%, у підготовчій – до 30-40%, в основній – до 60% (максимальна точка під час проведення гри). Через 1,5 хвилини після закінчення заняття пульс приходить до норми. На вулиці для здорових дітей пульс в максимальній точці 170 ударів в хвилину, у ослаблених дітей – 150. В приміщенні пульс в максимальній точці на 10-20% менше.

**Середні дані пульсу у дошкільнят, які перебувають у стані спокою
(за 1хв)**

Стать	3 роки	4 роки	5 років	6 років
Хлопчики	105-110	100-105	95-100	85-95
дівчатка	100-105	95-105	90-95	85-90

Частота дихання свідчить про стан дихальної системи дитини. Під час спокою частота дихання у дошкільнят має такі величини (за 1хв): у трирічних дітей – 28-30, чотирирічних – 26-28, п'ятирічних - 24-26, шестирічних - 22-24 рази. Після фізичного навантаження частота дихання дитини може збільшуватись навіть удвічі. Час повернення частоти дихання після занять фізкультурою до вихідних даних залежить від ступеня втоми та тренуваності організму дитини [2, с. 75].

Оздоровлювальний і тренувальний ефекти занять фізкультурою можуть бути досягнуті лише в тому випадку, коли вибір засобів та методів буде відповідати віковим особливостям і функціональним можливостям дітей дошкільного віку.

Одним з важливих факторів, що визначає ефективність фізичного розвитку в дошкільному закладі, є руховий режим дітей різних вікових груп. Він залежить від їхньої рухової активності протягом усього часу перебування вихованців у дитячому садку. Ця активність оцінюється за допомогою крокоміра.

В дитячому садку ведуть контроль за доцільністю і достатністю поєднання в режимі дня різних форм роботи з фізичного розвитку.

За результатами досліджень Е. Вільчковського згідно з функціональними потребами дитячого організму та сезону року оптимальні норми рухового режиму в усіх вікових групах протягом дня дорівнюють: влітку – 18-20, восени – 15-16,5, взимку – 16,5- 18 та весною – 16-17,5 тисяч кроків.

При активному руховому режимі передбачається регулярне підвищення фізичних навантажень протягом дня, підтримується оптимальна збудливість нервової системи, виникає стабільне відчуття фізичної бадьорості, що сприяє організації пізнавальної діяльності.

Систематично здійснюється нагляд за санітарно-гігієнічними умовами утримання місць занять фізичною культурою: груповими приміщеннями, фізкультурними куточками в групах, фізкультурним залом, фізкультурним та ігровими майданчиками. Заняття проводяться в добре провітрюваному приміщенні з відповідним температурним режимом 15-18 градусів. Регулярно

перевіряється стан фізкультурного обладнання та інвентарю у приміщеннях і на майданчиках.

Робота з родиною є невід'ємною складовою фізкультурно-оздоровчої діяльності. Робота з батьками з фізичного розвитку дошкільнят ведеться в трьох напрямках : вивчення сім'ї вихованців, педагогічна просвіта батьків, залучення батьків до життя ЗДО.

Проведення моніторингу реалізації медико-педагогічного контролю дає конкретну інформацію про стан фізкультурно-оздоровчої роботи в закладі. Анкетування, збір та аналіз даних, узагальнення та оприлюднення результатів, вироблення рекомендацій для кожної вікової групи, взаємозв'язок з батьками направляють роботу медсестри, вихователів, інструктора з фізкультури, директора, вихователя-методиста на перспективу зростання і удосконалення теоретичних знань і практичних умінь.

Завдяки збору, обробки і конкретизації інформації про систему медико-педагогічного контролю в ЗДО роблять висновки і прогноз на розвиток. Визначають динаміку фізичного розвитку і показників захворюваності (по кожній групі та закладу загалом).

Після вивчення сімей вихованців в залежності від їх знань будується педагогічна просвіта батьків: підбираються теми для проведення консультацій, виступів на батьківських зборах.

Один із напрямків роботи з батьками передбачає залучення їх до життя дошкільного закладу. Соціальні стосунки та соціальний клімат родини дають позитивний результат. Роботу батьків направляють і на те, щоб створити дитині вдома оптимальний руховий режим. До таких завдань входять: обов'язкове виконання ранкової гімнастики, гігієнічних процедур, виконання фізичних вправ. Для цього з батьками проводять консультації, під час яких показують комплекси ранкової гімнастики, фізичні вправи. Регулярне виконання домашніх завдань з фізичної культури дає змогу сформуванню у дітей постійну потребу до щоденного виконання фізичних вправ у повсякденному житті.

Важлива умова правильного фізичного розвитку – єдність вимог ЗДО і сім'ї. Вихователі, медичні працівники допомагають батькам в організації режиму дитини в сім'ї, розвитку рухів, загартуванні.

Проблеми зміцнення здоров'я і фізичного розвитку дітей обговорюють на батьківських зборах, виробничих нарадах. Технічний, медичний персонал та члени родин вихованців залучають до безпосереднього спостереження системи роботи закладу, підготовки та проведення фізкультурних заходів з дітьми та методичної роботи з педагогічними кадрами (педагогічні ради, семінари і практикуми, педагогічні читання).

Отже, медико-педагогічний контроль всебічний, систематичний, виходить з об'єктивних фактів і результативний, сприяє підвищенню ефективності роботи кожного працівника ЗДО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вільчковський Е.С., Денисенко Н.Ф. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах: Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 128 с.
2. Інструктивно-методичні рекомендації від 02.09.2016 №1/9-456 Режим доступу. «Організація фізкультурно-оздоровчої роботи у дошкільних навчальних закладах».

<https://imzo.gov.ua/2016/09/08/list-mon-vid-02-09-2016-1-9-456-shhodo-organizatsiyi-fizkulturno-ozdorovchoyi-roboti-u-doshkilnih-navchalnih-zakladah/>

3. Керівництво дошкільним навчальним закладом: інформативно-методичні матеріали на допомогу керівникові дошкільного навчального закладу / Упор.: Н.Майор, Ю.Манилюк, М.Марусинець, О.Тимофєєва. – Тернопіль: Мандрівець, 2006. – 168 с.

Макарчук Оксана Володимирівна,

студентка 13 М групи

навчально-наукового інституту педагогіки;

Гужанова Тетяна Сергіївна,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ВИХОВАННЯ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ТА ВПРАВ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти в Україні досить актуальною є проблема забезпечення ефективності навчально-виховного процесу, пошук засобів педагогічного корекційного впливу на особистість дитини, які б забезпечували її розвиток в закладі дошкільної освіти.

Повноцінний розвиток особистості дитини неможливий без виховання у неї правильної мови, для успішного користування якою, необхідно оволодіти її фонетичним складом. Тому робота над звуковою культурою мови, над чистотою звучання дитячої мови – одне з найважливіших завдань в загальній системі роботи над рідною мовою в дошкільному віці.

Проблема виховання звукової культури мовлення дітей дошкільного віку є досить актуальною на даному етапі розвитку освіти, але на жаль, сьогодні немає чітко окреслених організаційно-педагогічних умов, які забезпечують ефективність цього процесу. Перед навчальними закладами всіх рівнів постає дуже важливе завдання: сприяти, щоб кожна дитина в майбутньому стала не просто пасивним членом суспільства, а розвиненою, суспільно корисною особистістю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема виховання звукової культури мовлення у дітей старшого дошкільного віку не залишається поза увагою науковців, які розробляють її теоретико-методологічні аспекти.

До питання виховання звукової культури мовлення дошкільників зверталися багато вчених, серед яких класики дошкільної педагогіки (Є. Аркін, Є. Водовозова, С. Русова, Є. Тихєєва), фізіологи (О. Іванов-Смоленський, М. Красногорський, І. Павлов), психологи (Л. Виготський, Д. Ельконін, М. Жинкін, Р. Левіна, О. Леонтєєв, О. Р. Лурія, М. Швачкін), педагоги (М. Кольцова, Г. Ляміна, О. Максаков, М. Фомічова та ін.), лінгвісти (В. Бельтюков, О. Гвоздев), методисти (В. Городілова, О. Жильцова, Є. Радіна).

Значний внесок у дослідження звукової культури мовлення дітей зробила Алла Богуш [1]. У своїх працях вона зазначає, що одним із провідних напрямків мовленнєвого розвитку дошкільників, є своєчасно організована робота щодо

виховання звукової культури рідного мовлення, яка є основою для подальшого успішного навчання читання та письма дітей у школі.

Всередині минулого століття проводилися наукові дослідження з питань використання дидактичних ігор у процесі навчання дітей на заняттях (Р.І.Жуковська, Л.В.Артемова, В.Р.Безпалова, Є.І.Удальцова, О.П.Янківська).

Зокрема, Л.В.Артемова розглядала дидактичну гру як засіб збагачення змісту дитячих ігор, оскільки словниковий запас мовлення дитини є важливою передумовою змістовного спілкування дошкільників під час гри.

Однак, більшість цих досліджень були здійснені наприкінці ХХ ст., що відкриває широкий простір для подальшого вивчення окресленої проблеми.

Мета статті – теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови виховання у дітей старшого дошкільного віку звукової культури мовлення засобами дидактичних ігор та вправ.

Виклад основного матеріалу. Культура мовлення у словникових джерелах визначається як володіння нормами усної і писемної літературної мови (правилами вимови, наголосу, слововживання, граматики, стилістики), а також уміння використовувати виразні засоби мовлення в різних умовах спілкування відповідно до мети і змісту мовлення [6].

Звукова культура мови є складовою частиною загальної мовної культури. Поняття звукової культури мови досить складне і широке, воно включає цілий ряд важливих компонентів (О.М. Лещенко, О.І. Максаков, О.І. Соловійова, Є.К. Сухенко). Серед них: чітка артикуляція звуків рідної мови, фонетична та орфоепічна правильність мови, мовне дихання, сила голосу, темп мови, фонематичний слух та засоби інтонаційної виразності (наголоси, логічні паузи, ритм, тембр, мелодика) [4, с. 71].

Досліджуючи звукову культуру мовлення дітей, не можна оминати важливе питання щодо усвідомлення дітьми дошкільного віку звукової системи рідної мови. Один із перших, хто визначив роль мови у формуванні психічної діяльності дитини, був Л.С. Виготський. Він дійшов висновку, що мова виступає для дитини засобом спілкування, тому вона оволодіває нею практично, без усвідомлення загальних закономірностей.

Особливу увагу привертає «теорія скла» О.Р. Лурії [3]. Так, експериментальні дослідження, що були проведені під його керівництвом, вимагали від дітей переліку слів у реченні. Результати експерименту засвідчили, що більшість дітей рахували не слова, а предмети, про які йшлося в реченні. Тому О. Р. Лурія наголошує на тому, що слово як одиниця мови вперше стає предметом свідомості дитини під час навчання письма та читання.

Дошкільний вік є найбільш сприятливим для формування правильної вимови всіх звуків рідної мови і у дитячому садку ця робота повинна бути закінчена [5]. У старшому дошкільному віці м'язи артикуляційного апарату достатньо міцні і діти вже здатні правильно вимовляти всі звуки рідної мови.

Основними методами виховання звукової культури мовлення є дидактичні ігри та вправи, у процесі яких удосконалюються всі компоненти звукової культури мовлення. У дошкільному віці гра є провідним видом діяльності дитини, ефективним методом та однією з форм навчання та

виховання, яка стимулює мовленнєву активність дітей

У практиці роботи дитячого садка отримали розповсюдження мовні ігри, розроблені О.І. Соловйовою, Є.І. Радіною, Л.А. Пеньєвською, А.І. Максаковим, Г.А. Тумаковою, О.І. Янківською та ін. Так О.І. Соловйова, з метою розвитку мови дітей, запропонувала свою методику використання дидактичних ігор з лялькою. Вона рекомендувала ігри, у яких діти, виконуючи доручення ляльки, привчаються відповідати на запитання.

Щоб навчити дітей правильно і чітко вимовляти звуки, слід проводити такі ігри «Вимов так, як я», «Оркестр», «Назви і відгадай», «Магазин», «Комар», «Прокатаємось на конику», «Жуки», «Літаки», «Що сказав (взяв) Петрушка?», «Виправ Незнайку», «Допоможемо Буратіно», «Чого не вистачає?», «Луна», «Паровоз», «Підкажи Петрушці звук», «Ось так вимовляються звуки» [1].

Ефективним методом розвитку українського мовлення є ігрові дидактичні вправи, їх високо оцінювали К.Д.Ушинський та Є.І.Тихеева. Оскільки складовою частиною кожної вправи є запитання, то вихователю не потрібно поспішати давати дитині зразок відповіді чи розповіді, дитина повинна самостійно розв'язати цю вправу, відповісти на запитання, а не повторювати відповідь дорослого. Водночас кожен наступну вправу слід пов'язувати з попередньою, враховувати набуті раніше знання та мовленнєві навички. «Нехай діти набувають потроху, але не втрачають нічого з набутого і користуються ним для набування нового», - писав К.Д.Ушинський [4].

Для розвитку звукової культури мовлення доцільно проводити дидактичні вправи на здування з долоні пелюсток, шматочків паперу, кульок, вати, пушинок кульбаби. Потрібно також виконувати такі вправи: перекочування силою видихуваного повітря ватної кульки по столу, підтримування пушинок у повітрі силою видиху, утворення бульбашок на воді (дитина дмухає з такою силою, щоб на воді утворилися бульбашки); пускання паперових і пластмасових корабликів у мисці або у ванні з водою; прокочування олівців силою видихуваного повітря, дмухання в порожню пляшку [2]. Для розвитку мовного дихання і голосу можна застосувати такі ігрові вправи як: «Ехо», «Заметіль», «Задуй свічку», «Прокатай олівець», «Сніжинки летять», а також ігри на наслідування тварин.

Висновки. Отже, дослідивши наукову літературу, нами було з'ясовано, що звукова культура мови як складова частина загальної мовної культури включає цілий ряд важливих компонентів, серед яких: чітка артикуляція звуків рідної мови, фонетична та орфоепічна правильність мови, мовне дихання, сила голосу, темп мови, фонематичний слух та засоби інтонаційної виразності (наголоси, логічні паузи, ритм, тембр, мелодика).

Дошкільний вік є найбільш сприятливим для формування правильної вимови всіх звуків рідної мови і у дитячому садку ця робота повинна бути закінчена. Тому одним із провідних напрямів мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку є своєчасно організована робота вихователів в ЗДО.

Також ми з'ясували, що для ефективності процесу виховання звукової культури мовлення дошкільників доцільно застосовувати методи та прийоми.

Провідними методами виховання звукової культури мовлення дошкільників є дидактичні ігри та вправи, у процесі яких удосконалюються всі компоненти звукової культури мовлення дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика. Хрестоматія. Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навч. закладів. — К.: Слово, 2005. — 720 с.
2. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років Монографія. 2-е видання. — К.: Слово, 2010. — 374 с.
3. Лурия А.Р Патологии грамматических операций / А.Р Лурия // Известия АПН РСФСР. — 1946. — №3.
4. Навчання дітей дошкільного віку рідної мови : навчальний посібник / уклад. Л.В. Іщенко – Умань: ПП «Жовтий», 2013. – 138 с.
5. Развитие речи детей дошкольного возраста: Пособие для воспитателя дет. сада. / Под ред. Ф.А. Сохина. — 2-е изд., испр. — М.: Просвещение, 1979. — 223 с.
6. Савінова Н.В. Порушення звуковимови у дітей дошкільного віку // Наука і освіта // Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. - 2004. – № 8 – 9. – С. 245 – 247.

Пархомчук Ольга Петрівна,

музичний керівник

(Центр розвитку дитини №17 м. Коростеня)

ВПЛИВ ЛОГОРИТМІКИ НА МОВНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ

Розвиток мовлення дітей, починаючи з раннього віку, є одним з провідних завдань освітньої роботи в дитячому садку. Мовленнєва взаємодія з однолітками набуває у старшому дошкільному віці неабиякого значення, адже саме мовленнєвий розвиток, уміння спілкуватися надає дошкільнятам можливість планувати свої дії, узгоджувати їх з партнерами та домовлятися з ними про спільну діяльність, а сформована мовленнєва компетенція – необхідна умова для подальшого успішного навчання у школі [1, с. 61].

Базовий компонент дошкільної освіти України та програми розвитку дитини дошкільного віку спрямовують педагогів на всебічний розвиток особистості дитини через постійне, активне спілкування з дорослими і однолітками. В дошкільному закладі у малюків розвивається та формується звукова культура мовлення, вони вчаться висловлювати свої думки літературною мовою, засвоюють навички діалогічного і монологічного мовлення.

У маленьких дітей часто спостерігаються дефекти звуковимови. Причинами цього є вікові особливості психофізіологічного розвитку, недостатньо сформований фонематичний слух, збільшення частоти захворювань малюків із-за погіршення екологічної ситуації та недостатнє спілкування батьків з дітьми. Дуже важливо, щоб мовне середовище, в якому виховується дитина, було цілком повноцінним. Формування мовленнєвої компетенції у дітей дошкільного віку – завдання великої суспільної значимості, адже це безперечно надасть їм можливість гарно оволодіти навичками, які значно полегшать навчання у школі, тому серйозність цього повинні усвідомлювати і батьки, і педагоги.

Малюки, які мають вади мовлення, важче адаптуються в дитячому колективі. Їм складніше проявляти свої особисті якості у колі однолітків і, як результат, у багатьох з них можливе формування комплексу неповноцінності.

Допомогти таким дітям подолати невпевненість у собі, навчитися гарно розмовляти допоможе логоритміка, один із потужних засобів оздоровлення мовлення. Перш за все – це комплексна методика, що включає в себе засоби логопедичного, музично-ритмічного та фізичного виховання. Основою якої є мова, музика і рух. У педагогічній практиці вона необхідна для того, щоб робота по виправленню вад мовлення була більш ефективною. Всі ритмічні рухи активізують діяльність мозку людини, а поєднання мови, музики та руху є основою логоритміки і найкращими помічниками у корекційній роботі з дітьми, адже давно відомо, що жоден вид мистецтва не має більш потужного, ніж музика, впливу на емоційну, нервову та моторну системи дитини.

Методику розвитку ритмічних здібностей вперше розглянув швейцарський педагог і музикант Е. Жак – Далькрос (1913р.). Розглядаючи відчуття, яке виникає при сприйнятті музичного ритму, як особливий прояв людської психіки, він запропонував розвивати його на основі почуття музичного ритму, ритму вірша, ритму рухів [2, с. 18].

У роботі з дітьми – логопатами ми виділяємо два основні напрямки. В першу чергу – це розвиток немовних процесів, співочих здібностей, почуття музичного темпу та ритму, а також вміння координувати свої рухи, орієнтуватися в просторі, постійно вдосконалювати загальну моторику, розвивати та активізувати пам'ять і увагу.

Другий напрямок логоритмічної роботи – розвиток мовлення дітей та коригування їх мовних порушень. Ця робота включає в себе розвиток дихання, формування фонематичного слуху, голосу, вироблення помірному темпу мовлення і його інтонаційної виразності, активний розвиток міміки та артикуляції, координацію мовлення з рухом. Всі види логоритмічних ігор та вправ пропонуємо дітям у поєднанні з будь-якою ритмічною основою: під музику, під рахунок або словесний, частіше віршований, супровід.

Діти, які мають вади мовлення, на жаль, часто мають не тільки порушення артикуляції, а й серйозні недоліки загальної та дрібної моторики. Рухи їх погано координовані і, як правило, незграбні. Починаємо із правильної ходьби, як природного руху дитини, який здійснюється за рахунок чіткої координації рухів рук і ніг. На жаль, у більшості дітей, які погано розмовляють, хода нестійка і нерівна. Часто під час руху такі малюки човгають ногами. Тому завдання з навчання ходьби і легкому бігу під музику обов'язково включаються до кожного музичного заняття.

Використовуючи у роботі вправу на розвиток координації мови та рухів («Вправа з прапорцями»), відпрацьовуємо ритмічну ходьбу разом із ритмічним словесним супроводом, де діти, рухаючись по колу колоною, з прапорцями в руках, виконують рухи відповідно до тексту промовляючи:

«Прапорець свій піднімай і крокуй, не відставай.

Угору – вниз, угору – вниз, ну, а потім – зупинись.»

Добираємо вправи, які цікаві та зрозумілі дітям, поєднують у собі одночасно декілька завдань.

«Пташечки літали, крилами махали», (біг навшпиньки по колу);

«На дерева сіли, разом відпочили», (присідають, погладжують себе по «крильцях»).

Під час виконання цієї вправи у дошкільників розвивається увага, закріплюються навички легкого бігу, знімається м'язовий тонус.

Зайве напруження, підвищена вибуховість, метушливість, нестійка увага – це психічний стан, яким найчастіше характеризуються діти-логопати. Іноді ж, навпаки, має місце зниження м'язового тону, і, як наслідок, млявість загальних рухів. Для корекції недоліків моторики важливо навчити дітей вмінню регулювати своє м'язовонапруження. У вправі «Гойдалка» у цікавій ігровій формі виконуються рухи для зміцнення стоп і тулуба, розвитку рівноваги, формування правильної постави. Діти, тримаючись в парах за руки, по черзі присідають, промовляючи: «На гойдалки діти сіли і гойдалки полетіли. Вгору – вниз, вгору – вниз! Ти за гойдалки держись!»

Як правило, у дітей, що мають мовні порушення, часто спостерігається недостатня сформованість зорової, а особливо слухової уваги та пам'яті. Тому у роботу з такими малюками обов'язково включаємо різноманітні вправи, які допомагають у вирішенні даної проблеми. В результаті виконання спеціально підібраних вправ у дошкільнят поступово формується швидка і точна реакція на різні види подразників. Діти вчаться зосереджуватися, проявляючи для цього певні вольові зусилля. Покращується не тільки стійкість, але і переключення уваги і, як наслідок, поступове поліпшення пам'яті. Цікаво і весело перетворитися у квіти, які вміють красиво кружляти під музику, одні проліски, решта – тюльпани. Діти по черзі танцюють: хто краще? За сигналом «Квіти у вазу», збираються до гурту.

Улюбленим видом діяльності дошкільнят є гра на дитячих музичних інструментах, завдяки чому у них формується почуття музичного ритму, темпу, поліпшується увага, музичний слух, розвивається правильне дихання (при грі на духових музичних інструментах). Музикування сприяє розвитку творчих здібностей малят, удосконаленню пальчикової моторики.

Вченими фізіологами доведено, що використання у роботі з дітьми різноманітних вправ із використанням дрібної моторики, рухливості пальців сприяє активному мовленнєвому розвитку дитини. Пояснюється це просто: зони мовної і дрібної моторики в корі головного мозку знаходяться у безпосередній близькості і впливають одна на одну.

Насправді те, що для дорослих здається легким та простим, у дітей, особливо із вадами мовлення, виходить не зразу. У вправі для розвитку дрібної моторики «Веселі пальчики», де пальці мають зустрітися по черзі один з одним, побігати, погратися, а потім попрощатися, досягти виразності мови та рухів іноді дуже складно. «Наші пальці зустрічалися, потім весело погратися. Гарно бігали, стрибали, разом присідали. Годі грати – пора спати».

Провідний вид діяльності дошкільнят – гра. Рухливі ігри надають педагогам можливість розвивати у дітей емоційно-вольові якості, сприяють вдосконаленню найрізноманітніших видів руху: ходьби, бігу, підскокам, стрибкам, розвивають уміння орієнтуватися в просторі. Участь в іграх викликає в дітей піднесення, емоційний настрій, віру в свої сили, відволікає від

«входження» в хворобу, стимулює активні резерви організму. Перевага мовних ігор – ініціативність, творчість, невимушеність, вільність рухів дитини. Весь словесний матеріал: пісеньки, потішки, які проспівують або промовляють з дітьми під час рухливих ігор, допомагають автоматизації та закріпленню у мовленні дошкільників різних груп звуків.

Особливу увагу приділяємо розвитку дихання, як одному із найперших і дуже важливих етапів впливу на дітей-логопатів незалежно від виду їх мовленнєвого дефекту з метою його виправлення. При мовному подиху після короткого глибокого вдиху – затримати повітря, і лише потім зробити тривалий видих, у момент якого здійснюється мовленнєвий акт. Завдання педагогів на цьому етапі: по-перше, розвивати у дітей основні якості голосу – силу і висоту; по друге – привчати їх говорити без напруги, змінюючи інтонацію голосу відповідно до ситуації. Вправи на розвиток дихання активно допомагають слідкувати за темпом мовлення, адже його прискорення призведе до погіршення виразності, чіткості мовлення, оскільки завдяки інтонації висловлювання думки набувають закінченого характеру. Цікава, проста та зрозуміла для дітей вправа «Повітряна кулька», виконуючи яку, ми показуємо, як кулька спочатку надувається. При цьому набираємо повітря носиком і на звуки «пф, пф» робимо уривчасті видихи. «Кулька здулася», – довгий, плавний видих зі звуком «ш-ш-ш». Така проста вправа сприяє формуванню діафрагмального дихання, тривалості видиху, його сили та поступовості [3, с. 260].

Значно допомагають дітям виразити по-особливому емоції під час виконання пісень міміка, рух м'язівобличчя, який виражає внутрішній емоційний стан дитини. Міміка тісно пов'язана з артикуляцією і, заховаючи малюків зображувати на обличчі різні емоції, ми сприяємо розвитку у них не тільки мімічної, а й артикуляційної моторики. (Зокрема рухливості м'язів і щік.) Найкраще перетворитися на знаменитих акторів, яким за гарно зіграну роль – аплодисменти вдячних глядачів. Старанність при виконанні так поставленого завдання подвоюється у самих несміливих дітей, вони через героїв, у яких перетворюються, можуть гарно зобразити радість, смуток, гнів, замріяність. За потреби, звичайно, отримують потрібну допомогу.

Музика, рух та використання художнього слова додає емоційного забарвлення, невимушеності, свободи дітям-дошкільнятам, які мають вади мовлення, прискорює процес усунення мовленнєвих порушень і, що саме головне, сприяє соціалізації особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богиніч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. – К., 2012. – 64 с.
2. Заняття з логоритміки для дітей із вадами мовлення / Л.В. Чеснокова, О.І.Золотарьова. – Харків : Основа, 2017. – 160 с.
3. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ: програмно-методичний комплекс / Ю.В. Рібцун. – Київ : Освіта України, 2011. – 292 с.
4. Комплекс корекційних музично-логопедичних занять. – Логопед. – № 2, 2017. – С. 2.
5. Логоритміка – говоримо, рухаємося та музикуємо! – Музичний керівник. – № 9, 2015. – С. 13.

Похилюк Людмила Анатоліївна,
вихователь-методист
(ДНЗ №9 м. Коростеня)

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РІЗНИХ ВИДІВ РОБОТИ

*Світ прекрасний навколо тебе –
Сонце ясне і синє небо, птахи і звірі, гори і ріки –
Нехай він буде таким навіки!
Нехай людина добро приносить –
Бо світ навколо любові просить*
(Л. Потапова)

Екологічні проблеми носять глобальний характер і зачіпають все людство. Однією з найважливіших причин такого стану справ є екологічна неграмотність населення, невміння передбачати наслідки свого втручання в природу. Під екологічною освітою розуміють безперервний процес навчання, виховання і розвитку особистості, спрямований на формування системи наукових і практичних знань, ціннісних орієнтацій, поведінки і діяльності, що забезпечують відповідальне ставлення в навколишньому соціально-природному середовищі.

Проблемою екологічної освіти займалися Ж.-Ж. Руссо, І.Г. Песталоцці, А. Дістевберг (розвиток почуття природи кожної дитини), К.Д. Ушинський (вплив природи на формування особистісних якостей дитини), В.О. Сухомлинський (природа як «вічне джерело думки» і добрих почуттів дітей).

В галузі екологічної освіти як особливого напрямку педагогічної науки і практики працювали методисти-біологи С.Д. Дерябо, А.Н. Захлебний, І.Д. Зверев, В.М. Сенкевич (моделі організації екологічної освіти). Екологічна освіта має представляти цілісну систему, охоплює все життя людини. Воно також ставить своєю метою формування світогляду, заснованого на уявленні про єдність з природою. Метою екологічної освіти є формування екологічної культури, в основі якої лежить відповідальне ставлення до навколишнього середовища.

Екологічна культура – це твердження у свідомості і діяльності людини принципів природокористування, володіння навичками і вміннями вирішувати соціально-економічні завдання без шкоди для навколишнього середовища і здоров'я людей [7, с. 20-28].

Оволодіння рідною мовою як засобом мислення, спілкування, як способом прилучення дитини до духовної та матеріальної культури, історії рідного краю, рідної природи, екологічне виховання є глибоко актуальним.

Система мовленнєвих ситуацій – це найпродуктивніший шлях розвитку творчих здібностей дітей.

Одним із джерел, що лежать в основі дитячої творчості, виступають спостереження за навколишнім світом – природою, працею людей, дитячими

розвагами, суспільними подіями і явищами. Спостереження є основним методом пізнання навколишнього світу, важливим прийомом досвіду, словникового запасу, емоцій методом формування життєвих компетенцій, виконання завдань екологічного виховання.

Як же навчити дитину дошкільного віку пізнавати все нове з радістю і задоволенням, не стомлюючись?

Тому у вихователя з'являється власна система спостережень за довкіллям, яка має на меті вправляти дітей у спостережливості, розвивати увагу, мислення формувати мовленнєві компетенції, розвивати екологічні почуття.

Правила спостереження :

- я придивляюсь;
- я прислухаюсь;
- я відчуваю;
- я бережу красу довкілля;
- я примножую;
- я розкажу.

Усе побачене, відчуття, пережите намагаємося зберегти, допомогти посильною порадою. Головні завдання формування ціннісного ставлення до природи: розвивати уявлення про цілісну картину світу природи; стимулювати бажання сприймати й оцінювати естетичні властивості природних явищ; розвивати естетичні почуття та здатність переживати духовні стани в процесі споглядання об'єктів природи; Формувати ставлення до природи в якості естетичного, трудового та розумно-практичного її використання; виховувати прагнення до дій та вчинків, спрямованих на підтримку або збереження об'єктів природи.

Систематично проводити потрібно екологічне виховання на заняттях і при виконанні різних видів запланованих за Програмою дошкільного закладу виховувати гуманне ставлення до природи, розвивати чутливість до її краси, можна за допомогою таких психолого-педагогічних напрямків, які є основою формувальної методики:

- створення в дошкільників позитивної спрямованості на природу;
- активізація сенсорної сфери дошкільників, тобто включення якомога більшої кількості аналізаторів у процес сприймання природного явища (уважно роздивитися, доторкнутися, погладити, понюхати тощо);
- моделювання ситуацій ототожнення себе з об'єктом живої природи (ігрові вправи, ігри драматизації);
- створення умов для активізації в пам'яті дошкільника образу об'єкта природи, який приймався раніше (унаочнення, оповідання, бесіди тощо);
- вправлення у гуманних діях та вчинках щодо природи [2, с. 10-12].

Методи та форми взаємодії з дошкільниками, метою яких є формування ціннісного ставлення до природи зазвичай визначає вихователь.

Новітні технології екологічного виховання гуртуються на сучасних методах формування екологічних уявлень, серед яких:

- Метод формування мислеобразів – формування системи екологічних уявлень на основі наукової інформації, творів мистецтва філософських теорій тощо;
- Метод екологічної лабілізації – полягає в цілеспрямованій дезорганізації певних аспектів особистісного світосприйняття, унаслідок чого виникає психологічний дискомфорт, зумовлений невідповідальністю індивідуальної стратегії сприйняття природи та екологічної діяльності укоріненим нормам співіснування суспільства та довкілля (наприклад, штучне введення у красивий природний чи фотопейзаж сміття і спонукання дітей до оцінки побаченого);
- Метод екологічних асоціацій – спрямований на пробудження асоціативних зв'язків між різними образами (пінгвіни-дитячий садок, ліс – ліс багатоповерховий дім для тварин);
- Метод художньої репрезентації природних об'єктів – актуалізація художніх компонентів відображення світу природи засобами мистецтва (використання поряд з науковою інформацією живопису, музики, художнього слова);
- Метод екологічної емпатії – співчуття природним об'єктам, апелювання до почуттєвої сфери особистості;
- Метод рефлексії – аналіз екологічної поведінки людини з точки зору природних об'єктів (що відчуває зламана гілка, що може розказати про того, хто зламав її);
- Ігровий метод – дозволяє в природній для дитини формі пізнавати світ природи та правила взаємодії з нею в процесі використання ролей та правил гри.

Гра, спеціально організована вихователем і привнесена у процес пізнання природи, з успіхом виконує функцію методу екологічного виховання, яке полегшує дітям засвоєння екологічних знань і формує емоційне-ціннісне ставлення до природи. Такий підхід не виключає з освітнього процесу дошкільного закладу спеціально організовані заняття як форми освітньої роботи з дітьми.

В нашому арсеналі і в арсеналі сучасного вихователя завжди є обов'язковими заняття з милування природою, заняття-дослідження, заняття відкриття, заняття подорожі, заняття мрії, на яких дітям надається можливість ділитися своїми почуттями, але під керівництвом вихователя здобувати знання, мріяти. Такий підхід до організації занять забезпечує усвідомленість і міцність засвоєння дітьми знань. Такі заняття проводимо на лоні природи з використанням музики, образотворчого мистецтва, праці, елементів валеології.

Ефективними в роботі з дітьми є тематичні заняття. Метою цих занять у природі є установка: дивитися й помічати, помічати і відчувати, відчувати й думати, думати й діяти. Перевага надається індуктивному методу пізнавальної діяльності (від часткового до узагальненого). Спочатку діти отримують інформацію під час спостережень експериментування дидактичних ігор, праці і

тільки після того підводяться підсумкові заняття, на яких встановлюються причинно-наслідкові зв'язки, формуються висновки.

Цінність екологічних занять полягає в тому, що вони несуть дитині безліч відкриттів, зроблених нею самостійно.

Широкий діапазон, умінь і навичок і понять формується під час запланованих систематичних і проведених у різні пори року екскурсій і прогулянок у природу. Змістом екскурсій є: обстеження близької місцевості для формування уявленню про навколишні природні умови, рельєф, наявних рослин і тварин.

Біля д/с №9 знаходиться чудовий парк ім. Т.Г. Шевченка, багато присадибних ділянок, лісосмуги. Під час екскурсій діти збирають природний матеріал для колекцій ігор, занять з флористики, праці, малювання. У ході експериментального дослідження нами використовується необхідне обладнання для екскурсій: лупу, фотоапарат, фломастери, коробочки, мішечки, папки для гербарію. Будь-яку екскурсію, навіть буденну прогулянку до скверу чи парку, можна перетворити в захоплюючу, використавши, наприклад, гру змагання «Хто більше побачить красивого».

Цікавим методом в роботі з дітьми є проблемні ситуації, які стимулюють допитливість, забезпечують умови практичного пошуку вирішення завдань.

Проблемні ситуації розвивають самостійність думки, спрямовують дітей на активні пошуки відповіді та встановлення зв'язків та залежностей часового, послідовного та причиннонаслідкового змісту. Разом з тим проблемні ситуації вчать дітей обґрунтовувати свої судження, висловлювати припущення, підводить до самостійних висновків. У змісті проблемних ситуацій доцільно використовувати такі прийоми, як подача дітям варіативності ознак одних і тих самих об'єктів, явищ; порівняння і зіставлення нових характеристик з відомими, поєднаннями художнього опису об'єктів та явищ природи з їхніми реальними рисами через безпосереднє сприймання. З практики педагогічної роботи відомо, що процес порівняння можливий лише за умов, коли дитина озброєна конкретними знаннями про природу, знає ознаки і властивості її об'єктів і явищ. Тому у проблемній ситуації кожен вихователь має:

- Чітко формувати завдання для дітей;
- Надавати план пошуку відповіді (що і як робити);
- Спонукає до самостійного пошуку рішення;
- Створювати умови для самостійних висновків, обґрунтувань, суджень та практичної перевірки висновків.

Альтернативою використаних в роботі з дітьми проблемних ситуацій можуть бути мовні логічні завдання – розповіді загадки про природу, відповіді на які дитина може дати лише в тому випадку, коли чітко усвідомить зв'язки і закономірності в природі. Зміст і дидактичну мету логічного завдання визначають у відповідності з основною роботою з ознайомленням дітей з природою. Зміст цих задач використовується для закріплення вже наявних знань у дітей умінь і навичок розумової діяльності порівняння і зіставлення раніше набутих знань з метою підготовки дітей до сприймання матеріалу,

складнішого за замістом розвитку дотепності стимулювання інтересу і, допитливості в пізнанні природи.

Важливим елементом екорозвивального середовища є «Екологічна стежина», яка допомагає вихователю формувати в дошкільнят основи екологічної культури, екологічної вихованості, проявляти гуманні почуття до живих істот, оволодівати початковими вміннями, відчувати красу та милуватися в довкіллі, закріплювати правила безпечної поведінки в природі.

Основними вимогами до екологічного стежини є:

- Привабливість для відвідувачів, усі об'єкти повинні розкривати красу природи, її унікальність і різноманітність, тобто спроможність задовольнити пізнавальну потребу дітей упродовж усіх пір року, виходячи з їхніх вікових особливостей.

Зміст тематичних ділянок має відповідати навчальним і виховним завданням:

- Формувати систему наукових знань поглядів, переконань, які закладають основи відповідального та дієвого ставлення до навколишнього середовища, розуміння самоцінності природи та її компонентів.
- Розвивати емоційно чуттєву сферу дитини в процесі взаємодії з об'єктами природного середовища, розуміння самоцінності природи та її компонентів;
- Збагачувати життєвий досвід дітей прикладами позитивної взаємодії з навколишнім середовищем.

В нашому дитячому садочку №9 екологічна стежина називається «А у нашому садочку, як у справжньому віночку».

Маршрут «Екологічної стежини може проходити територією дитячого садочка (сад, квітники, куточок лісу, тощо), а також можна включати найближчі до дошкільного навчального закладу природні осередки (парк, ліс, водойма, сквер тощо).

Організація «Екологічної стежини» включає в себе створення «Паспорта екологічної стежини» у якому зазначено маршрут, ділянки (зупинки) та подано інформацію про об'єкти відповідності до сезонних змін та з урахуванням вікових особливостей дітей кожної вікової групи. Розпочинати виховну роботу на «Екологічній стежині» варто з організації цільової прогулянки. Провідним методом є спостереження в поєднанні з еко-іграми, природоохоронною діяльністю, читанням літературних творів на природничу тематику.

Використовую в своїй праці такі правила екологічного виховання дітей в дошкільному закладі. Варто передбачити і я, і вихователі дошкільного закладу передбачають відпочинок дітей на «Веселій галявині» сюрпризними моментами. Спостереження за вихованцями під час відпочинку дає вихователям багатий матеріал для роздумів, допомагає ефективно і цікаво будувати наступну роботу з малюками. Тематика пільгових прогулянок може бути різноманітна «Вальс осіннього листя», учимося дослухатись до скарг природи, «Про що нам розповідає зима», «Про що нам співає весна», У гості до квітів», «Пісня кожного дерева» та інші.

Серед інноваційних технологій формування основ екологічної культури дітей дошкільного віку ефективними є технології використання авторської казки.

Науковці розглядають авторську казку з науковою основою, як засіб екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку, оскільки за рахунок образності та впливу на почуття дитини вона забезпечує міцність засвоєння екологічних уявлень, спонукає до екологічно-доцільної поведінки та діяльності. Діти старшого дошкільного віку здатні відрізнити фантастичні елементи казок від реальності.

Для успішної реалізації методики природничого змісту необхідним є дотримання низки педагогічних умов, серед яких: використання казки у процесі спілкування з дітьми в різних видах діяльності в контексті вирішення завдань екологічного виховання; використання наочності у процесі роботи з казкою; використання казок у певній системі послідовності відповідно до етапів послідовності роботи; дотримання єдності позицій педагогів і батьків стосовно використання казок у процесі екологічного виховання дітей.

Суть методики, використання казок у процесі екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку полягає в тому, що у дітей послідовно закріплюється та розширюються уявлення про окремі об'єкти та явища природи, формуються уявлення про зв'язки та залежності у світі природи, її цілісності, розвивається позитивне емоційно-ціннісне ставлення до природи.

Провідною формою роботи виступає повсякденне спілкування вихователя з дітьми з використанням матеріалу казки, найбільш цікавими методами роботи були творчі та нетрадиційні («біном фантазії»; «перевернення казки»; продовження дитиною казки розпочатої вихователем; придумування нового закінчення казки; казка в заданому напрямі; казка «навпаки»; гра казка тощо).

Основу взаємодії дитини з вихователем забезпечує художньо-педагогічне спілкування на матеріалі сприймання картин пейзажного жанру, що пропогуються дітям відповідно до сезонних змін. Основні завдання: викликати у дітей емоційне ставлення до природи, що зображено в пейзажних творах живопису, розвивати естетичне бачення реальних об'єктів і явищ природи, розвивати уяву, творчість, уміння вирізняти такі засоби виразності, як колір, форма, перспектива, світлотінь тощо: активізувати словник; сприяти виникненню асоціативних зв'язків між змістом картини та життєвим досвідом дітей, розвивати здатність отримувати естетичне задоволення від сприймання краси природи; спонукати бажання повторної зустрічі з творами живопису, підтримувати інтерес до подальшого сприймання краси природи, що акумульована в картинах.

Діти дошкільного віку з задоволенням виконують завдання за творами живопису мають бажання повторної зустрічі з творами живопису.

Приділяємо належну увагу організації експериментально-дослідницькій діяльності під час занять так і в повсякденній. Поєднуємо щоденну прогулянку з підготовкою до проведення нескладного досліду. При цьому вчу дітей спостережливості. Пропонуємо дітям дослідити чи скрізь ґрунт однаковий.

Під час прогулянки беремо обережно ґрунт на доріжці, клумбі у саду, у пісочниці, у лісі (беруть батьки). Щоб дослідити їхні особливості, зразки ґрунту насипаємо в однакові прозорі склянки, потім уважно розглядаємо зразки ґрунту, запропоновую дітям визначити чи однакового вони кольору і які домішки є в ґрунті. Після цього додаємо в кожен склянку води і запропоновую дітям виліпити «ковбаски» з різних зразків ґрунту, щоб з'ясувати, який краще ліпиться, а який більш сипучий. Проводимо бесіду: Чому відбуваються різні зміни?

Отже, природа – джерело краси, вона викликає в нас почуття щирого захоплення; природа – джерело пізнання, скарбниця для господарської діяльності, зміцнення здоров'я; природа – джерело доброти. Піклування про неї робить людину доброю, благороднішою. Любити все те, що нас оточує – просто. Потрібно чути, що говорить кожна квіточка, що шепче кожен листочок, бачити красу дерев, розмовляти з ними, як з живими істотами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське довкілля / О.І. Білан, Л.М. Возна, О.Л. Максименко – Тернопіль: Мандрівець, 2013.
2. Програма розвитку дитини старшого дошкільного віку «Впевнений старт» / кер. проекту Б.М. Жабровський – Тернопіль: Мандрівець, 2012.
3. Крутій К.Л. Експериментальна робота в дошкільному закладі освіти проблеми і досвід/ К.Л. Крутій. – Запоріжжя: Так ЛПС., 1999.
4. Лисенко Н.В. Екологічне виховання дошкільників /Н.В. Лисенко , 1993.
5. Плохів З.П. Виховання позитивного емоційногоставлення до природі в дітей дошкільного віку В.П. Плохій // Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника: навчально-методичний посібник / З.П. Плохій – К. Світоч, 2010.
6. Половіна О. Сприймати природу розумом і серцем / О. Половіна // Дошкільне виховання. – 2006. – № 11.
7. Парасенко Г.С. Навчаємо пізнавати природу Г.С. Тарасенко – Харків: Основа, 2008.

Поліщук Тетяна Сергіївна,
студентка ІЗМ групи

Навчально-наукового інституту педагогіки;

Гужанова Тетяна Сергіївна,
кандидат філологічних наук,

*доцент кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)*

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР

Постановка проблеми. В дошкільному віці відбувається найінтенсивніший розвиток не лише багатьох органів і систем дитячого організму, а й розвиток мовлення. Удосконалюється фонетична сторона, збільшується словниковий запас, дитина починає усвідомлювати мовленнєву діяльність загалом, з'являються складні мовленнєві конструкції. Дошкільник активно оволодіває мовленням, адже це дає йому змогу задовольнити свої потреби у спілкуванні, спільній діяльності з дітьми та дорослими. Найбільший розвиток мовлення здійснюється в старшому дошкільному віці, коли більшість систем вже сформувалися.

Дослідженням розвитку мовлення займалася велика кількість вчених: Р. Тонкова-Ямпольська, П. Згуровський, І. Кононова, В. Бельтюкова і А. Салахова. Зокрема, О. Гвоздев займався дослідженням фонематичної сторони мовлення. Він вважав, що фонематична складова мовлення в більшості визначається розвитком мовленнєво-рухового аналізатора. Але згодом – В. Бельтюков, Д. Ельконін, Н. Швачкін довели, що розвиток мовлення залежить не лише від мовленнєво-рухового аналізатора, а й від слухового.

Першим законодавчим документом, що регулює мовленнєві компетенції дітей дошкільного віку є національна програма для дошкільників «Малятко». Згодом створювалися інші програми, вони вдосконалювалися. На даний час документом, що визначає зміст і показники розвитку мовлення є «Базовий компонент дошкільної освіти».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку завжди була однією із основних в спектрі досліджень провідних науковців, які розробляють її теоретико-методологічні аспекти.

Багато вчених, педагогів, психологів займалися проблемою розвитку мовлення дітей дошкільного віку, кожен з них дає своє визначення поняттю «мовлення», але усі вони є співзвучними.

Дослідженням розвитку зв'язного мовлення займалися такі видатні вчені як А. А. Леонтьєв, Н. І. Жинкін, Д. Б. Ельконін, М. М. Коніна, Е. П. Короткова, А. М. Леушина, Л. А. Пеньєвська, Є. І. Тихеева, Є. А. Флерина та ін. Вони займалися розробкою основних методик діагностики розвитку зв'язного мовлення, досліджували ключові аспекти становлення мовлення в дошкільному віці.

На сучасному етапі дослідження мовлення дітей дошкільного віку, основними є праці А. Богуш, Л. Виготський, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонтьєв, Ф. А. Сохіна, О. С. Ушакової. В поле їх інтересів входить вивчення семантики мови, розвиток зв'язного мовлення, розвиток мовлення різними методами та засобами та багато іншого [6].

Мета статті дослідження полягає в аналізі впливу гри на розвиток мовлення старшого дошкільника.

Виклад основного матеріалу. Важливе значення для гармонійного розвитку має правильне мовлення людини. Основні засади якого формуються ще в дошкільному віці, зокрема найбільше мовлення дитини вдосконалюється в старшому дошкільному віці, коли діти готуються до вступу в школу.

Багато вчених, педагогів, психологів займалися проблемою розвитку мовлення дітей дошкільного віку, кожен з них дає своє визначення поняттю «мовлення», на базі яких ми сформуваємо власне.

Отже, мовлення – це процес оволодіння і вживання мови для спілкування, а також створення та передача повідомлення за допомогою радіо та телебачення.

Фізіологічною основою мовлення є умовно-рефлекторна діяльність кори півкуль головного мозку, яку викликає специфічний подразник- слово, яке замінює предмети та їх властивості. Як подразник слово виступає у трьох формах: слово почуте, слово побачене, слово вимовлене [2].

Існування мовлення залежить від двох структур людського організму: центральної нервової системи і периферичного апарату мовлення. До периферичного апарату належить: легені, гортань, системи повітряних порожнин, розташованих над гортанню (глотка, носоглотка, рот, ніс).

Основу мовлення складає координуюча робота нервових клітин кори великих півкуль мозку, у якій знаходяться три центри мовлення — слуховий, руховий та зоровий.

В старшому дошкільному віці мовлення дітей досягає високого рівня розвитку порівняно з раннім, молодшим і середнім дошкільним віком. Діти мають правильну вимову усіх звуків, але можуть зустрічатися неточності, внаслідок органічного ураження апарату, або зі зміною молочних зубів на постійні. Занадто швидко в цьому віці формується словник, діти вільно використовують у мовленні всі частини мови, складні слова, слова з абстрактним значенням. Вживають приказки, прислів'я, фразеологізми. Але в словниковому розвитку ще залишаються семантичні помилки, неправильне розуміння деяких абстрактних, часових, просторових уявлень, слів з переносним значенням тощо. Досконалішою стає граматична будова мовлення, діти продовжують засвоювати суфікси, проявляється прагнення до точного вживання граматичних форм. Удосконалення словника, звукового сприймання і граматичної сторони мовлення сприяє розвитку монологічного мовлення, різних форм спілкування.

Розвиваються різні види діалогічного мовлення такі, як мовлення-пояснення, мовлення-міркування, а також ситуативні мимовільні висловлювання, контекстне мовлення, немовні форми спілкування. До шестирічного віку формуються всі функції та форми мовлення. Але не зважаючи на це, потрібно пам'ятати, що і в старших дошкільників часто трапляються випадки специфічного розвитку мовлення, що потребує індивідуальної роботи [1].

Оскільки провідною діяльністю у дошкільному віці є гра, то їй відводиться чільне місце в розвитку мовлення дитини. Суть гри, її психологічні особливості здавна цікавили педагогів, психологів, соціологів, етнографів, математиків, демографів. Так фізіолог І. Сеченов вважав, що причиною гри є психологічні особливості дитячої психіки, а режисер і театральний педагог Костянтин Станіславський радив акторам повчитися в дітей, що граються, щирості почуттів. Не зважаючи на те, що гра супроводжує людину протягом усього життя, особливу її роль приписують саме дошкільному дитинству. Сюжетно-рольова гра — образна гра за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні події (сюжет, фабула) і розігрування ролей. За своїм змістом вони відображають людську діяльність, взаємини між людьми. В сюжетно-рольових іграх діти намагаються по-своєму відобразити навколишній світ, створюючи необхідні умови.

Навчальний зміст гри самими дошкільниками не усвідомлюється, але зі сторони педагогіки гру можна вважати формою організації освітнього процесу, яку можна застосовувати для формування і розвитку мовлення. Навчання мовленню має розпочинатися з мотивації, що сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу і активнішому включенні дітей у гру . Сюжетно-рольові

ігри побудовані на міжособистісній взаємодії, що здійснюється завдяки спілкуванню. Також сюжетно-рольову гру можна віднести до навчальних тому, що вона визначає вибір мовних засобів, сприяє розвитку мовних навичок і вмінь, дає можливість розглянути спілкування дітей у різних мовних ситуаціях [3].

Загальними та найбільш поширеними є такі сюжетно-рольові ігри : «Сім'я», «Дитячий садок», «Поліклініка», «Я – водій», «Перукарня», «Зоопарк», «Магазин – Супермаркет», «Моряки-рибалки», «Пошта».

Висновок. Важливе значення для гармонійного розвитку має правильне мовлення людини. Основні засади якого формуються ще в дошкільному віці, зокрема найбільше мовлення дитини вдосконалюється в старшому дошкільному віці, коли діти готуються до вступу в школу.

Гра є основною діяльністю дітей дошкільного віку. В процесі гри відбувається комплексний розвиток усіх психічних процесів, що сприяє розвитку мовлення дітей. В старшому дошкільному віці дітям притаманна складна сюжетно-рольова гра, зі складними взаєминами, що пов'язані не лише безпосередньо із грою, але й зі ситуаціями, що виникають стосовно її організації.

ЛІТЕРАТУРА

1. А.М.Богущ , Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія методика навчання дітей рідної мови: Підручник/ За ред.А.М. Богущ. —К.: Вища шк., 2007. —542с.:іл.
2. Дошкольная педагогика: В 2 ч. / Под ред. В. И. Логиновой, П. Г. Саморуковой. — Ч. 2. — М., 1988.
3. Н.А. Стародубова. Теорія і методика розвитку мовлення дошкільнят, – М., 2006.
4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник// Т.І. оніманська. – 2-ге вид., доповн. – К.: Академвидав, 2013. – 464 с. – (Серія «Альма-матер»).
5. Сюжетно-рольові ігри у дитячому садку. [Електронний ресурс] URL: <https://uk.etcetera.media/syuzhetno-rolovi-igri-u-dityachomu-sadku-7-stsenariyiv.html>
6. Формування зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку. [Електронний ресурс] URL: https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/3c0a65635a3bd78a4c43a88421306c26_0.html

П'ятничка Тетяна Вікторівна,

студентка 13 М групи ННІ педагогіки

(Житомирський державний університет імені І. Франка);

Рудницька Неля Юріївна,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

З ЧАСОМ ЗАСОБАМИ МОДЕЛЮВАННЯ

У сучасних умовах стрімкого розвитку технологій одним з перспективних підходів до математичного розвитку дитини є орієнтація на математичне моделювання, за допомогою якого діти активно засвоюють побудову та використання різного роду предметних, графічних і знаково-символічних моделей. Моделювання – наочно-практичний метод навчання. Модель – являє собою узагальнений образ істотних властивостей модельованого об'єкта (план кімнати, географічна карта, глобус і т. д.). Метод моделювання, розроблений Д. Б. Ельконіним, Л. А. Венгером, Н. А. Ветлугіною, Н. Н. Подьяковим, полягає в тому, що мислення дитини розвивається за допомогою спеціальних схем,

моделей, які в наочній і доступній для нього формі відтворюють приховані властивості і зв'язок того чи іншого об'єкта.

Старшим дошкільникам доступні предметно-схематичні моделі, в яких істотні ознаки і зв'язки виражені за допомогою предметів-заступників, графічних знаків. Приклад такої моделі – календар природи, який ведуть діти, використовуючи спеціальні значки-символи для позначення явищ в неживій і живій природі. Педагог вчить дітей моделюванню при складанні плану (кімнати, городу, лялькового куточка, схеми маршруту (шлях з дому в дитячий сад). Поширеними предметно-схематичними моделями є креслення, викрійки. Наприклад, педагог пропонує зробити костюми для ляльок і в процесі роботи формує у дітей уявлення про міру, про моделювання одягу.

Необхідно враховувати, що використання моделей можливо за умови сформованості у дошкільнят умінь аналізувати, порівнювати, узагальнювати, абстрагуватися від несуттєвих ознак при пізнанні предмета. Засвоєння моделі пов'язане з активними пізнавальними діями, зі здатністю до заміщення предметів за допомогою умовних знаків, символів.

Мета статті – показати значення математичного моделювання під час ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з часом.

Основні особливості сприйняття дошкільнятами часу як об'єктивної реальності є опосередкованість, змішування просторово-часових понять, відсутність точних мовних позначень даних категорій, підпорядкованість власних дій, часу та ін. Час завжди в русі, протягом часу завжди відбувається подія - яка іде від минулого до майбутнього, вона є незворотною, її не можна повернути і "показати". Тому навіть старші дошкільнята іноді сумніваються в його існуванні.

У дітей уявлення про час викликають труднощі, що пов'язані, на думку Т. Д. Ріхтерман, зі специфічними властивостями часу: плінністю, незворотністю, відсутністю наочних форм, відносно словесних позначень часу. Особливо гостро стоїть ця проблема в старшому дошкільному віці в зв'язку з майбутнім навчанням у початковій школі.

У різних видах діяльності "почуття часу" виступає, то як відчуття темпу, то як відчуття ритму, то як відчуття швидкості. На думку Ф. Фребеля, перші часові уявлення дитина повинна засвоїти в процесі діяльності, в іграх і на заняттях з дидактичним матеріалом.

Т. Д. Ріхтерман виділяє три різних аспекти тимчасових уявлень:

- адекватність відображення часових проміжків і співвідношення їх з діяльністю (вміння організувати свою діяльність в часі);
- розуміння виникає під час слів (від простіших "вчора-сьогодні-завтра" до більш складних "минуле-сьогодення-майбутнє" і т.д.);
- розуміння послідовності подій, дій, явищ [2, с.15].

Отримані Т. А. Мусейібовою дані свідчать про недостатню усвідомленість дітьми старшого дошкільного віку різних одиниць вимірювання часу і елементарно-практичне використання їх в житті: визначити, наприклад, який сьогодні день тижня, який був вчора, буде завтра, визначити число і назву поточного місяця, назвати час року і перерахувати належні до нього місяці і ін.

Особливо виразно виявилася відсутність у дітей розуміння системного характеру кожної окремої одиниці виміру часу, кількісної її характеристики і взаємозв'язку з іншими одиницями або заходами вимірювання часу (тобто що в тижні, наприклад, 7 днів, а в місяці 4 тижні, в році 12 місяців і т.д.). З її точки зору, завдання самого навчання повинно полягати, перш за все, в тому, щоб старший дошкільник опанував знанням окремих одиниць виміру часу. Це знання має базуватися на чуттєвому відображенні часових відрізків різної тривалості, тобто на міцній сенсорній основі не позбавленої по можливості і емоційного забарвлення. Чуттєвий, логічний і діалектичний їх взаємозв'язок - неодмінна умова розвитку тимчасових орієнтувань так званого "почуття часу" у дітей дошкільного віку на вищому, "логіко-понятійному" рівні відображення і орієнтування в часі [1, с. 30 -33].

Р. Чуднова яка запропонувала широко використовувати картинки і словесний матеріал: оповідання, вірші, загадки, прислів'я, а також для вдосконалення знань про пори року вона розробила наочні моделі "Частини доби", "Дні тижня", "Пори року". Дані моделі є символами року і сезонів, при використанні яких автор враховує вікові психологічні особливості дітей [3, с. 25].

У свою чергу Т. Д. Ріхтерман також розкриває основні особливості сприйняття дітьми часу, уточнює завдання, пропонує цікаві прийоми роботи: ознайомлення з частинами доби на наочній основі з використання картинок, з відображенням діяльності дітей в різні частини доби; пейзажні картини, де діти орієнтуються за основними природними показниками: колір неба, положення Сонця на небосхилі, ступінь освітленості дня. Далі вона радить перейти на умовні позначення пейзажних картинок за допомогою колірної моделі, де кожна пора доби позначається певним кольором, рекомендує також цікаві прийоми роботи з використанням цієї моделі. Як узагальнення знань про час, автор пропонує знайомити дітей старшого дошкільного віку з календарем як системою мір, часу.

Т. Д. Ріхтерман зазначає, що час сприймається дитиною опосередковано, через конкретизацію часових одиниць і відносин в постійно повторюваних явищах життя і діяльності. Більшою точністю відрізняються уявлення дітей про такі проміжки часу, навик розрізнення яке формується на основі особистого досвіду. Тому дітей треба знайомити з такими інтервалами часу, якими можна вимірювати і визначати тривалість, послідовність, ритмічність їх дій, різноманітні види діяльності. У старшому дошкільному віці таке явище як "операторний час" вже усвідомлюється дитиною. "Операторний час" розуміється нею як усвідомлення паралельності подій у часі, що допомагає дітям глибше усвідомити загальний характер часу.

Є. І. Щербакова, продовжуючи роботу Т. Д. Ріхтерман, вивчала формування у дошкільнят тимчасових уявлень і понять, таких як доба, тиждень, рік і деякі властивості часу – одномірність, плинність, незворотність, періодичність, а також первинність практичного орієнтування в часі [5, с. 270]. Дослідження Є. І. Щербакової показали, що площинне зображення тимчасових еталонів – у вигляді замкнутих циклів, спотворює суть часу, як послідовність існування, змінюють один одного явища і не формує у дітей загального

уявлення про діалектичні залежності майбутнього з минулим через сьогодні. Це – на її думку, головне гальмування розуміння і активне оволодіння тимчасовими відносинами. Виходячи з цього, вона поставила завдання: вийти з замкнутого циклічного зображення тимчасових еталонів до більш наукового, а значить, до більш достовірною. Нею була вирішена задача створення моделі часу, яка була б проста по формі і доступна дитячому розумінню за змістом. Вона розробила об'ємну модель часу в вигляді спіралі, кожен виток якої в залежності від вирішення конкретної дидактичної задачі наочно показував рух зміни процесів, явищ часу [4, с. 49-50].

Відповідно до віку та реалізованою програмою слід збагачувати розвиваюче предметне-просторове середовище, в якій є математична зона (куточок математики), де розташовані різні моделі (добі, дні тижня, пори року), дидактичні ігри ("Коли це буває", "Назви скоріше", "Дні тижня" та ін.). Показниками результативності виступає: активність дитини в побудові середовища і позиції в ній. Здатність розгортати діяльність, користуватися знаками, схемами, що відображають часові відносини, самостійно використовувати літературні тексти і живописні твори в різних видах діяльності. Взаємодіючи з реальними предметами, старші дошкільнята більш глибоко засвоюють різноманітні характеристики часу (плинність, тривалість, вимірювання і ін.). Саме інтегровані моделі дозволяють дітям швидше засвоїти характеристики часу.

В даний час особливої актуальності набуває вирішення проблеми, пов'язаної з розвитком часових уявлень у старших дошкільників. Одним з таких засобів їх розвитку є моделювання. Саме за допомогою моделей дитина розкриває область особливих відносин моделей і оригіналу, пов'язаного і з розвитком часових уявлень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мусейібова Т. Розвиток орієнтування в часі у дітей дошкільного віку // Дошкільне виховання. – 1972. – № 2. – С. 48-55.
2. Ріхтерман Т. Д. Формування уявлень про час у дітей дошкільного віку / Т. Д. Ріхтерман. – М.: Просвещение, 1991. – 48 с.
3. Чуднова Р. Навчання дітей орієнтуванню в часі / Р. Чуднова // Дошкільне виховання. – 1979. – № 1. – С. 24-29.
4. Щербакова Є., Фунтікова О. Формування тимчасових уявлень / Є. Щербакова, О. Фунтікова // Дошкільне виховання. – 1988. – № 3. – С. 48-54.
5. Щербакова, Є. І. Методика навчання математики в дитячому садку. – М.: Академія, 2005. – 272 с.

Сингаївська Наталія Петрівна,

вихователь

(ДНЗ №8 м. Коростеня)

ВИХОВАННЯ ОСНОВ ДУХОВНО-МОРАЛЬНОГО СПРЯМУВАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ТА ПРИЙОМІВ

Моральні відносини повинні стати особистим духовним багатством

кожного вихованця.

В.О.Сухомлинський

Духовно-моральне виховання – одна з найактуальніших і найскладніших проблем, яка повинна вирішуватися сьогодні усіма, хто має відношення до дітей. Те, що ми закладемо в душу дитини зараз, проявиться пізніше, стане його і нашим життям. Сьогодні ми говоримо про необхідність відродження в суспільстві духовності та культури, що безпосередньо пов'язано з розвитком і вихованням дитини до школи. В останні роки проблема духовно-морального виховання дітей дошкільного віку набула особливої значущості. Це викликано оновленням змісту освіти і виховання дошкільного дитинства, необхідністю більш ранньої орієнтації, творчого саморозвитку особистості дошкільника.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні визначає, що стержнем гуманізації дошкільної освіти є морально-ціннісна основа розвитку особистості, оскільки саме вона визначає позицію дитини у світі, ставлення її до предметної і духовної культури, до людей, до природи, до самої себе [1].

Морально-духовне виховання дітей дошкільного віку має спрямовуватись на зміцнення авторитету загальнолюдських і національних духовних цінностей, формування громадянської і національної ідентичності, забезпечення світоглядних запитів дітей. У ранньому віці закладається фундамент, на який потім накладаються інші форми взаємин між особистістю та оточуючими. Моральні норми поступово формують зміст вчинків, визначають, що саме слід робити, а культура поведінки розкриває, як реалізуються у поведінці вимоги моралі, наскільки органічно злилися вони зі способом життя дитини, стали для неї повсякденними життєвими правилами. Сучасна компетентна дитина — активна особистість. Вона повинна не лише робити вчинки, а й відповідати за них [3, с.6]. Тому вихователь повинен ставити перед собою мету: становлення морально спрямованої особистості, формування соціальної відповідальності та вміння відчувати й розуміти себе та інших людей, прищеплення найвищих моральних чеснот, виховання гуманістичних рис у дітей дошкільного віку.

Сьогодні дедалі частіше постає питання про духовний розвиток дитини, як першорядний елемент змісту навчання та виховання. Моєю метою є плекання духовності української нації, формування особистості на засадах християнської моралі, плекання доброти, людяності, милосердя, чесності, працьовитості.

Під час проведення занять формую уявлення в дітей про добро та зло, хороші та погані вчинки, слухняність, виховую повагу до старших, турботу про молодших, викликаю бажання бути кращими. Виховую у дитячих душах відповідальне ставлення до Батьківщини, природи, людей, самих себе.

Кожен народ з покоління в покоління передає свій суспільний і соціальний досвід, духовне багатство як спадок старшого покоління молодшому. Народ завжди виступає в ролі вихователя молодого покоління, а виховання при цьому набуває народний характер. Тільки народне виховання є живим органом в історичному процесі народного розвитку, таке виховання набуває надзвичайного впливову силу на формування національного характеру, національної психології людини, на його моральне становлення.

Залучення дітей до участі у святах і обрядах рідного народу дає їм можливість на практиці пізнати його культурно-історичний досвід [4, с.47].

Виховання дітей на основі національної обрядовості вирішує відразу кілька виховних проблем:

- 1) виховання патріотизму, любові до рідного краю;
- 2) естетичне та моральне виховання дітей;
- 3) підготовка до самостійного життєвого вибору, творення особистості;
- 4) формування громадянської свідомості [2, с. 41].

Залучення дітей до народної творчості, мистецтва, безпосередня участь в національних святах виховують у них моральні почуття, розвивають художнє світобачення, наповнюють емоційну сферу дитини радістю, піднімають настрій, формують естетичний смак. Тому я проводжу не тільки заняття, а й розваги на тему головних християнських свят: до дня Святого Андрія, Святого Миколая, Різдва Христового, Стрітєння, Великодня, які знайомлять дітей із народною творчістю, обрядами, піснями.

Серед методів і форм формування моральності та духовності дошкільників, одне з провідних місць, належить іграм, ігровим вправам, які дають можливість дітям предметно, емоційно бути в ситуаціях морального вибору та морального пошуку. Для цього в групі створено відповідне розвивальне середовище, а саме: достатня кількість ілюстративного матеріалу, різноманітні ігри, мультимедійні презентації та дидактичні комп'ютерні ігри, різновиди театрів, елементи костюмів для драматизацій тощо.

Використовую ріні форми організації дітей на заняттях:

- ✓ тематичні заняття (різні форми роботи з різних розділів програми об'єднуються загальною темою);
- ✓ сюжетно-динамічні заняття (вводиться ігровий сюжет у русі: моделюються ігрові ситуації в іграх-інсценівках, драматизаціях, у театралізованих та дидактичних іграх);
- ✓ міні-заняття (практикуються в ході всіх режимних моментів);
- ✓ квести (вирішення завдань духовно-морального виховання);
- ✓ заняття-дива (моральні правила переносяться з художніх творів у реальне життя);
- ✓ заняття-відкриття (внутрішній конфлікт стимулюється створенням проблемних та пошукових завдань евристичної діяльності, конкретні вчинки розігруються у спеціальній обстановці);
- ✓ заняття-хвилинка (коротенькі розмови близько 5 хвилин із підгрупами дітей для розв'язання конкретного завдання чи роз'яснення змісту поняття);
- ✓ акції Милосердя
- ✓ уроки Добра і Краси.

Під час роботи з дітьми використовую інноваційні методи та прийоми:

- ✓ мнемотаблиці;
- ✓ піктограми, дудли;
- ✓ коректурні таблиці;
- ✓ лепбук;
- ✓ віртуальний діалог»(з героєм твору тощо);
- ✓ «крісло мрійника»;

- ✓ «трибуна»;
- ✓ «мікрофон»;
- ✓ «труба», «рамка», «бінокль».
- ✓ дослідницька кишеня «Перевір себе сам» (розвиток пошуково-дослідницьких здібностей та формування оцінювальних суджень);
- ✓ етичні казки;
- ✓ психотехнології (гімнастика, почуттів, енергетичні вправи «Жива вода», «Серце на долоні», «Тепло рук друга»);
- ✓ ігрові технології «Квітка доброти», «Дзвіночки совісті», «Промінчик людяності»;
- ✓ ситуації морального вибору (порівняльні, оцінювальні, проблемні);
- ✓ складання родового дерева, розглядання фотознімків, документів, листів та інших родинних реліквій;
- ✓ парні картини — дитину ставлять у ситуацію вибору й необхідності прийняти певне рішення (наприклад, щоб пояснити зміст прислів'я «На добро відповідають добром», пропонуємо відповідні картини, і діти самі доводять висновку й висувають правила: «Не чини зла нікому, бо зло повернеться до тебе»);
- ✓ «живі картини» — моральне правило переноситься у реальне життя (розглядається картина, де зображений негативний вчинок, й оживлюється протилежний зміст — позитивний);
- ✓ колективна розповідь за сюжетними картинками типу «з частин — ціле»; (Наприклад, розглядаємо першу картинку, плануємо ситуацію разом із дітьми, передбачаємо, обираємо найоптимальнішу — те, що зображене на наступній картинці, і розглядаємо її, перевіряючи правильність вибору);
- ✓ динамічні сценки, ігри-вправи із використанням різних видів театру;
- ✓ використання скарбів народної педагогіки (прислів'їв, приказок тощо);
- ✓ сюрпризні моменти з обігруванням.

В своїй роботі з дітьми часто практикую проведення «Хвилинок доброти». Під час вирішення конфліктних ситуацій між дітьми, або під час їх вередування, я пропоную дітям стати в коло та взятися за руки. Я розповідаю їм про те, що вони добрі, гарні і пропоную посміхнутися один до одного. А далі продовжуємо в толерантній формі вирішувати саму проблему, де діти самі виступають ініціаторами їх вирішення.

Потужним засобом духовно-морального виховання є твори Василя Сухомлинського. Кожна казка, кожне оповідання є основою для духовно-моральних роздумів, висловлювання дітьми власних оціночних суджень, імпульсом для самоаналізу. В них знайшли своє відображення низка надзвичайно актуальних в усі часи проблем духовно-морального виховання, які заслуговують на творчу реалізацію сучасними педагогами.

Проводжу тижні «Я вмію творити добро». Під час яких проходять акції, свята, розваги, ігри, бесіди присвячені даній темі. В нашому закладі започатковано цикл творчих зустрічей "Від серця до серця", в яких беруть участь педагоги, батьки. Мета цих зустрічей - обмін думками й досвідом у духовному вихованні дітей. На таких зустрічах порушується широке коло

питань, зокрема таких : Чи легко бути добрим ? Які особливості виховання підростаючого покоління в період духовно-економічної кризи? Що робити з образою та як навчитися жити без неї? Виховання у дошкільників гуманних почуттів. Учасники зустрічей висловлювали думки про те, що реформування українського суспільства на демократичних засадах не може не відбуватися без звернення кожної людини до християнських цінностей.

Оскільки, духовне виховання - це постійний процес, який ніколи не доходить до завершення, то і ми будемо намагатися вдосконалюватись. Кінцевою метою є правильне ставлення до самого себе, позитивного самосприймання, а також емпатії, співпереживання, уміння зрозуміти та прийняти точку зору іншої людини. Сформовані духовно-моральні засади полегшать установалення ділових і особистісних контактів між дітьми та дорослими, сприятимуть створенню здорового мікроклімату.

Ще один з напрямків роботи це робота з початковою школою та позашкільними закладами, яка передбачає проведення спільних заходів, а саме: педагогічні ради, круглі столи, екскурсії, спільні свята та розваги, екологічні акції, виставки, конкурси, взаємовідвідування, дні відкритих дверей.

Я вважаю, що тільки через любов можна виховувати чуйну, сердечну, вдячну, совісну, працьовиту людину, яка на добре ставлення до неї завжди відповідатиме добром, робитиме добро – для батьків, вихователів, одноліток, для всіх інших людей.

Отже, даруйте людям добро, радість не чекайте віддачі. Робіть добро тим, із ким ви зустрічаєтесь лише раз у житті. Пам'ятайте, що все повертається, як бумеранг.

Я вірю в силу доброти,
Добро завжди сильніше злого,
Дає наснагу, щоб цвісти,
І світлу обирать дорогу,

Я вірю в силу доброти,
Що має долю роботящу,
Що хоче, щоб і я і ти,
І все було у світі кращим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Бельська Г. В., Богінч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. — К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Громадянське виховання особистості. Кн. 2. Методичні аспекти / Л.А.Грицюк, М.І.Каратаєва. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2006. – 112 с.
3. Левченко Т.Г. Громадянська освіта в ДНЗ. – Х.: Вид.група «Основи», 2010. – 144 с.
4. Народні традиції у вихованні дошкільнят: Методична розробка на допомогу вихователям / упоряд. В.Скрипник, О.Стращенко та ін.. – К.: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2012. – 128 с.
5. Програма з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі» / Л. В. Лохвицька. – Тернопіль : Мандрівець, 2014. – 128 с.

Сокольнікова Ірина Петрівна,

спеціаліст I категорії,

вчитель-логопед

(Житомирський центр розвитку дитини № 5 «Пізнайко»)

ВИКОРИСТАННЯ РОЗВИВАЮЧИХ КНИЖОК – САМОРОБОК У КОРЕКЦІЙНО – РОЗВИТКОВІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ-ЛОГОПАТАМИ ТА ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Як відомо, дошкільний вік є сензитивним періодом для становлення і розвитку мовленнєвої функціональної системи. Саме в цьому віці можна створити максимально ефективні умови для реалізації корекційних завдань згідно з нормативними показниками і критеріями оцінки мовленнєвого розвитку дошкільників (Є. Ф. Соботович) [10, с. 2; 11, с. 7], підготувати дитину до подальшого, передшкільного етапу, тобто не тільки скоригувати існуючі недоліки розвитку мовленнєвої системи, а і попередити труднощі, які можуть виникнути у дітей у процесі шкільного навчання. На сучасному етапі розвитку дошкільної логопедії особливої значущості набувають питання використання нових підходів до корекції і попередження загального недорозвитку мовлення відповідно до концепції стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку (Є. Ф. Соботович) [9, с. 2-7]. Саме тому виникла необхідність створення посібника, та подальшого ефективного застосування в корекційно-розвитковій роботі з мовленнєвого розвитку дошкільників молодшого та середнього віку із ЗНМ.

Запропоновані в посібнику ігрові вправи з розвитку мовлення підібрані таким чином, що враховують зону актуального й найближчого розвитку дитини та проводяться згідно поетапного формування розумових дій (П. Я. Гальперін). Їх ступінь складності відповідає рівню розвитку дошкільників зазначеного віку, завдяки чому разом із мовленнєвим забезпечується й інтелектуальний розвиток дітей.

Керуючись загальнодидактичними принципами, а саме: комплексності і системності у поєднання з принципом наочності, використання посібника під час корекційно-розвиткової роботи допомагає забезпечити поступальний розвиток дошкільників молодшого та середнього віку із ЗНМ шляхом кількаразового повторення, опори на наявні мовленнєві уміння та набуті навички.

Завдяки використанню посібника в логопедичній роботі з дітьми молодшої віку із ЗНМ полегшується процес формування елементарного морфологічного аналізу слова; уміння виділяти окремі частини предметів; елементарних понять та уявлень про явища навколишньої дійсності у процесі практичної діяльності із залученням різних аналізаторів; актуалізуються мовні знання, діти вчаться наслідувати, групувати і класифікувати предмети та об'єкти за видно-родовими ознаками. Робота з книжками-саморобками сприяє розвитку мовленнєвого слуху, зорової уваги та пам'яті, розумової операції порівняння предметів. Використання посібника на заняттях, як допоміжного засобу з розвитку мовлення, сприяє успішному засвоєнню смислового значення різних частин мови шляхом виконання інструкцій на практичному рівні. Використання посібника в роботі з дітьми середнього віку із ЗНМ сприяє поступовому формуванню елементарних навичок звукового аналізу на фоні ряду ізольованих звуків, дошкільники вчаться оцінювати правильність названого педагогом слова та виправляти помилку, навмисне допущену вчителем-логопедом,

успішно навчаються використовувати слова, виражені різними частинами мови, складати розповідь та дотримуватися логічної послідовності у розповіді.

Використання книжки-саморобки як засобу з розвитку мовлення дошкільників із ЗНМ в корекційно-розвитковому процесі допомагає досягти співдружності з дошкільником, активізувати інтерес дитини до мовлення, сприяє оволодінню дошкільником тими чи іншими вміннями та навичками, реформує старі та сприяє появі нових мовленнєвих навичок, навчає застосовувати набуті навички в повсякденному житті. Під час роботи з розвиваючими книжками-саморобками найбільш удало узгоджується ігрова та навчальна діяльність, поєднуються ігрова та пізнавальна мотивації.

Використання розвиваючих книжок-саморобок під час проведення логопедичних занять допомагає цікавіше і переконливіше подавати матеріал. Діти з великою цікавістю виконують запропоновані завдання, працюючи самостійно, в парах та в підгрупі. Використання м'яких книжок у логопедичній роботі з дотриманням основних дидактичних принципів: системності та послідовності, комплексності, доступності, диференційованого підходу допомагає оптимізувати, індивідуалізувати процес навчання, розширює можливості роботи з наочним матеріалом, що сприяє успішному досягненню поставленої мети.

За даними численних авторів (О. М. Усанова, Е. Е. Фігердо, Т. А. Фотекова та ін.) можна зазначити, що у переважній більшості дітей-логопатів порушення мовлення супроводжуються різноманітними порушеннями моторики. Типовим є і недостатність самоконтролю під час виконання завдань. Залежно від переважання процесів збудження чи гальмування в корі головного мозку рухи можуть бути різкими, хаотичними, навпаки, скутими, уповільненими.

Мовленнєвий недорозвиток може проявлятися різною мірою: від повної відсутності мовлення до розгорнутого мовлення з окремими залишковими порушеннями у розвитку звукової складової мовлення, словникового запасу та граматичної будови (Р. Є. Левіна, Є. Ф. Соботович, Т. Б. Філічева та ін.)

Загальний недорозвиток мовлення у молодших дошкільників проявляється, насамперед, в обмеженості словникового запасу, різкій розбіжності між обсягом активного та пасивного словника, неточному вживанні слів, численних вербальних парафазіях, несформованості семантичних полів, експресивному та імпресивному аграматизмах [7, с. 220-223].

Під час здійснення корекційного впливу з використанням книжок-саморобок активізується пізнавальна та мовленнєва активність дітей, а також розвиваючі книжки використовуються з метою унаочнення різноманітних ігор – занять (починаючи від артикуляційних вправ і завершуючи зв'язним мовленням, під час виконання спеціальних завдань, спрямованих на розвиток операцій уваги, пам'яті та функції контролю у відповідності до того чи іншого напрямку корекції).

Формування мовлення базується на багатьох положеннях, в яких наголошується про взаємопов'язане формування фонетико-фонематичних та лексико-граматичних компонентів мовлення; про єдність формування

мовленнєвих процесів, мислення і пізнавальної активності; про одночасний корекційно-розвитковий вплив на сенсорну, інтелектуальну сферу.

У діючих методиках з розвитку мовлення дошкільників із ЗНМ переважає підхід, відповідно до якого головним у словниковій роботі є розширення лексики, що визначається, насамперед, завданнями розумового виховання. Відповідно критеріями оцінки лексикону є його обсяг, навички словотвору, уміння добирати синоніми, однокореневі слова, наявність у словнику слів з переносним значенням тощо. Формування словника у дошкільних закладах проводиться переважно за лексичними темами (“Фрукти”, “Овочі”, “Меблі” тощо). Ці теми є своєрідним ядром для побудови заняття, визначення теми, навколо якої організовується розвиток лексики, граматики, фонетики, зв’язного мовлення [6, с. 208].

У процесі реалізації системи корекційного навчання важливого значення набуває початковий етап, коли необхідно використовувати найбільш збережені мовленнєві можливості кожної дитини молодшого та середнього віку, враховувати рівень складності запропонованого мовного матеріалу. Таким чином, основу змісту корекційної роботи складає обсяг знань та умінь дітей.

Корекція мовлення для дітей молодшого та середнього віку із ЗНМ довготривалий процес, спрямований на формування мовленнєвих засобів, достатніх для самостійного розвитку мовлення в процесі спілкування та навчання.

Навчання дітей першого рівня мовленнєвого розвитку передбачає: розвиток розуміння мовлення; розвиток самостійного мовлення на основі наслідування; формування простого речення . Логопедичне заняття з використанням посібника з дітьми першого рівня ЗНМ проводиться невеликими підгрупами з використанням розвиваючих книжок-саморобок зі змінними елементами у формі ігрових ситуацій, що допомагає поступово формувати мотиваційну основу мовлення. Змінними елементами можуть бути дикі тварини та їх дитинчата, дикі птахи, свійські тварини та їх дитинчата, свійські птахи, овочі та фрукти, члени сім’ї і т.д.

З перших моментів логопедичної роботи дітей націлюють на розуміння словосполучень. Пропонується педагогу говорити короткими фразами з 2-4 слів, вживаючи однакові слова в різних граматичних формах, повторюючи окремі словосполучення. Діти засвоюють в імпресивному мовленні назви предметів, дій, які здійснює сама дитина, поступово привчаючи розрізняти ознаки предметів. Матеріалом для проведення таких завдань являються змінні елементи м’яких книжок, що позначають іграшки, одяг і т. д. Одночасно діти навчаються розумінню деяких граматичних значень. Особлива увага приділяється умінню розрізняти граматичні форми однини і множини іменників та дієслів. Точне розуміння мовленнєвих інструкцій контролюється відповідною дією дитини. Важливо правильно організувати предметну ситуацію, підібрати відповідний дидактичний та ігровий матеріал.

Розвиток самостійного мовлення являється необхідною умовою для формування активного лексичного запасу у дітей. Пропонується називати ті слова, словосполучення і фрази, які потрібно включити в експресивне мовлення.

Створюється ситуація, яка викликає комунікативно-пізнавальну потребу в мовленні. Звукові комплекси чи лепетні слова в ігровій формі потрібно неодноразово повторювати в різній тональності, темпі, з різною інтонацією.

Перед дитиною не ставиться завдання правильного фонетичного оформлення. На цьому етапі дітей вчать називати близьких людей, прості імена; виражати прохання в супроводі жесту [4, с.112]. Головним моментом на цьому етапі навчання являється спеціально організована емоційна гра з певним навчально-мовленнєвим завданням.

Навчання дітей другого рівня передбачає інтенсивну роботу з розвитку розуміння мовлення, спрямовану на розрізнення форм слова. Проводиться робота з розвитку елементарних форм усного мовлення на базі уточнення та розширення словникового запасу, практичного засвоєння простих граматичних категорій, оволодіння правильною вимовою та розрізнення звуків, формування ритміко – складової структури слова.

Матеріалом для збагачення мовлення слугує навколишня дійсність, вивчення якої відбувається на основі тематичного циклу. Уточнюються та накопичуються конкретні поняття, формується предметна співвіднесеність слова, виділення та називання дій, ознак, якостей і т. д [2, с. 128].

Систематична робота з розширення пасивного і активного словників з використанням посібника, розвиток свідомого сприйняття мовлення дозволяє збільшувати та узагальнювати мовленнєві спостереження над звуковими, морфологічними і синтаксичними сторонами мовлення. З метою подальшого розуміння мовлення дітей вчать розрізняти за закінченням дієслова минулого часу, особу, що діє; розуміти просторові відношення предметів; об'єднувати предмети з загальним призначенням (відбери все, що потрібно для навчання, миття); розрізняти відмінкові закінчення, іменники в зменшено-пестливій формі (собі візьми гриб, дай мені грибочок).

Розвиток елементарних форм усного мовлення на даному етапі передбачає практичне вживання речень з декількох слів.Обов'язковою умовою успішного навчання дітей на даному етапі являється розуміння ними значення кожного з членів речення. Дітей вчать відповідати на запитання, складати речення за прикладом. В цей час в мовлення дитини вводяться прості означення, що позначають ознаки предметів за величиною, смаком, кольору і т. д.

Організуються бесіди у вигляді питання-відповідь з приводу знайомих ситуацій і предметів.Як тільки діти навчаться відповідати на запитання, складати речення, виконуючи дії зі змінними елементами посібника, можна приступати до виховання вміння об'єднувати речення в маленьку розповідь.

Шляхом планомірного накопичення спостережень над смисловими, звуковими, морфологічними, синтаксичними сторонами мовлення у дітей розвивається чуття мови і відбувається оволодіння мовленнєвими засобами, на основі яких стає можливим перехід до самостійного розвитку і узагальнення мовлення в процесі вільного спілкування. Виконання цих задач тісно пов'язано з розвитком пізнавальної діяльності дітей, з виробленням у них уміння спостерігати, порівнювати і узагальнювати явища навколишньої дійсності.

З метою реалізації змісту корекційного навчання молодших дошкільників із ЗНМ велика увага приділяється підготовчій роботі. В підготовчій роботі активно залучається використання розвивальних книжок – саморобок, адже важливим кроком в корекційно-розвитковій роботі є навчання дошкільників вмінню налагоджувати емоційний контакт з дорослим, виховання потреби у мовленнєвому спілкуванні як основі формування мовленнєвої активності. Дитина в цей період може пасивно споглядати та здійснювати рухи; разом з дитиною дорослий розіграє невербальні діалоги.

Поява та подальше удосконалення мовлення здійснюється шляхом загального наслідування, адже лише вироблення вміння наслідувати дії дорослих спонукатиме дошкільників до породження власних висловлювань, розвиватиме у них мовленнєву активність, допоможе сформувати потребу у спілкуванні в цілому. Розвиток наслідування повинен бути тісно пов'язаним з практичною діяльністю дитини, з наочною ситуацією та грою, тобто навчання має бути наочно-дійовим, а пропоновані завдання та способи їх вирішення-конкретними [5, с. 288].

Паралельно з навчанням загальному наслідуванню рухів учителем-логопедом проводяться емоційні ігрові вправи-діалоги, виконання одно-та двоступеневих інструкцій. З молодшими дошкільниками використовують емоційні ігрові вправи-діалоги з використанням фігурок членів сім'ї. Від пасивного споглядання та здійснення рухів учитель-логопед переходить до розігрування невербальних діалогів, активізуючи дітей до виконання елементарних інструкцій. Так поступово, по мірі налагодження емоційного контакту, малюк починає діяти спільно з педагогом.

Під час ігрових вправ використовуються віршовані тексти з простим і зрозумілим конкретним змістом, що дозволить підтримати комфортну атмосферу спілкування. При цьому мовлення вчителя-логопеда має бути емоційно насиченим, чітким та небагатослівним. Використання у роботі з молодшими дошкільниками із ЗНМ елементів, що звучать робить заняття доступними та цікавими, розвиває слухову увагу та пам'ять, формує вміння поєднувати рух зі словом. Паралельно з формуванням розуміння мовлення у конкретній ситуації, удосконаленням вміння виконувати прості інструкції у молодших дошкільників із ЗНМ відбувається розвиток слухомовленнєвої пам'яті та наочно-дійового мислення.

Завдяки проведенню сумісних ігор у учителя-логопеда з'являється прекрасна можливість зблизити дітей, зацікавити їх спільною діяльністю, підвищити мовленнєву активність. В ігрових вправах діти привчаються водночас виконувати дії за сигналом, виробляються уміння імітувати дії людей та рухи тварин. Навіть лише спостереження за ровесниками стане для дітей цікавим та корисним заняттям.

В розвиваючих книжках велика увага приділяється розвитку дрібної моторики дитини, яка, як відомо, пов'язана з розвитком мовлення та інших навичок у дитини. Діти легше запам'ятовують текст та сюжетну лінію, якщо торкаються героїв руками, самостійно переставляючи їх в потрібне місце. В книжках-саморобках велика кількість деталей, які допоможуть ручкам малюка

стати більш вправними. Робота з м'якими книжками та змінними елементами, що виготовлені з приємних на дотик тканин, знімають психологічну напругу. Всі сторінки об'єднані однією сюжетною лінією, головним героєм може стати сама дитина.

Книжки-саморобки вчать іграм з предметами, які є перехідним етапом від предметної до сюжетно-рольової гри. Одні дошкільники люблять гратися з предметами побуту та домашнього вжитку, іншим до вподоби ляльки чи машинки, а є такі діти, які не уявляють гри без іграшкових тварин. Книжка-саморобка є унікальною в цьому сенсі, адже може поєднувати всі вподобання. Специфікою використання посібника такого типу в освітньому процесі є не лише розглядання предметів та маніпулювання ними, а й визначення їх функціонального призначення, виокремлення і називання складових частин. В посібнику можуть бути задіяні змінні елементи різні за кольором, формою, розміром і матеріалом, але головною в ньому є потреба дитини діяти з урахуванням правил, у певній відповідності до втілення власних інтересів і бажань. Саме за допомогою такого посібника часто найбільш вдало узгоджується ігрова та навчальна діяльність, поєднується ігрова та пізнавальна мотивація.

Проводячи ігри та вправи з використанням книжок-саморобок, діти молодшого та середнього віку із ЗНМ вчаться визначати просторове розташування; установлювати причинно-наслідкові зв'язки, вербалізуючи власні міркування, твердження; робота з посібником збагачує, уточнює уявлення дошкільників про предметний світ, назви, властивості та функціональне призначення предметів; сприяє закріпленню вміння правильно використовувати різноманітні (зокрема й мовленнєві) навички та вміння, отримані під час навчання; автоматизує вимову звуків різних груп; закріплює навички звукового та складового аналізу та синтезу, операцій слухового контролю, ймовірного прогнозування на різних рівнях; розвиває сприймання, увагу, пам'ять, фонематичні уявлення, емоційно-вольову сферу, дрібну моторику; уміння дітей диференціювати мовленнєві та немовленнєві звуки; розрізняти звуки за висотою, силою, ритмом і динамікою; уміння граматично правильно формулювати речення, доповнювати їх потрібними словами, адекватними за граматичною формою та значенням; виховує вміння виконувати встановлені правила, наполегливість у здійсненні мети, уміння отримувати задоволення від позитивного результату.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років : монографія / А. М. Богуш. – К.: Слово, 2004. – 376 с.
2. Громова О.Е., Соломатина Г. Н. Лексическиетемы по развитию речи детей 3-4 лет : методическоепособие/ О. Е. Громова, Г.Н. Соломатина – М.: ТЦ Сфера, 2005. – 128 с.
3. Дидактичні та сюжетно-рольові ігри. 3-4 роки життя / упоряд. Т. Г. Тристапшон. – Х.: Вид. група "Основа". 2007. – 112 с.
4. Левина Р.Е. Характеристика общегонедоразвития речи //Основытеории и практики логопедии. – М.: Просвещение, 1968. – С. 67 – 85.
5. Малайко: програма виховання дітей дошкіль. віку / наук. Кер. Авт.. кол. та передм. З. П. Плохій. – 2-е вид. доопрац. і доповн. - К.: Педагогічна думка, 1999. – 287 с. 1999. – 288 с.
6. Миронова С.А. Развитие речи дошкольников на логопедических занятиях. – М.: Просвещение, 1991. – 208 с.

7. Развитие речи детей дошкольного возраста / В.И. Логинова, А.И. Максакова, М.И. Попова и др. / под ред. Ф.А. Сохина. – М.: Просвещение, 1984. – 220-223 с.
8. Рібцун Ю.В. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей молодшого дошкільного віку із ЗНМ : програмно-методичний комплекс / Юлія Валентинівна Рібцун. - К. : Освіта України, 2011.
9. Соботович Є. Ф. Концепція стандарту спеціальної освіти дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку / Є. Ф. Соботович // Дефектологія. – 2002. - № 1. – С. 2-7.
10. Соботович Є. Ф. Критерії оцінювання мовленнєвого розвитку дитини (у його лексичній ланці) на різних вікових етапах / Є. Ф. Соботович // Дефектологія. – 2003. - № 2. – С. 2.
11. Соботович Є.Ф. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (у його граматичній ланці) дитини дошкільного віку // Дефектологія. – 2003. – №2. – С. 7.

Хацанівська Алла Василівна,
вихователь-методист
(Новоборівський ЦРД «Сонечко»)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СПІЛЬНОЇ РОБОТИ ЦЕНТРУ РОЗВИТКУ ДИТИНИ І СІМ'Ї В СПРАВІ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

*Дитина — дзеркало родини;
як у краплі води відбивається сонце,
так у дітях відбивається моральна
чистота матері і батька*
Василь Сухомлинський

Одна з актуальних проблем, що стосується споконвічних проблем людства, – виховання дітей. Сьогодні проблему виховання обговорюють батьки, педагоги, психологи. Адже саме у сім'ї дитина отримує первинні навички сприйняття дійсності, вчиться усвідомлювати себе повноправним представником суспільства. У сім'ї, родині формується і розвивається особистість дитини. Дитина відчуває зв'язок з сім'єю упродовж усього життя. У родині дитина набуває соціального досвіду, що накопичило людство; культури країни, її моральних норм, традицій народу.

Плануючи роботу з батьками Новоборівський центр розвитку дитини «Сонечко» керується основними положеннями нового Закону України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Примірним положенням про Консультативний центр для батьків або осіб, які їх замінюють, і дітей, які виховуються в умовах сім'ї, затвердженим Наказом МОН України від 30.06.2011р. №714, Базовим компонентом дошкільної освіти, освітньою програмою «Українське дошкілля».

У Базовому компоненті дошкільної освіти прописано: «Базовий компонент дошкільної освіти спрямовує зусилля батьків, педагогів, психологів на розвиток творчого потенціалу дитини, що має свої особливості у дошкільному дитинстві, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини, забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини у дошкільні роки» [1, с. 6].

За тисячолітню історію людства склалися дві гілки виховання підростаючого покоління: сімейне та суспільне. Здавна триває дискусія, що є важливішим у становленні особистості: сім'я чи суспільне виховання (заклад дошкільної освіти, школа, інші освітні установи).

Так видатний педагог Я. А. Коменський схилився на користь сім'ї і називав материнською школою ту послідовність і суму знань, яких набуває дитина з рук і

вуст матері, уроки матері без перерви в розкладі і без вихідних і канікул. Погоджувався з ним Г. Песталоцці: «Сім'я є істиним органом виховання».

Інший погляд на сім'ю мав Роберт Оуен. Він розглядав сім'ю як перешкоду на шляху формування нової людини.

Відомий психолог О.М.Леонт'єв виділив обсяг близьких дитині людей, до виховних впливів яких вона чутлива. Виявляється, що дитина в перші роки не сприймає зауважень, умовлянь, порад «чужої тьоті» (вихователя, сусідки, перехожої...), для неї саме авторитетне – «Так мама сказала», «Так звелів тато».

Педагогічна спадщина гуманістів – просвітників наповнена цінними порадами щодо виховання малюків та дітей у родинах: «Материнська школа» Я. Коменського; «Думки про виховання» Д. Локка; «Еміль, або про виховання» Ж.-Ж. Руссо; «Як Гертруда вчила своїх дітей» Й. Песталоцці.

Великого значення сім'ї надавав Т. Г. Шевченко. З біографії поета відомо, як пристрасно бажав він створити свою сім'ю, яку радість він відчував, зустрічаючи хорошу сім'ю. Відомо, з другої боку, й те, як обурювався він з людей, що дивились на сім'ю, як на примусовий атрибут, існування якого є лише умовною необхідністю, формою додержування «пристойності» і тільки.

Проблема сімейного виховання розкривається у працях відомих зарубіжних і вітчизняних науковців та діячів минулого та сьогодення: Демокрит, Аристотель, К. Д. Ушинський, В. Стефанік, А.С.Макаренко, І. Бех, О. Богданова, В. Леві, Т. Поніманської, О. Савченко, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, Г. Цукерман та інших. Науковці відмічають, що на процес розвитку та формування особистості в першу чергу впливає сім'я, де дитина отримує первинну соціалізацію [4, с.128].

Сучасна наука також оперує даними про важливість сімейного виховання для повноцінного розвитку особистості дитини, оскільки його сила і вплив не порівнюються з жодним, навіть з дуже кваліфікованим вихованням у дитячому садку чи школі. Психологічні та соціально-педагогічні дослідження дозволяють стверджувати, що сім'я посідає дуже важливе місце серед факторів та соціальних груп, які впливають на формування особистості.

Проте родинне виховання в сучасному суспільстві зазнало значних змін. І вже не життєві історії бабусь, а сюжети кіно серіалів та всюдисущої реклами впливають на формування пріоритетів у житті дитини. Не щоденна спільна діяльність членів родини, а рідкі зустрічі на свята об'єднують успіх за великим столом [2, с. 5].

Взаємини працівників закладу дошкільної освіти і батьків на сучасному етапі одна з найскладніших проблем. Існують різні погляди батьків на співпрацю ЗДО з сім'єю. Багато вважають, що виховувати їхніх дітей повинен дитячий садок. Є категорія батьків, які нехтують порадами педагогів. Окремі батьки вважають, що їх завдання полягає лише в тому, щоб дитина була сита, одягнена, а єдине його заняття вдома - перегляд мультфільмів і прогулянка.

Взаємодія вихователів з сім'ями вихованців є одним з найважливіших умов формування особистості дитини, позитивних результатів у вихованні, якого можна досягти при узгодженості дій та за умови розвитку інтересу батьків до питань виховання і навчання. Співпраця педагогів і батьків дозволяє

краще пізнати дитину, подивитися на неї з різних позицій, побачити в різних ситуаціях, а отже, допомогти в її розвитку.

Зміцнення і розвиток тісного зв'язку і взаємодія дитячого садка і сім'ї забезпечують сприятливі умови життя і виховання дитини, формування основ повноцінної, гармонійної особистості.

Саме від нас, дорослих, від наших узгоджених дій, умінь знайти точки дотику, допомогти один одному в нелегкій справі виховання дітей залежать особистісний розвиток дитини, її психічне здоров'я. Ефективність такої співпраці визначається ступенем взаєморозуміння, довіри та взаємодопомоги один одному. І від того, наскільки правильно ми зможемо зрозуміти один одного, прийняти, узгодити свої дії, залежить емоційне благополуччя дитини в сім'ї та дитячому садку.

Виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що проблема співпраці дошкільного навчального закладу з батьками була і є надзвичайно важливою, бо зумовлена тією величезною роллю, яку відіграє родина у вихованні особистості. В цьому полягає актуальність дослідження.

Головна мета сьогодні – усунути бар'єр між дитячим садком і сім'єю. Дитячий садок є відкритим закладом, де батьки можуть бачити, знати, як живуть їх діти, у які ігри граються, з яким із друзів спілкуються, чого навчаються. Учасниками виховного процесу у сфері дошкільної освіти є діти, педагоги, батьки. Головне із завдань – забезпечення участі батьків у виховному процесі закладу.

Ми усвідомили, що роботу Новоборівського центру розвитку дитини з родиною не можна зробити продуктивною за чиймись командами чи рекомендаціями. Для цього потрібна готовність і бажання всього колективу, усвідомлення необхідності гармонізувати й оптимізувати спілкування з батьками. Але в той же час і батьки повинні проявляти активність і сприяти встановленню позитивних відносин з вихователями.

Як же спланувати роботу, щоб батьки прислухалися до порад педагогів-дошкільників і з задоволенням віддали б дітей до закладу.

Перед тим, як скласти план роботи з сім'ями, такі питання обговорюються в колективі. Аналіз роботи вихователів і закладу в цілому показав, що тільки систематичне підвищення вимог до себе, до рівня педагогічних знань і умінь, свого ставлення до дітей і батьків, врахування індивідуальних особливостей кожної конкретної людини дає позитивні результати.

Керівництво роботою з батьками здійснює в Новоборівському центрі розвитку дитини «Сонечко» директор і вихователь-методист. Це продумана, систематична робота по підвищенню рівня знань і умінь вихователів по роботі з сім'єю, врахування сучасних умов праці. Це творчий підхід до плану роботи з сім'єю, врахування попередніх даних про батьків (із анкет): склад сім'ї, культурний рівень, інтереси, використання вільного часу, вік, кількість дітей в сім'ї, сімейна атмосфера.

Наші педагоги аналізували, узагальнювали, вдало використовуючи отримані дані в подальшій роботі. В Новоборівському центрі розвитку дитини «Сонечко» педагоги відвідують кожну сім'ю не менше як 2 рази на рік.

Аналізуючи плани роботи вихователів з батьками, звертаємо увагу на те, щоб кожен батько чи мати отримали хоча б мінімум знань і умінь, щоб були задіяні самі актуальні питання виховання дітей. Завдання нашого освітнього закладу переплітаються із завданнями групових планів роботи з сім'єю. Усі заходи, що проводяться з батьками, обговорюються, приймаються певні рішення для покращання роботи.

З першого дня знайомства з батьками ми нагадували: щоб наші діти вирости морально здоровими, необхідний тісний контакт батьків з вихователями. Знайомство з життям кожної сім'ї починали з анкети, яку заповнюють батьки. Проаналізувавши анкети, ми дізналися про сім'ю дуже багато чого: про захоплення дитини, про його поведінку і обов'язки по будинку, про методи виховання, що використовуються батьками, про те, хто в сім'ї займається вихованням.

Наступна анкета для батьків дозволила нам зробити висновок про комунікабельність дитини, про його риси характеру, уміння спілкуватися; про взаємини в сім'ї ми дізналися з малюнків дітей. Було проведено засідання «Сімейне дозвілля». Показником сімейного дозвілля стають малюнки дітей на тему «Вечір в моїй родині». Усі малюнки схожі: мама на кухні, тато на дивані, а дитина десь осторонь, один з іграшками, за комп'ютером і т.д.

Малюнок – показник взаємин у сім'ї. Дитині не вистачає спілкування, часто в сім'ї він буває самотній. Ось чому в благополучних, здавалося б, сім'ях виростають важкі діти.

Малюнки дітей змусили батьків подивитися на свою дитину іншим поглядом. Відповідь була одна: мало спілкуємося з дітьми.

На запитання: «Що вам не дозволяють робити батьки?» відповіді дітей зводилися в основному до наступного: не можна запалювати газ, відкривати незнайомим людям двері, розпалювати багаття і т.д. Деякі діти говорили так: «Я не знаю, що мені не можна, мені все можна».

Ось з такою установкою - можна все! - діти зазвичай приходять в дитячий садок: можна кричати, бігати, погано поводитися під час обіду і т.д. Принцип виховання багатьох батьків: роби що хочеш, тільки мені не заважай. Адже батьки відповідальні за свою дитину, вони повинні пред'являти до нього необхідні вимоги, вчити тому, що можна, а що не можна.

Аналізуючи зміст анкет, малюнків, розбираючи різні ситуації спілкування дитини з дорослими і однолітками, спільно з батьками ми склали ряд правил:

- ✓ Будь до своєї дитини вміру добрий і вимогливий, якщо хочеш чогось досягти;
- ✓ Перш ніж дати оцінку діям дитини, спробуй вникнути в ситуацію;
- ✓ Покажи дитині хороший приклад.

Спільно з батьками ми вирішили створити клуб «Сходінками сімейного виховання». Його роботу плануємо під девізом «Моя сім'я - моя радість».

Мета: виховати добрих, чуйних дітей, люблячих, які поважають батьків, сестричок і братиків, бабусь і дідусів, друзів і близьких, які є милосердним до людей.

Перше засідання клубу було присвячене знайомству з сім'ями дітей.

Дуже цікавою вийшла виставка сімейних альбомів. Засідання клубу перетворилося на чудове свято, в якому взяла участь кожна сім'я. Показали свої таланти і діти, і батьки, і бабусі.

Друге засідання клубу було присвячене українським народним традиціям. Діти разом з батьками ліпили коровай, співали українські народні пісні, знайомилися зі старовинними традиціями і обрядами.

Цікаво пройшло свято «Сімейні посиденьки». У виконанні мам, бабусь звучали українські народні пісні; мами інсценували народні казки; діти розгадували загадки, демонстрували старовинні речі: рогачі, коромисла, цебри, знайдені у своїх бабусь і прабабусь. Трохи пізніше ми провели марафон «Моя дружна сімейка». У віршах, піснях, ігровій формі діти висловили своє ставлення до бабусь і дідусів, батьків, братів і сестер. Діти, висловили свою думку, як вони розуміють, що таке «Світ сім'ї». У результаті вийшло, що «Світ сім'ї» - це рідний дім, затишок, тепло; взаєморозуміння, любов, повага; свята, традиції.

Дорослі постаралися пояснити дітям: щоб у сім'ї панували мир і дружба, треба запам'ятати три важливих правила:

- ✓ поважай старших і люби їх;
- ✓ подбай про молодших;
- ✓ пам'ятай, що ти в сім'ї помічник.

На запитання, які якості треба виховувати в собі, з яким настроєм треба виконувати домашні обов'язки, як повинні ставитися один до одного члени сім'ї, щоб всі були щасливі, відповідали не тільки діти, а й батьки.

Народна мудрість говорить: «Без кореня і полин не росте», тому у нас почалася практична робота по збору матеріалів про родовід родини.

Отже, поклавши початок сімейного літопису, відновивши, наскільки можливо, свій родовід і навіть придумавши свій герб і девіз, діти усвідомили, що своїм життям вони зобов'язані багатьом поколінням своєї сім'ї. Людина в цьому світі не самотня і повинна дорожити усіма своїми родичами.

Вся ця робота допомогла дітям зрозуміти: щоб дбайливо ставитися до близьких людей, треба у всьому допомагати і робити добрі справи.

Підсумком цієї кропіткої, але в тей же час цікавої роботи стало сімейне свято «Моя сім'я - моя радість».

Ефективність виховної роботи вихователя багато в чому залежить від його вміння знаходити спільну мову з батьками, спираючись на допомогу і підтримку. Батьківські збори – одна з найбільш ефективних форм підвищення педагогічної культури батьків і формування батьківського колективу. Вже після перших зборів батьки починають розуміти, що вони – маленька громада, що їх об'єднують спільні цілі, що вони прагнуть і можуть зробити життя свого малюка радіснішим, яскравішим [3, с. 26].

Кожна наша зустріч з батьками дає привід до роздумів, викликає бажання аналізувати, розмірковувати. Останнім часом ми дійшли висновку, що батьківські збори потрібно проводити по-новому. Наші батьківські збори - це і педагогічна просвіта, і консультація, і дискусія, і сімейні свята.

Щоб допомогти батькам вибрати правильний шлях, в рамках клубу «Сходінками сімейного виховання» ми провели цикл бесід за круглим столом.

Батьки могли вільно висловлювати свою думку з проблем виховання, ділилися досвідом сімейного виховання. Так, розмірковуючи про взаємини матері і дитини, ми прийшли до висновку, що материнська любов багатоліка. Головне – любити дитину по-справжньому. Це означає, заради нього долати самого себе, придушувати свої погані звички і пристрасті, обмежувати демонстрацію свого «я». І це, виявляється, набагато важче, ніж задовольнити нагальні потреби дитини.

Готуючись до батьківських зборів на тему «Виховання культури поведінки старших дошкільників», ми ставили перед собою мету: допомогти батькам побачити недоліки в процесі виховання дітей та знайти шляхи їх усунення.

А. С. Макаренко писав: «Наші діти – це наша старість. Правильне виховання - це наша щаслива старість, погане виховання - це наше майбутнє горе, це наші сльози, наша провина перед іншими людьми, перед усією країною».

Особистий приклад батьків – це основна умова виховання. Що дитина бачить щодня в сім'ї, те вона обов'язково перенесе у доросле життя.

За час роботи клубу «Сходинок сімейного виховання» було проведено багато свят, батьківських зборів, зустрічей за круглим столом. Цю форму співробітництва «вихователь – батько – дитина» вважаємо дуже ефективною; під час підготовки до різних заходів виникає багато можливостей спілкування дітей і батьків. Підготовча робота створює атмосферу для творчості, прояву активності. Загальні справи і інтереси згуртовують дітей і батьків, позитивно впливають на формування особистості дитини. Батьки на очах дітей стають героями. Чутливі душі дітей є благодатним ґрунтом, здатним зростити насіння добра і моральності.

Далі нами вирішувалася одна з основних задач: розробка методів розвитку у батьків рефлексії власних виховних прийомів. Для цього ми використовували: обговорення різних точок зору на питання, вирішення проблемних завдань сімейного виховання, рольове програвання сімейних ситуацій, тренінгові ігрові вправи та завдання, аналіз батьками поведінки дитини, звернення до досвіду батьків, ігрова взаємодія батьків і дітей. Обговорення різних точок зору на запитання налаштує батьків на роздуми.

Вирішення проблемних завдань сімейного виховання спонукає батьків до пошуку найбільш придатної форми поведінки, вправляє в логічності і доказовості міркувань, розвиває почуття педагогічного такту. Для обговорення пропонуються проблемні ситуації. Рольові програвання сімейних ситуацій збагачує арсенал способів батьківської поведінки і взаємодії з дитиною.

Тренінгові ігрові вправи та завдання. Батьки дають оцінку різним способам впливу на дитину і формам звернення до неї, вибирають більш вдалі, замінюють небажані конструктивними (замість «Чому ти знову не прибрав свої іграшки?» - «Я не маю сумніву, що ці іграшки слухаються свого господаря»). Або батьки повинні визначити, чому неконструктивні такі слова, звернені до дитини: «Соромно!», «Мене не влаштовують твої» хочу », хіба мало, що ти хочеш!» та інші. Завдання можуть виконуватися в такій формі: вихователь

починає фразу: «Добре вчитися в садочку – це значить ...» або «Для мене діалог з дитиною – це ...» Мати чи батько повинні закінчити пропозицію.

Аналіз батьками поведінки дитини допомагає їм зрозуміти мотиви його вчинків, психічні та вікові потреби.

Звернення до досвіду батьків. Педагог пропонує: «Назвіть метод впливу, який більше за інші допомагає вам у налагодженні відносин з сином або донечкою?» Або: «Чи був подібний випадок у вашій практиці? Розкажіть про нього, будь ласка » і т.п. Спонування батьків до обміну досвідом активізує їх потребу аналізувати власні успіхи і прорахунки, співвідносити їх з прийомами і способами виховання, застосованими в аналогічних ситуаціях іншими батьками.

Ігрова взаємодія батьків і дітей у різних формах діяльності (малювання, ліплення, спортивні ігри, театралізована діяльність та ін) сприяє набуттю досвіду партнерських відносин.

Перераховані методи надають батькам можливість моделювати варіанти своєї поведінки в ігровій обстановці. Спостереження показують: коли батько в грі моделює власну поведінку, його погляди на виховну проблему розширюються. Він може навіть поставити під сумнів своє колишнє уявлення про проблему.

Тільки вербальне спілкування (батьки відповідають на питання педагога і один одного) не дозволяє вирішувати завдання, пов'язані з усвідомленням батьками себе в ролі вихователя. Причина в тому, що, намагаючись представити себе в найкращому світлі, мами і тата ретельно контролюють свої висловлювання, пригнічуючи природність і спонтанність своєї поведінки.

Батько, що утягується в ігровий тренінг, починає заново відкривати для себе радість спілкування з дитиною. Багато в результаті участі в ігрових тренінгах відкривали такі, наприклад, істини, що неможливо відчувати відчуження, гнів і злість на дитину і одночасно бути щасливим батьком; не можна, сіючи в душі дитини насіння негативних емоцій, отримувати натомість його усмішку і любов [5, с. 6].

За допомогою Днів відкритих дверей батьки познайомилися з фахівцями, які працюють в закладі; побачили, як вихователі проводять різні форми роботи з дітьми (ранкову гімнастику, заняття, прогулянки тощо); ознайомилися з роботою закладу сформувавши позитивний імідж центру розвитку дитини «Сонечко». Налагодити тісніший зв'язок з батьками і водночас зміцнити родинні стосунки нам допомогли: заняття з участю батьків, акції «Допоможемо птахам взимку», «Збережемо природу», екскурсії дітей на місце роботи батьків.

Результат не залишив себе чекати – батьки стали більш відкритими, деякі батьки почали проявляти більший інтерес до проблем виховання своїх дітей. Якщо раніше їх хвилювало в основному питання взаємини з дітьми, то тепер вони стали цікавитися проблемами фізичного виховання і здорового способу життя дитини, культури поведінки і залучення дітей до культурних цінностей. У спільній роботі з дітьми виявили бажання брати участь близько 40% батьків – трохи більше, ніж на початковому етапі (20%). Отримувати інформацію про виховання своїх дітей в ігровій формі хочуть 20% батьків. Приємним стало і те що батьки стали підтримувати ініціативи педагогів, пропонувати власні ідеї.

Помітні зміни відбулися і в стосунках батьки – діти, про що свідчить те що батьки стали більше уваги приділяти своїм чадам, краще розуміти їх.

Організувати взаємодію із сім'єю непросто. Тут немає готових технологій і рецептів. Успіх залежить від інтуїції, ініціативи й терпіння педагога, його вміння знайти індивідуальний підхід до кожної родини. Тоді зв'язок сім'ї із закладом дошкільної освіти продовжується й після того, як дитина йде в перший клас [6, с. 19].

Таким чином, виходячи з вище викладеного ми можемо сказати що використання ефективної спільної роботи сім'ї та Новоборівського центру розвитку дитини «Сонечко» дійсно сприяє підвищенню активності батьків як учасників виховного процесу та вихованню різнобічно розвинених, фізично і психічно здорових дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти Нова редакція / [А.М.Богущ, Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.В.Гавриш та ін.]. – Київ: 2012. – 66 с.
2. Беленька Г. Золота лінія перетину домашнього і суспільного виховання дітей дошкільного віку / Г.Беленька // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2013 - №5 – С. 4-10.
3. Бахмутська І. Від знайомства до плідної співпраці / І. Бахмутська // Дошкільне виховання. – 2016 - №11 – С.26-28.
4. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка / В.О. Сухомлинський. К.: 1978. – 190 с.
5. Попова Ю. Педагоги й батьки: не цуратися, об'єднатися / Ю.Попова // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2018 - №7 – С. 4-9.
6. Тарадан Т. Як спілкуватися з батьками на рівних / Т.Тарадан // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2018 - №7 – С. 15-20.

Хімич О.М.,

*вихователь логопедичної групи
(Житомирський ДНЗ №39)*

МОВЛЕННЄВА ПІДГОТОВКА ДОШКІЛЬНИКА ДО ЖИТТЯ В НОВОМУ СТАТУСІ

Забезпечення неперервності здобуття людиною освіти є можливим за умови реалізації принципів перспективності і наступності між суміжними ланками освіти, зокрема дошкільною і початковою.

У Базовому компоненті дошкільної освіти (у редакції 2012р.) та Державному стандарті початкової освіти (2018р.) визначається пріоритетність особистісно-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, середовищного підходів до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової освіти.

Державним стандартом початкової освіти окреслені такі ключові компетентності: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами, математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, екологічна, інформаційно-комунікаційна, культурна, громадянські та соціальні компетентності, підприємливість та фінансова грамотність, навчання впродовж життя. Зазначені компетентності формуються на основі компетентностей, що закладені у дошкільному віці: здоров'язбережувальної, комунікативної, предметно-практичної, ігрової, сенсорно-пізнавальної, природничо-екологічної,

художньо-продуктивної, мовленнєвої, соціальної, особистісно-оцінної (згідно Базового компонента дошкільної освіти).[2]

Організація життєдіяльності дітей дошкільного віку здійснюється за освітніми лініями Базового компонента дошкільної освіти, що має забезпечити належний рівень соціально-особистісного розвитку дітей дошкільного віку в структурі неперервної освіти.

Останнім часом спостерігається значне збільшення кількості дошкільників із порушенням мовленнєвого розвитку, які відвідують логопедичні групи. Основними результатами цілеспрямованої освітньої роботи з дітьми старших логопедичних груп має бути їх комунікативно - мовленнєва готовність до систематичного навчання і шкільного життя. Тому основним завданням роботи в логопедичній групі є формування вчителем-логопедом, вихователями, музичним керівником, інструктором з фізичної культури, практичним психологом у дошкільників саме мовленнєвої компетентності як основи соціалізації, цілісного всебічного гармонійного розвитку в усіх формах життєвої активності.

Особливого значення в логопедичних групах набуває предметно-розвивальне середовище, яке забезпечує виконання не лише навчально-виховних, а й діагностичних, корекційно - розвивальних завдань та спрямоване на прояв пізнавальної й мовленнєвої активності кожної дитини зокрема. Основними групами ресурсів освітнього середовища є:

- предметні (використання спеціального обладнання);
- організаційні (режим, правила, алгоритми тощо);
- просторові (спеціально організовані функціональні осередки та їх використання під час ігор занять);
- соціально-психологічні (соціальні взаємини, норми, звички, потреби).

Предметно-розвивальне середовище має відповідати програмово-методичним вимогам із обов'язковим урахуванням вікових та індивідуальних психофізичних особливостей дошкільників логопедичних груп. Продумано організоване предметно-розвивальне середовище дозволяє педагогу сформулювати в дітей повноцінне мовлення і виступає необхідною складовою створеного безпосередньо мовленнєвого середовища.[3]

Для дітей 5-6 років основною формою діяльності та світопізнання, як і раніше, залишається гра, а невід'ємною частиною гри-заняття є іграшка, яка несе в собі не тільки соціальну, а й корекційну та розвивальну функції. З огляду на це, вихователям логопедичних груп важливо проводити ігри-заняття(фронтальні, підгрупові та індивідуальні) із використанням найрізноманітніших іграшок, які викликають у дітей позитивні емоції, разом із розвитком психомовленнєвої діяльності формують морально-особистісні якості.

Педагоги мають пам'ятати, що будь-яка гра-заняття, побудована на інтеграційних засадах, паралельно освітнім завданням повинна розвивати мовлення:

- проводитися на основі вдосконалення окремих ланок мовної системи;

- бути тісно пов'язана з розвитком інших психічних процесів;
- урахувати зону актуального і найближчого розвитку дитини.

До ігор – занять доцільно включати не тільки іграшки, а і пальчикові вправи, фізкультхвилинки, рухливі ігри, музичні завдання тощо. Під час зміни діяльності діти переключають увагу і краще запам'ятовують та засвоюють навчальний матеріал.

Ефективність мовленнєвого розвитку дітей логопедичних груп залежить від вирішення таких важливих завдань, як-от:

- удосконалення фонематичного слуху, звуковимови і літературного мовлення;
- збагачення словникового запасу за різними сферами життєдіяльності;
- формування передумов грамотності;
- подальший розвиток і вдосконалення зв'язного мовлення та комунікативних здібностей.

Для реалізації поставлених завдань вчитель-логопед, спираючись на вимоги чинних програм розвитку дитини дошкільного віку, складає індивідуальну програму корекційної роботи, в ході реалізації якої тісно співпрацює з вихователями групи. Враховуючи специфіку роботи в логопедичній групі, вихователі в основу планування мають ставити не лексичні теми, а корекційно-розвивальний зміст освітньо-виховної роботи. Такий підхід не заперечує та не обмежує індивідуальних уподобань педагогів щодо форм чи методів роботи, а лише дозволяє спрямувати роботу в корекційно-розвивальне русло.

Важливість розвитку мовлення в дошкільному дитинстві обумовлена ще й тим, що у процесі шкільного навчання використовується більшість словесних методів і прийомів, яка вимагає певного рівня розвитку і словесно-логічного мислення. У зв'язку з цим вихователі логопедичних груп мають сприяти мовленнєвому розвитку в усіх формах життєвої активності дитини. З цією метою доцільно використовувати різні види корекційно-розвивальних ігор, словесні вправи, розв'язання проблемних ситуацій, створення міні-розповідей, міні-віршів, читання творів художньої літератури, поєднання переказу з малюванням, спостереженням, під час яких обов'язково здійснювати контроль за якісним аспектом мовлення (правильним використанням відпрацьованих граматичних форм, поставлених звуків тощо) й за мовленнєвою активністю кожної дитини, закріплювати отримані результати.

Розглядаючи питання про роль корекційно-розвивальних ігор в логопедичній роботі, варто підкреслити, що вони сприяють співдружності педагога з дошкільником, активізації інтересу дитини до мовлення, бажанню оволодіти дошкільником тими чи іншими вміннями та навичками, застосуванню набутих навичок у повсякденному житті.

Серед великої кількості ігор заслуговують на увагу сучасні інтелектуальні та комп'ютерні ігри, які дуже подобаються дітям.

Інтелектуальні ігри сприяють розвитку в дітей мисленнєвої діяльності та за допомогою мовлення обґрунтовувати свої міркування, використовуючи не тільки прості, а й складносурядні та складнопідрядні речення.

Комп'ютерні ігри поступово входять у освітньо - виховний процес логопедичної групи. За допомогою комп'ютера дітям пропонують для засвоєння ті елементи знань, які у звичайних умовах і за звичного подання складно або просто неможливо зрозуміти. За допомогою педагога дитина «спілкується» з комп'ютером і виконує ряд завдань, розв'язання яких потребує знань з різних освітніх ліній програми, сприяє розвитку пізнавальних процесів шляхом неодноразового виконання вправ із чітко фіксованим результатом.

Оволодіння мовленням дітьми логопедичних груп відбувається поступово - від простих форм до більш складних. Необхідною є тісна співпраця педагогів з батьками, щоб разом виявити той шабел, на якому знаходиться кожна дитина зокрема, і, знаючи й ураховуючи особливості її розвитку та можливостей, допомогти їй піднятися з однієї сходинки на іншу.

Дитина дошкільного віку зазвичай не бере участі в розв'язанні ситуації, пов'язаної із переходом до навчання в школі. Тож важливо, аби в цей період дорослі (батьки, вихователі та вчителі початкової школи) приймали адекватні рішення, спираючись насамперед на об'єктивні показники дошкільної зрілості дитини.

Проведення широкої просвітницької роботи серед батьків, ознайомлення їх з критеріями оцінювання дошкільної зрілості, яка є запорукою безболісної адаптації дітей до школи та з особливостями підготовки до школи дітей логопедичних груп – пріоритетний напрямок в роботі з батьками та вимога часу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. — К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти (Додаток до листа МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249).
3. Рібцун Ю. В. Професійний довідник учителя-логопеда дошкільного навчального закладу. - Х.: Вид. група «Основа», 2012. – 239 с.
4. Шелестова Л. Дитячий садок-школа: плавний перехід чи стрибок через прірву? ж. «Вихователь-методист», 2015, №5.

Щинова Тетяна Володимирівна,
вихователь-методист
(ДНЗ №8 м. Коростеня)

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЩОДО КРЕАТИВНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*«Креативність – це означає копати глибше,
дивитись краще, ... проходити крізь стіни,
запалювати сонце, ... привітати майбутнє».*

Е.П.Торренс

Оскільки Україна перебуває на шляху становлення, то відповідно і потребує освічених громадян, креативних особистостей. Перед навчальними закладами всіх рівнів постає дуже важливе завдання: сприяти, щоб кожна дитина в майбутньому стала не просто пасивним членом суспільства, а інтелектуальною, ініціативною, творчою, суспільно корисною особистістю [6, с. 5]. Творчо спрямованій особистості притаманні: активність у мисленні та діях, ініціативність, наявність певних нахилів, здібностей, здатність творити нове й отримувати задоволення від результату й самого процесу творення [3, с. 103].

Педагогічний колектив нашого дошкільного закладу не один рік працює над проблемою розвитку креативності, адже креативність є однією з базових характеристик особистості дитини дошкільного віку. Креативними не народжуються, ними стають [4, с. 11]. Враховуючи це ми перед собою поставили низку запитань, а саме: *Як найефективніше спланувати освітню роботу? Які методи і прийоми застосувати? Як створити умови для стимулювання такої важливої базової якості особистості, як креативність?*

Спостереження за роботою вихователів нашого дошкільного закладу, спілкування з ними, аналіз календарних планів показали, що педагоги розуміють важливість зазначеної проблеми, але ще не готові до цієї діяльності, оскільки не вистачає знань, практичних навичок, методичного забезпечення. Не всі педагоги диференціюють поняття «креативність» і «творчість», не всі знають, якими є показники сформованості креативності у дітей дошкільного віку тощо. При складанні календарних планів їм важко підібрати завдання для забезпечення креативного розвитку дітей у різних видах діяльності.

Таким чином, перша педагогічна умова креативного розвитку дошкільників – підготовка вихователів до організації освітнього процесу щодо реалізації зазначеної проблеми. І мене, як вихователя-методиста дошкільного закладу, час примушує шукати нові шляхи і форми роботи, які б допомогли педагогам піднятися на більш високий професійний рівень, спонукали їх діяти, творити, шукати, пізнавати, відкривати.

Кожен педагог – індивідуальність, тому і його творча майстерність має особливості і певною мірою індивідуалізована [5, с. 102]. Щоб стимулювати творчу активність педагогів, намагаюся враховувати індивідуальні особливості, інтереси і нахили, визначити поінформованість педагогів про нововведення, рівень розвитку творчого потенціалу кожного вихователя. З цією метою було проведене діагностування рівня сформованості фахової компетентності педагогів, використовуючи самоаналіз, експрес-опитування, бліц-інтерв'ю, анкетування, тестування. Діагностика рівня розвитку творчого потенціалу педагогів показала, що у нашому дошкільному навчальному закладі високий творчий потенціал мають 5 педагогів; нормальний творчий потенціал – 7 педагогів; низький творчий потенціал – 3 педагогів.

Об'єктивна оцінка даної ситуації допомогла виявити проблеми та їх істинні причини. Це дало змогу вибудувати плани щодо різних форм методичної роботи, їх змістовного наповнення та диференційованого підходу.

Педагоги, що мають високий творчий потенціал, об'єдналися в творчу групу «Клуб творчих педагогів». Проблема, над якою працює група:

«Активізація педагогів до впровадження в освітній процес інноваційних технологій». Перш за все було створено в методичному кабінеті банк та каталог інноваційних технологій, де надається інформація про засновника даної технології, суть її, рекомендації щодо застосування та прогнозований результат. Далі практично знайомимо педагогів з методами і прийомами технології. З цією метою проводимо семінари-практикуми, тренінги, майстер-класи, організуємо круглі столи, творчі посиденьки, розробляємо перспективне планування та апробуємо методику в роботі з дошкільниками. Педагоги організують навчальну діяльність з дітьми, закріплюють їх знання у повсякденні. Творча група вивчає результативність засвоєння знань та вмінь дітьми, аналізує та узагальнює дані результати використання інновації проектом, брошурою, таблицями або діаграмами тощо. Робота по вивченню і впровадженню інноваційних технологій проводиться із залученням якомога більшої кількості педагогів. Для зручності фіксації даної роботи створено таблицю «Використання інноваційних технологій педагогами ДНЗ №8», яка поновлюється щорічно.

Впровадження інноваційних технологій неможливо уявити без самоосвіти педагогів. Вихователі активно користуються інформаційним банком даних методичного кабінету, творчо використовують отриману інформацію. Самостійно опрацьовують сучасну науково-методичну, психолого-педагогічну літературу, періодичні фахові видання, знайомляться з педагогічним досвідом колег міста, області. Майже всі педагоги темами своїх самоосвітніх робіт обрали впровадження інноваційних технологій в освітній процес. І як результат, самоосвіта сприяє безперервному саморозвитку особистості, підвищує педагогічну майстерність.

Ніщо так не стимулює творчу самореалізацію педагогів, як ситуація успіху. В нашому дошкільному закладі є портфоліо у кожного педагога. Наповнення його документами, що свідчать про особисті досягнення, – найкращий мотив для творчої самореалізації та удосконалення фахової майстерності. Кращий педагогічний досвід щороку вивчається, узагальнюється та впроваджується. В методкабінеті створено картотеку педагогічного досвіду ДНЗ №8. Постійно відбувається трансфер технологій – це процес передачі від особи до особи (від ДНЗ до ДНЗ) знань, методів, технологій задля забезпечення подальшого прогресу. Трансфер технологій робить їх доступними для широкого кола педагогів. А це сприяє подальшому використанню, удосконаленню цих технологій.

В ДНЗ постійно організуємо різноманітні творчі методичні заходи:

- творчі презентації роботи на кшталт «Моє хобі», «Пропозиції для покращення іміджу ДНЗ»,
- створення педагогами рекламних роликів «Візитна картка групи» та авторської реклами «Імідж сучасного педагога»,
- творчі виставки, такі як: «Нове життя старих речей», «Прекрасне поряд»,
- ярмарок ідей щодо застосування інтерактивних форм роботи з дітьми, з батьками «Наповнюємо педагогічну скриню»,
- конкурс на краще правило креативного педагога (у віршованій формі).

Щороку приймаємо участь в міських методичних об'єднаннях, в аукціонах педагогічних ідей, у виставках інноваційних технологій «Сучасна освіта Житомирщини». Часто проекти наших педагогів презентують на обласних виставках. Наш дошкільний заклад ділився досвідом роботи на міжнародній виставці «Інноватика в сучасній освіті» і отримав диплом за активну участь та представлення освітніх інноваційних технологій. Неодноразово наші напрацювання відмічалися грамотами, друкувалися в збірках науково-методичних праць Житомирщини, у фахових виданнях («Дошкільне виховання» та «БВДС»). На базі нашого дошкільного закладу працює методичне об'єднання для завідувачів та школа новаторства для колег міста.

Для зацікавлення, активізації педагогів використовуємо інтерактивні форми методичної роботи, такі як: майстер-класи, круглі столи, дискусії, творчі посиденьки, ділові ігри, обговорення у вузькому колі, калейдоскоп творчих ідей, ігрові тренінги, педагогічні ринги, довідкове бюро, банк педагогічних ідей, мозкові атаки, брейн-ринги, ігри-релаксації тощо.

Інтерактивні форми роботи вносять в освітній процес свіжі думки, нові ідеї, сприяють згуртуванню колективу, становленню нового педагогічного мислення, формують бажання самоосвіти, саморозвитку, відмову від звичайних схем, методичних шаблонів. В результаті кропіткої методичної роботи підвищилась педагогічна компетентність наших вихователів, їх здатність до об'єктивного самоаналізу та адекватної оцінки власної діяльності. Стали творчо нестандартно підходити до організації всіх форм роботи з дошкільниками, використовувати інноваційні технології, інтерактивні методи навчання та виховання.

Педагогічна позиція фахівців нашого закладу виражена в тому, що вони свої взаємини з дитиною будують на принципах співробітництва, співтворчості. Позначаються на спілкуванні педагогів інтереси, нахили, стать дітей, особливості їхнього сімейного мікросередовища. Насамперед звертаємо увагу на створення потрібної атмосфери. На творчих заняттях неприпустимий педагогічний натиск. Одним з прийомів, що заохочує дитину до творчості, є «емоційні погляджування» такі, як: звертання до дитини тільки на ім'я, доброзичлива інтонація, посмішка, похвала, підбадьорювання ласкавим дотиком, показ своєї зацікавленості, бажання допомогти тощо.

Позитивно зарекомендували себе такі методи і прийоми роботи з дітьми, як: розвивальні ігри та вправи на кшталт «салат із казок», «піраміда запитань», проблемно-пошукові ситуації, логічні задачі, сторітеллінг, експериментальні дослідження («дослідницький фартух»), ТРВЗ, ейдетичні прийоми, мнемотехніка, лепбук, інтелект-карти, коректурні таблиці, піктограми тощо. Таким чином, у малят з'являється живий інтерес, радість відкриття, розвивається допитливість, ініціативність, креативність.

Незамінним освітнім інструментом, що відкриває широкі можливості в роботі педагогів, сьогодні є комп'ютер та різні мультимедійні засоби. Як свідчить наш досвід, використання комп'ютера в освітньому процесі справді має низку переваг: працюючи на комп'ютері, дитина діє з наочними екранними образами, яким надає ігрового значення, переходить від звичних практичних

дій із предметами до дії з ними в образному плані – уявному, модельному, символічному.

Творча група педагогів закладу створили інтерактивні вправи різної тематики за допомогою онлайнового сервісу – LearningApps.org. Використовуючи даний сервіс та прийом «багато мишей», ми організуємо різноманітні види роботи з дошкільниками. Також чимало комп'ютерних дидактичних ігор створено членами творчої групи засобами MS Word. Ще один досить зручний засіб унаочнення матеріалів, активізації сприймання інформації є мультимедійна презентація. Значно розширити можливості ефективного використання комп'ютерних презентацій нам допомагають тригери MS PowerPoint, які додають до слайдів елемент несподіваності, зацікавлюють дітей, активізують їх. Методично грамотно застосовані ІКТ сприяють підвищенню пізнавальної активності дітей, прояву їхніх творчих здібностей, креативності.

Таким чином, узагальнення вищевикладеного дає підстави стверджувати, що креативний розвиток дітей дошкільного віку забезпечується підготовленими до даної роботи педагогами, створеним відповідним розвивальним середовищем, організацією цілеспрямованої освітньої діяльності з дітьми. В результаті використання активних та інтерактивних форм методичної роботи, залученням до впровадження в навчально-виховну роботу з дошкільниками елементів інноваційних технологій значно підвищилась ефективність розвитку творчого потенціалу педагогів.

І сьогодні впевнено можна сказати, що кожен педагог нашого дошкільного закладу перебуває у постійному творчому пошуку, у постійному експериментальному дослідженні. Адже важливим для вихователів є усвідомлення перспектив свого професійного розвитку у процесі інноваційної педагогічної діяльності, готовність до творчого, новаторського пошуку в педагогічній діяльності, адже педагог-практик – самостійний конструктор своєї діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Бельська Г. В., Богиніч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. — К.: Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Барташнікова І. А., Барташніков О. О. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей – Тернопіль, «Богдан», 1998. – 88 с.
3. Інноваційна практика в роботі вихователя ДНЗ: метод. посібн./Н.Дятленко, А.Гончаренко, А.Шевчук та ін.. – К.: Шкільний світ, 2010. – 128 с.
4. Каратаєва М.І. Розвиток творчої особистості дошкільника. – Кам'янець-Подільський: ПП «Медібори-2006», 2008. – 352 с.
5. Настільна книга вихователя-методиста ДНЗ/Уклад. О.А.Рудік. – Х.: Вид.група «Основа», 2010. – 331 с.
6. Розвиток креативних здібностей у дітей дошкільного віку/упоряд. Молодушкіна І.В. – Х.: Основа, 2011. – 208 с.

Якименко Інна Леонідівна,
*практичний психолог
спеціаліст II категорії,
(Житомирський центр розвитку дитини № 69)*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З СПЕКТРОМ АУТИЗМУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Спираючись на досвід закордонних колег на сьогодні в Україні відбувається докорінне переосмислення парадигми навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами. Останнім часом серед них збільшилась кількість дітей, які мають якісні розлади комунікації, це – діти з спектром аутизму.

Аутизм – це розлад, який виникає внаслідок порушення розвитку мозку і характеризується відхиленнями у соціальній взаємодії та спілкуванні, а також стереотипністю у поведінці та інтересах. Перші ознаки аутизму можна спостерігати у дітей вже до 3 років їх класифікують наступним чином:

- комунікаційні порушення;
- соціальні порушення;
- стереотипна поведінка.

Ранній дитячий аутизм вперше помічають батьки. Вже в перші місяці життя вони звертають увагу на незрозумілість дитини при нормальному стані здоров'я, відсутність бажання рухатися і реагувати на зовнішні подразники. Викладені на животик дітки не намагаються підняти голову, не посміхаються, не реагують на родичів. Діти не здатні повторювати слова за дорослим, але в самотньому мовленні спостерігається набір незв'язних фраз. Зазвичай дитина не дивиться в обличчя під час розмови, погляд відсутній, ніби крізь предмет. На обличчі відображається гримаса, як прояв внутрішнього життя. Аутична дитина не приваблює оточуючих для гри і сама не проситься в компанію. За характером гра такої дитини нагадує маніпулювання предметами та стереотипність рухів.

За міжнародною класифікацією хвороб (МКХ)

За МКХ-10 виділяють такі форми аутизму у дітей:

- ▶ Ранній дитячий аутизм або синдром Каннера (F84.0)
- ▶ Атиповий аутизм (F84.1)
- ▶ Синдром Ретта (F84.2)
- ▶ Дезінтегративний розлад Хеллера (F84.3)
- ▶ Синдром Аспергера (F84.5)

На сьогодні загально визнаним є термін розлади аутичного спектра (РАС), що об'єднує різноманітні порушення розвитку, для яких характерні аутичні прояви. Важливо розуміти, що розлади аутичного спектра не є простою механічною сумою окремих труднощів: тут прослідковується певна закономірність онтогенезу, що охоплює увесь психічний розвиток дитини. Діти з РАС принципово відрізняються від дітей усіх інших категорій тим, що у них немає соціальних якостей, які для звичайних дітей є вродженими: дивитися в очі, наслідувати міміку і рухи губ при вимовлянні звуків, віддзеркалювати емоційні реакції тощо. Будь яка дитина цікавиться навколишніми людьми, спостерігає за ними, має бажання розділити свою цікавість, звернутися до них з проханням. Діти ж з аутизмом, з самого малку справляють враження

самодостатніх. Вони звертаються до рідних тільки у крайніх випадках, наприклад за необхідності задовольнити елементарну потребу.

Саме брак соціальних функцій призводить до складнощів взаємодії та комунікацій з дітьми – це є одна з фундаментальних особливостей дітей з РАС. Порушення процесу спілкування характеризується зниженою цікавістю до довкілля, не прагнення висловлювати свої бажання поглядом, мімікою, вербально. У дітей порушена мотиваційна складова мовленнєвого спілкування.

Друга особливість дітей з РАС стосується їхнього сприймання навколишнього світу. Вони сприймають реальність вибірково, не зв'язують деталі у загальну картину і тому сприймають довкілля, як незрозуміле і загрозливе. Для того, щоб уберегтися від руйнівної сили довкілля, діти несвідомо починають захищати себе. Це виявляється у таких проявах, як закривання очей, вух, прагнення сховатися. Парадоксальність психічної організації аутистів виявляється передусім у тому, що маючи, наприклад здібності до сприймання складних форм, спритність у рухах, а також уміння говорити і багато чого розуміти, така дитина не прагне використовувати свої можливості у реальному житті. Ці здібності і уміння частіше за все проявляються у дивних стереотипних заняттях і специфічних інтересах дитини.

Діти з РАС мають великий потенціал у розвитку, але за умов спеціально підібраних прийомів та методів навчання і розвитку.

Умови оптимального розвитку це:

- ✓ раннє виявлення розладу та розроблення індивідуальної корекційно-розвиткової програми;
- ✓ створення сприятливого середовища у межах родини;
- ✓ спланованого введення дитини у загальноосвітній простір (відповідно до стану можливостей дитини);
- ✓ модифікація загальноосвітнього простору;
- ✓ здійснення психолого-педагогічного супроводу групою фахівців різного профілю та батьків;
- ✓ організація системної корекційно-розвиткової роботи з дитиною (ресурсні центри);
- ✓ навчально-методичне забезпечення процесів навчання та розвитку дітей з аутизмом.

Причини, які викликають аутизмі глибокі порушення розвитку, на цей час ще чітко не встановлені. Дослідники вважають, що вони бувають наслідком неврологічних травм або порушення біохімічної рівноваги мозку. Ці захворювання не викликаються психологічними факторами.

Також важливу роль відіграє генетична схильність, при дії додаткових факторів: віруси, хімічний дисбаланс, гіпоксія. Не існує єдиного прогнозу з приводу тривалості та якості життя дітей з аутизмом.

На жаль в Україні цією проблемою почали займатися не так давно і тому статистичних даних про цю категорію дітей недостатньо.

Представляємо дані американських вчених, які вже досить тривалий час досліджують дану проблему.

- За даними державного Центру контролю захворювань США (CDC) 1:68 дітей мають аутизм
- За даними незалежно національного дослідження у США 1:45 дітей мають аутизм
- За даними ВООЗ (всесвітньої організації охорони здоров'я): 1:160 дітей мають аутизм (це усереднені дані по світу)

	
4	1

Серед хлопчиків захворювання зустрічається в 3-4 рази частіше, ніж серед дівчаток.

Всесвітній день поширення інформації про проблеми аутизму є 2 квітня.

Останнім часом можна спостерігати, що таких дітей в наявності стає більше. Батьки не бояться показати цю дитину. Раніше такі діти були ізольовані межами сім'ї, а тепер відчуваючи підтримку та розуміння оточуючих вони все частіше перебувають у соціумі. В реальності на жаль цих дітей не можливо вилікувати медикаментозно, але можна допомогти їм адаптуватися до життя в соціумі.

Було помічено, що в більшості своїй аутисти дуже люблять дивитись на дощ – тільки без грози, грому та блискавки. Для прикладу: майже всі люди, коли хочуть побути на самоті, також до дощу небайдужі. Аутисти «наодинці» завжди... Тому іноді їх називають «діти дощу».

Основним пріоритетом розвитку сучасної освіти є забезпечення рівних прав на освіту для всіх дітей. Реформуючи зміст та напрямки МОН впровадило нову форму, яка має назву «Інклюзивна освіта». Саме враховуючи індивідуальні особливості та потенційні можливості дитини розробляється індивідуальна програма корекційно-розвиткової роботи, що в подальшому дає можливість дитині з спектром аутизму соціалізуватися та знайти своє місце в суспільстві.

Саме час пригадати старовинну притчу:

Помирає в одному поселенні старий аксакал. Прийшли до нього люди попрощатися, та й говорять: «Скажи нам, мудрий старий, як вдалося тобі створити такий лад у сім'ї, що всі сини і невістки, дочки і зяті жили разом у мирі та злагоді? Не може вже говорити старий – подають йому папір і олівець, і він довго пише. І коли випадає із рук помираючого аркуш, дуже здивувалися усі – там 100 разів було написано одне слово «терпимість».

Толерантність – це саме те, чого так не вистачає сьогодні людям: терпіння, терпимості, розуміння, дружнього ставлення, адекватного сприйняття.

В.Сухомлинський зауважував: «Гуманна місія школи й педагога – врятувати цих дітей, ввести їх у світ суспільства, духовного життя, краси повноцінними й щасливими».

Отже, встановлення толерантних відносин – важливе завдання сучасного суспільства. І від того, як воно буде вирішене, залежить наше майбутнє. А оскільки все починається з дитинства, то першочерговим завданням закладів дошкільної освіти є формування доброзичливості, толерантності, дружніх взаємин між дітьми.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Інклюзивна освіта від А до Я: порадник для педагогів і батьків / Укладачі Н.В. Заєркова, А.О. Трейтяк. – К., 2016. – 68 с.
- 2.Марценковський І.А. Дитячий аутизм: особливі діти з особливими потребами/ І.А. Марценковський // Здоров'я України. Педіатрія. Психіатрія. – 2007. - № 18/1.
- 3.Островська К.О., Качмарик Х.В., Дробіт Л.Р. Основи діагностики дітей з розладами аутистичного спектра. Навчальний посібник, 2017. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка. – 124 с.
- 4.Шульженко Д.І. Основи психологічної корекції аутичних порушень у дітей / Д.І. Шульженко. – К., 2009. – 386 с.

РОЗДІЛ III МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Авдійчук Аліна Леонідівна,
вихователь

(Новоборівський центру розвитку дитини “Сонечко”)

КАЗКА, ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Казка, фантазія – це ключик, за допомогою якого
можна відкрити... джерело думки і слова.*

...Без казки, без гри уява дитина не може жити...

*Казка – це, образно кажучи, свіжий вітер, що
роздмухує вогник дитячої думки й мови.*

В. Сухомлинський

Казка входить у життя людини з раннього дитинства, відіграючи незбагненно важливу роль у становленні особистості. У житті дитини казка займає настільки важливе місце, що деякі дослідники називають дошкільний вік «віком казок».

Мова казки проста і тому доступна. Сюжет прозорий, але загадковий і тому сприяє розвитку дитячої уяви. Казкові образи близькі за своїм характером образам уяви дітей. Крім того, жодна дитина не любить повчань, а казка не вчить безпосередньо. Вона може натякнути на те, як краще вчинити в тій, чи іншій ситуації. Різноманітність і напруженість дії у казці створюють у дітей постійний інтерес до твору, сюжету, подій. Казки гарні тим, що в них немає довгих і стомлюючих міркувань, відзначаються барвистістю, виразністю, ритмічністю, легкістю для запам'ятовування. Казка сприяє формуванню у дітей моральних понять, адже майже всі діти ототожнюють себе з позитивними героями, а казка завжди показує, що добрим бути краще, ніж поганим, що треба прагнути робити добро людям.

Розповідь казки з подальшим переказом сприяє розвитку мислення і збагачення мови дитини. Щасливий кінець казки виховує оптимізм, впевненість у подоланні будь – яких труднощів.

Завдяки казці діти пізнають світ не тільки розумом, але й серцем, і не лише пізнають, а й відгукуються на події і явища навколишнього світу, висловлюють своє ставлення до добра і зла. За допомогою казки можна допомогти подолати негативні сторони, що розвиваються у дитині.

Казка допомагає формувати основи поведінки і спілкування, розвиває фантазію і уяву дитини, а також її творчий потенціал.

Мета: донести до дитини інформацію про базові життєві цінності у доступному, ненав'язливому, цікавому для неї вигляді. Допомогти розвивати мислення, мову, фантазію, уяву, виховувати оптимізм, формувати основи поведінки і спілкування. Розробити заняття для роботи з дошкільниками та поради і консультації для батьків до даної теми.

Завдання: розкрити теоретичні засади розвитку і виховання дошкільника, надати практичний матеріал у роботі з дітьми дошкільного віку.

Що таке казка та її види

Казка — один із основних жанрів народної творчості, епічний, розповідний, сюжетний художній твір усного походження про вигадані та фантастичні події.

Мабуть, жоден з видів народної творчості не відзначається такою багатогранністю, як казка. На ній позначився вплив різних історичних епох, починаючи від первісного суспільства і до наших днів. Усе це свідчить про важливе місце казок у культурно-побутовій практиці людства уже на ранніх стадіях його історичного розвитку і про тісний зв'язок їх з життям народу.

За своєю природою казка є досить характерним жанром фольклору. Вона щільно приєднується до інших різновидів народної творчості, насамперед до легенди, переказу, оповіді, які, як відомо, особливо тісно пов'язані з конкретною історією, реальним життям і побутом їх творців.

Казка – це розповідь з вигаданими героями і сюжетом, що носить побутовий, героїчний або чарівний характер. Вони бувають фольклорні (складені народом), літературні (включають в себе риси народних оповідей, але належать одному автору) і авторські (написані одним конкретним автором). Фольклорні казки діляться на чарівні, побутові і про тварин.

Зупинимось докладніше на кожному з цих видів казок, а також їх впливі на розвиток особистості.

Казки про тварин. Існування таких історій цілком обґрунтоване, адже тварини - істоти, які мешкають з нами в безпосередній близькості, тому народна творчість використовує образи тварин, причому найрізноманітніших: як диких, так і домашніх. Разом з тим слід звернути увагу на те, що тварини, що зустрічаються в казках, представлені не як типові тварини, а як особливі тварини, наділені людськими рисами. Вони живуть, спілкуються і поводяться, як справжні люди. Такі художні прийоми дозволяють зробити образ зрозумілим і цікавим, наповнивши його при цьому певним змістом.

У свою чергу, казки про тварин також можна розділити на казки з участю диких або домашніх тварин, предметів або об'єктів неживої природи. Часто літературознавці, говорячи про те, які бувають жанри казок, класифікують їх на чарівні, кумулятивні і сатиричні. Також в цю класифікацію входить і жанр байки. Можна розділити казки про тварин на твори для дітей і для дорослих. Часто у казці присутня людина, яка може виконувати головну або другорядну роль.

Зазвичай з казками про тварин діти знайомляться ще у віці від трьох до шести років. Вони найбільш зрозумілі маленьким читачам, так, як ті зустрічаються з постійними персонажами: хитрою лисицею, боягузливим зайцем, сірим вовком, розумним котом і так далі. Як правило, основна риса кожної тварини і є його характерною особливістю. Часто герої казкових історій мають імена в зменшувально-пестливих форм (Лисичка-Сестричка, Зайчик-побігайчик, Вовчик-братик і так далі).

Другий вид - чарівна казка. Основна характерна риса цього виду - чарівний, фантастичний світ, у якому живуть і діють головні герої. Закони цього світу відрізняються від звичних - в ньому все не так, як у житті. І це привертає юних читачів і робить цей вид казок найулюбленішим серед дітей. Чарівне оточення і сюжет дозволяють автору проявити всю свою уяву і використовувати якомога більше відповідних художніх прийомів, з метою створити твір спеціально для дитячої аудиторії. Не секрет, що дитяча уява безмежна, і задовольнити її дуже і дуже непросто.

У більшості випадків цей вид казок має типовий сюжет, визначених героїв і щасливий кінець. Які ж бувають казки про чарівність? Це можуть бути розповіді про героїв і фантастичних істот, казки про незвичайні предмети і різні випробування, які долаються завдяки чарам. Як правило, у фіналі герої одружуються і живуть довго і щасливо.

Можна відзначити, що герої чарівних казок втілюють безліч позитивних якостей. Серед основних тем цього літературного жанру - боротьби між добром і злом, боротьба за любов, правду та інші ідеали. Обов'язково повинен бути присутнім негативний герой, який у кінці історії буде переможений. Структура казки звичайна - зачин, основна частина і кінцівка.

Побутові казки. Такі історії оповідають про події звичайному житті, висвітлюючи різні соціальні проблеми і людські характери. У них висміюються негативні людські якості. Такі казки бувають соціальними та сатиричними, з

елементами чарівної казки та багато інших. Тут висміюються негативні якості багатіїв і пихатих людей, в той час, як представники народу втілюють у собі позитивні риси. Побутові казки показують, що головне - не гроші і сила, а доброта, чесність і розум. Літературознавці стверджують - і це факт - що писалися вони в часи, коли люди переживали соціальні кризи, прагнули змінити лад суспільства. Серед популярних художніх прийомів тут виділяються сатира, гумор, сміх.

Крім наведеної вище класифікації, казки ще ділять на авторські та народні. Уже з назв зрозуміло, що авторські - казки, які були написані конкретним відомим письменником-казкарем, а народні - це ті казки, які не мають одного автора.

Народні казки передаються з вуст в уста з покоління в покоління, і первісний автор нікому не відомий. Вони вважаються джерелом історичних фактів, інформації про побут та суспільний лад певного народу. Кожен з народів за свою історію вигадав величезну кількість повчальних історій для дорослих і дітей, передаючи свій досвід і мудрість наступним поколінням.

Такі казки відображають людські відносини і зміну моральних принципів. Показують, що основні цінності залишаються незмінними. Вчать проводити чітку грань між добром і злом, радістю і горем, любов'ю і ненавистю, правдою і кривдою.

Особливістю народних казок є те, що має простий та легкий за змістом текст, що ховає глибокий соціальний зміст. Крім того, вони зберігають багатство народної мови. Які народні казки бувають? Вони можуть бути і чарівними, і побутовими. Багато народних казок розповідають про тварин.

Часто виникає питання про те, коли була придумана перша народна казка. Можна тільки припустити. Вважається, що першими «героями» казок були явища природи - Сонце, Місяць, Земля та інше. Пізніше вони стали підкорятися людині, і в казки увійшли образи людей і тварин. Є припущення, що всі українські народні переповідки мають під собою реальне підґрунтя. Іншими словами, якась подія переповідалася у формі казки, змінювалася протягом століть і дійшла до нашого часу у тому вигляді, до якого ми звикли.

Авторські казки. Зазвичай авторський твір є суб'єктивною обробкою народного сюжету, однак і нові історії зустрічаються досить часто. Характерні риси авторської казки - психологізм, піднесена мова, яскраві персонажі, використання казкових сюжетів.

Ще однією особливістю цього жанру є те, що вона може бути прочитана на різних рівнях. Так, одна і та ж історія сприймається по-різному представниками різних вікових груп. Дитячі казки Шарля Перро здаються дитині безневинною розповіддю, у той час, як доросла людина знайде в них серйозні проблеми і мораль. Часто книги, орієнтовані спочатку на юного читача, розтлумачуються дорослими по-своєму, так само, як і фантастичні історії для дорослих подобаються дітям. Всі чули про «Червона шапочка» Шарля Перро, казках італійця Гоцці, творах німецького письменника Вільгельма Гауфа, братів Грімм і датського казкаря Ганса Крістіана Андерсена. Не можна забувати і про український письменників Лесю Українку та Івана Франка! Їх історії

обоючують діти і дорослі по всьому світу. На цих казках зростають цілі покоління.

Таким чином, казка відіграє величезну роль у розвитку особистості. Надаючи великий вплив як на свідомі, так і на несвідомі сторони особистості, казка дозволяє отримати значний для людини життєвий досвід.

Роль казки у вихованні та розвитку дошкільників

З давніх часів казка є невід'ємною частиною виховання кожної дитини. Вона допомагає вихователям та батькам доступною мовою навчити діток життю, розповість їм про добро і зло. Казкові історії носять фантастичний характер, але вони не є простою фантазією казкаря. А.Н.Афанасьєв писав: «Казка не просто вигадка, в ній, як і взагалі у всіх творіннях цілого народу, не могло бути і насправді нема ні навмисно складеної брехні, ні навмисного відхилення від дійсності світу». Казка для дітей найбільш зрозуміліша, ніж нудні промови дорослих. Саме тому, щоб підтримати малюка, пояснити і навчити його чому-небудь, вихователям і батькам доведеться згадати про мудру і дуже цікаву казку. Казка в житті дітей займає дуже важливе місце: завдяки їй дітлахи дуже рано починають говорити і вчать грамотно висловлювати свої думки, а ще вона є кращим помічником у формуванні основ спілкування і поведінки.

Читати дітям казки потрібно тоді, коли вони спокійні і перебувають у гарному настрої, не поспішаючи, не відволікаючись та із задоволенням. Так вона принесе дітям більше користі і позитивних емоцій.

Роль дитячої казки у вихованні дитини не можна не помітити. Уявляючи образи, діти вчать розуміти внутрішній стан героїв, вчать співпереживати їм, починають вірити в силу добра. За допомогою казки можна не тільки приємно провести час, але й зняти тривогу з душі малюка.

Казка допомагає розширити словниковий запас дитини, а також розвинути зв'язне мовлення. Адже мова малюка стає більш емоційною, образною, красивою. Чарівні історії сприяють спілкуванню, формують уміння ставити запитання, конструювати слова, речення та словосполучення.

Один із основних моментів ролі казки в життя дитини те, що тут завжди перемагає добро. У майбутньому це дуже допоможе дитині, навчить перемагати життєві труднощі. Життя, звичайно ж, внесе свої корективи, але, незважаючи на це, в дитячій підсвідомості нічого не пропаде.

Одну і ту ж казку можна, і потрібно, перечитувати кілька разів. Так діти зможуть зрозуміти закладений в ній зміст. І коли він стає зрозумілим - вони втрачають зацікавленість до казки. До того ж, кожна дитина знаходить у казці те, що їй особливо цікаво.

Казка - це один з найбільш доступних засобів повноцінного розвитку кожного малюка. Так було, є, і буде ще багато-багато років. Не варто недооцінювати роль казки в житті дітей - правильно підібрана казка позитивно впливає на емоційний стан дитини, коригує і покращує її поведінку, а також виховує впевненість дитини в собі і в своїх силах.

Роль казки у формуванні особистості дошкільників

Дитинство - цей період, коли дитина розвивається досить стрімко: з абсолютно безпорадно, нічого не вмілої істоти вона поступово перетворюється

у відносно самостійну, активну особистість; розвиваються всі сторони психіки дитини, і тим самим закладається фундамент для подальшого розвитку. Саме в дошкільному віці відбуваються глибокі зміни в розвитку естетичного сприйняття. Воно вимагає, щоб дошкільник увійшов всередину зображуваних обставин, подумки взяв участь в діях героїв, пережив їх радості і печалі. Такого роду активність надзвичайно розширює сферу духовного життя людини, має важливе значення для його розумового і морального розвитку. У дошкільника починають складатися реалістичні критерії естетичних оцінок.

Казка проникає в усі види діяльності дошкільника. Вона лежить в основі образотвірчої діяльності (дослідження Т. С. Комарової, Н. М. Сокольникова та інші); музичної діяльності (С. І. Букатіні, Ш. А. Ветлугіна, О. П. Радинова та ін); ігрової (Т. А. Антонова, М. Я. Михайленко, Д. Б. Ельконін та інші). Особливою ж увагою казка користується в художньо – мовленнєвій діяльності.

Дитина дошкільного віку любить захопливі казки: думки і почуття, викликані нею, довго не згасають, вони проявляються у вчинках, мові, іграх, малюванні.

На занятті з розвитку мовлення можна запропонувати скласти казку із всіма дітьми, а вже потім поодино, щоб активізувати мовну активність кожної дитини, допомогти зрозуміти алгоритм складання тексту казкового змісту.

Дуже любляють діти творчі завдання над казкою: за початком придумувати продовження казки, придумувати казку за опорними словами або замінити характери головних героїв казки, наприклад, у казці про Попелюшку її мачуха дуже добра жінка, яка всіх любить, усіма опікується, а Попелюшка справжня ледацюга. Написані казки можна інсценізувати, драматизувати, зробити до них ілюстрації, намалювати їх на асфальті. А ще грають в настільно-друковані, сюжетно-рольові, дидактичні та інші розвиваючі ігри.

Особливу роль потрібно відводити у роботі з батьками: проводити консультації (додатки 3-4) про користь спільного читання казок у сімейному колі. Вдома вони можуть обговорити ситуації чи обставини, що виникли на прикладі казки. Залучати до спільної праці батьків і вихователів у розвитку майбутнього покоління.

Результатом роботи з казкою є:

- Встановлення психологічного комфорту в колективі.
- Формування у дітей пізнавального інтересу.
- Розвиток зв'язного монологічного, діалогічного мовлення.
- Використання дітьми казкових ситуацій у вільній ігровій діяльності.
- Розвиток творчої уяви, мислення.
- Формування позиції дбайливого ставлення до навколишнього світу.
- Вихованню впевненості в собі і своїх силах.

Треба дати дітям свободу творити, щоб вони використовували всю свою фантазію, не обмежуючи її. Робота над казками є гарним засобом розвитку творчого мислення, розвиває, збагачує мову, дозволяє розвивати фантазію, уяву.

Таким чином, казка є одним із соціально-педагогічних засобів формування особистості, вона, як і будь-який твір мистецтва, змушує хвилюватися, співпереживати персонажам і подіям.

Методика ознайомлення дітей з казкою на заняттях.

Головне, що повинен врахувати вихователь при ознайомленні дітей з різними фольклорними жанрами, необхідність використання елементів артистичності, індивідуальності у виконанні народних творів. Тоді заняття будуть проходити як яскраве спілкування з дитиною, на очах якого розігрується барвисте дійство.

Вихователю чи батькам потрібно звернути увагу на такі пункти ознайомлення з казкою:

1. Казку дитині треба розповідати, а не читати. І розповідати неодноразово. Необхідно художньо, артистично відтворити образи персонажів, передати і моральну спрямованість, і гостроту ситуації, та своє ставлення до подій.

2. Для того, щоб діти слухали казку уважно, треба їх підготувати до цього. Можна використовувати наступні прийоми:

- показати казку з допомогою іграшок (настільний театр);
- використовувати приповідку, причому нову казку краще почати із знайомої приказки, а вже почуту казку - примовкою нової, цікавої.

3. Алексеєва М. М., Яшина В. І. пропонують використовувати словесні методичні прийоми в поєднанні з наочними:

- бесіди після ознайомлення з казкою, що допомагають визначити жанр, основний зміст, засоби художньої виразності;
- вибіркове читання на прохання дітей;
- розглядання ілюстрацій, книг;
- перегляд діафільмів, кінофільмів після знайомства з текстом;
- прослуховування запису казки, що виконують майстри художнього слова.

4. При розповіді казки рекомендується використовувати моделювання. Заміщеними об'єктами стають герої казок, а також предмети, з якими вони діють.

5. Закінчувати казку можна відомими кінцівками: «Тут і казочці кінець, а хто слухав - молодець», мета їх використання - дати дитині зрозуміти, що казка закінчилася, і відвернути його від фантастичного. Закінченнями можуть служити й відповідні до змісту казки прислів'я, це закріпить враження про почуте і навчить дитину вживати образні народні вирази.

6. Р. Халікова розкрила своєрідність прийомів, що впливають на моральне, патріотичне, інтернаціональне виховання дошкільників в процесі ознайомлення з фольклором:

- образне сприйняття прислів'їв, казок поглиблюється, якщо одночасно іде ознайомлення дітей з декоративними виробами народного побуту, національним костюмом українського народу і людей інших національностей.
- включення в бесіду за казками питань, відповіді на які потребують акцентування на моральних якостях героя.
- використання методу порівняння національних фольклорних творів, що дає можливість не тільки формувати певні уявлення про характерні національні

особливості усної творчості, але й виховувати глибокий інтерес до аналізу цих особливостей, розуміння цінності фольклору кожного народу; дітей варто підводити до розуміння того, що різні народи в казках однаково оцінюють вчинки персонажів.

- використання методу порівняння сучасного життя із зображеною в казках.

7. Необхідно після занять створити умови для різноманітної творчої діяльності дітей, що відображає враження, отримані від сприйняття фольклорних творів: придумування казок, загадок, створення колажів, малювання на теми улюблених казок, їх драматизація.

Використання казки в роботі з дітьми дошкільного віку

Ефективність використання казки в роботі з дітьми дошкільного віку в значній мірі залежить від підготовленості вихователя, його обізнаності з казковими сюжетами та вміння їх аналізувати. Тому, плануючи використання казки, вихователю слід визначити мораль казки, які почутті вона виховує, продумати завдання, які сприятимуть розвитку мовлення, мислення і уяви математичних здібностей, екологічному вихованню, розвиватимуть моторику руки. Казки розширюють словниковий запас, допомагають правильно будувати діалоги, розвивають зв'язне і логічне мовлення, збагачують його образність, емоційність. Широко використовуються видові та родові узагальнюючі поняття (посуд, овочі, рослини, тварини), активізується словник дошкільників за допомогою іграшок, ілюстрацій. Стимулюється вміння дітей вживати епітети, метафори, порівняння, синоніми, антоніми, образні вирази, приказки, прислів'я. Уточнюється розуміння дітьми абстрактних, часових, просторових понять, слів з переносними значеннями, фразеологічних виразів.

Добираючи казки, спочатку варто добирати такі, які можна не читати, а переповідати дітям. Це дасть змогу бачити очі дітей, їхню реакцію на розповідь.

Діти старшого дошкільного віку прагнуть самостійно придумувати оповідання чи казку. У них досить розвинена творча уява, є певний життєвий досвід і вміння зв'язано висловлювати свої думки. Самостійне придумування казок сприяє розвитку творчих здібностей дітей, що є одним з важливих завдань виховання підростаючого покоління. При підготовці до самостійних розповідей дітей вчать описувати іграшку, картинку, переказувати відому казку, невеликі літературні твори, придумувати оповідання самостійно. Тема казки має бути близькою дітям, пов'язаною з їхніми інтересами, захоплювати їх. Лише при цій умові активно працює творча думка дітей, вони пригадують різні події і ситуації з власного досвіду, комбінують їх, створюють нові. В процесі цієї роботи розвивається пізнавальна активність дітей.

Висновок. Казка — це природний простір для величезного дитячого потенціалу, середовище, де компенсується нестача дії у реальному житті. Використовуючи ресурси казки педагоги та батьки зможуть позитивно впливати на формування характеру дитини. Хороша, добра казка навчить дитину правильній поведінці, прищеплює важливі для успішного життя якості і впорається з дитячими страхами. Характер можна сформувати, і в наших силах виростити малюка добрим, розумним, сміливим і цілеспрямованим, тобто, справжньою людиною, здатною до вчинків.

За допомогою казок можна метафорично виховувати дитину, допомагати здолати негативні сторони її особи, що формуються. Казковий жанр розвиває мислення кожної дитини, сприяє створенню доброзичливої атмосфери в дитячому колективі.

Аналізуючи вищесказане, можна відмітити, що в результаті цілеспрямованого навчання, застосування різноманітних методичних прийомів та видів роботи з казкою, ми невимушено підводимо дошкільників до розуміння того, чому саме слід поводитися добре, з повагою ставитись до оточуючих; навчаємо їх аналізувати конкретну ситуацію, робити моральні висновки, знаходити оригінальні шляхи розв'язання конфліктів.

У дошкільному віці сприйняття казки стає специфічною діяльністю дитини, що володіє з неймовірно силою та дозволяє їй вільно мріяти і фантазувати. При цьому казка для дитини не тільки вигадка і фантазія, це ще й особлива реальність, що дозволяє розширити рамки звичайного життя, зіткнутися зі складними явищами і почуттями. У доступній формі пояснювати дитині дорослий світ почуттів і переживань. Працюючи над розвитком пізнавальної активності дошкільників, формуванням вміння передавати почуття, рухи, дії, характерні риси героїв під час створення чи драматизації казок, можна вдало вплинути на зниження рівня тривожності, агресивності дітей.

Отже, використовуючи казку як засіб розвитку пізнавальної активності дошкільників потрібно враховувати індивідуально-психологічні особливості, тобто темп засвоєння знань, особливості емоцій, регуляцію поведінки; формувати позитивно-емоційне відношення до будь-якої діяльності; використовувати інтеграцію різних видів дитячої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андросова В.М. Навчання дітей сприйняттю художньої літератури // *Дошкільне виховання*. - 1986. №2. – С.14-20.
2. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. Львів: Світ, 1990. – 232 с.
3. Богуш А.М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Одеса, 2004. – 84 с.
4. Гавриш Н. Використання малих фольклорних форм. *Дошкільне виховання*. 1991. №9. С.16-20
5. Дитина і книга: Посібник для вихователя дитячого садка/ Л.М. Гурович, Л.Б. Берегова, В.І. Логінова, В.І. Пирадова. СПб.: Вид-во «ДИТИНСТВО-ПРЕС», 2000. – 128 с.
6. Калужька Л.В. Дивокрай. Вибрані дидактико-методичні матеріали у 2-х книгах для працівників дошкільних закладів. Книжка перша. Тернопіль: Мандрівець, 2006. – 320 с.
7. Калужька Л.В. Дивокрай. Вибрані дидактико-методичні матеріали у 2-х книгах для працівників дошкільних закладів. Книжка друга. Тернопіль: Мандрівець, 2006. – 320 с.
8. Педагогіка: навчальний посібник. Харків, ТОВ “Одіссей”, 2003. – 352 с.
9. Українське народознавство: Навчальний посібник/ за ред. С.П.Павлюк. Львів: Фенікс, 1994. – 608 с.
10. Український дитячий фольклор. Київ.1987. – 250 с.
11. Українські народні казки. Збірка. Київ. 1990. – 280 с.
12. Ушинський К.Д. Рідне слово. Зібрання творів, М., 1974.
13. Халікова Р. Народна творчість як засіб виховання любові до рідного краю. *Дошкільне виховання*. 1988. – №5. – С. 13-17.

Артеменко Марія Іванівна,

вихователь

(Центр розвитку дитини №18 м. Коростеня)

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ДІТЕЙ ЗА ТВОРАМИ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

*«Перш ніж дитина осмислить усю глибину тієї істини,
що вона – громадянин своєї країни і
це покладає на неї великі обов'язки,
вона має навчитися платити добром за добро,
творити своїми силами щастя
й радість іншим людям.»*

В. О. Сухомлинський

Найактуальнішою проблемою нашого суспільства є проблема прав дітей. На даний час, діти мало знають про свої права та обов'язки, що свідчить про їх низький рівень правової культури. Важливість розв'язання цієї проблеми зумовлена тим, що реалізація прав дитини є основною умовою її всебічного розвитку, життєвого благополуччя. Саме тому, виходячи з положень Конвенції ООН, Базового компонента дошкільної освіти, вихователь має озброїти дитину насамперед умінням жити, сприймати життя в цілісності, піклування про формування гуманної особистості на основі знань своїх прав і свобод, поваги до прав і свобод інших людей, а також відповідального ставлення до виконання власних обов'язків. Вихованню патріотизму, поваги до прав людини та дотриманню правових норм, толерантності, ставлення до себе та інших, чуйності допомагають твори В. О. Сухомлинського. Виходячи з цього, обізнану в правовому аспекті дитину починаємо формувати ще в дошкільному віці.[1, с 7]

Дитинство – найважливіший, самобутній і неповторний період у становленні особистості. Саме в цей час дитина формується фізично, психічно і інтелектуально, набуває необхідних знань, умінь і навичок, саме в цей період вона потребує найбільшої уваги, захисту. Будь-які травми залишають слід можливо й на все життя. Від ставлення до дітей, розуміння їхніх проблем, інтересів та потреб стану охорони здоров'я, дотримання прав і обов'язків залежить доля кожної дитини й розвиток суспільства загалом. Сьогодні педагогічні працівники дошкільних закладів повинні пам'ятати про те, що дитина прийшла до дошкільного навчального закладу не для того, щоб навчатись, а для того щоб жити у ньому. Дошкільний заклад – це дім радості де дитину навчають жити в навколишньому світі, спільно працюючи з однолітками і дорослими людьми, при цьому отримуючи необхідні знання про свої права та обов'язки. [4, с. 8].

Під час діагностики дітей старшого віку дійшли висновку, що у дітей недостатній рівень знань про свої права та обов'язки. Також, провівши анкетування батьків, виявлено низький рівень обізнаності щодо прав їх дітей, малу активність, заохочення та зацікавлення даною темою.

Для розв'язання цієї проблеми звернулися до методу проекту. Метод проектів – це педагогічна технологія, в основі якої – самостійна діяльність дітей (дослідницька, пізнавальна, продуктивна) в процесі якої дитина пізнає навколишній світ і перетворює нові знання на реальні витвори. Дитинство саме по собі самостійний період людського життя. Адже основний тезис сучасного розуміння методу проектів – «Усе, що я пізнаю, я знаю, для чого це мені

потрібно, де і як я зможу ці знання застосувати». Тому, за тему нашого проекту взяли «Права та обов'язки дітей за творами В. О. Сухомлинського».

Головна мета проекту - це сформуванню уявлення про основні права та обов'язки дитини, спираючись на спадщину В.О.Сухомлинського, беручи за приклад героїв оповідань та казок В.О.Сухомлинського. Тема правового виховання проходила червоною ниткою через усі види діяльності дітей: ігрову, навчальну, театралізовану, фізичну, трудову, художню, мовленнєву, дослідницьку та пізнавальну.

Основними етапами роботи з дітьми стали:

- інформаційно-мотиваційний етап ;
- творчий етап;
- узагальнюючий етап;
- рефлексивно-оцінювальний етап;

Насамперед було підібрано оповідання та казки В.О.Сухомлинського для читання і бесід по правовому вихованню.[10, с 21]

Адже педагогічна спадщина великого філософа, видатного педагога – багатюще невичерпне джерело саме у роботі з правового виховання. Своєю практичною діяльністю він довів, що добрі почуття сягають своїм корінням у дитинство, а людяність, доброта, ласка, доброзичливість народжується в праці, турботах, хвилюванні про красу довкілля, повазі та турботі один до одного.

Для впровадження спадщини В.О. Сухомлинського обрали такі методи та прийоми які найповніше і найглибше розширюють уявлення дітей про права, беручи за приклад героїв із творів В. Сухомлинського. При цьому зважали на інтелектуальні, психолого-педагогічні особливості старших дошкільників та їхні індивідуальні характеристики. [2, с 15]

Працюючи над проектом, використали модель формування правового світогляду дошкільників та батьків, яка розроблена на основі концептуальних положень таких документів як:

1. Конвенція ООН про права дитини;
2. Конституція України;
3. Базовий компонент дошкільної освіти ;
4. Закон України «Про дошкільну освіту»
5. Закон України «Про охорону дитинства»

Основною метою цих документів є захист інтересів дитини, забезпечення її прав на життя, розвиток та активну участь у житті суспільства на захист від усіх форм насильства, створення умов для соціалізації дошкільника.[6]

На другому етапі значна увага приділялась читанню творів В. О. Сухомлинського на дану тематику, бесідам за їх змістом та виокремленню прав та обов'язків згідно казки чи оповідання. Бесіди організовувались так, щоб всі почували і вислухали один одного. Кожна дитина в процесі спільного аналізу мала визначити для себе основні права та обов'язки, спираючись на спадщину В. О. Сухомлинського. [11, с 12]

Для оптимізації пізнавального розвитку дитини були виготовлені дидактичні ігри, а саме:

1. «Кожна дитина має право», «Родинне дерево»;

2. Мнемотаблиці за творами В. О. Сухомлинського;
3. «Добери схему до картки»;
4. «Квітка прав»;
5. «Лото настрою»;
6. «Порівняй героїв оповідань»;
7. «Добери почуття»;
8. «Вулик обов'язків»

Мета цих ігор закріплення про поняття: права, обов'язки, порушення прав дитини, відповідальність. Учити дітей визначати які права персонажів було порушено на основі запропонованих творів В. О. Сухомлинського. Виховувати повагу до людей, розуміння того, що потрібно відповідати за свої вчинки та поведінку. Розвивати вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та робити припущення та висновки, обґрунтовувати власні думки, відстоювати вибрану позицію. Крім цього, кожному учаснику гри надавалася можливість зробити самостійні висновки і окреслити можливі шляхи розв'язання проблемної ситуації. Крім дидактичних ігор, постійно звертались до інноваційних технологій, а саме: творчих завдань, хвилинок доброти, ігор емпатій, різних видів театрів, моделювання та проектування, використання «ситуацій успіху», алгоритмів, «піраміди запитань», методу мікрофону. Це все сприяло розвитку у дітей навичок колективізму, розуміння індивідуальних особливостей інших людей, на усвідомлення відносин в сім'ї, розуміння своєї унікальності, формування адекватної самооцінки. [12, с 25]

Дуже дієвою формою роботи з дітьми стали інтегровані заняття, які проводились з пріоритетом продуктивних завдань, що мали ігровий та пізнавальний характер. На кожному із них здійснювалась багатогранна робота із формування знань дітей з цієї проблеми.[8, с 17]

Цікавою і змістовною формою роботи були екскурсії.

Наприклад, екскурсія до дитячої бібліотеки імені Л.Українки. Діти побували в середовищі духовного збагачення, поновили свої знання та життєвий досвід. А опинившись біля куточка В.О. Сухомлинського, в очах дітей загорілися іскорки бажань дізнатися щось нове і невідоме.

На третьому етапі своєї роботи, залучали дітей до сюжетно-рольових ігор. Проведення сюжетно-рольових ігор, а саме «Бібліотека», «Сім'я», «Школа» на основі літературних творів В. О. Сухомлинського, сприяло тому, що діти самостійно робили умовисновки, збагачували зміст гри за рахунок розгортання нових, послідовно пов'язаних між собою ситуацій, спонукали учасників гри до рольового спілкування, діяти узгоджено, злагоджено, не порушуючи прав товаришів.[8, с 185]

Однією із дієвих форм роботи стала драматизація казок

В. О. Сухомлинського. Казку використовували, як метод педагогічного впливу. За допомогою драматизацій, інсценізацій залучали дітей до виконання відповідних практичних ролей, формували уміння перевтілюватись відповідно до життєвих ситуацій. Адже на думку В.О. Сухомлинського: «Казка – це образно кажучи свіжий вітер, що роздмухує вогник дитячої думки й мови». Діти перевтілюючись у героїв твору, співпереживають їм, поринають у їхні

проблеми, намагаються виправити поведінку негативного героя, розуміють, що не можна порушувати прав інших, тому що це принижує і робить боляче.[8, с112]

Була проведена виставка малюнків дітей на тему «Я щаслива дитина». Де було відображено їхнє бачення прав і обов'язків, беручи за приклад героїв оповідань та казок В. Сухомлинського.

Крім дітей, активними учасниками під час реалізації проекту стали батьки. Адже за словами В. О. Сухомлинського: «Сім'я з її взаєминами між дітьми і батьками – перша школа інтелектуального, морального, естетичного і фізичного виховання». Вони були не тільки джерелом інформації, реальної допомоги та підтримки дитини і педагога у процесі роботи, а безпосередньо учасниками освітнього процесу. Збагативши свій досвід та отримавши задоволення від своїх успіхів та успіхів дитини, батьки активно співпрацювали та допомагали в реалізації даного проекту. Адже на кінець року 78% батьків оволоділи знаннями про права і обов'язки дітей.

Для цього було проведено такі форми роботи з батьками, як «Телефон довіри», нетрадиційні батьківські збори, соціальний патронат дошкільників вдома з метою вивчення умов родинного виховання, анкетування «Що я знаю про права дитини», рольова гра «Права батьків і дітей за творами Василя Сухомлинського», круглий стіл, творчі домашні завдання, консультації на дану тему, розв'язання проблемних ситуацій з родинного виховання. Разом з батьками створили інформаційний стенд «Родинне право за спадщиною В. О. Сухомлинського».[3, с 98] Ці всі види і форми роботи дали змогу створити соціально-педагогічні умови організації життєдіяльності дитини, які допомагають дітям реалізуватися та самореалізуватися в родинно-сімейному вихованні в умовах сьогодення, створити атмосферу емоційної захищеності, засвоєння моральних цінностей, ідеалів етичних норм, взаємин між близькими людьми і в суспільному оточенні, виховувати культуру поведінки, правдивість, справедливість, гідність, чесність. Особливу радість на завершальному етапі викликало у дітей спільне виготовлення батьками і дітьми книжечок саморобок за творами В. О. Сухомлинського. Останнім акцентом проблемної роботи стала розвага «Герої В.О. Сухомлинського на дитячій сцені», в ході якої діти були захоплені красою людських вчинків, взаємин природи і мистецтва. «Умій відчувати поряд із собою людину, умій розуміти її думку, бачити в її очах складний духовний світ...» - ці слова В. О. Сухомлинського завжди є кредом вихователя у формуванні дошкільної освіти. Адже з дітьми не можна бути нещирими, дітям належить дарувати любов та люблячи виховувати, розвивати та навчати, разом з тим досліджувати, мріяти, фантазувати, захоплюватись і радіти, дарувати лише радість життя і впевненість в собі і майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) // Вихователь-методист дошкільного закладу. - 2012.
2. Богущ А.М. Комфортність дитинства в гуманній педагогіці В.О. Сухомлинського / О.В. Сухомлинська // В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів: монографія /

- упоряд.: О.В. Сухомлинська, О.Я.Савченко. – Луганськ : Вид – во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. – с. 181- 190.
3. Відомі педагоги про захист прав дітей: Януш Корчак (1878-4 942) // 111 к . б-ка.-2006. - № 5,- С. 42-47.
 4. Володарська М.О. Світ прав дитини: Уроки громад, освіти: інтеракт.методики. Х.: Скорпіон. 2005.- 107 с.
 5. Закон України «Про дошкільну освіту» // Освіта України. Нормативно-правові документи. К.: Міленіум. 2001. С.63-86.
 6. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.1989.
 7. Програма «Правова освіта дошкільнят» / Упоряд. Т.Ю.Верещака, Н.Т.Ісаєва. – Х., 2004. – 143 с.
 8. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільля»/ за ред. О.В. Низковської.- Т. «Мандрівець».- 2017
 9. Національна програма правової освіти населення, затверджена Указом Президента України від 18 жовтня 2001 року №992/2001.
 10. Сухомлинський В.О. «Вічна тополя». – Київ: «Генеза», 2003.
 11. Сухомлинський В.О. Сердце віддаю дітям // К., «Радянська школа», 1977.
 12. Тарапака Н.В. Творче використання досвіду В.О.Сухомлинського в умовах діяльності сучасного дошкільного закладу/ Тарапака Н.В. // Проблеми естетичного розвитку особистості дітей дошкільного віку у творчій спадщині В.О. Сухомлинського: навчально – методичний посібник – Кіровоград, 2003. – с. 30 – 33.

Бех Ольга Віталіївна,
вихователь
(ДНЗ №8 м. Коростеня)

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ – ЗАПОРУКА УСПІШНОГО НАВЧАННЯ В НУШ

Критичне мислення – це складний розумовий процес. Це вміння ставити нові питання, аргументувати, приймати рішення, робити висновки і відстоювати свою позицію. Дитина, що володіє критичним мисленням, легко зможе знайти спільну мову з людьми, зможе правильно оцінити ситуацію, в якій вона опинилася, проаналізувати дії та вчинки, зможе відстояти свою думку і дати зрозуміти, чому вона так думає. Та й у школі їй буде простіше пристосуватися до навчальної програми. Така дитина запросто зможе вирішити математичну головоломку або логічну задачку, прочитати твір, переказати його і зробити висновки. Насправді, ми кожен день можемо спостерігати прояв критичного мислення у дитини. Це ті самі питання "чому", "як", "коли". Зазвичай період «чомучок» починається в 3-4 роки. Головне не пропускати такі питання повз вуха, відповідати на них, заохочувати допитливість малюка і уважно ставитися до його прагнення пізнати все нове.

Розвивати критичне мислення потрібно починати з ранніх років. Уже в дитячому садку або в молодшій школі потрібно «навести порядок» в знаннях дитини. Зараз дітям доводиться швидко засвоювати величезну кількість знань, і всі ці відомості про навколишній світ «плутаються в голові». Якщо запитати у малюка, у якого ще не сформований навик критично мислити, він просто буде перебирати всі можливі відповіді. Якщо ж розвивати навичку критичного ставлення до своїх знань, то дитина зможе відсівати неправильні відповіді.

Часом ми звикаємо постійно казати дітям про те, що їм треба робити, і до дрібниць пояснюємо будь-які цікаві для них теми. Однак найефективніша стратегія розвитку мислення передбачає постановку відкритих запитань («Як ти

думаєш, чому він вчинив саме так?») і спостереження («Дивовижно, подивися, як розквітає це дерево»). Коли розмова відкрита, дитині доводиться більше думати. Образно кажучи, ви кидаєте дитині м'яч, а вона пасує його назад.

Це просте запитання "звідки ти це знаєш" допомагає дітям усвідомити їх власну здатність міркувати. Як тільки дитина пояснить, звідки й чому вона знає що-небудь, приймати її інформацію та продовжувати ставити запитання, що розкриватимуть її припущення. Навіть якщо дитина щось розуміє неправильно, запитання допоможуть їй дійти істини.

У міру дорослішання дітей оточуючі люди постійно будуть наводити їм аргументи і в чомусь переконувати – по телебаченню, у журналах, на дитячому майданчику й навіть удома. Тому якщо інша дитина наказує дитині робити те що хоче вона, бо «всі так роблять», потрібно допомогти дитині сформулювати, чому такий аргумент поганий.

Інформація – це просто інформація, лише люди можуть перетворити її на знання. Коли дитина піде до школи й візьметься за вирішення складніших завдань, потрібно підготувати її, що жоден веб-сайт, телевізійна передача або стаття самі по собі не можуть дати їй повну та правдиву інформацію про питання, які її цікавлять. Спонукає до формування її власну точку зору, засновану на доказах, а не тільки на емоціях.

Якщо вона не згодна з позицією або думкою іншої людини, спонукати пояснити, чому не згодна, але не ображати опонента. Демонструвати повагу до людей, дітей, чиї ідеї відрізняються від наших, тоді це допоможе дитині зрозуміти, що можна мислити критично і при цьому успішно соціально взаємодіяти з іншими людьми.

Створення ситуації успіху, віра в дитину та вираховування її індивідуального стилю діяльності найбільш продуктивно впливає на мотивацію навчальної діяльності дітей, які згодом діють за сценарієм «переможця». А саме: *«Я сьогодні кращий, ніж учора!»*. Тільки таким чином можна забезпечити умови для повноцінного розвитку особистості, формування в неї творчого критичного мислення.

О. Савченко серед усіх мотивів навчальної діяльності центральним і найсильнішим називає пізнавальний інтерес, що виникає і зміцнюється лише в ситуації пошуку нових знань, інтелектуального напруження та самостійної діяльності.

Пізнавальні інтереси мають низку переваг, а саме: вони раніше й легше усвідомлюються дитиною; це конкретний і реальний імпульс для навчання; вони доступні для виявлення та спостереження; їх можна розвивати в будь-якому дошкільному віці.

Навчання, підкріплене пізнавальними інтересами, має активний, дієвий характер. Активізуються розумові процеси дитини, у неї з'являється прагнення до пошуку, до дослідження. Пізнавальні інтереси виявляються через певні емоції або емоційні стани: здивування відкриттям, очікування нового, піднесення у процесі дитини, інтелектуальна радість. Вольові прояви пізнавального інтересу пов'язані з ініціативою дитини, самостійністю у здобутті знань, пошуком шляхів розв'язання навчальних завдань.. З одного

боку, під час навчального процесу дошкільники здобувають нові знання, які розширюють їхній кругозір, а з другого боку — у процесі активної пізнавальної діяльності розвиваються навчальні можливості дитини, завдяки яким вона може самостійно і творчо не лише використовувати запас знань, а й шукати нове, задовольняючи свої потреби в пізнанні.

Дитині має бути зрозумілою мета завдання. І тоді вона зможе з інтересом виконувати дуже багато нецікавої, але потрібної роботи. Завдання мають бути цікавіші. Найбільш цікавим є те, що максимально розвиває самостійність дитини, збуджує її думку. Подання матеріалу повинно бути захоплюючим — таким є один із принципів методики сучасного заняття. Однак інтерес не має нічого спільного з розважальністю, яка не містить пізнавальної мети. Істинний інтерес до пізнання виникає у тих випадках, коли воно пов'язане з вирішенням проблеми. А значить, кожне заняття повинно мати пізнавальний характер і, одночасно захоплювати як своїм змістом, так і способом викладу.

В. О. Сухомлинський порівнював думку дитини з ніжною трояндою, що не може квітнути без сонця. І бажання вчитися — в емоційному забарвленні думки, в почутті радісної схвильованості. Без цього емоційно-естетичного струменя не може повноцінно розвиватися думка дитини, йти від наочних образів до абстрактних узагальнень. Перші ази науки здобувають маленькі дошкільники серед природи, гортаючи сторінку за сторінкою книгу рідної землі. Подив перед красою, власна сила фантазії розковує духовні сили дитини. Інтелектуальне життя сповнюється радісними переживаннями, яскравими картинами. І думка, підкріплена образами рідної землі, стає ясною. Запамятовування відбувається якнайінтенсивніше. Для розвитку мовлення дітей, для збагачення словникового запасу ми використовуємо різні джерела, але найпродуктивнішим є спілкування з природою, яка надихає дітей на щирі почуття і захоплення висловлювання своєї думки. Тільки на природі дитина позбавлена багатьох комплексів, завжди активна в розмові, оперує потрібними словами і мовними зворотами. А такий результат досягається тоді, коли дитина не тільки чує слово при його вивченні, а відчуває, розуміє його значення, знає, коли і як це слово треба вживати.

Предметом моєї уваги завжди був мовленнєвий розвиток дітей, суть якого полягає у створенні оптимальних умов для формування мовленнєвої особистості старшого дошкільника, розвитку його мовленнєвих здібностей, що є підґрунтям для самопізнання, саморозвитку та самовираження у майбутньому, засобом формування особистості нового типу. Забезпечення у дитячому колективі сприятливих умов для невимушеного спілкування, застосування діалогічних та дискусійних форм навчання, постійне надання можливостей для самостійної творчої діяльності дітей, запровадження спеціальних вправ для мовленнєвого розвитку дає змогу досягти значного рівня сформованості комунікативних компетентностей старших дошкільників.

Сама природа приходить нам на допомогу. Діти весь час знаходяться в пошуку. Заняття приносить їм багато радості і задоволення, дає нові знання. Слів у нашій мові дуже багато, і доки діти малі, треба вивчити їх якомога більше. Тому подорож у країну слова ми починаємо обережно. Зробити процес засвоєння важких

слів більш ефективним — задача складна, яка потребує великого натхнення й сил вихователя. А саме розвиток критичного мислення — один із напрямків розв'язування цієї задачі, це основа активного мислення, життєвої позиції.

Освітня технологія розвитку критичного мислення в процесі навчання дитини — це сукупність різноманітних педагогічних прийомів, які спонукають дітей до дослідницької творчої активності, створюють умови для усвідомлення ними матеріалу, узагальнення одержаних знань.

Ця технологія допомагає готувати дітей нового покоління, які вміють розмірковувати, спілкуватися, чути та слухати інших. При запровадженні цієї технології знання засвоюються набагато краще, адже інтерактивні методики розраховані не на запам'ятовування, а на вдумливий, творчий процес пізнання світу, на постановку проблеми та пошук її вирішення.

Критичне мислення — мислення самостійне. Діти повинні мати достатньо свободи, щоб мислити і самостійно вирішувати найскладніші питання. Мислити критично можна в будь-якому віці. Навіть у старших дошкільників накопичено для цього достатньо життєвого досвіду та знань. Навіть малюки здатні думати критично і самостійно. Саме завдяки критичному мисленню традиційний процес пізнання знаходить індивідуальність і стає свідомим, безперервним та продуктивним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. — К.: Видавництво, 2012.
2. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д.; Наук. ред., передм. О.І.Пометун. — К.: Вид-во „Плеяди”, 2006. — 220 с.
3. Стіл Дж., Мередіт К., Темпл Ч. Методична система „Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів”: Посібник для проекту „Читання та письмо для розвитку критичного мислення”: У 8 ч. — К.: НМЦ „Інтелект”, 1998. — Ч. 1-2. — 76 с.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник — К.: Либідь, 1997. — 376 с. 2. Дороз В.Ф., Романова Л.Я., Ярова О.Б., Ницета В.А., Удовиченко Г.А. <http://kernpro.info/12mis/2012-rozvytok-krytychnoho-myslennya-u-ditej/>

Ващук Світлана Вікторівна,

студентка 13 М групи ННІ педагогіки;

Гужанова Тетяна Сергіївна,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри дошкільного виховання і педагогічних інновацій

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТІВ-МАГІСТРІВ

Постановка проблеми. Сучасне інформаційне суспільство, проникаючи в усі сфери життя і приводячи до активної віртуалізації соціуму, створює не тільки унікальні можливості вільного спілкування і творчості між людьми, але також «стає засобом відходу від реальності, що руйнує і без того слабкі комунікативні зв'язки людей один з одним і з суспільством» [4]. Це призводить до того, що люди все частіше стикаються зі стресами і особистісними кризами,

не встигаючи осмислювати лавиноподібний потік інформації і не володіючи часто ефективними прийомами саморегуляції і самодопомоги.

Найчастіше стресам піддаються ті люди, робота яких не відповідає колу їх інтересів. У юнацькому віці, при вступі до ВНЗ, більшість абітурієнтів звертає увагу на перспективи обраної професії, а не на власний інтерес до неї. Про те студенти-магістри, пройшовши такий нелегкий шлях бакалавру, мають усвідомлювати себе у вибраній професії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи психолого-педагогічні дослідження К.А.Абульханової-Славської, Л.І.Божович, Л.Є.Галаганової, О.І.Головахи, А.М.Кухарчук, А.В.Мудрика, Г.П.Нікова, Ф.В.Повshedної, В.А.Полякова, Н.С.Пряжникова, В.Ф.Сафіна, С.М.Чистякової та ін. в яких глибоко і всебічно представлені цінні положення, ідеї, концепції професійного самовизначення студентів, можемо зробити висновок, що сьогодні особистісно-діяльнісна природа професіоналізму розглядається як якісна характеристика суб'єкта діяльності і особистості педагога. Н.С.Пряжников виділяє п'ять рівнів професійного самовизначення, які співвідносяться з етапами професійного становлення:

- формування професійної готовності до самовизначення;
- конкретний професійний вибір;
- освоєння професії та уточнення спеціальності в процесі навчання;
- самостійне вдосконалення та перепідготовка в процесі роботи
- освоєння суміжних та нових спеціальностей.

На погляд автора, професіонал зберігає можливість реалізації на різних рівнях самовизначення водночас [1, с. 47-49].

Виділяють три рівні розвитку професійного самовизначення:

1. Високий: сформованість інтересів, відповідність особистісних якостей обраній професії, впевненість у правильності вибору;

2. Середній: відсутність стійкого інтересу та впевненості у правильності вибору

3. Низький: відсутність інтересу, волі, бажання досягати високих результатів, низька активність та оцінка себе стосовно майбутньої професії [2,с.29-30].

Характеризуючи особистість, що самовизначається у професійному плані,

В.Ф.Сафін і Г.П.Ніков підкреслюють – це «суб'єкт, що усвідомив, чого він хоче (цілі, життєві плани, ідеали), що він є (свої особистісні і фізичні властивості), що він може (свої можливості, схильності, дарування), що від нього очікує колектив, суспільство; суб'єкт, готовий функціонувати в системі суспільних відносин» [5, с. 71].

Виклад основного матеріалу дослідження. Говорячи про процес професійного самовизначення особистості важливо відзначити, що це не одномоментний процес, а стадійний.

При актуалізації процесу самовизначення на першому його етапі для першокурсників важливо адаптуватися до нових умов, в яких вони опиняються, вступивши до того чи іншого навчального закладу. Для багатьох це пов'язано

не тільки зі зміною місця проживання, придбанням нових знайомих, входженням в колектив однолітків, але і появою почуття невпевненості в правильності зробленого професійного вибору. У процесі отримання первинного професійного досвіду молоді люди отримують можливість співвіднести свої особистісні якості до вимог професії, що пред'являються до них, і не завжди вони є відповідними. На середніх курсах розуміння професії стає більш диференційованими, в процесі зіткнення з професією студенти вже мають конкретне уявлення про свою майбутню професійну діяльність, але не ідентифіковані з нею. Середина навчання являє собою певний перехідний період. На випускних курсах вирішується питання про спеціалізацію в рамках обраної професії, про конкретне місце роботи. Студенти починають замислюватися про свої професійні перспективи, конкретному місці роботи, професійне зростання.

Професійне самовизначення нерозривно пов'язане з особистісним самовизначенням і, як вказує ряд авторів: М. Р. Гінзбург, І. С. Кон, А. К. Маркова, М. С. Пряжников і ін., Є його частиною.

У зв'язку з цим, особливості структури створення і закономірності професійного відношення і особистісного самовизначення необхідно враховувати вже в процесі навчання, тобто на ранніх стадіях професіоналізації.

В сучасному світі часто потрібні також вузькі фахівці, які здатні розбиратися і в широкому колі питань. Для цього людині недостатньо одного бажання і старання, у нього повинні бути здатності пошуку і схильності до того чи іншого виду професійної діяльності і відповідна професійна спрямованість.

Якщо людина робить свій професійний вибір, ігноруючи особливості свого професійного спрямування, вона не тільки позбавляє себе можливості ефективної професійної реалізації, але прирікає себе на фізіологічні і психологічні проблеми, супровід тоді як професійний вибір підвищує не тільки самооцінку особистості, але впливає в цілому на позитивне ставлення до себе і оточуючих. [3]

Для того, щоб перевірити рівень професійного самовизначення у студентів-магістрів, нами були розроблені анонімні анкети, з наступними питаннями:

1. Чи задоволені ви процесом навчання?
2. Чи відповідає освіта уявленням про професію?
3. Ваша майбутня професія відповідає особливостям вашої особистості (здібностям, нахилам, характеру, особистих якостей і ін.)?
4. Ви впевнені у правильності вибору майбутньої професії?
5. Чи впевнені ви у правильності вибору ВНЗ?
6. На скільки ви оцінюєте успішність свого працевлаштування за фахом після отримання освіти?
7. Яким був головний мотив вступу до ВНЗ?
8. Чи хотіли б ви змінити свою професію?
9. Чи змінилось ваше ставлення до професії після проходження першої практики?
10. Чи хотіли б ви працювати за фахом?

У дослідженні брали участь студенти-магістри ЖДУ іменні Івана Франка, у кількості 20 осіб із різних факультетів.

Аналізуючи результати опитування було з'ясовано, що 80% студентів-магістрів задоволені процесом навчання, 65% при вступі до ВНЗ мали дещо інші уявлення про обрану професію. У 98% студентів, обрана ними професія відповідає їхнім вподобанням.

Проаналізувавши всі питання можемо зробити висновок про рівень професійного самовизначення студентів. У 75% студентів високий рівень розвитку професійного самовизначення, у 20% - середній, та у 5% низький.

Результати відображені в табл. 1.

Таблиця 1

Рівні розвитку професійного самовизначення студентів-магістрів

Рівень розвитку	Кількість досліджувальних	
	абсолютна	У%
Високий	15	75%
Середній	4	20%
Низький	1	5%

Висновки. Провівши дослідження можемо сказати, що майже усі студенти-магістри, окрім однієї особи, навчаються усвідомлено та цілеспрямовано. Високий рівень розвитку професійного самовизначення свідчить про те, що нашу освіту чекає неймовірний успіх у майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пряжников Н.С. Профессиональное и личностное самоопределение /Н.С. Пряжников. – М.: Издательство «Институт практической психологии»; Воронеж: «МОДЭК», 1996. – 256 с
2. Профессиональная ориентация молодежи: учебное пособие [Чистяков Н.Н., Захаров Ю.А., Новикова Т.Н., Белюк Л.В.]. - Кемерово : КГУ, 1988. – 85 с.
3. Крылова А.А., Маничев С.А. Практикум по общей экспериментальной и прикладной психологии. СПб.: Питер, 2002
4. Розанов Ф. И. Негативные аспекты социокультурной трансформации в информационном обществе //Теория и практика общественного развития. 2012. №9.
5. Сафин В.Ф., Ников Г.П. Психологический аспект самоопределения личности /В.Ф. Сафин, Г.П. Ников // Психологический журнал. 1984. № 4. С. 65-74.

Возна Тетяна Володимирівна,
інструктор з фізичної культури

(Центр розвитку дитини №17 м. Коростеня)

ВПЛИВ ДИХАЛЬНОЇ ГІМНАСТИКИ НА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ЗДОРОВ'Я ДОШКІЛЬНЯТ

Весь цивілізований світ усе більше схиляється до думки, що найбільшою цінністю для самої людини і суспільства є її життя та здоров'я.

Проблема формування, збереження, зміцнення та відновлення здоров'я дітей дошкільного віку була, є і завжди буде актуальною.

Основним завданням, що стоїть перед працівниками дошкільних навчальних закладів, є організація оптимально активної та насиченої позитивними емоціями життєдіяльності дітей дошкільного віку, яка

забезпечувала б їх щасливе зростання. Успішна реалізація цього завдання ґрунтується на необхідності з перших років життя формувати в дітей основи культури здоров'я.

Тож цілком логічно, що першою в Базовому компоненті дошкільної освіти визначено освітню лінію «Особистість дитини», складовою якої є «Здоров'я та фізичний розвиток». Багато наукових здобутків щодо збереження, формування та зміцнення здоров'я кожного малюка ми знаходимо в публікаціях вітчизняних дослідників: Е. Вільчковського, Н. Денисенко, О. Дубогай, О. Богініч, Л. Лохвицької, Л. Калуської, Т. Книш, Т. Андрущенко та ін., які ведуть пошук ефективних засобів впливу на кожну дитину.

Збереження, зміцнення, формування та відновлення здоров'я дітей здійснюється за допомогою різних як сучасних традиційних, так і давніх технологій. Використання цих технологій вимагає від педагога:

- точних знань про вплив оздоровчих технологій як на організм дитини в цілому, так і на конкретні органи зокрема;
- обліку загального стану здоров'я кожного вихованця, його психофізіологічних особливостей у процесі навчання;
- почуття міри («Не нашкодь»);
- використання лише тих технологій, що відповідають віковим особливостям дітей;
- використання оздоровчих засобів у системі фізичного виховання дітей.

Вченими Л. Волковим, С. Зінатуліним, С. Мартиновим, В. Сухаревим та іншими було доведено, що під час рухів у дітей також активізуються органи відчуттів: зір, нюх, шкіра, слух тощо. Вони ліпше сприймають форму, колір, запахи, повітря, сонце, звуки тощо. І всі ці явища докільця ще більше активізують органи і системи організму дитини. Позитивно впливають на центральну нервову систему дітей, врівноважуючи процеси збудження та гальмування, активізують дихання, м'язи (особливо серцеві) різноманітні приємні запахи, різні кольори [2, с. 14].

Саме тому в моїй роботі з дітьми набуває значимості використання дихальної гімнастики, що включає вправи на дихання та ігри зі звуконаслідуванням явищ природи, голосів тварин, птахів тощо.

В. Сухарев пише, що дихання – синонім життя. Однак не всі розуміють просту істину: якщо будеш правильно дихати, тоді станеш значно здоровішим. Частота, глибина вдихів і видихів впливає на всі функції організму, в тому числі й на свідомість. І з цього приводу говорять, що розум – володар почуттів, а дихання – володар розуму [2, с. 15].

В. Сухарев також стверджує, що існує пряма залежність між концентрацією вуглекислоти в крові та інтенсивністю роботи залоз травлення. Вуглекислота відіграє важливу роль у синтезі білка в організмі тощо.

Ось чому я постійно вчу дітей правильно дихати, особливо в процесі виконання рухів. Постійне дихання через ніс для великої кількості людей – це серйозна проблема. Спостерігаючи за диханням дітей на заняттях, під час гри, сну, я помітила, що у багатьох з них відкритий рот. Дуже важливо, звідки в легені потрапляє повітря – через ніс чи через рот. Дитина має підвищену

втомлюваність, збуджену нервову систему, схильна до застудних захворювань, у неї спостерігаються різні функціональні зміни, якщо її не привчили постійно дихати через ніс чи є порушення носового дихання через розростання поліпів.

Дихання – це енергія й основа життя, найважливіша вегетативна функція і потреба організму, якою людина керує свідомо і від якої залежить наше здоров'я. Ми можемо дихати неглибоко або глибше. Чим глибше дихання, то міцніше здоров'я і вища якість життя. На думку С. Зінатуліна, процес дихання нерозривно пов'язаний із кровообігом, з обміном речовин та енергії в організмі, а також із важливими функціями – сном, пам'яттю, емоційним тонусом, працездатністю, фізіологічними резервами організму, його адаптативною здатністю. Правильне дихання – природне, вільне, спокійне та непомітне. Воно майже не потребує зусиль, але при цьому дає організмові велику життєву силу [3, с. 87].

Ми можемо робити повільні вдихи та видихи або зробити їх частішими. Тому дуже важливо використовувати у системі оздоровчої фізкультури ці унікальні можливості регулювання дихання.

Дихання буває: грудне та діафрагмове, мобілізувальне та заспокійливе, ритмічне.

Діафрагмове дихання дитини – це спокійне дихання, що розглядається як норма. Я помітила що, дитина завдяки такому диханню заспокоюється, у неї врівноважуються процеси збудження та гальмування. Для розвитку діафрагмового дихання я застосовую різні положення: лежачи на підлозі на килимку, у положенні сидячи на стільці, стоячи на підлозі під час руху.

Я вчу дітей вдихати повітря через ніс, видихати через рот. Видих має бути природним, без зусиль.

Мобілізувальне дихання полягає у подовженні вдиху та скороченні видиху. Пауза робиться після видиху. Тому мобілізувальні дихальні вправи я частіше використовую під час ранкової гімнастики, у підготовчій або основній частині заняття, перед виконанням складних вправ.

Заспокійливі дихальні вправи застосовую після виконання інтенсивних та напружених вправ, у заключній частині заняття, перед сном.

Ритмічне дихання ми виконуємо під час ходьби – кроки ритмічні, м'язи обличчя та рук розслаблені. Вдих та видих робимо на рівні кількості кроків.

Успішно застосовую в оздоровчій роботі з дітьми йогівське «ха-дихання». Вправа стимулює виведення слизу, накопиченого в дихальних шляхах, чудово вентилує легені. Виконуємо вправу так: піднімаємо руки перед собою вгору – вдих, затримуємо дихання на 1с, розслабляємо м'язи, робимо енергійний видих, опускаючи руки та нахиляючись уперед, при цьому дитина вільно виводить повітря і промовляє: «Ха!». Повільно розпрямляємось і відпочиваємо впродовж 2-3 дихальних циклів (вдих-видих). Повторюємо вправу 3 рази [3, с.90].

Ще один вид дихальних вправ – це звукоухові вправи. У них я використовую звук, поєднаний зі співом, з метою вібраційного впливу на певні органи. Чим протяжніше промовляємо чи проспівуємо склад, тим сильніша його дія. Так, звук «а-а-а» стимулює роботу легенів, трахеї, гортані. Звук «і-і-і»

корисний при ангіні. Звук «и-и-и» викликає мікроциркуляцію крові у ділянці голови. Звук «м-м-м» корисний при психічній стомлюваності, покращує пам'ять. Звук «у-у-у» стимулює роботу легенів, серця, печінки, шлунка. Тривалість вправ від 1 до 2-3 хв. Дихаємо так, щоб не було натяку на задишку під час нового вдиху. Співаємо негучно, але так, щоб звук «вібував» то в голові, то в грудях, то в ділянці шлунка.

Отже, значне місце в моїй оздоровчій роботі посідають дихальні вправи, а також я планую та проводжу курси дихальної гімнастики для дітей. Комплекс дихально-оздоровлювальних вправ проводжу під час ранкової гімнастики, занять з фізичної культури, інших дисциплін, прогулянок, гімнастики після сну. Наприклад, для того, щоб зосередити увагу дитини, активне мислення, на початку заняття я пропоную малюкам вправи та дидактичні ігри на розвиток дихання («Чия кулька далі?», «Пір'їнка», «Завбачливі хом'ячки» тощо), звуконаслідування явищ природи, голосів тварин, птахів, транспорту, дихання однією ніздрею, що збагачує кров киснем, активізує центри кори головного мозку.

Для забезпечення оздоровчого впливу на дітей вправ дихальної гімнастики я дотримуюсь таких вимог:

- дихальну гімнастику проводжу у провітреному приміщенні, а краще на свіжому повітрі;
- дозую кількість і темп виконання вправ;
- стараюсь виконувати дихальні вправи до прийому їжі.

З метою успішного опанування дихальною гімнастикою дотримуюся таких правил:

1. Дихаємо із задоволенням, тому що позитивні емоції мають певний оздоровчий ефект.
2. Концентруємо увагу на дихальних вправах, що збільшує позитивний вплив.
3. Дихаємо повільно, це необхідно для насичення киснем організму.
4. Виконуємо кожну вправу не довше, ніж вона приносить задоволення.
5. Дихаємо носом.

Кожна дихальна вправа складається з шістьох послідовних етапів, а саме [2, с. 41]:

1. Прийняти позу і зафіксувати її.
2. Розслабитися.
3. Зосередитися на вправі, що її виконують.
4. Зробити глибокий вдих.
5. Виконувати дихальну вправу.
6. Відпочити після вправи, змінити позу.

В основу методики проведення занять я покладаю використання спеціальних дихальних вправ на фоні загальнорозвивальних фізичних вправ. Проводжу їх в ігровій формі, постійно перевтілюючись з дітьми у тварин чи у об'єкти навколишнього середовища. І тоді вправи, що потребують фізичних і психічних зусиль, діти виконують із задоволенням, старанно. Граючи, вони зміцнюють свій організм. До складу комплексу вправ вводжу елементи

надування гумових іграшок, м'ячів (у заключній частині). Цей процес починаємо з 3-4 вдихів, поступово збільшуємо їх кількість на 2-3 вдихи на кожному занятті, доводимо до повного заповнення іграшки повітрям. При цьому контролюю, щоб дитина вдихала повітря лише носом.

Ефективність занять дихальною гімнастикою значно підвищується, якщо додатково використовую дихальні тренажери:

- склянка з водою – видування повітря через трубочку (за С.Хрущовим);
- гра на дудочці, сопілці (за М.Лазарєвим);
- виготовлені власноруч тренажери (стрічки з паперовими метеликами, хмаринками, рибками, листочками тощо).

Для дошкільників комплекси дихальної гімнастики переважно побудовані на вправах, які призначені для вентиляції легенів. Так, виконуючи ці комплекси дихальної гімнастики, діти отримують мінімальне, постійне (без ускладнень) навантаження, що не сприяє розвитку та зміцненню дихальної системи. Тому у комплекси дихальної гімнастики я включаю масажі та вправи для поліпшення носового дихання; вправи на звуконаслідування та звукорухові вправи; вправи, що розвивають рухливість грудної клітки; вправи на розвиток та зміцнення дихальної мускулатури, які органічно поєднуються з комплексом загальнорозвивальних вправ.

Однією з таких вправ є відома східна вправа під назвою «Велике дерево», яка заряджає енергією увесь організм, оздоровлюючи його. Я наголошую дітям, що виконуючи її, вони зможуть стати сильними, непереможними, здоровими. Пропоную їм стати прямо, ноги поставити на ширину плечей, ступні паралельно одна одній, підборіддя злегка опустити. тіло розслабити. Звертаюся до дітей: «Уявіть, що ноги – це коріння дерева. Як коріння могутнього дерева поглинає із землі вологу та поживні речовини, так, вдихаючи, ноги мовби вбирають цілющу енергію землі, її життєву силу. Як крона дерева вбирає у себе сонячне сяйво та дощову вологу, так і ви, видихаючи верхньою частиною тулуба, вбираєте в себе цілющу енергію неба, його життєву силу. Ви з'єднуєте собою небо та землю і самі стаєте величезними, як Всесвіт, як небо і земля».

Розвиток дихання та дихальної системи у дітей дошкільного віку – це найважливіше завдання як педагогів дошкільних навчальних закладів, так і сім'ї. Співпраця з родиною – невід'ємна складова нашої оздоровчої роботи. Батьки є учасниками реалізації всіх наших задумів та починань. Тому я проводжу практичні заняття з батьками з оволодіння нескладними комплексами дихальних вправ, цікаві лекції-поради, консультації щодо розвитку дихання дитини, майстер-класи тощо. Саме тісна взаємодія з родиною забезпечує ефективність оздоровчої роботи щодо зміцнення дихальної системи дітей упродовж дня.

Практичний досвід переконує, що діти легко оволодівають дихальним оздоровчим комплексом, що є підготовчим етапом профілактично-оздоровчої роботи, який сприятливо впливає на загальний стан організму, зміцнює здоров'я, розвиває силу і спритність, допомагає боротися з недугами, посилює опірність організму застудним захворюванням, розвиває гнучкість,

пластичність, координацію рухів. Інтерес дітей стимулюють імітаційні характером вправи [2, с. 40].

Пам'ятаймо, використання сучасних технологій оздоровлення дітей у процесі різних форм фізичного виховання, доречно розпочинати з визначення структури фізкультурних занять, їх змістової суті та завдань, що вирішуються в кожній із них. Після цього необхідно проаналізувати роль кожної вибраної технології, її вплив на організм дітей, доцільність та необхідність використання в певній частині заняття, до чи після конкретних рухів [2, с. 19].

Аналізуючи свою роботу, я дійшла висновку, що використання дихальних вправ не тільки формує у дітей навички правильного дихання, а й покращує поставу, сприяє зниженню рівня захворюваності у дошкільнят і викликає позитивний емоційний настрій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богиніч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. — К., 2012. — 64 с.
2. Денисенко Н.Ф., Аксьонова О.П. Через рух – до здоров'я дітей: Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 88 с.
3. Денисенко Н.Ф., Лиходід Л.В., Лупінович С.В., Михайліченко А.Ф. Витоки здоров'я дитини: Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 160 с.
4. Здоров'я дитини в садку та родині / упоряд. Н. Шашенок, І. Хміль, О. Лисак. – К.: Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2012. – 128 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
5. Лушик І.В. Зростає здоровою, дитино! Популярна енциклопедія для батьків. – Х.: Вид. група «Основа»: «Тріада +», 2008. – 203 с.

Гайченя Альона Олександрівна,

вихователь

(ДНЗ №11 м. Коростеня)

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ДНЗ

XXI століття відзначається великим розвитком науки і техніки. Нинішні технології передують розвитку не лише сучасного світу, а й розвитку людини – становлення особистості в цілому. Варто задуматись і над тим, як же відбувається становлення особистості дитини у зв'язку із такими змінами.

В дошкільних навчальних закладах виникла потреба у використанні сучасних технологій. Сьогодні з'явилися нові засоби подання інформації, широкого поширення набули комп'ютерні технології, звичним стало і використання мультимедійних засобів, які є доцільними для використання у ДНЗ.

Мета статті – висвітлення особливостей використання презентації та навчальних мультфільмів як одних із нестандартних форм активізації розумової діяльності дошкільників, обґрунтування доцільності використання мультимедійних презентацій та відеоматеріалів у навчально-виховному процесі дошкільників.

Серед українських дослідників, що висвітлювали питання застосування мультимедійних технологій у процесі навчання дітей дошкільного віку, — С. Іванова, Н. Кириченко, О. Кореганова, Г. Лаврентьєва та ін.[1, ст.373]

Одноточний вплив на два найважливіші органи сприйняття (слух, зір) дозволяють досягти набагато більшого ефекту. Доведено, що людина запам'ятовує 20% почутого і 30% побаченого, і більше 50% того, що бачить і чує одночасно. А застосування мультимедіа дає змогу об'єднати текст, звук, графічне зображення, відео зображення та ще й улюблену дітьми анімацію (мультиплікацію). Отже, мозок дитини, налаштований на отримання знань за допомогою запропонованої інформації за допомогою медіа засобів. Таким чином, використання на заняттях мультимедійних презентацій та мультфільмів допомагає мені наблизити дітей до життя і, відповідно, досягнути високих результатів у засвоєнні матеріалу.

До мультимедійних засобів можна віднести:

- ❖ Презентації;
- ❖ Навчальні мультфільми.

Презентація дає можливість мені самостійно скомпонувати навчальний матеріал, виходячи з особливостей конкретного віку дитини та теми, а діти краще розуміють новий матеріал та легше узагальнюють отримані знання. Використання можливостей програми MS Power Point для створення презентацій відкриває великі перспективи: підвищення емоційності заняття, підвищення інтересу дошкільників до навчання, виховання потреби здобувати нові знання;

- створення на занятті доброзичливої атмосфери активної творчої праці;
- зміни форм діяльності, урахування психолого-педагогічних особливостей дошкільників;
- стимулювання пізнавальної діяльності дітей;
- урізноманітнення наочних методів навчання. [5]

Дітей приваблює новизна проведення занять з використанням мультимедійних презентацій. Під час таких занять створюється обстановка зацікавлення, діти залюбки переглядають заданий матеріал з теми, прагнуть пізнати щось нове. Під час виконання практичних завдань розвивається пам'ять, увага, посидючість, фантазія. Використання презентацій дозволяє :

- проводити заняття на високому естетичному і емоційному рівні (анімація, музика);
- забезпечити наочність;
- залучити велику кількість дидактичного матеріалу;
- підвищити обсяг запам'ятовуваної інформації в 1,5–2 рази.

Але педагогам слід пам'ятати, що ефективно засвоєння інформації залежить від їхнього рівня підготовки та врахування індивідуальних особливостей вікової групи. Презентації слід робити доступними для дітей та дотримуватись таких вимог:

1) *Розташування інформації на слайді* - найбільш важлива інформація повинна розташовуватися в центрі екрану. На слайді має бути присутня тільки та інформація, яку хоче донести до дітей педагог. Неприпустимо наявність відволікаючих малюнків, анімації в оформленні слайду, яка в даний момент не доречна. Все це буде тільки відволікати дітей від основного змісту.

2) *Чіткість, якість* виконання самих фотографій і малюнків, не

припустимі не є чіткими, розмиті малюнки і фотографії. Грамотно підібране зображення підсилює увагу, позитивно впливає на розуміння змісту заняття і на емоційний фон. Розумне дозування кількості фотографій і малюнків в презентації на одному слайді. При ознайомленні дітей з новим матеріалом, для найкращого сприйняття, на кожному слайді має бути по одній ілюстрації. Це відноситься до всіх вікових групах. А при узагальненні або закріпленні пройденого матеріалу на середніх, старших і підготовчих групах можна використовувати до 5-6 малюнків на слайді (наприклад, в грі «Знайди зайвий предмет»).

3) *Анімація* - одна з найпривабливіших особливостей презентації, звичайно ж, інтерактивність, що забезпечується різними анімаційними ефектами. Наприклад, анімаційні персонажі доречно використовувати при проведенні фізкультхвилинок, рухових вправ, вправ на наслідування (слайд з стрибаючим зайчиком). Педагог показує дії - діти повторюють.

4) *Час перегляду* – не має перевищувати 15 хв.

Кількість слайдів – молодша група – 5-6; середня група – 8-9; старша група – 12-15. [4]

Пам'ятайте, що демонстрація презентації займає всю увагу дітей, тому інформація, яка дається педагогом по ходу демонстрації, повинна відповідати змісту презентації. Бо інше все одно не буде сприйматися. Так як перегляд презентації повинен проходити дозовано, увагу дітей повинно перемикатися з екрана на бесіду педагога, це також може бути відгадування загадок, вправи на розвиток рухів і т. д.

При перегляді презентації дітей слід врахувати розташування, яке повинно мати відстань не ближче 2-3м і не далі 5-5,5м від екрану. Стільці встановлюють в 4 - 5 рядів (*з розрахунку на одну групу, бажано використовувати не більше 4-х рядів, т. к. дітям з п'ятих рядів буде не зовсім комфортно дивитися на екран*). Відстань між рядами стільців повинно бути 0,5-0,6м. дітей розсаджують з урахуванням їх зростання. на перші ряди потрібно садити дітей з не дуже хорошим зором і, звичайно, потрібно враховувати, щоб хлопці буквально дивилися на екран, а не з боку. [4]

Ще одним ефективним мультимедійним засобом в ДНЗ є навчальні мультфільми. Діти всіх вікових груп люблять дивитися мультики. Але чи всі вони є корисними та навчальними? Звісно ж ні. Слід зазначати, що в наш час є велика кількість різних мультфільмів, але не всіх їх можна використовувати в дитячих садках. Деякі з них негативно впливають на психіку дитини, формують неправильне ставлення до життя та становлення особистості, що в майбутньому негативно відбивається на самій дитині.

Але є і ті мультфільми, які здатні розвинути дитячу особистість, її психічні процеси та мовлення дошкільників.

Згідно з думкою дитячих психологів, «правильні» мультфільми здатні:

➤ *Розвивати мову.* Слухаючи грамотну і красиву мову героїв мультфільмів, діти поповнюють свій лексичний запас і можуть у хорошому сенсі здивувати батьків деякими висловлюваннями і афоризмами.

➤ *Розвивати мислення і пам'ять.* Дитина вчиться аналізувати зміст мультіка, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

➤ *Навчати.* Мультфільми розповідають про навколишній світ, з їх допомогою дитина може навчитися рахувати, читати, говорити іноземною мовою, вивчати геометричні фігури, кольори і отримувати різні енциклопедичні знання.

➤ *Розвивати творчі здібності, уяву.* Мультфільм живить фантазію дитини, залишає яскраві враження і може стати джерелом для дитячого мистецького та словесної творчості.

➤ *Виховувати.* Персонажі мультфільмів показують дітям різні можливості взаємодії з світом, зразки поведінки (хорошого і поганого), формують у них здатність до емпатії (співпереживання), уявлення про добро і зло, вчать справлятися з труднощами і страхами.

Як показує практика, в ефективних розвиваючих мультфільмах дуже проста графіка, не більше 2-3 персонажів. Фон зазвичай нейтральний, відволікаючих деталей немає, інформація подається чітко й швидко, тому що саме в такому темпі мозок дитини засвоює її найкраще.

Та існують певні критерії до підбору якісних мультфільмів, серед яких:

- * емоційна та мовленнєва насиченість, сюжету мультфільму;
- * відповідність структури текстів мультфільму можливостям дитячого сприймання й розуміння, співвіднесеність їх із дитячим досвідом і пережитими подіями;
- * динамізм фільму, гострота й експресивний розвиток сюжету, захопливі для дитини події; яскравість, оригінальність, та індивідуальність зображення героїв — вони запам'ятовуються;
- * зв'язок фільму з реальною життєвою ситуацією дитини, її відносинами з довкіллям;
- * пробудження бажання наслідувати позитивного героя, зокрема його благородство й успішність. [2]

Серед всього різноманіття світу мультфільмів можна виділити ті, які діти дивляться залюбки і навчаються водночас. Це:

- 1) «Поради Тітоньки Сови»;
- 2) «Фіксики»;
- 3) «Мудрі казки»;
- 4) «Загадки та завдання з котиком М'явчиком»;
- 5) «Уроки обережності»;
- 6) «Корисні підказки»;
- 7) «Пригоди Левчика та його друзів»;
- 8) «Софія Прекрасна»;
- 9) «Дора-дослідниця»;
- 10) «Фокс і троє поспішають на допомогу» та інші.

Варто зазначити з практики, що дітям цікаво дивитись не лише сучасні мультфільми, а й мультфільми та казки менш сучасні, тобто ті, які дивились їхні батьки.

Отже, для досягнення повноти і якості використання наукових і практичних знань щодо впровадження мультимедійних засобів в освітню діяльність дошкільних установ потрібно ґрунтовно проаналізувати реальний стан інформатизації дошкільної освіти. Важливо вивчити всі аспекти сучасних технологій перед тим, як впроваджувати їх в освітній процес. Тому педагогу постійно потрібно «зростати», шукати нові методи та форми роботи з дітьми, збагачувати свій творчий потенціал.

ЛІТЕРАТУРА

1. В. А. Волкова, А. А. Худякова «Мультимедійні технології як один із засобів візуалізації інформації в навчально-виховному процесі ДНЗ». – 2016. – С. 373
2. «Використання мультфільмів як засоби розвитку зв'язного мовлення» [Електронний ресурс] . – Режим доступу <https://www.enerhodar-dnz14.zp.sch.in.ua>
3. Єресько О.В. Освіта в Україні: курс на ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій //Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2012. - №1 – С. 4-6
4. «Методичні рекомендації щодо підготовки ММ-презентацій з використанням Microsoft PowerPoint» [Електронний ресурс] . – Режим доступу http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/ndl.io/template/rekomendacii_prezentacii-2018.pdf
5. «Основні вимоги до змісту, оформлення та застосування мультимедійних презентацій». – 2018 [Електронний ресурс] . – Режим доступу <http://hmapo-pedagogics.kh.sch.in.ua/news/id/12>

Гущина Аліна,
магістрант,

Плотницька Оксана Віталіївна,
кандидат педагогічних наук,

*доцент кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)*

МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Сучасна шкільна освіта спрямована на змістовно-цільові аспекти гуманізації і естетичного розвитку особистості, це призводить до якісних перетворень у стратегії і тактиці навчання з урахуванням перш за все особистісно-орієнтованого чинника. В першу чергу увага зосереджена на створенні сприятливої обстановки для кожної дитини, її вихованні як вільної, цілісної особистості, здатної до самостійного вибору цінностей, самовизначення в світі культури. В умовах, що склалися, актуальним стає формування у школяра естетичної культури, що забезпечує ціннісне відношення до навколишнього світу, емоційно-образне бачення реальності, розвиток здатності сприймати красу у всьому її різноманітті і створювати прекрасне в навколишній дійсності.

Тільки естетична культура найкраще сприяє формуванню соціальної позиції, заснованої на гуманістичних цінностях, гармонізує емоційно-комунікативну сферу учня, оптимізує його поведінку. Сформованість естетичної культури підсилює особистісне відношення до вибору професії, приводить у відповідність суспільним ідеалам власні потреби, уявлення про цінності, активізує внутрішні ресурси, забезпечуючи таким чином

самореалізацію особи. Все це ставить перед вчителем школи важливе завдання естетичного виховання учня. Причому, в цьому процесі мають бути задіяні абсолютно всі предмети, адже кожна дисципліна має свої можливості щодо реалізації естетичного виховання [8, с. 36].

Оскільки метою освіти є формування гармонійно розвиненої особистості, то ті цілі, які ставить перед собою освіта, збігаються з функціями мистецтва як найважливішого засобу прилучення людини до загальнолюдських, духовних цінностей через власний досвід і особисте емоційне переживання. Саме мистецтво виражає і формує ставлення людини до всіх явищ буття і, власне, до самої себе. Будучи істотним компонентом культури, мистецтво є єдиним видом діяльності, що створює цілісну картину світу в суцільності думки і почуття [6, с.6].

Проте ряд предметів дає вчителю досить широкі можливості щодо виховання естетичних сприйнятів та почуттів учнів, зокрема література, музика, образотворче мистецтво, художня культура. Великий естетичний потенціал несе в собі викладання музичного мистецтва в середній школі. У цьому аспекті важливим постає питання про конкретні шляхи та засоби реалізації естетичного виховання на уроках музичного мистецтва. Це зумовлює актуальність даної роботи.

Вивчення процесу становлення та розвитку музично-естетичного виховання в Україні предметом наукових праць Д. Ахшарумова, С.Людкевича, В.Матюка, С.Миропольського, П.Сокальського. Саме вони, усвідомлюючи важливість музичного мистецтва у вихованні підростаючого покоління, зробили вагомий внесок у розвиток теорії музичного виховання, яка ґрунтувалася на результатах глибокого вивчення історико - культурних надбань нашого народу, що забезпечувало виховання дітей та молоді на національному ґрунті [4, с. 32].

Педагогічна наука визначає естетичне виховання як розвиток здатності сприймати, відчувати, розуміти прекрасне в житті і в мистецтві, як виховання прагнення самому брати участь у перетворенні навколишнього світу за законами краси, як долучення до художньої діяльності і розвиток творчих здібностей. Потреба в красі й доброті у дитини відрізняється з його перших днів. Важливо, щоб з дитинства сприйняття краси збереглося на все життя, а для цього дитину треба вчити бачити прекрасне навколо себе - в природі, в діяльності людини, у відносинах між людьми, їх вчинках, поглядах, судженнях. У самій матеріальності світу, у взаємодії його явищ укладена природна основа прекрасного. Гармонія і симетрія спостерігається і в листку дерева, і в будові тіла, і в різноманітті колірних поєднань рослин, в зміні дня і ночі. Поступово пізнаючи цю красу навколишнього буття, дитина збагачує свій внутрішній світ, відгукується на життєві явища, відносини, предмети.

Сучасна наука розглядає естетичне виховання як формування художньо-естетичних цінностей особистості як цілеспрямований постійний вплив на особистість людини з метою естетичного розвитку, формування естетичних сприйнятів, суджень, смаків, почуттів, естетичної свідомості, істинного розуміння прекрасного в дійсності і в мистецтві, розвиток естетичних потреб та інтересів, здібностей до творчої участі в перетворенні життя за

законами краси. Оскільки естетичний розвиток – це тривалий процес становлення і вдосконалення естетичної свідомості, відносин і естетичної діяльності особистості, то нагальною потребою є розвиток дітей з самого раннього віку [2, с.11].

На уроках з музичного мистецтва вчитель як ніде може вплинути на внутрішній світ учнів, на формування художньо-естетичних цінностей особистості, спонукати інтерес до шедеврових надбань національної і світової художньої культури, так як мистецтво якнайкраще відображає громадську ситуацію своєї епохи. Вчитель повинен використовувати мистецтво для збагачення учнів досвідом минулого, порівнюючи цей досвід з власним досвідом учнів. Ключовим моментом у цьому є переживання учнями творів мистецтва.

Важливу роль відіграє підбір технічних засобів і прийомів, які використовує вчитель, але цей процес має бути підпорядкованим головній меті. І тут на перше місце виходить процес сприйняття учнями твору музичного мистецтва.

Музично-естетичне виховання в сучасних умовах здійснюється на трьох рівнях: елементарному, який забезпечується загальноосвітніми навчальними закладами та позашкільними установами; середньому – забезпечується спеціальними типами навчальних закладів; вищому рівні музичного виховання, що забезпечується вищими музичними закладами. Взаємодія цих закладів з інституціями створення, збереження та накопичення музично-естетичного досвіду забезпечує ефективне функціонування системи музично-естетичного виховання дітей та молоді сьогодення.

Отже, на заняттях з музичного мистецтва зміст поняття «музично-естетичне виховання» слід розглядати у таких аспектах:

музично-естетичне виховання – складова частина духовного розвитку людини, її художньо-емоційної сфери, естетичного ставлення до навколишньої дійсності у процесі формування особистості;

музично-естетичне виховання – засіб розвитку музичних здібностей людини, що забезпечують свідоме сприймання творів музичного мистецтва, здатність критичного ставлення до музичних явищ, поширення впливу музики на процеси спілкування людей, покращання їхнього побуту, збереження та примноження національних музичних традицій;

музично-естетичне виховання – спеціально організований цілеспрямований процес формування професійних музичних якостей і музично-естетичної свідомості майбутнього музиканта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асаф'єв Б.В. Музыкальная форма как процессе. – Л.: Музыка, 1971.– 272 с.
2. Естетичне виховання: Довідник / В.С.Горський та ін. – К.: Політвидав України, 1989. –211 с.
3. Кабалецький, Д.Б. Як розповісти дітям про музику? – М.: Просвещение. 1989. – 196 с.
4. Михайличенко О.В Педагогічні аспекти розвитку української музичної культури другої половини ХІХ – початку ХХ ст.: Монографія. – Суми: „Мрія-1”, 2005. – 292 с.
5. Печерська Е. Удосконалити музично-творчий розвиток дітей //Початкова школа. – 2000. –№ 6. С. 15-18

6. Плотницька О.В. Інтеграція різних видів мистецтва у процес викладання дисциплін художньо-естетичного циклу: Навчально-методичний посібник / О. В. Плотницька. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. – 156 с.
7. Рева В. Індивідуальні стратегії формування естетичного сприймання музики школярами // Мистецтво та освіта. – 2006. - № 1. – С. 12-15.
8. Рудницька О.П. Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти: Навч. посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 247 с.
9. Чудак В. Музично-естетичне виховання молодших школярів // Початкове навчання та виховання. – 2007. – № 16-18. – С. 15-20
10. Шевченко Г. Эстетическое воспитание в школе / Учебн. метод. пособие: – К.: Радянська школа, 1985. – 144 с.

Дмитренко Тетяна Сергіївна,
вихователь вищої категорії
(ЗДО №42 м. Житомира)

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМ

Сьогодні у світі та в Україні відбуваються великі зміни, пов'язані з розвитком та компетентністю людини. Тому вони не можуть не позначитися на всіх ланках освіти, як важливому чиннику формування підростаючого покоління. Особливу увагу звертають на дошкільну освіту, яка є первинною складовою системи безперервної освіти в Україні. Це свідчить про те, що українське суспільство об'єктивно готове до сприйняття принципово нового розуміння статусу і ролі дошкільної освіти.

Період дошкільного дитинства – це період, який забезпечує загальний розвиток дитини, який зумовлюється змінами психічних процесів, їх якісними і структурними перетвореннями. Характерною особливістю психічного розвитку людини є здатність до накопичення змін, «надбудови» нових змін над старими. Розвиток, досягнутий дитиною в дошкільному віці, слугуватиме підґрунтям для набуття нею в наступному віковому етапі спеціальних знань, умінь і навичок, формування стійких особистісних якостей.

В дошкільному віці дитина має навчитися володіти різними способами здобуття потрібної інформації, вміннями аналізувати, систематизувати і робити висновки, що знадобляться йому у подальшому житті. Основна суть дошкільної освіти - не дати дитині багаж знань, а навчити їх здобувати. Саме тому, нова парадигма освіти потребує нового педагога – креативного, активного, ініціативного. Сучасний вихователь має володіти творчим мисленням, креативними навичками, вмінням експериментувати, щоб працювати в нових умовах, які вимагають винахідництва і раціоналізаторства. Особливістю творчого педагога є те, що він реалізує свій особистий творчий потенціал в освітній діяльності та в активній взаємодії між педагогом і дитиною.

Актуальність теми полягає в тому, що розвиток пізнавальної активності дітей є одним із завдань сучасної освітньої діяльності дошкільників, так як є необхідною умовою формування їх розумових якостей.

Розвиток пізнавальної активності здійснюється в процесі пізнавальної діяльності дошкільників, де розвиваються такі психічні процеси як відчуття, сприймання, пам'ять, увага, уява, мовлення.

Одним із сучасних напрямків розвитку пізнавальної активності є інтерактивні технології, які являють собою сукупність методів і прийомів, направлених на всебічний розвиток особистості. Поєднання інтерактивних технологій з інформаційно-комунікаційними технологіями, пошуково-дослідницькою діяльністю в докільці, художнім словом – дає можливість інтегрувати освітній процес дошкільників.

Інтеграція в освітньому процесі – це формування у свідомості дітей цілісного уявлення про предмет (об'єкт, явище), об'єктивну картину світу; діти починають активніше використовувати знання на практиці, підвищується якісний рівень їх пізнавальних потреб. Кожна дитина має змогу бути активним учасником пізнавальної діяльності з високим темпом і постійною зміною видів діяльності. Така діяльність вмикає активні дійові сили та активізує їх внутрішній потенціал.

На розвиток пізнавальної активності дітей шляхом нагромадження позитивного пізнавального досвіду вказував Д. Ельконін та мають певні рівні розвитку Л.Виготський, П.Гальперін, Д.Годовікова, Л.Прокалієнко, М.Матюшкін, О.Кононко стверджували, що пізнавальна активність дітей має певні рівні розвитку, які потрібно пройти з дітьми, щоб досягнути очікуваного результату. Взаємозв'язок розвитку розумових здібностей дітей з природою через збагачення чуттєвого досвіду розкривали у своїх працях Я.Коменський, В.Сухомлинський ті інші. Сучасні науковці О.Пометун, Л.Пироженко та О.Кононко додають інтерактивне навчання, як різновид активного, де дитина буде відкривати, здобувати й конструювати знання, уміння та власну компетентність у різних сферах життя. Б.Блум стверджував, що досягнення дитиною певної мети, залежить від поетапних розумових процесів, які вона має використати. Питання інтеграції освітнього процесу розглядають О.Білан, А.Богущ, Н.Гавриш, К.Крутій, Г.Біленька.

Основним нормативним документом, що визначає вимоги до змісту та обсягу дошкільної освіти в Україні, її пріоритети, є Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція), спрямований на оновлення принципів, цілей, змісту, технологій виховання, розвитку і навчання всіх дітей без винятку. Та враховуючи особливості дітей із затримкою психічного розвитку, групою науковців під керівництвом Т.В. Сак була розроблена Програма розвитку дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку від 3 до 7 років «Віконечко», яка стала першим кроком розроблення нормативного та програмно-методичного забезпечення спеціальної дошкільної освіти для дітей цієї категорії. Програма була розроблена з урахуванням характерних особливостей дітей із ЗПР.

Характерними особливостями дітей із затримкою психічного розвитку є зниження інтелекту, недостатність пізнавальних процесів, незрілість емоційно-вольової сфери, яка проявляється або імпульсивністю, психомоторною розгальмованістю поведінки, нездатністю до вольового зусилля і систематичної

діяльності або переважає знижене тло настрою, схильність до боязливості, страхів, несміливості, що перешкоджає формуванню активності, ініціативи, самостійності. Гальмування розвитку особистості дитини із ЗПР може відбуватися через несприятливі умови виховання, спадкову схильність, довготривалі хронічні захворювання у ранньому дитинстві, порушення функціонування мозку, що виникає ще під час внутрішньоутробного розвитку, ускладнені пологи.[2, 7]

Метою навчання і виховання дітей із затримкою психічного розвитку дошкільного віку є корекційний розвиток пізнавальної, емоційно-вольової сфер, позитивних якостей особистості, що дало б змогу більшості з них після виховання і навчання в дошкільному закладі навчатися за програмою початкової школи, а іншим продовжити навчання за програмою початкової школи для дітей із затримкою психічного розвитку.[2, 6]

Одним із перших завдань розвитку дітей із затримкою психічного розвитку є формування уявлення про природу, рукотворний світ, людей, що оточують, саму себе. На використання природи, як важливого фактору виховання дошкільників вказували ще класики західноєвропейської прогресивної педагогіки, які вважали природу важливим фактором виховання дошкільників.

Я.А. Коменський вважав, що людина – це частина природи і повинна розвиватися за законами природи. Правильне виховання, за досвідом науковця Я.А. Коменського, має будуватися відповідно до природи дитини, її можливостей. В усьому потрібно наслідувати природу, послідовно розвиваючи сили дитини. Я.А. Коменський рекомендував використовувати різні аналізатори, щоб слух поєднувався з зором і слово з діяльністю руки. [4, 207]

Аналізуючи погляди науковців, дитина має перебувати у постійному зв'язку з довкіллям, вчитися його спостерігати, сприймати, усвідомлювати, осмислювати, завдяки пізнавальним інтересам, які є результатом дії психічних процесів. Дитина набуває власний досвід який в майбутньому може перенести у всі види діяльності та використати у подальшому житті.

Проблема пізнавальної активності дошкільників є актуальною у дошкільному вихованні, оскільки активність - це необхідна умова формування розумових якостей дітей, їх самостійності і ініціативності. Формування у дошкільників активного ставлення до навколишньої дійсності є одним з напрямків виховання, так як власна активність дитини є однією з умов повноцінного розвитку дитини.

У дітей дошкільного віку рівень пізнавальної активності різний, оскільки є характерною особливістю кожної дитини. Але саме в дошкільному віці закладається той фундамент, який займає визначне місце у структурі цілісної особистості. Цей фундамент і є основою для формування психічних властивостей та здібностей для переходу на наступний віковий етап.

Проблема формування і розвитку пізнавальної діяльності та пізнавальної активності є предметом дослідження значної кількості науковців. Основою розвитку пізнавальної активності служить цілісний акт пізнавальної діяльності. Відповідно до теорії Д. Ельконіна, розвиток пізнавальної активності здійснюється шляхом нагромадження позитивного пізнавального досвіду.

Чи є поняття активність і діяльність тотожними, чи мають вони якісні відмінності? Принципова відмінність полягає в тому, що діяльність виходить із потреби в предметі, а активність - потреби в діяльності. Активність не тільки якісно притаманна самій діяльності, а й надає їй певного «забарвлення». Активність визначає діяльність і є рушійною силою, джерелом пробудження в людині її потенціалів. Діяльність, ми плануємо, продумуємо, за допомогою яких засобів ми можемо чогось досягти, а активність не тільки передують діяльності, а й супроводжує її протягом всього процесу. Не можна уявити оптимальну діяльність, позбавлену активності.

З наукової точки зору, основною властивістю активності є її належність людині (суб'єкту), поза яким вона не може існувати. Психологічною характеристикою активності є мотиви особистості, її спрямованість, здібності, ціннісні орієнтації. [6, 268]

Пізнавальна активність тісно пов'язана з пізнавальним інтересом. Пізнавальний інтерес може бути ситуативним, що виникає у процесі виконання певної дії і згасає з її завершенням, та стійким, що є відносно постійною рисою особистості.

Умовно можна визначити стадії розвитку пізнавального інтересу:

- цікавість;
- допитливість;
- власнепізнавальнийінтерес;
- теоретичнийінтерес.

Першим поштовхом до істинного пізнання є стадія цікавості. Дитина звертає увагу на зовнішню особливість, а одержавши відповідь, залишає спробу пізнавати його далі. Допитливість характеризується прагненням дитини не тільки ззовні сприймати об'єкт, а й зрозуміти його внутрішній стан, структуру тощо. Пізнавальний інтерес, який виникає надалі, характеризується пізнавальною активністю, вибірковістю, здатністю охоплювати причинно-наслідкові зв'язки, закономірності, відносини того, що пізнається. Теоретичний інтерес пов'язаний з прагненням до пізнання складних теоретичних питань чи проблем конкретної науки.

Одним із сучасних напрямків розвитку пізнавальної активності дошкільників є інтерактивні технології, які являють собою сукупність методів і прийомів, направлених на всебічний розвиток особистості.

Термін «інтерактивний» увів у 1975 році німецький дослідник Г. Фріц. За дослідженнями Г. Фріца мета інтерактивного процесу – зміна й покращення моделей поведінки його учасників. Аналізуючи власні реакції та реакції партнера, учасник змінює свою модель поведінки й свідомо засвоює її, що дозволяє говорити про інтерактивні методи як процес інтерактивного навчання та виховання.

Б. Блум у своїй праці «Таксономія освітніх цілей: сфери пізнання» визначив основні цілі навчання: когнітивні (запам'ятовування, розуміння, застосування, аналіз, синтез та оцінка); афективні (виражаються через сприймання, інтереси, нахили, здібності); психомоторні (навички письма, мовлення, фізичні, трудові навички).

Когнітивні цілі залежать від поетапних дій розумових процесів дитини. Дитина має усвідомити процес засвоєння знань під назвою «Я вчуся!» На першому етапі, дитина запам'ятовує новий матеріал і може його повторити. На етапі розуміння - може пояснити засвоєний матеріал своїми словами і відтворити іншим способом. На етапі застосування, дитина може використати новий матеріал в тих варіантах, які вона побачила або в нових ситуаціях. При аналізі – виділяє частини цілого і встановлює зв'язки між частинами; називає помилки в послідовності. При синтезі дитина має можливість комбінувати частинами, створювати щось нове з частин. По завершенні відбувається оцінювання дитиною своєї роботи, дій та думок.

Забезпечити досягнення когнітивних цілей допоможуть інтерактивні методи, які активізують розумову діяльність дітей у освітньому процесі. Освітній процес відбувається за умови постійної активності, позитивної взаємодії всіх учасників. Використовуючи інтерактивні методи навчання, педагог створює умови, щоб дитина мала змогу обговорювати проблеми з іншими, ставити запитання, активно діяти, досліджувати.

Інтерактивне навчання як цілеспрямований, системний і послідовний процес підпорядковане певній системі принципів, дотримання яких забезпечує його ефективність:

1. Принцип активності – долучення усіх учасників до активного спілкування, обговорення і вирішення задач.

2. Принцип зворотнього зв'язку – заохочення до обговорення висловлених аргументів чи заперечень.

3. Принцип експерименту – спонукання до пошуку нових шляхів вирішення поставлених задач.

4. Принцип довіри – розвінчення стереотипу суворого педагога та пасивного дошкільника, який сприймає готову інформацію.

5. Принцип рівності поглядів - не нав'язування власної позиції, а лише висловлювання думки нарівні з іншими учасниками навчального процесу.

За послідовністю використання інтерактивні методи діляться на: вступні, які налаштовують на робочий процес, створюють доброзичливу атмосферу на занятті, ознайомлюють з темою та завданнями; основні - вирішують основні завдання; завершальні (рефлексійні) - допомагають зробити підсумок заняття; допоміжні - використовуються в разі крайньої потреби (втоми, збудження).

Враховуючи вікові особливості дошкільників, О. Пошетун та Л. Пироженко виділяють такі інтерактивні форми навчання: кооперативне (передбачає роботу в парах, трійках або великих робочих групах); колективно-групове (ситуативне моделювання – рольові ігри, інсценівки, драматичні замальовки); опрацювання дискусійних питань. [5, 17]

Перед нами, педагогами, однією з найактуальніших проблем стала проблема розвитку пізнавальної активності дошкільнят, оскільки активність є неодмінною передумовою формування розумових якостей особистості. Джерелом пізнавальної активності є пізнавальна потреба.

Кожна дитина пізнає світ по - своєму: хтось через слухання звуків лісу, хтось через поетичне слово; одним дітям потрібно намалювати, іншим – поспостерігати як розвивається насіння квасолі. Ми - різні і це добре. Але навколо нас природа - така ж різна як ми, тому, що ми є її частиною, її дітьми. Ми бачимо і любимо природу кожен по-своєму: для кожного вона є різною, але берегти і цінувати ми її маємо разом.

Кожного дня в дитячому садочку ми стикаємося з водою: бачимо її, чуємо, відчуваємо, спостерігаємо за рясним дощиком за вікном, говоримо про неї, сумуємо, коли немає в крані води. На перший погляд нежива вода, а скільки життєвих радостей вона дарує та і сама є символом життя. І коли прийшов час назвати групу, сумніву не було, що нашу групу ми назвемо «Капітошка». Так і розпочалася наша мандрівка стежинами природи.

Маленька краплинка Капітошка запрошує діток у цікаву країну, де живуть його друзі. Адже саме так називається група, яку відвідують діти з особливими потребами. Тут у них другий дім, тут вони відкривають для себе новий світ, тут вони починають все робити своїми руками самостійно і дивитися на світ своїми очима. Капітошка веде діток по своїй країні і розказує як людина використовує воду в побуті, на виробництві, у сільському господарстві тощо. Захоплюють спостереження за льодом в теплий сонячний день; перетворення пари на краплі води, властивості води при взаємодії з іншими речовинами і предметами. У дитячій лабораторії діти із задоволенням проводять досліди, спостерігають за реакцією речовин, роблять висновки. Все просто і доступно, але вони це роблять самі, радіючи і дивуючись своїй самостійності. Інтерактивний прийом «Де живе водичка?» дав змогу дітям кожному відповісти і закріпити знання про місцезнаходження води на планеті. Ігри з водою необхідні не тільки діткам раннього віку: старші дошкільники із задоволенням «почистять» річку від сміття, виберуть камінчики з струмочка, допоможуть морським мешканцям. Такі прийоми з дітьми мають і екологічне спрямування і виховну мету запобігання глобальної екологічної катастрофи, яка поступово охоплює нашу планету. Слухання шуму води, як релаксація, заспокоює дітей, дає можливість помріяти біля лісового струмочка, побувати на березі океану, послухати спів крапельок води з-під крану. При цьому ми з дітками не забуваємо нагадувати один одному про бережливе використання води у побуті, промовляючи «Закривай міцніше кран, щоб не витік океан». З дитинства діти починають розуміти необхідність збереження питної води, як джерела життя для людей і всього живого на планеті. Діти дізналися про значення криниці в житті української сім'ї: вона вважалася символом достатку в житті українського народу. Криницю гарно прикрашали та закривали, щоб у воду нічого не впало і не перекрило джерело. Важливо донести до дітей ціннісне значення чистої води для людей: про те, що вода може лікувати, зцілювати, підніматися настрій, робити наше життя кращим. В процесі роботи формуємо уявлення дітей про те, що вода, змиваючи бруд і мікроби є не тільки запорукою здоров'я, а ще й гарного емоційного стану, що є важливим теж для здоров'я людей. Звертаємо увагу на те, як приємно дивитися на чистеньких та охайних діток у групі, з якими всі хочуть гратися. Чому так відбувається?

Розповіді про залежність структури води від нашого настрою дивують дітей, дають можливість їм поміркувати над своє поведінкою та вчинками. Під час кожного заняття використовуємо твори письменників та різні жанри з народної творчості, які підсилюють важливість об'єктів живої і неживої природи в житті людей. Промовляння невеличких віршиків, приказок, прикмет, загадок особливо важливі дітям з особливими потребами: мовлення дітей супроводжується рухами рук, що дуже важливо для корекційної роботи з такими дітьми. Дітям подобається імітувати рухи і повторювати вірш «Водичка» Г.Демченко. Не забуваємо і про те, що вода може бути небезпечною. Розглядаємо сюжетні картини, пов'язані з темою «Вода. Небезпечні ігри на воді» і аналізуємо поведінку героїв та виробляємо правила поведінки на воді. Звертаємо увагу на заборону купання в брудній воді, в місцях де вода витікає з підприємств та розглядаємо наслідки таких дій для людини.

Працюючи над темами «Дерева» «Ліс» в нагоді стали неприємні враження від постійного недопустимого знищення дерев. Наші дітки мають про це знати, любити і берегти природу. Любов до природи, бажання їй допомогти звучали у нашому попередньому проекті «Скарги Матінки - Природи». Окремі твори з цього проекту стали мотивацією для занять з цих тем. Інсценізація вірша «Лісова зустріч» була продемонстрована дітям у вигляді електронного відеозапису, який зацікавив дітей до виконання інших завдань. Інтерактивний метод «Заняття в паузах» дав можливість дітям легко сприймати новий матеріал та закріплювати кожен логічно завершену частину заняття дидактичною грою. Важливо, що під час гри діти були розкуті, їм було цікаво, завдання виконувалися легко. Під час гри «Кому потрібне дерево» діти разом з вихователем перевтілювалися в лісових мешканців і розповідали для чого їм потрібне дерево. Мовби ненароком дорослий дає дітям зразок відповіді, чим спонукає дітей будувати правильні речення. Оглянувши виготовлені з дерева предмети, діти роблять висновок, що їх потрібно берегти, щоб не вирубувати ліс. Знайденими під деревом жолудями, діти роблять масаж, зігрівають їх своїми долоньками і вирішують посадити, щоб виростити саджанці.

Самостійна праця викликає захоплення та інтерес «А що буде далі?» А далі діти кожного дня заглядали до стаканчиків, щоб побачити першу стрілочку листочка. І невдовзі він з'явився, а потім ще і ще. Спостереження перетворилися на окремий момент в житті групи. Ми почали фотографувати зміни у рості дубочків та створили разом з батьками спільний проект «Подорож маленького Жолудя». Епіграфом до нашої спільної роботи став віршик:

Щоб зеленим був лісок,
Ми посадимо дубок.
Кожен жолудь проросте –
У високе деревце.
Буде в білки новий дім.
Буде затишно їй в нім. (Т.Дмитренко)

Під час впровадження інтерактивних методів в систему роботи, прийшли до висновку, що перш ніж навчити і виховати дитину маємо розуміти її, враховувати індивідуальні можливості, поважати особистість, встановлювати

взаємини співробітництва. На цих принципах базується гуманістичний підхід у вихованні дітей. Діти стають суб'єктами свого розвитку, а це означає, що наша робота має бути направлена на інтереси, потреби та запити дітей, що є метою особистісно-орієнтованого навчання. Кожна дитина для нас індивідуальність, чій пізнавальні можливості маємо допомогти розкрити, допомогти їй в самопізнанні, самореалізації, самовизначенні, формувати культуру пізнавальної діяльності, що дасть можливість продуктивно будувати власне життя.

Отже, необхідність впровадження в освітній процес інтерактивних методів очевидна, оскільки сьогодні підвищуються рівень вимог до оновлення дошкільної освіти дітей: змінюються вимоги до якості дошкільної освіти, її оцінка не лише за рівнем знань, але й за рівнем сформованості елементарної життєвої компетенції дошкільників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (Нова редакція) Затверджений наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №615 від 22.05.2012р. – 64 с..
2. Програма розвитку дітей дошкільного віку із затримкою психічного розвитку від 3 до 7 років. «Віконечко» під ред. Т.В.Сак Тернопіль «Мандрівець» 2015.– 304 с.
3. Гавриш Н. Інтегровані заняття: Конспекти. Н.В.Гавриш, О.О.Ліннік. – К.:Шкільний світ, 2007. – 128 с.
4. Коменський Я.А. Материнська школа или о заботливом воспитании юношества в первые шесть лет. Коменский Я. А. Материнская школа / Я. А. Коменский; под ред. А. А. Красновского. – М.: Учпедгиз, 1947. – 104 с.
5. Пометун О.І. Інтерактивні технології, теорія і методика. / Пометун О.І. Умань. Київ-2008.- 94 с.
6. Скрипченко О.В. Загальна психологія: підручник / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, Х.В.Огороднійчук та ін. – К.:Либідь, 2005.- 464 с.

Дубель Тетяна Валентинівна,
вихователь

(Романівський заклад дошкільної освіти №1 «Сонечко»).

НЕТРАДИЦІЙНІ ТЕХНІКИ МАЛЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ УЯВИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Становлення та входження України в єдиний європейський простір зумовлюють прогресивні зміни у стратегії розвитку національної системи дошкільної освіти. В умовах глобалізаційних змін на часі модернізація змісту дошкільної освіти, гуманізація її цілей та принципів, переорієнтація на розвиток особистості дитини, як основний ресурс, що визначає поступальний рух суспільства. В освіті відбувається еволюція змісту, форм і методів навчання, яка спонукає до розробок і впровадження нових освітніх технологій.

Складності процесу розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку, що включає в себе емоційні, образні та розумові сфери досліджуються багатьма вченими (А. Бакушинський, М. Волков, Б. Мейлах, Ю. Протопов, Б. Юсов та ін.), але при цьому зазначається, що під впливом спеціально організованої роботи діти старшого дошкільного віку сприймають і змістовну, і емоційну сторони художньої діяльності використовуючи нетрадиційні техніки малювання (Н. Сакуліна, М. Семенова, В. Гуружанов, Г. Лабунська та ін.).

Проблема розвитку дитячої уяви актуальна тим, що цей психічний процес є невід'ємним компонентом будь-якої форми творчої діяльності дитини, її поведінки в цілому. Тому, саме це послугувало мотивом для обрання даної теми нашого дослідження. Навчання через творчість, через розв'язання

нестандартних завдань веде до виявлення талантів, розвиває здібності дітей, їх впевненість у своїх силах [1].

Дошкільник через свої вікові специфіки – шукач. Його увага завжди спрямована на те, що йому цікаво, а інтерес супроводжується позитивними емоціями. Тому, серед сучасних інновацій у дошкільній освіті слід використовувати саме ті методи і технології, що не тільки результативні, а й захоплюючі. До таких технологій на заняттях з зображувальної діяльності належить й використання нетрадиційних технік малювання як засобу розвитку уяви дітей старшого дошкільного віку.

Нетрадиційні образотворчі техніки малювання на заняттях з зображувальної діяльності для дітей старшого дошкільного віку – це ефективний засіб зображення, що включає нові художньо-виразні прийоми створення художнього образу, композиції і колориту, що дозволяють забезпечити найбільшу виразність образу у творчій роботі дітей старшого дошкільного віку. З вищезазначеного випливає визначення: нетрадиційні техніки малювання – це способи створення нового, оригінального твору мистецтва, в якому гармонують все: і колір, і лінія, і сюжет. Це величезна можливість для дітей старшого дошкільного віку думати, шукати, експериментувати, а найголовніше, самовиражатися.

В даний час стрімко змінюються точки зору на проблему художнього розвитку і умови формування художніх здібностей, зміна дитячих поколінь і їх переваг, поява нових художніх прийомів і технік. В даний час такі техніки, як граттаж, монотипія, малювання сангиной, які колись були нетрадиційними стають традиційними.

В основу досвіду використання нетрадиційних технік покладена ідея навчання без примусу, заснована на досягненні успіху, на переживанні радості світу, на щирому інтересі дітей старшого дошкільного віку у виконанні творчого завдання з використанням нетрадиційних технік. Такі завдання ставлять дитину в позицію творця активують і спрямовують думки дітей, впритул підводять до межі, за якою може початися зародження власних художніх задумів. Справжня цінність нетрадиційних технік полягає не в якості роботи, а в тому, що діти старшого дошкільного віку отримують радість від самого процесу [3].

Під керівництвом заслуженого педагога Р. Казакової в даний час освоєно і вивчено понад 30 різних нетрадиційних технік, раніше не використовуваних в роботі з дітьми та запропоновано педагогам використовувати їх у дитячих студіях. Г. Давидова відзначає, що дитяче мистецтво зводиться і до того, що малювати, а на чому і чим, а вже фантазії та уяви у сучасних дітей старшого дошкільного віку більш ніж достатньо. Завдання педагога – навчити дітей маніпулювати з різноманітними за якістю, властивостями матеріалами, використовувати нетрадиційні техніки.

Нетрадиційні техніки відіграють велику роль у розвитку дітей старшого дошкільного віку. Бажання творити – внутрішня потреба дитини, вона виникає у нього самостійно і відрізняється надзвичайною щирістю. На заняттях з використанням нетрадиційних технік зображення дошкільниками надається

можливість експериментувати. Як відомо, діти старшого дошкільного віку часто копіюють пропонований їм зразок, нетрадиційні техніки зображення дозволяють уникнути цього, так як педагог замість готового зразка демонструє лише спосіб дії з нетрадиційними матеріалами, інструментами. Це дає поштовх до розвитку уяви, творчості, прояву самостійності, ініціативи, вираженню індивідуальності [4].

У сучасних умовах виховання творчої особистості постає актуальною проблема розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку засобами нетрадиційних технік малювання. Особливо значущим стає виявлення специфіки уяви, закономірностей її становлення і розвитку в дітей дошкільного віку. З огляду на різноманітні психологічні дослідження, процес активізації дитячої уяви є актуальним саме у старшому дошкільному віці.

Творча діяльність неможлива без уяви, яку дошкільники використовують постійно у різноманітних ситуаціях: граючись, розповідаючи казки, розмовляючи про своє майбутнє тощо. Завдяки уяві дошкільник адаптується у соціумі, спілкується нарівні з дорослими. Як правило, він з довірою ставиться до образів своєї уяви. Уява – процес створення людиною уявлень, які в дійсності нею не сприймалися.

Тому уява дитини в багатьох випадках є навіть багатшою, ніж уява дорослого. Іноді дитина, не маючи достатнього досвіду, по-своєму пояснює життєві явища, які дорослі сприймають як неочікувані й оригінальні відкриття її уяви. Особливостями уяви дітей старшого дошкільного віку засобами нетрадиційних технік малювання є: неточність образів; невимогливість; спотворення, гіперболізація (перебільшення) дійсності; довіра до образів уяви; слабкість критичної думки (невміння відрізнити реальність від видуманого, що часто дає привід дорослим звинувачувати дитину в брехливості, хоч насправді це не так, оскільки дитина не має при цьому корисливої мети); тісний зв'язок з емоціями, вигаданих образів – з реальними; нестійкість (олівець – спочатку дерево, потім – термометр); надзвичайна яскравість і перетвілення в образи уяви (любить знайомі казки); недостатня узагальненість образів уяви (перекотиполе – колобок); репродуктивний (відтворювальний) характер.

Особливостями розвитку уяви в дошкільному віці є: розвиток у процесі ускладнення ігрової діяльності, яка у дошкільника переходить на рівень сюжетно-рольової гри; провідне значення для розвитку уяви має мовлення дитини, її мовленнєва творчість; головними функціями уяви у дошкільному віці є афективна і пізнавальна; уява набуває довільного характеру, передбачаючи створення задуму, використання прийомів побудови образів уяви; уява дошкільника відзначається реалізмом та синкретизмом; дитяче фантазування виконує пізнавальну, практичну функції, починає впливати на розвиток особистості завдяки появі мрій.

Найбільш інтенсивно уява розвивається у дітей старшого дошкільного віку. Якщо уява спочатку ще дуже обмежена і відрізняється пасивним відтворенням і мимовільним характером, то в дошкільному віці під впливом виховання, у зв'язку з розширенням досвіду дитини, розвитком її інтересів і ускладненням її діяльності, відбувається подальший розвиток дитячої уяви. Цей

розвиток носить не тільки кількісний, але і якісний характер. Уява дошкільника не тільки більш багате явище, ніж у дитини раннього віку, але вона набуває нових, відсутніх раніше рис.

У віці 5-6 років у процес уяви включається так зване «ступеневе планування», яке призводить дітей до можливості спрямованої творчості (покрокові дії, послідовне нанизання подій). Виховуючи дитячу уяву, необхідно домагатися, щоб вона була пов'язана з життям, щоб вона була творчим відображенням дійсності. Знайомлячись на прогулянках, у бесідах з вихователями та батьками з навколишнім життям, дитина потім відображає сприйняте у своїх малюнках, іграх, і в процесі цієї творчої переробки накопиченого досвіду формується уява.

Необхідно пам'ятати, що уява дошкільника розвивається в діяльності: у грі, в малюванні, у використанні нетрадиційних технік малювання. Дітям старшого дошкільного віку дуже складно зображувати предмети, образи, сюжети, використовуючи традиційні способи малювання: пензлем, олівцями, фломастерами. Використання лише цих предметів не дозволяє дітям старшого дошкільного віку більш широко розкрити свої творчі здібності. Вони не сприяють розвитку уяви, фантазії [5].

Існує багато технік нетрадиційного малювання, їх незвичайність полягає в тому, що вони дозволяють дітям швидко досягти бажаного результату. Наприклад, якому дитині буде нецікаво малювати пальчиками, робити малюнок власної долонькою, ставити на папері ляпки і отримувати забавний малюнок. Дитина старшого дошкільного віку любить швидко досягати результату у своїй роботі, а використання нетрадиційних технік зображення допомагають цьому.

Необхідно живо, емоційно пояснювати хлопцям способи дій і показувати прийоми зображення. Доступність використання нетрадиційних технік визначається віковими особливостями дошкільнят. Так, наприклад, починати роботу в цьому напрямку слід з таких технік, як малювання пальчиками, долонькою, обривання паперу і т.п., але в старшому дошкільному віці ці ж техніки доповнять художній образ, створений за допомогою більш складних: кляксографія, монотипія і т.п.

Здійснюючи порівняльну характеристику відповідної методики зазначимо, що з дітьми молодшого дошкільного віку рекомендується використовувати: малювання пальчиками; відбиток печатками з картоплі; малювання долоньками.

Дітей середнього дошкільного віку можна знайомити з більш складними техніками: нетрадиційне малювання жорстким напівсухим пензлем; друк поролоном; друк пробками; воскові крейди + акварель; свічка + акварель; відбитки листя; малюнки з долоньки; малювання ватяними паличками; чарівні мотузочки.

А в старшому дошкільному віці діти можуть освоїти ще більш важкі методи і техніки: малювання піском; малювання мильними бульбашками; малювання зім'ятим папером; кляксографія з трубочкою; монотипія пейзажна; друк за трафаретом; монотипія предметна; кляксографія звичайна;

пластилінографія. Кожна з цих технік – це маленька гра. Їх використання дозволяє дітям відчувати себе розкутим.

Отже, використання нетрадиційних технік малювання в старшому дошкільному віці – це творчий акт, який дозволяє дитині відчути саму себе, виразити свої думки та почуття, вивільнитися від конфліктів та сильних переживань, розвинути емпатію, виразити мрії та сподівання. Це не тільки відображення у свідомості оточуючої дійсності, але і її моделювання, вираження ставлення до неї.

Отже, отриманий досвід використання нетрадиційних технік малювання в закладі дошкільної освіти доводить, що такі техніки й відповідні методики подачі зарекомендували себе як достатньо ефективні та різнобічні у використанні для розвитку емоційно-вольової, пізнавальної сфери, розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / [авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богінч О. Л. та ін.; наук. кер. А. М. Богуш]. – К., 2012. – 26 с.
2. Кудря О. П. Слухняні рученята. Гармонійний розвиток обох півкуль головного мозку : навчальний посібник – Тернопіль: Мандрівець, 2017. – 70 с.
3. Моніторинг досягнень дітей дошкільного віку згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти : методичний посібник / Т. В. Киричук, О. М. Кулик, Н. М. Шаповал. – Тернопіль: Мандрівець, 2016. – 272 с.
4. Скарби українського мистецтва. Демонстраційний матеріал / Гноїнська О. В. – Харків: «Ранок», 2017. – 32 с.
5. Соляшнікова палітра. Орієнтовне календарно-тематичне планування різних видів образотворчої діяльності дітей дошкільного віку / Л. В. Калуська – Тернопіль: Мандрівець, 2016. – 168 с.

Дьячук Ангеліна,

викладач хорового диригування

(Бердичівський педагогічний коледж)

ФОРМУАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ НА ЗАНЯТТЯХ З ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ

Гуманістична тенденція розвитку сучасного суспільства тісно пов'язана з ідеєю «особистості, що розвивається в світі, що розвивається». Вирішення даної проблеми безпосередньо залежить від рівня освіти – найважливішого компонента людської культури. Як зазначають науковці, в сучасному світі особливий акцент відводиться акцентам на індивідуальність людини, вивчення його духовних цінностей, самовизначення у суспільстві і віті в цілому та ставлення до навколишнього середовища. Вимога гуманізації освіти, висунута науковцями і педагогами, передбачає актуалізацію на розвиток музичних здібностей особистості, кращих її якостей. Розширення і поглиблення знань, розвиток навичок та професійних умінь призводить до пробудження у студентів інтересу до пізнання різних явищ сучасного суспільства, інтеграції знань з різних дисциплін художньо-естетичного циклу.

Курс „Хорове диригування” сформувався завдяки значному накопиченню наукових знань про хорову культуру, історію створення шедеврів хорового мистецтва, загальній тенденції до гуманізації спеціальної підготовки фахівців і має на меті засвоєння більш поглиблених, науково-теоретичних знань про природу мистецтва диригування. Цей курс передбачає зміцнення теоретичної

бази в загальному комплексі хормейстерської освіти, оскільки сучасні умови функціонування хорової культури вимагають від спеціалістів переосмислення цільових установок диригентської діяльності і набуття нових знань про роль хорової культури в суспільному житті, про її вплив на духовний світ людини, про засоби її самореалізації і самовідтворення, про форми відродження й розвитку кращих традицій вітчизняного хорового співу.

У процесі засвоєння знань та набуття професійних умінь забезпечується зв'язок світоглядних, художньо-просвітницьких, громадянських і національно-правових засад диригентсько-хорової професії.

Сучасні фахівці, науковці і практики хорового диригування, ставлять питання про формування теорії диригування, зокрема, напрацювання в ній навчально-універсальних положень, що давали б можливість досягнути загальні принципи існування диригентського мистецтва, що, в свою чергу, дозволить фахівцям глибоко усвідомити особливості диригентської діяльності, сформулювати професійні уміння.

Особливості хорової творчості – композиторської, виконавської, слухацької, засоби хорової виразності, форми організаційно-навчальної роботи – стали нагальними питаннями у дослідженнях А.Авдієвського, М.Канерштейна, М.Колесси, М.Малька, І.Мусіна, С.Казачкова, К.Пігрова, Л. Ярошевська.

Для формування професійних умінь на заняттях з хорового диригування необхідно забезпечити ряд педагогічних умов до яких можемо віднести: забезпечення мотиваційної спрямованості фахової підготовки майбутніх учителів музики, стимулювання студентів до оволодіння та використання емоційних впливів, що спрямовані на колективне музикування і творчий процес, акцент на креативність і активність студентів на всіх етапах диригентсько-хорової діяльності [3].

Основними завданнями викладача на заняттях з хорового диригування є уміння спрямувати роботу та зміст навчання на особистість студента, його навчальні інтереси і потреби, професіоналізм у сфері майбутньої диригентсько-хорової діяльності; підбір навчального матеріалу, що спрямований на загальнолюдські цінності та емоційне осягнення і заглиблення у зміст твору, що призводить до активного процесу розвитку мислення.

Одним з важливих акцентів, що вимагають уваги викладача на заняттях є диференційований підхід до студентів та індивідуалізація навчання, що призведе до підвищення ролі самостійної роботи в опануванні предмету та розвитку творчих можливостей студента.

Питання підготовки студентів мистецьких спеціалізацій передбачає єдність пізнавально-оцінної діяльності як студента, так і викладача та розвитку гуманістичних якостей: співпереживання, співчуття, співрадість, співпраці тощо. Адже провідним положенням сучасної освіти є необхідність опрацювання таких технологій, які б підвищили ефективність формування особистісних якостей студентів, тобто тих якостей, що є логічним результатом навчання і в майбутньому стануть важливими складовими професійної майстерності вчителя мистецьких дисциплін. Майстерність музиканта-педагога

виявляється в умінні виявити і розвинути найкращі задатки кожного студента, сприяючи формуванню його індивідуальності та професіоналізму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єржемський О. Психологія диригента. К.: Муз. Україна, 1991. – 103 с.
2. Коломоець О. М. Хорознавство. К.: Либідь, 2001. – 167 с.
3. Лашенко А.П. Новітні тенденції сучасного хорового мистецтва України. // Музичне виконавство. Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. – Вип. 18. – Кн. 7. – К., 2000.

Дьячук Олена,

викладач фортепіано

(Бердичівський педагогічний коледж)

ФОРТЕПІАННА ТЕХНІКА – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ІНТЕГРОВАНОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Історія клавірно-фортепіанної культури нараховує близько п'ятисот років. Перші клавірно-клавішні інструменти виникли в епоху Відродження. Ця епоха була переломною для економічного, політичного і культурного життя всієї Західної Європи. До XVIII століття не було поділу на композиторів, виконавців і викладачів, музиканти були різнобічно обізнані в усіх трьох галузях клавірного мистецтва, володіли грою на кількох інструментах. Так, відомий німецький флейтист, композитор, музикознавець й інструментальний майстер Йоганн Йоахім Кванц (XVIII століття) згадує в автобіографії, що вчився грати на скрипці, гобої, трубі, клавірі, корнеті, тромбоні, флейті, віолі, і вважає, що на усіх цих інструментах повинен уміти грати кожен справжній музикант [1, с.32]. Основою виконавського мистецтва була імпровізація, яка синтезувала в собі творчий задум автора, виконавство і сприймання слухачем музичного твору. У виконавському мистецтві того періоду високо цінувалось уміння імпровізувати на задану тему. Мистецтва імпровізації навчались так само, як і композиції і теорії музики.

Клавірна музика формувалась на території Західної Європи у XVI-XVIII століттях і відображала весь спектр національної культури своєї країни. Клавіром в старовинній музиці називались інструменти різного типу: орган, чембало, клавесин, клавикорд. Ці інструменти відрізнялися своєю формою, величиною способом звуковидобування.

Клавесин (від лат. *clavis* – «ключ, клавіша») – інструмент клавішно-щипковий. Великі, концертного типу інструменти крилоподібної форми називались клавесином у Франції, клавічембало в Італії, флюгелем у Германії. Подальший розвиток клавірно-фортепіанної культури пов'язаний з іменами видатних французьких клавесиністів Франсуа Куперена, Жана-Філіппа Рамо. Видатними педагогічними творами французької школи вважаються трактати по клавірному виконавському мистецтву: «Мистецтво гри на клавірі»(1716) Ф. Куперена, «Метод пальцевої механіки»(1724) Ж-Ф. Рамо [4, с.35].

Винахід фортепіано флорентійським майстером Бартоломео Крістофорі у 1726 році та розвиток фортепіанної культури Західної Європи наприкінці XVIIIст. – на початку XIX ст. пов'язані з діяльністю віртуозів Лондонської школи – Муціо Клементі та його учнів, Джона Фільда, Віденської школи –

Йоганна Гуммеля та інших.

Розвиток сонатно-симфонічного мислення і підготовка музичного класицизму кінця XVIII століття тісно пов'язані з новими естетичними принципами в музично-виконавському мистецтві – це ускладнення мелодики, гармонії, ритміки, виконавської техніки, розвиток нових стилістичних рис у музичному мистецтві, ускладнення динамічної і ритмічної палітри творів тощо.

Фортепіанне мистецтво XIX-XX століття невід'ємне від німецької школи (Роберт Шуман, Йоганес Брамс, Ференс Ліст), розквіту російського піанізму (Сергій Рахманінов, Антон Рубінштейн, Генріх Нейгауз, Володимир Горовиць, Еміль Гілельс, Володимир Софроніцький). Історія піаністичної культури України збагачена майстерністю видатних діячів культури і мистецтва, таких як В. Пухальський, Г. Беклемишев, Ф. Блуменфельд, Г. Нейгауз, С. Ріхтер, Б. Яворський які працювали на початку XX століття.

Розглядаючи основні аспекти виконавської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва ми вважаємо, що успішність формування інструментально-виконавських навичок можлива лише за умови наявності чітких рекомендацій щодо координації слухових образів виконуваного твору та образів виконавських рухів.

Фортепіанна техніка – важлива складова інтегрованої підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. У процесі фортепіанної підготовки студентів викладач звертає особливу увагу на свободу виконання, яка досягається лише за умови досконалої технічної майстерності. Розвиток техніки, як фундаменту майбутньої свободи виконавця є невід'ємною і необхідною складовою піаністичного комплексу [2].

Постановка рук, правильне їх розміщення та положення корпусу сприяють витонченому віртуозному виконанню піаніста у майбутньому. Викладач має із самого початку навчання звертати особливу увагу на постановку рук, положення кистей і пальців, адже від цього залежить правильне звуковидобування і особливо якість звуковидобування при виконанні складних технічних творів. Сформувані у студента уміння працювати над технічними прийомами у поєднанні із інтонаційними, і музично-педагогічними елементами допоможе значно розвинути його індивідуальність [3].

Найсуттєвішою у розвитку рухових навичок піаніста є роль гам. Гра гам готує студента у плані набуття і закріплення ним певних прийомів гри, технічних формул. Крім того, гами і арпеджіо надзвичайно важливі для виховання навички читання з листа, що є запорукою швидкого розбору художнього твору студентом. Завдання викладача спрямувати роботу студента у роботі над звуковою рівністю під час виконання гам і арпеджіо, що досягається координацією дій усіх частин піаністичного апарату.

Щоб досягти високого рівня розвитку фортепіанної техніки викладач використовує різноманітні форми і методи роботи на занятті. Викладач обов'язково має бути тонким психологом, щоб підмітити зміну у характері і якості виконання студента після моделювання і доопрацювання технічно незручних місць у творі, що вивчається. Майстерність музиканта-педагога

виявляється в умінні виявити і розвинути найкращі задатки кожного студента, сприяючи формуванню його індивідуальності та професіоналізму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Качмарчик В. П. Флейтовое искусство И. И. Кванца. // Вестник Международного Славянского университета: Серия: Искусствознание. – Харьков, 2005. – Т. VIII. – № 1. – С. 31-35.
2. Коган Г. Работа пианиста. Москва: Музгиз, 1963. – 96 с.
3. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры. М: Музыка, 1987. – 238 с.
4. Плотницька О.В. Інтеграція різних видів мистецтва при викладанні дисциплін художньо-естетичного циклу: навчально-методичний посібник. Житомир: вид-во ЖДУ, 2019. – 140 с.

Капітула Ніна Дмитрівна,

вихователь

(ДНЗ №13 м. Коростеня)

ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Головна мета вітчизняної дошкільної освіти сьогодні – створити сприятливі умови для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності. Очікування суспільства пов'язані сьогодні насамперед з формуванням життєздатної, гнучкої, свідомої, творчої людини.

В Базовому компоненті дошкільної освіти, зауважено, що нині на часі проблеми окультурення життя, створення людяного суспільства, формування позитивного мислення, душевної рівноваги, конструктивної поведінки, свідомості й відповідальності [1, с. 5].

Сучасне суспільство прагне вибудовувати стратегію свого розвитку на засадах демократії, найважливішими ознаками якої є свобода і відповідальність. Таке бачення суспільного розвитку обумовлює актуальність питань формування відповідальності особистості. Основи формування цієї якості закладаються в ранньому та дошкільному дитинстві, тож важливо не пропустити момент для здійснення відповідного педагогічного впливу на особистість у цей період її життя та забезпечити умови для розвитку значущих для неї і суспільства особистісних якостей. У Базовому компоненті дошкільної освіти, що є державним стандартом першої ланки системи освіти України, зазначено: «На кінець дошкільного періоду життя в дитини мають бути сформовані базові характеристики особистості: довільність, самостійність і відповідальність, креативність, ініціативність, свобода поведінки і безпечність, самосвідомість, самоставлення, самооцінка» [1, с. 5]. Це засвідчує спрямованість дошкільної освіти на вирішення завдань соціальної адаптації та формування психологічної готовності особистості до життя у сучасному соціумі.

Висвітленню різних аспектів проблеми формування в дітей відповідальності присвячені роботи І.Беха, Т.Веретенко, В.Горовенко, М.Левківського, М.Сметанського, О.Сухомлинської, В.Савченко, Н.Огренич, В.Оржеховської, Т.Фасолько та ін. Спільною у роботах вітчизняних вчених є теза про необхідність формування особистості на основі загальнолюдських моральних цінностей, серед яких вагоме місце посідає відповідальність, а також положення про виховання і розвиток дитини через залучення її до різних видів

діяльності. Проте особливості прояву і формування відповідальності дітей в різних видах діяльності системно не досліджувалися. [2, с. 76]

Формування базових якостей особистості – проблема, що своїми витокami сягає в античну філософію стародавньої Греції, класичну німецьку філософію, червоною ниткою проходить крізь твори Г.Сковороди, Т.Шевченка, М.Бердяєва та ряду інших філософів. Що стосується дітей дошкільного віку, то ставлення до них і вимоги до їхнього виховання змінювалися зі зміною соціальних формацій, історичного розвитку суспільства. Постійний науковий інтерес до дошкільного дитинства виник лише у XVII сторіччі, з появою праць чеського педагога Яна Амоса Коменського. Психологи і педагоги тривалий час досліджували можливості формування у дітей моральних якостей, пройшовши у своїх пошуках шлях від виховання в них слухняності й дисциплінованості до формування самостійності й надання свободи вибору. У вітчизняній педагогіці існувало два підходи до вирішення цього питання. Перший пов'язаний з ім'ям відомого педагога – А.Макаренка. Згідно його концепції відповідальність особистості формується у колективі і через колектив за рахунок сильного емоційного переживання. Це відповідальність залежності, у якій власні почуття людини мотивують її діяльність. Інший підхід був запропонований і реалізований В.Сухомлинським. Згідно цього підходу дитину з раннього віку слід вчити жити за законами добра, розвивати емпатію, формуючи у неї такі якості як милосердя, вміння розуміти іншого, сердечність, людяність. У результаті такого виховання і формується відповідальність, як здатність реагувати на почуття іншої людини. У 60-х – 70-х роках ХХ століття в роботах З.Борисової, Р.Буре, Д.Сергєєвої піднімалися питання виховання відповідальності у дітей дошкільного віку в трудовій діяльності. Автори розглядали її як відчуття дитиною своєї корисності для інших, усвідомлення значущості своєї праці для колективу і обов'язковості її виконання. У подальших дослідженнях Л.Артемової, Г.Беленької, К.Клімової, Т.Поніманської, Г.Уранової, Т.Фасолько та інших були розглянуті можливості виховання відповідальності у дітей в різних видах діяльності. Вчені дійшли висновків: відповідальність, як якість особистості не формується спонтанно; для виховання відповідальності у дітей в період дошкільного дитинства необхідно створити спеціальні педагогічні умови; в основу виховання відповідальності мають бути покладені знання дітьми моральних норм, що конкретизуються у правилах поведінки та взаємодії з оточуючими. Перші знання про прийняті (і дотримувані) у суспільстві норми взаємин дитина раннього віку отримує шляхом спостережень за поведінкою дорослих, а засвоює шляхом наслідування і вправлення. Значущість особи дорослого у її житті стимулює дитину наслідувати поведінку дорослих. Відповідно, саме приклад дорослого виступає основним методом впливу на малюка. В подальшому, у дошкільному віці, дитина здатна засвоїти і систематизувати досить складну інформацію через мовлення і наочність. Проте отримані знання лише підтверджують чи спростують результати попереднього досвіду соціалізації дитини у найближчому середовищі – родині. Саме тому на батьків дітей дошкільного віку і осіб, що їх замінюють, покладається велика відповідальність

як за власну поведінку, так і за зміст та емоційне забарвлення знань дітей про норми і правила моральної поведінки.[3, с. 26]

Знання дітей, що виступають основою формування відповідальності, умовно можна поділити на декілька груп:

1. Знання про норми поведінки серед людей (необхідність дотримання правил поведінки, прийнятих в родині, дошкільному закладі, транспорті, громадських місцях; значення і способи вітання, вияву поваги, надання допомоги тощо).

2. Знання про правила організації та здійснення різних видів діяльності (визначення мети діяльності, планування, передбачення результату, добір необхідних матеріалів та знаряддя, правила побудови співпраці, дотримання охайності, необхідність доводити розпочату справу до кінця).

3. Знання про емоції та емоційні стани людей, що виникають в результаті взаємодії з іншими людьми, причини їх виникнення (словом, діяльністю чи бездіяльністю можна викликати в оточуючих радість і сум, можна образити, можна підняти настрій тощо).

4. Знання про працю дорослих, обов'язки людей в соціумі, взаємозв'язок і взаємозалежність членів суспільства (професії дорослих, обов'язки членів родини, працівників дошкільного закладу, інших установ, суспільну значущість праці, необхідність, користь та радість від праці). [4, с.479]

Не всі знання дитина дошкільного віку може засвоїти самотужки. Якщо знання про норми поведінки серед людей вона сприймає наочно, закріплює шляхом наслідування і багаторазових вправлянь, то знання про правила організації та здійснення різних видів діяльності, емоції та емоційні стани людей, суспільну значущість праці, обов'язки людей в соціумі, взаємозв'язок і взаємозалежність членів суспільства їй мають надати дорослі. Сучасні програми розвитку дітей в дошкільних навчальних закладах «Дитина», «Я у Світі», «Українське довкілля» представляють можливість поетапно надати дітям необхідні знання у певній системі. Рухаючись у напрямі: назва (правила, емоції, професії тощо), опис-характеристика, причина, наслідок ігнорування, ставлення людей, дорослий створює умови для міцного засвоєння дітьми необхідних знань і надалі може зосередити зусилля на формуванні у них емоційно-ціннісного ставлення до моральних якостей особистості, в тому рахунку і відповідальності. Якщо розглядати особливості формування у дошкільнят почуття відповідальності у різних видах діяльності: ігровій, комунікативній, трудовій, художній, то можна побачити, що процес цей у кожному з перерахованих видів відбувається по різному. В ігровій діяльності дитина бере на себе відповідальність за чітке дотримання правил гри і тим самим сприяє успішному розгортанню ігрового сюжету. Мотивом до виконання правил гри є бажання дитини бути включеною до колективу дітей, що граються; прагнення до визнання однолітками; зацікавленість у розгортанні сюжету гри; намагання уникнути конфліктів у її ході. На узгодження власних бажань з бажаннями партнерів по грі дитину спрямовує розвинена уява.

Діти старшого дошкільного віку здатні не лише самостійно визначати мету праці (господарськопобутової, ручної, праці в природі), а й планувати її,

добирати матеріали та знаряддя, виконувати трудові дії у необхідній послідовності, оцінювати результат і, за потреби, поліпшувати його (Г.Беленька, М.Машовець В.Павленчик). Так, наприклад, вирішивши помити іграшки чи випрати носовички, дитина спочатку шукає відповідну ємність (миску, іграшкову ванночку тощо) і мило, потім здійснює необхідні дії (миє, пере, полоще, розміщує для просушки), потім прибирає миску з водою та мило і звертається до дорослого за оцінкою власних дій. Як показує досвід, прибирання робочого місця – нецікава й небажана для дітей справа, проте вони поступово привчаються виконувати її, орієнтуючись на ставлення дорослого, його оцінку. Поступово такий досвід діяльності формує звичку відповідального ставлення до праці і вміння сприймати її цілісно: від постановки мети й підготовки робочого місця до отримання результату і прибирання робочого місця. Усвідомлення значущості своєї праці для себе та інших формує позитивну самооцінку, впевненість дитини у власних силах, закріплює цю якість як необхідну у поведінці. У художній діяльності є своя специфіка формування відповідальності. Вона залежить від інтересу дитини до даного виду діяльності та розвитку її художніх здібностей. Якщо розуміти під відповідальністю вміння визначати мету і доводити справу до кінця, то для дитини дошкільного віку в даному виді діяльності воно не характерне. Процес творчої діяльності настільки відповідає природі дитини, захоплює її, що малюк не може полишити діяльність, навіть досягнувши мети. Він починає «вдосконалювати» свою творчу роботу: додавати нові елементи, щось змінювати, деталізувати, допоки від початкового задуму майже нічого не залишається. Чим більше розвинуті творчі здібності дитини, тим складніше їй дотримуватися загальних правил виконання діяльності, знаходитися в рамках визначеного дорослим завдання. Така поведінка дитини, на перший погляд, може здатися безвідповідальною, проте в її основі лежить потяг до творчості і самовираження. Якщо ж дитина ставиться до художньої діяльності спокійно і та не входить до кола її інтересів, то до виконання завдань дорослого вона ставиться як до будь-яких інших: слухняно виконує вказівки, демонструє результат і очікує оцінки. При виконанні діяльності дотримується загальноприйнятих правил, хоча й не демонструє високих результатів. Яскраво виявляє виконавську відповідальність. Мотивом для розвитку відповідальності у художній діяльності виступає ставлення до дорослого, розуміння його очікувань і оцінка, емоційне взаєморозуміння, що супроводжується доброзичливим аналізом як результату, так і способів діяльності, обраних дитиною, а також зусиль, що докладені для його досягнення. [5, с.7-8]

Найбільш складно відбувається формування відповідальності у комунікативній діяльності дітей. Комунікативна діяльність дошкільника спрямована, насамперед, на розуміння інших людей та встановлення взаємин з ними. Міжособистісні взаємини дошкільнят дуже складні й суперечливі. Всі малюки мають різний характер, що позначається на характері їхньої комунікації. Об'єднуючим ядром будь якої комунікативної діяльності дітей виступає спільна діяльність. Вона об'єднує дітей загальною метою, завданням, емоціями переживання за спільну справу. У ній має місце розподіл обов'язків,

узгодженість дій. Беручи участь у спільній діяльності, дитина вчиться поступатися бажанням однолітків чи переконувати їх у своїй правоті, докладати зусилля для досягнення загального результату. Відповідальність у комунікативній діяльності передбачає відповідальність дитини за свої слова. Дотримання слова, обіцянки ускладнюється за рахунок особливостей протікання психічних процесів: пам'яті, уваги, мислення. Так, дітям властиво забувати про дане слово, уявляти, що вони виконали обіцяне, переключати увагу на сильніший подразник через ситуативні афективно забарвлені спонуки, а також будувати судження, що виправдовують недотримання слова. Проте, збагачення індивідуального й суспільного досвіду дитини в процесі гри та інших видів діяльності, засвоєння нею правил і норм співжиття у колективі, загальнолюдських моральних цінностей як регуляторів соціально належної поведінки, приводить наприкінці старшого дошкільного віку до ґрунтовних якісних змін у психіці дітей. На шостому році життя дитини є уже достатньо усталеними і функціонально дієвими такі «внутрішні інстанції» підростаючої особистості, як її образ «я», самооцінка, самолюбство, рівень домагань, особистісні очікування тощо.

К.Роджерс розглядає як одну зі складових відповідальності – емпатію: здатність особистості співчувати, співпереживати, сприяти іншій людині. Для розвитку емпатії у дітей дорослі мають з раннього віку дбати про формування у них потреби перебувати у небайдужому ставленні до інших (людей, об'єктів природи) та вмінні вербально і невербально виявляти співчуття. Основним методом виступає приклад дорослого, який за допомогою різних засобів (міміки, жестів, слів, дій) візуалізує свої емоції перед дитиною. Вроджена здатність малюка до наслідування забезпечує можливість сприйняття і привласнення продемонстрованих способів взаємодії з оточуючими. Допоміжними методами виступають: читання дитячої літератури, ігри-драматизації, ігри фантазії, розглядання картинок і бесіди за їх змістом, розповіді з власного досвіду. [5, с. 15]

Не менше значення має і рефлексія. Вона формується і розвивається у процесі комунікативної діяльності. Ця здатність виявляється через вміння дитини оцінити себе з точки зору інших людей, проаналізувати свої дії, прийняти рішення, враховуючи можливу реакцію партнерів по спілкуванню. Із здатністю до рефлексії пов'язане і таке новоутворення старшого дошкільного віку, як антиципація – передбачення наслідків своїх дій та їх оцінок з боку інших, упередження тієї чи іншої негативної ситуації.

Найбільш ранньою формою моральної самооцінки є сором. Результатом відповідальності особистості за свої слова є повага до неї оточуючих і почуття впевненості у своїх силах. Щоб сформувати у дитини дошкільного віку відповідальну поведінку в комунікативній діяльності, насамперед необхідно послідовно здійснити такі кроки: подбати про розвиток і постійне збагачення мовлення дитини, як основного засобу спілкування; орієнтуючись на базові потреби дитини у любові та визнанні, викликати й закріпити у неї емоційну потребу у моральній поведінці; надати чіткі знання про норми і правила моральних

дій, що ведуть до встановлення позитивних взаємин з оточуючими; забезпечити можливості для набуття власного досвіду відповідальної поведінки.

Відповідальність є базовою якістю особистості. Формування відповідальності починається з того моменту, коли дитина здатна виконати короткотривале доручення дорослого. Найбільш інтенсивно формування відповідальності відбувається у віці від п'яти до десяти років, коли дитина активно засвоює знання і будує взаємини з оточуючими. Основою формування відповідальності виступає емоційна задоволеність дитини від позитивної оцінки її дій значущими дорослими, позитивний приклад дорослих і товаришів, художня література, зразки для наслідування, що пропонуються екранними засобами, насамперед через дитячі фільми та мультфільми, досвід спільної діяльності. Критеріями відповідальної поведінки є: уявлення дітей про значення із міст моральної норми відповідальності; позитивне ставлення до відповідальності як моральної характеристики особистості; вміння діяти відповідно до норми моральної поведінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / нова редакція / Керівник авторського колективу Богуш А. М. – К.: МОНмолодьспорту, 2012. – 21 с.
2. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб / І. Д. Бех. – К.: Академвидав, 2012. – 256 с. – (Серія «Альма-матер»).
3. Кононко О. Л. Виховуємо соціально компетентного дошкільника. – К.: Світич, 2009. – 208 с.
4. Сухомлинський В. О. Виховання обов'язку / В. О. Сухомлинський: Вибр. тв.: В 5 т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.5. – С. 472–488.
5. Фасолько Т. С. Виховання відповідальної поведінки у дітей старшого дошкільного віку: Автореф. дис. канд. пед.наук: 13.00.08. – дошкільна освіта / Т. С. Фасолько; Ін-т пробл. виховання АПН України. – К., 2000. – 18 с.

Колеснікова І.В.,

*кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри методики викладання
навчальних предметів КЗ ЖОІППО ЖОР*

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІВ

Постановка проблеми. Розвиток освітньої галузі в Україні на основі використання цифрових технологій є ключовим засобом задоволення потреб, забезпечення широких можливостей вільного розвитку особистості, про що йдеться в законах України "Про освіту", Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року, "Про Національну програму інформатизації" тощо.

Орієнтація на розвиток інформаційно-цифрової компетентності учня як необхідну умову його успішної життєдіяльності реалізується на основі побудови відповідної стратегії професійної діяльності вчителя. Вивчення практики роботи навчальних закладів засвідчило, що на етапі трансформації системи освіти на засадах інформаційного підходу наявний рівень цифрової компетентності вчителів не відповідає сучасним вимогам педагогічної науки та практики.

Одним із дієвих механізмів підготовки педагога до використання цифрових технологій у професійній діяльності є післядипломна педагогічна освіта, яка забезпечує запит держави щодо підвищення професіоналізму педагогічних кадрів, здатних компетентно й відповідально виконувати професійні обов'язки, упроваджувати інноваційні технології в освітній процес, а також задовольняє індивідуальні освітні потреби педагогів у професійному та особистісному зростанні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що розробкою і впровадженням в освітній процес сучасних інформаційно-комунікаційних технологій активно займаються такі дослідники, як В.А. Баженов, П.В. Беспалов, В.Ю. Биков, П.С. Венгерский, Л.М. Горбунова, А.А. Єлізаров, М.І. Жалдак, В.О. Колмакова, Т.О. Кучерява, О.В. Малишевський, Н.В. Морзе, Н.В. Насирова, О.Ю. Новиков, О.В. Овчарук та інші.

Українськими вченими також було розкрито зміст ключових компетентностей під час застосування інформаційних і комунікаційних технологій (О.В. Овчарук, М.І. Жалдак, Н.В. Морзе та ін.). Вони передбачають здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства.

Мета статті – проаналізувати та узагальнити шляхи використання цифрових технологій у професійній діяльності педагогів.

Виклад основного матеріалу. Серед ключових компонентів, з яких складається формула нової школи, є *новий зміст освіти*, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві та *сучасне освітнє середовище*, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків [3]. Тому головним завданням сьогодення є забезпечити та здійснити особистісне та професійне зростання педагогів, щоб подолати існуючий цифровий розрив між вчителями та їх учнями.

Серед ключових компетентностей педагога Нової української школи виокремлено інформаційно-цифрову компетентність, що обґрунтована в «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи» (від 18 грудня 2006 р.) «Про освітні компетенції для навчання протягом життя» [4].

У Концепції НУШ зазначається, що інформаційно-цифрова компетентність – це впевнене, та водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні; інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, роботи з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці; розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо). Вона спирається на базові навички в сфері інформаційно-комунікаційних технологій: використання комп'ютерів для отримання, збору, обробки, оцінки, зберігання та обміну інформацією, а також спілкування і участі в спільних професійних та соціальних мережах через

Інтернет. Відповідно виникає потреба в більш доцільному і ефективному застосуванні сучасних цифрових технологій вчителем, оскільки він має використовувати технології та інструменти для вирішення як дидактичних так і професійних завдань [3].

Для вчителя інформаційно-цифрова компетентність дає можливість аналізувати та керувати освітнім процесом за допомогою використання всієї сукупності і різноманітності цифрових засобів і технологій.

Усі зміни, які відбуваються в суспільстві, знаходять відображення в освіті. Протягом минулого десятиліття відбулися значні досягнення у сфері цифрових технологій, включаючи штучний інтелект, робототехніку, хмарні технології, аналіз даних та мобільні комунікації. Різноманітні аспекти впровадження цифрових технологій в освітній процес закладів освіти та пов'язані з цим формування та розвиток відповідних компетентностей у педагогічних працівників є актуальними у світлі сучасного реформування освіти в Україні.

Освіта сьогодення потребує нових підходів в організації освітнього процесу із використанням нових форм та методів навчання. Електронні, мультимедійні підручники та посібники, інтерактивні комплекси, цифрові вимірювальні лабораторії – все це є складовою сучасної освіти. Величезні потоки інформації, які кожен бажаючий може одержувати з мережі Інтернет, роблять освіту більш доступною.

Цифрові технології представлені широким спектром портативних пристроїв (смартфонів, планшетних комп'ютерів, електронних книг тощо), що дозволяють здійснювати операції з отримання, обробки та поширення інформації. Зворотній зв'язок між учителем та учнями здійснюється за рахунок використання мобільних додатків або платформ (призначених для використання на мобільних пристроях та стаціонарних комп'ютерах), з метою прискорення оцінювання результатів навчання, відслідковування досягнутих результатів учнями. Наприклад, застосування *технології Plickers* повністю автоматизує процес збору, аналізу та обробки відомостей про результати навчання, а тому дозволяє здійснювати швидке прогнозування навчальних досягнень учнів. Оцінка відповідей учнів відбувається миттєво і на екран пристрою (смартфона чи планшета) учителя виводиться інформація про кількість правильних та неправильних відповідей із вказівкою відповідних прізвищ учнів, графік загальної кількості відповідей, що дозволяє йому спрогнозувати подальші власні дії на уроці щодо вибору навчального матеріалу для повторного розгляду, який був недостатньо засвоєний учнями.

Існує велика кількість мобільних додатків, платформ та ресурсів (*Kahoot, Quizlet, Plickers* та багато інших), за допомогою яких учитель має можливість швидко оцінити знання та уміння учнів. Як правило, ці програми можуть працювати в різних операційних системах (Windows, Linux, Android), тому учень може відповідати на контрольні запитання або проходити тест як із власного мобільного пристрою, так і зі стаціонарного комп'ютера.

Одним з варіантів реалізації цифрового навчання є освітня модель, яка називається "перевернутий клас". Суть її полягає в тому, що учням

пропонується ознайомитись з теоретичним матеріалом уроку за допомогою цифрових пристроїв за межами школи. За рахунок цього вивільняється час для застосування отриманих знань на практиці під час уроків. Практичні завдання, які раніше слід було виконувати вдома, тепер виконуються в класі, а те, що раніше виконувалось в школі – засвоєння нових знань – здійснюється вдома, за межами школи. У результаті зростає ефективність засвоєння нових знань, а навчальна діяльність учнів кардинально змінюється. Таким чином, використання цифрових технологій дозволяє більш продуктивно впроваджувати діяльнісний підхід до навчання.

Цифрові технології виконують низку функцій для задоволення інформаційної, комунікаційної, технологічної та споживацької потреб сучасної особистості, а саме: це середовище для навчання та обміну знаннями; платформа для організації освітнього процесу; інструмент навчання, який дає змогу швидко, ефективно та без зайвих труднощів розв'язувати завдання для досягнення освітньої мети [5].

Існують різноманітні шляхи використання цифрових технологій педагогами в освітньому процесі:

1. *Моделювання процесів і явищ.* Наприклад, електронні засоби навчального призначення – «Віртуальна фізична/ хімічна/ біологічна лабораторія» дають змогу провести експеримент без витрати біологічних матеріалів, хімічних реагентів, не витрачаючи час на збирання фізичної установки. При повторенні пройденого матеріалу учень може самостійно відтворити всі демонстраційні експерименти, які вчитель показував на уроці, при цьому можна перервати експеримент, зупинити його чи повторити ту частину, яка погано засвоїлась.

2. *Забезпечення дистанційної форми навчання.* Використання хмарних технологій (додатки Google) та дистанційних платформ навчання (Moodle) дають змогу учням віддалено вивчати новий матеріал, виконувати домашнє завдання у вигляді он-лайн завдань, проводити он-лайн опитування. Результати дій учнів учитель може проглянути в Особистому кабінеті або отримати їх на особисту електронну пошту.

3. *Побудова систем контролю й перевірки знань і умінь учнів.* Використання контролюючих програм-тестів, наприклад, «MyTest» - це система програм (програма тестування учнів, редактор тестів і журнал результатів) для створення та проведення комп'ютерного тестування, збору та аналізу результатів, виставлення оцінки за вказаною в тесті шкалою, дозволяє вчителю за короткий час отримати об'єктивну картину рівня засвоєння матеріалу, що вивчається у всіх учнів і своєчасно його скорегувати. При цьому є можливість вибору рівня складності завдання для кожного учня. Важливо те, що відразу після виконання тесту він отримує результат із зазначенням помилок, що неможливо, наприклад, при усному опитуванні.

4. *Створення і підтримка веб-сторінок, блогів* навчальних закладів, вчителів-предметників та класних керівників.

5. *Створення презентацій* до нового навчального матеріалу і для повторення вивченого. Електронні презентації дають можливість вчителю при

мінімальній підготовці і незначних витратах часу підготувати наочність до уроку.

6. Використання електронних тренажерів, підручників, енциклопедій.

7. Здійснення проектної і дослідницької діяльності учнів тощо.

Інформатизація істотно вплинула на процес отримання знань. Нові методики навчання на основі цифрових технологій дозволяють зробити освітній процес інтенсивним: збільшити швидкість сприйняття, розуміння та глибину засвоєння великої кількості інформації, підвищити якість навчання, створити нові засоби впливу, ефективніше взаємодіяти педагогам з учнями.

Висновки. Необхідність володіння цифровою компетентністю вчителем є сьогодні особистою, професійною потребою та викликом в умовах швидкого розвитку інформаційного суспільства. Сучасний педагог повинен вміти застосовувати інноваційні методики викладання та різні форми інтегрованого навчання, створювати ефективне освітнє середовище, оцінювати власну практику в контексті освітніх новацій, здійснювати моніторингу розвитку учнів, використовуючи при цьому сучасні цифрові технології, інноваційні освітні сервіси та ресурси глобальної мережі Інтернет.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонченко М.О. Сутність інформаційно-цифрової компетентності педагога у системі післядипломної педагогічної освіти / М.О. Антонченко // Інформаційно-цифрова компетентність педагога: теорія і практика : збірник наукових праць; випуск 1-й; за заг. Редакцією Л.Г. Петрової. – Суми : ВВП «Мрія», 2018. – С. 4-12.
2. Закон України від 02.12.2012 № N 5463-17 «Про Національну програму інформатизації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 12.12.2017). – Назва з екрана.
3. Концепція "Нова українська школа". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/novaukrainska-shkola-compressed.pdf>. – Назва з екрана.
4. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) "Про основні компетенції для навчання протягом усього життя" від 18 грудня 2006 року, http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_975.
5. Сисоєва О.А. Формування цифрової інформаційної компетентності у майбутніх вчителів технологій засобами мультимедіа / О.А. Сисоєва, К. А. Гринчишина // Актуальні проблеми математики, фізики і технологічної освіти : зб. наук. пр. – Вінниця, 2010. – Вип. 7. – С. 356-358.
6. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: зб. тез доп. всеукр. наук.-практ. семінару, м. Київ, 28 лютого 2018 р. / за заг.ред. О.Е. Коневщинської, О.В. Овчарук. – К.: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2018 – 61 с.

Колотюк Людмила Петрівна,
музичний керівник
(ДНЗ №14 м. Коростеня)

МУЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ, ЩО МАЮТЬ МОВЛЕННЄВІ ВАДИ

Анотація: *Значну роль у роботі з дітьми, що мають мовленнєві вади, відіграє музичне виховання. Адже музичні твори викликають у малюків емоційний відгук, допомагають швидше знайти шлях до їх сердець та розуму, аніж слова, які не завжди правильно сприймаються через діагноз. Вдало підібрані методи та прийоми, гарно організована музична діяльність для дітей*

з мовними вадами (заняття, ігри, розваги, творчі завдання) – крок до успішної роботи та вирішення поставлених завдань.

Ключові слова: мовленнєві вади, музичне виховання, корекційні завдання.

Постановка проблеми. За спостереженнями останніх п'яти років, приблизно у 35-40% дошкільнят, які відвідують дитячий садок, є ознаки мовленнєвих порушень, які в свою чергу негативно впливають на нервово-психічну діяльність дитини, її поведінку, що в подальшому є серйозною перешкодою для оволодіння нею програмою дошкільного закладу, а надалі і програмою початкової школи.

На сучасному етапі розвитку суспільства значно посилилася увага до якості й доступності освіти для дітей з особливими освітніми потребами, зокрема дітей з мовленнєвими порушеннями. Усі учасники освітнього процесу об'єднані однією метою створення оптимальних умов для повноцінного розвитку дітей та задоволення потреб для їх самореалізації. Однією із складових даного процесу є корекція мовлення засобами музики.

Мета роботи. На основі останніх досліджень та публікацій визначити вплив музичного виховання на корекційні завдання дітей з мовленнєвими вадами.

Виклад основного матеріалу. В роботі з дітьми, що мають вади мовлення, визначну роль відіграє музичне виховання. Якщо брати до уваги властивості цих дітей, то засобами музично-естетичного виховання потрібно вирішувати загально-корекційні завдання:

- Виховувати цікавість та любов до музики. Це можна вирішити шляхом розвитку музичного слуху та сприйняття.
- Ознайомлюючи дітей із різноманітним музичним твором, збагачувати уяву.
- Розвивати навички та здібності у різних сферах музичної діяльності: у слуханні, співах, грі на музичних інструментах, музично-ритмічних рухах.
- Формувати музичний смак дітей.
- Використовуючи форми організації музичної діяльності (розваги, свята, заняття, музика в повсякденні, самостійна музична діяльність дітей), працювати над всебічним розвитком дітей.
- Розвивати творчу активність дітей.

Вирішення цих завдань допомагає розкритися, здобути свободу сприйняття та рухів, зняти напругу. Виховання дітей з мовленнєвими вадами засобами музики є «симптоматичним». Воно направлене на вирішення не лише музичних завдань, а й корекційних:

- Оздоровлення психіки (це виховання витримки, впевненості у своїх силах, вольових рис характеру). Важливо допомогти дитині самореалізуватися, розвиватися гармонійно, досягати успіхів.
- Нормалізація психічних властивостей і процесів: увага, мислення, пам'ять, регулювання процесів загальмування та збудження. Контакти з музикою допомагають розвивати увагу, тренувати орган слуху.
- Розвиток свободи рухів, рівноваги, знання м'язової надлишкової напруги, покращення орієнтації у просторі, розвиток дихання, виховання правильної постані, розвиток витривалості і сили.

- Виправлення мовленнєвих недоліків.

Є певні умови для вирішення усіх цих завдань. Це знання програми, мовних та психофізичних особливостей дітей, вдосконалення взаємозв'язків музичного керівника з вихователями, логопедами, психологами, дефектологами та медичними працівниками. Також важливо виконувати основні дидактичні принципи: послідовність, систематичність, доступність. Головним принципом виступає увага до кожного з дітей, врахування саме його особливостей [10, с. 6].

В роботі з дітьми, що мають мовленнєві вади, мають використовуватися певні методи та прийоми:

- 1) наочно-слухові – співи чи виконання творів музичним керівником, дитиною, вихователем, слухання вокальної чи інструментальної музики, використання пісенного, інструментального чи мовного фольклору [3, с. 86].
- 2) наочно-зорові – показ педагогом різних прийомів виконання зі співу, музично-ритмічних рухів чи інструментальної гри; показ дітьми, які вже добре засвоїли матеріал; порівняння- діти самі обирають правильний чи неправильний варіант; прийом підкреслених помилок (наприклад, коли при співі діти не проспівують тверді закінчення слів).

При використанні цих прийомів заняття поживляються, настрій дітей піднімається. Вони допомагають підштовхнути дошкільників до правильного виконання завдань, мобілізації уваги та сприйняття. Також доцільно використовувати жести, що вказують на акценти при виконанні або на висоту звуків, а ще – міміку, яка допомагає відчувати настрій пісні чи таночка. Без наочно-зорових прийомів теж не обійтись (малюнки, ілюстрації, музично-дидактичні ігри, атрибути, іграшки). Важливе місце посідає тактильно-м'язова наочність – індивідуальна допомога педагога (і на заняттях, і при виконанні різних рухів у повсякденні) [5, с. 76].

Із методів найпопулярнішим є пояснення. На початку року воно має бути коротким, емоційним, чітким. Ступінь його складності залежить від низки чинників – пори року, профілю дитини тощо. Ще один метод – вказівка (використовується в чіткій формі). Один з найбільш важливих прийомів мовлення – запитання (активізує увагу, збуджує мислення, розвиває пам'ять), інші – сюжетні оповідання, бесіди, інструкції, пояснення, командні форми спілкування. Метод вправ націлений на багаторазове повторення всього твору або окремих «важких» місць. Діти з мовленнєвими вадами потребують особливої уваги при формуванні навичок співу та слухання, засвоєнні рухів. Корисні вправи під рахунок впродовж 1-2 хвилин, бажано без музичного супроводу. Вони допомагають відчувати рухи краще, оволодіти своїм тілом, його технікою, уникаючи помилок при розучуванні.

Види музичної діяльності

- 1) Слухання музики

Домінантна форма музичного заняття – слухання музики. Воно збагачує світогляд дітей, їх емоційну сферу, впливає на формування особистості та розвиток мовлення. Корекційні завдання вирішуються краще за допомогою

цього виду діяльності – через музичне сприйняття розвивається увага та пам'ять.

Прослухавши музичний твір, важливо не лише обговорювати його, а й запропонувати дітям виконати під музику кілька нескладних рухів, аби показати своє відношення та почуття до нього.

Потрібно орієнтуватися на зацікавленість дітей. І якщо вона відсутня, варто приділити особливу увагу добірці музичних творів, проаналізувати методика, зробити оцінку її ефективності, можливо навіть змінити методи.

Розвиток музичного сприйняття відбувається і при використанні інших жанрів мистецтва – поезії, живопису. Живий відгук у дітей знаходить пропозиція намалювати те, про що на їхню думку розповіла музика. Поглибити сприймання творів допоможе такий прийом – запропонувати малюкам після слухання зіграти твір на ударно-шумових дитячих музичних інструментах [7, с. 52].

2) Гра на дитячих музичних інструментах

Це ефективна форма роботи з дітьми, що мають вади мовлення. Вона вирішує такі корекційні завдання:

- Розвиток пам'яті та уваги.
 - Розвиток дрібної моторики.
 - Розвиток координації рухів за допомогою гри на таких інструментах, як барабан, бубон, металофон.
 - Розвиток фонематичного слуху.
 - Розвиток дихання.
- Розвиток музично-ритмічного відчуття [4, с. 154].

У корекції доволі повільного темпу рухів, що часто спостерігається у дітей з вадами мовлення, гра на музичних інструментах дуже допомагає.

3) Співи

Одна з найважливіших форм на музичних заняттях при роботі з дітьми, що мають вади мовлення, – спів. Він допомагає розширенню світогляду, розвитку властивостей особистості та психічних процесів, нормалізації діяльності дихального, голосоутворювального та артикуляційного відділів мовленнєвого апарату, поліпшення вимови при тренуванні ритміко-мелодійної сторони (ритм, темп, динаміка, тембр), розвитку мови через розширення словника.

Розвитку фонетико-фонематичного слуху сприяють ігри зі співами, дидактичні завдання та вправи, музично-дидактичні ігри. Коли розвитку слухової уваги, диференціації немовних звуків та слухової пам'яті приділяється велика увага (це відбувається на початку роботи з малюками із порушенням мовлення), доречно вводити такі музично-дидактичні ігри, як «Відгадай і зіграй, як я», «На якому інструменті граю». На наступному етапі, коли діти навчаються розрізняти цілі фрази, а не фонемі, використовуються ігри зі співами («Пташенята», «В лісі» О.Тілічієвої, «Ведмідь» Красєва, «Три ведмеді» О.Андрєєва)

Наступні етапи роботи, які заключаються у вивченні диференціації фонем, можуть включати розспівку «Бубенчики» О.Тілічієвої, яка допомагає

дітям розрізнити три фонемі (-і-; -а-; -о-) на складаї «дін», «дан», «дон». Також можна поставити перед дітьми таке завдання – відгадати, де «мишенята», а де «ведмедики», відображаючи їх рухи [2, с. 102].

Саме музично-дидактичні ігри найкраще допомагають розвивати пам'ять, мислення, увагу – комплексний корегуючий фактор для дітей із вадами мовлення.

Вправам для формування пісенних навичок варто приділяти велику увагу. Адже правильне дихання, інтонування, дикція, звукоутворення мають важливе значення. Необхідно слідкувати, щоб діти брали дихання на початку фрази і, не «розриваючи» слова, утримували його до кінця, активно працюючи губами. Особливу увагу потрібно звертати при відкриванні рота дітьми на рухливість нижньої щелепи, а також на вимову твердих закінчень слів.

При роботі над дикцією корисно промовляти текст пісні одними губами, можна у різних темпах, але обов'язково починати із дуже повільного. Такий спосіб дозволяє дітям відчувати правильне положення губ, слідкувати за ним та точніше запам'ятовувати мелодію.

При роботі над диханням музичному керівнику варто показувати жест, який показує дітям, коли саме треба взяти дихання, або спочатку «понюхати квітку», і лише тоді починати співати. Корисно співати відкриті склади або голосні звуки, а також назву групи чи своє ім'я. Обов'язково необхідно слідкувати під час співу за поставою дітей.

Співи сприяють зміцненню м'язів артикуляційного апарату, формуванню правильного дихання, почуття ритму, слухової уваги. Артикуляція забезпечується міцними та чіткими рухами язика, губ, м'язів гортані та мимічних м'язів. Це сприяє корекції мовленнєвого розвитку, а також є ефективним засобом лікування такої складної патології як заїкання (при правильному природному співі дихання зміцнюється, розширюється, робиться плавним, спокійним).

4) Музично-ритмічні рухи

Вправи, таночки, ігри – види діяльності, що входять до такої форми виконавчої діяльності як музично-ритмічні рухи.

Рухи під музику – ефективний метод розвитку музичальності, адже в його основі - природна реакція рухів на музику, а це притаманне всім дітям.

Часто діти з мовленнєвими вадами не виконують основних рухів під музику (стрибки, біг, крок), тому саме в таночках та іграх вони вчаться оволодівати своїм тілом. Найкраще використовувати у роботі з такими дітьми наступні вправи:

- На розвиток рухливості суглобів та окремих груп м'язів (загальноорозвиваючі вправи).
- На закріплення основних рухів (біг, крок, різновиди стрибків).
- Танцювальні рухи.
- Вправи, які допомагають підвищити якість виконання рухів, що допомагають дітям орієнтуватися у просторі.
- На розвиток м'язового тону, чуття (без супроводу музики) [8, с. 28].

Деякі вправи мають проводитися з використанням прапорців, м'ячів, брязкалець, стрічок.

Музично-ритмічні рухи сприяють розвитку дрібної та загальної моторики, що є важливими засобами активізації та корекції мовленнєвого розвитку дошкільника. Останнім часом великої популярності набули логоритмічні заняття. Вони спрямовані на розвиток усіх компонентів мовлення, слухових функцій, мовленнєвої функціональної моторики, уваги, пізнавальних процесів, творчих здібностей. Логоритміка особливо корисна дітям із заїканням та порушеннями звуковимови.

Корисно використовувати таночки з хороводами та співами для дітей із вадами мовлення. Вони допомагають їм координувати рухи та співи. Важливо при добірці таночків враховувати навички дітей у рухах та співах, щоб в кінцевому результаті вони могли вільно рухатися під час свого співу, а це дає неймовірний корекційний ефект.

5) Ігри

Одним із основних видів діяльності у дітей з мовленнєвими вадами є гра. Музичні ігри у невимушеній формі з успіхом вирішують корекційні завдання.

Яскравою музично-ігровою тематикою відрізняються сюжетні інструментальні ігри. Діти творчо та емоційно реагують на персонажів та відносини між ними.

Несюжетні інструментальні ігри зазвичай включають в себе елементи змагань, за допомогою яких вирішуються ритмічні та творчі рухові завдання. Наприклад, у грі «Не ворухись» Л.Михайловського, діти мають завмерти, зробивши цікаву фігуру. Можна використати допоміжні інструменти – бубон чи брязкальця [1, с.236].

Ігри зі співами формують цікавість до музики в цілому, розвивають музичний слух, відчуття ритму, пам'ять, чистоту інтонування. Також вирішують корекційні завдання: нормалізують психічні процеси та властивості, тренують руховий апарат.

6) Фольклор

Роль фольклору під час роботи на заняттях з дітьми, що мають вади мовлення, не можна недооцінювати. Найчастіше використовують такі жанри фольклору:

- Хороводи, таночки.
- Народні пісні (слухання).
- Поетична народна творчість (приказки, вірші, прислів'я, казки).
- Народні ігри [9, с. 7].

Народна творчість розвиває пам'ять (твори усної народної творчості багаті повтореннями, які допомагають дітям запам'ятовувати, а потім переказувати їх зміст). Також сприяє оздоровленню організму: забавлянки «Куй, куй, молоток», «Сорока-ворона» дають змогу дітям робити самостійно масаж пальців, і впливати на біологічно активні точки, які є на руках і ногах дитини.

7) Музичне заняття

Важливо враховувати при проведенні музичних занять такі особливості:

- Діагностичні, індивідуальні, вікові властивості дітей. Це впливає на програмні завдання, музичний матеріал і на прийоми, що плануються використовуватися.
 - Треба враховувати час занять у денному розкладі при їх плануванні. Від нього залежить початок заняття: співи, слухання чи музично-ритмічні рухи.
 - Дуже добре, щоб вихователь налаштував дітей перед музичним заняттям – організував емоційну чи рухову розрядку до того, як вести їх до музичної зали.
- Кожне заняття повинне мати за мету виховувати у дітей бажання зрозуміти, почути, використовуючи ігрові, наочні, мовні та практичні прийоми [6, с. 29].

Велику кількість позитивних емоцій викликають у дітей цікаві свята та розваги. Діти з вадами мовлення зазвичай мають багато негативних психологічних властивостей, а показ навичок на публіку змінює в позитивний бік їх самооцінку, розвиває творчі здібності, вольову сферу. Дуже цінні розваги на початку року, особливо із виступами співробітників закладу. Це приносить дітям багато радощів та допомагає їм адаптуватися.

Висновки. Подолання порушень мовлення в дошкільному віці має величезне значення в подальшому житті дитини. Це може бути причиною відхилень у розвитку таких психічних процесів, як пам'ять, мислення, уява, а також формуванню комплексу неповноцінності, що виражається в труднощах спілкування. Своєчасне усунення мовленнєвих порушень допоможе запобігти труднощам в оволодінні навичками читання і письма. Тому саме музика, як показують дослідження, являє собою один із засобів подолання загального недорозвинення мовлення у дітей дошкільного віку. Крім того, на сучасному етапі розвитку дошкільної логопедії музика є необхідною для всебічного розвитку дитини, оскільки має великий вплив на її розумовий, фізичний і психічний стан.

Отже, музика впливає на дитину більше, ніж інші види мистецтва. Вона допомагає зрозуміти навколишню дійсність, красу природи, довершеність поезії, живопису, театру, історії свого народу. Музика - це вид мистецтва, який сприяє зародженню і розвитку естетичних смаків, почуттів. Завдяки музиці дитина пізнає закони людяності, відбувається становлення моральних позицій. Тому потрібно підбирати музичний матеріал так, щоб знайомити дошкільнят із кращими високохудожніми, доступними зразками музичного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бородулина С.Ю. Коррекционная педагогика / С.Ю.Бородулина. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. – 345с.
2. Ветлугіна Н.О. Музичний розвиток дитини. – К.: Музична Україна, 1998. – 176 с.
3. Гринер В.А. Логопедическая ритмика для дошкольников: Уч. пед. гиз. / В.А. Гринер. – М.: Просвещение, 2001. - 341 с.
4. Гураш Л. Відчуті і збагнуті: теорія і методика. – Київ: Дошкільне виховання. – 2002. – 231 с.
5. Музичне виховання у дошкільному навчальному закладі: Збірник методичних матеріалів / Упор. І. Романюк. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 104 с.
6. Полякова Н. Корекція емоційно-поведінкових розладів засобами музичної терапії / Н. Полякова // Психолог. – 2005. – № 39 (183). – С. 27-31.
7. Т. Науменко. Музичне виховання найменших. – Київ: Шкільний світ, 2007. – 124с.
8. Хілько Г.О. Логоритміка для дітей-логопатів / Г. О Хілько, І. М. Зятіна // Логопед. - 2013. – №8. – С. 24-28.

9. Шевчук А.С. Вплив музичного, хореографічного та театрального мистецтв на виховання особистості дитини //Дитячий садок. – 2003. – № 20 (212). – С. 7.

10. Шевчук А.С. Сучасні підходи до організації музичної діяльності дітей //Дошкільне виховання. – 2000. – № 2. – С. 6-7.

*Коновальчук Інна Миколаївна,
асистент кафедри англійської мови
з методиками викладання у дошкільній та початковій освіті
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)*

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО НАДАННЯ ДОПОМОГИ БАТЬКАМ У ВИРІШЕННІ КОНФЛІКТІВ З ДІТЬМИ

Постановка проблеми. Сучасна гуманістична парадигма освіти орієнтована на виховання особистості готової до гармонізації відносин з собою та іншими людьми, здатної до налагодження продуктивної соціальної взаємодії, до вибору оптимальних способів вирішення життєвих проблем. Такі якості особистості закладаються ще з раннього дитинства й провідна роль у цьому процесі завжди належала і буде належати сім'ї. Разом з тим, в останні роки в функціонуванні сучасної сім'ї спостерігається ряд негативних тенденцій, які деструктивно позначаються на взаєминах дітей і батьків, на особливостях розвитку особистості дитини в сім'ї. Формалізація стосунків дорослих членів родини з дітьми внаслідок зайнятості батьків, зменшення тривалості й збіднення змісту спілкування в сім'ї, психолого-педагогічної некомпетентності батьків, збільшення кількості неповних, неблагополучних, асоціальних сімей є тими чинниками, які негативно впливають на дитячу психіку, породжують дитячу депривацію і як наслідок зумовлюють проблеми у взаємовідносинах дітей і батьків.

Молодший шкільний вік є особливим періодом у соціалізації дитини, що визначається її новим соціальним статусом школяра. Вступ до школи, перехід від сімейного виховання до системи шкільного навчання і виховання є складним процесом, який суттєво змінює соціальну ситуацію розвитку дитини, додає нових суперечностей у її спілкуванні з оточуючими, викликає в житті дитини певні труднощі, які за несприятливих обставин можуть призвести до конфліктних ситуацій між дитиною і дорослими, в першу чергу батьками.

У практиці професійної освіти формується готовність фахівця до здійснення гностичної, організаторської, комунікативної та інших видів педагогічної діяльності. Однак, незважаючи на те, що конфлікт у батьківсько-дитячій взаємодії є частим явищем, формуванню готовності майбутніх учителів початкових класів до оволодіння конструктивними способами міжособистісної взаємодії з дітьми та батьками та методами передбачення, попередження й розв'язання конфліктів між ними приділяється недостатньо уваги.

Проблема педагогічної допомоги батькам розглядається на державному рівні. У законах України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Концепції загальної середньої освіти, Положенні про загальноосвітній навчальний заклад акцентується увага на необхідності співпраці школи й сім'ї у створенні умов

для повноцінного розвитку й соціалізації дитини. В проєкті Концепції "Нова українська школа" одним з її базових компонентів визначено педагогіку, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фундаментальні та прикладні розвідки з професійної підготовки майбутніх вчителів, формування їх готовності до педагогічної діяльності належать сучасним дослідниками О. Антонової, Б. Ананьєву, С. Вітвицькій, І. Гавриш, О. Дубасенюк, К. Дурай-Новіковій, І. Зязюну, Н. Кузьміній, А. Ліненко, Н. Ничкало, О. Пехоті, В. Сластьоніну, В. Семиченко, Л. Спірину та ін..

Проблема педагогічної взаємодії розглядається в працях І. Беха, О. Киричука, Л. Савенкової, Г. Селевко, В. Семіченко, Н. Якси та ін..

Питання підготовки вчителів до взаємодії з суб'єктами конфліктів у педагогічному процесі стали предметом наукових пошуків Г. Антонова, О. Березюк, Ю. Костюшка, Ю. Кулюткіна, А. Лукашенка, Л. Мільто, М. Рибаків, В. Семиченко, Г. Сухобської, У Шостак та ін.

Мета статті полягає в аналізі сутності та структури готовності майбутніх учителів початкових класів до надання допомоги батькам у вирішенні конфліктів з дітьми та виокремленні її структурних компонентів.

Виклад основного матеріалу. Сучасний педагогічний словник визначає професійну готовність студента як інтегративну особистісну якість і суттєву передумову ефективної діяльності після закінчення вищого навчального закладу [1].

Зазначимо, що готовність до діяльності та готовність до професійної діяльності, або професійна готовність поняття не тотожні. М. Дяченко та Л. Кандибович наголошують, що готовність до професійної діяльності виступає метою довготривалого процесу формування спеціаліста. У ході цього процесу формуються спеціальні знання, набуваються або розвиваються професійно-значущі якості [2, с. 108].

І. Дичківська визначає професійну готовність як закономірний результат спеціальної підготовки, самовизначення, освіти й самоосвіти, виховання і самовиховання. На думку автора, – це психічний, активно-дієвий стан особистості, складна її якість, система інтегрованих властивостей [3, с. 277].

І. Гавриш зазначає, що сутність готовності особистості до педагогічної діяльності виражається в діалектичній єдності всіх її структурних компонентів, властивостей, зв'язків і відносин та є регулятором й умовою успішної професійної діяльності педагога та фундаментом його професійної компетенції [4, с. 32].

Л. Кондрашова розкриває готовність до педагогічної діяльності як складне сполучення психічних особливостей та моральних якостей особистості [5].

К. Дурай-Новакова досліджуючи готовність до педагогічної діяльності доходить висновку, що це система інтегрованих перемінних, яка включає властивості, якості, знання та навички особистості [6].

Узагальнюючи зазначене вище, можна стверджувати, що готовність до педагогічної діяльності розуміється переважно як особистісний стан або утворення, що характеризується знаннями, вміннями, навичками, професійно

значущими якостями педагогічної діяльності, психологічними особливостями та включає взаємопов'язані компоненти.

Аналіз багатопланових досліджень та практики з проблеми формування готовності майбутніх вчителів до педагогічної діяльності дає підстави констатувати факт певної суперечності між наявністю в батьків молодших школярів проблем при вирішенні конфліктів у стосунках з дітьми та неготовності педагогів до надання їм кваліфікованої допомоги в налагодженні між ними конструктивної взаємодії.

Тому оволодіння студентами ефективними способами міжособистісної взаємодії з батьками та дітьми у ситуації конфлікту виступає одним з важливих завдань у професійній готовності майбутніх учителів, розв'язання якого ставить якісно нові вимоги до педагогічної взаємодії вчителя з іншими суб'єктами навчально-виховного процесу та процесу його професійної підготовки загалом.

У психолого-педагогічній літературі взаємодія розглядається як процес безпосереднього чи опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, який породжує їх взаємообумовленість та зв'язок. Л. Орбан-Лембрик визначає взаємодію як взаємозалежний обмін діями, організація людьми взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності [7, с. 215].

Специфіка педагогічного процесу дозволяє чітко окреслити взаємодію між учасниками навчально-виховного процесу (міжособистісну взаємодію).

Л. Кондрашова розуміє зміст міжособистісної взаємодії як обмін інформацією, пізнання особистості, організацію творчої діяльності та взаємовідносин за допомогою різноманітних комунікативних засобів, збіг цілеспрямованого педагогічного впливу і зворотної реакції вихованців, "трансляції" особистості педагога школярам [5, с.5].

Спілкуючись, обмінюючись інформацією, людина виробляє форми і норми спільних дій, організовує і координує їх. Це забезпечує уникнення розриву між комунікацією і взаємодією.

Н. Якса, виділяючи складові взаємодії, наголошує, що взаємодія може мати як агресивний, гнітючий характер, так і бути побудованою на основі поваги, визнання, прийняття. Дослідниця окреслює наступні елементи взаємодії:

- взаємопізнання як розкриття один одного, як позитивне оцінювання індивідуальних та особистісних рис, можливостей, здібностей і тощо;
- взаєморозуміння як стан спільності та взаємності осягнення змісту і мотивів суб'єктів діяльності, міжособистісних відносин, очікування адекватної ідентифікації та готовність до неї, що дозволяє узгоджено досягати цілей спільної діяльності або спілкування, максимально сприяючи дотриманню довіри інтересів, створюючи умови для саморозкриття здібностей кожного;
- взаємовплив, що викликає зміни в поведінці, думках, почуттях учасників;
- взаємини як двостороння готовність до спільних дій [8, с. 206].

Процес взаємодії не завжди відбувається в бажаному напрямі. Між людьми, які контактують, можуть виникнути часткові суперечності, а може виявлятися й антагонізм позицій, породжений наявністю в них цінностей, цілей і мотивів, що взаємозаперечуються. Тоді стосунки ускладнюються до такої міри, що говорять про виникнення міжособистісного конфлікту.

Міжособистісний конфлікт розуміється як протистояння, зіткнення ідей, поглядів, цілей, інтересів, потреб, оцінок, рівня прагнень, домагань суб'єктів взаємодії, що сприймається як значуща життєва проблема, що вимагає свого розв'язання і викликає активність щодо її подолання.

Отже, міжособистісна взаємодія – це процес організації спільної діяльності, в якому відбувається пізнання людьми один одного, взаємний обмін інформацією, думками, діями, засобами, здійснюється розуміння, взаємовплив і зміна поведінки, діяльності, відношень, установок, поглядів, інтересів, почуттів.

У наукових працях педагогів у структурі готовності до педагогічної діяльності виділено значну кількість компонентів, зокрема: мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий та оцінний (С. Гончаренко) [1]; мотиваційний, цільовий, інформаційний, процесуально-діяльнісний, контроль-коригувальний та оцінно-результативний (І. Гавриш) [Помилка! Джерело посилання не знайдено.]; мотиваційний, пізнавально-операційний, емоційно-вольовий, психофізіологічний (Л. Кондрашова) [5]; мотиваційний, пізнавально-оцінний, емоційно-вольовий, операційно-дійовий, мобілізаційно-настроювальний (К. Дурай-Новікова) [6] тощо.

Подальша логіка нашого дослідження передбачає визначення структури готовності майбутніх вчителів початкових класів до міжособистісної взаємодії з дітьми та батьками в ситуації конфлікту, яка, як інтегративне утворення, складається з певних структурних компонентів. Структура зазначеної готовності включає наступні взаємопов'язані та взаємозумовлюючі компоненти: концептуальну основу, цілемотиваційний, змістовий, процесуально-діяльнісний та результативний компоненти.

Основою цілемотиваційного компонента готовності майбутніх вчителів початкових класів до міжособистісної взаємодії з дітьми та батьками в ситуації конфлікту є виокремлення цілей і мотивів. Мотивація один з найважливіших факторів, який забезпечує успіх у діяльності. Мета є потужним мотиваційним чинником, що стимулює, активізує, організовує людину. Як зазначає В. Семиченко, мотиваційна сфера професійної діяльності не зводиться виключно до детермінації виконання певних професійних обов'язків; вона являє собою ієрархічну систему, в яку входять у складних взаємозв'язках із прямими стимулами професійної активності професійні й особисті стимули, а також цілі. Домінування у структурі особистості мотивів соціального спілкування, співробітництва, інтересу до інших людей визначає гуманістичну спрямованість суб'єктів професійної взаємодії [9, с. 97].

У змістовій частині передбачено виділення всіх дисциплін та видів навчальної діяльності тих інтегративних елементів, що мають потенційні ресурси для формування в студентів знань та умінь роботи з дітьми та батьками в складних ситуаціях порушення взаємовідносин між ними. Змістовний блок включає теоретичну (знання отриманні в процесі вивчення психологічних і педагогічних дисциплін), практичну (практичні заняття, педагогічні практики всіх видів, позааудиторна та самостійна робота, самоосвіта) та науково-методичну (підготовка рефератів і повідомлень;

написання статей, курсових і дипломних робіт, участь у науково-практичних конференціях) підготовку, а також вивчення спецкурсу "Технології конструктивної взаємодії вчителя початкових класів з дітьми та батьками в ситуації конфлікту".

Зміст навчального матеріалу побудовано дотримуючись наступних принципів: взаємодії навчально-пізнавальної, навчально-практичної та самостійної практичної діяльності студентів, єдності змістовних, процесуально-діяльнісних і мотиваційно-ціннісних сторін педагогічної підготовки, єдності й інтегрованості змісту навчання.

Процесуально-діяльнісний блок відображає послідовність етапів, сукупність організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх учителів, а також комплекс форм, методів і засобів, які забезпечують ефективну реалізацію поставленої мети. Він передбачає сформованість у студентів на основі професійно-орієнтованих знань системи умінь, навичок та способів їх реалізації в процесі педагогічної діяльності.

Результативний компонент презентує прогнозований результат підготовки майбутніх учителів до міжособистісної взаємодії з дітьми та їх батьками в ситуації конфлікту – сформована готовність до окресленого виду діяльності.

Отже, результати аналізу зазначеної проблеми в сучасній науковій літературі дозволили охарактеризувати сутність та структуру готовності майбутніх вчителів початкових класів до надання допомоги батькам у вирішенні конфліктів з дітьми і та виокремити її структурні компоненти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге доповнене і виправлене / С.У. Гончаренко. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с.
2. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Мн., Изд-во БГУ, 1976 – 176 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч.-метод. посібник / І.М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
4. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності: дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.04 / Гавриш Ірина Володимирівна. – Харків, 2006. – 579 с.
5. Кондрашова Л. В. Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності / Л. В. Кондрашова. – К. : Вища школа, 1987. – 55 с.
6. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности: дис. ... д-ра пед. наук / К. М. Дурай-Новакова. – М., 1983. – 365 с.
7. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 448 с
8. Якса Н. В. Теоретичні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів до взаємодії суб'єктів освітнього процесу в умовах полікультурності кримського регіону / Н. В. Якса. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. – 324 с.
9. Семиченко В.А Проблемы мотивации поведения и деятельности человека. Модульный курс психологи. Модуль «Направленность» (лекции, практические занятия, задания для самостоятельной работы) / В.А. Семиченко. – К. : Миллениум, 2004. – 521 с.

Кучинська Лілія Фотіївна,
методист з дошкільного виховання
(КЗ "Житомирський ОІППО" ЖОР)
lilia.kuchynska@gmail.com

ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗДОРОВ'Я ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ РЕКРЕАЦІЙНОГО ПІДХОДУ

На сучасному етапі модернізації вітчизняної освіти, у межах реформ, що реалізуються в усіх освітніх ланках, виникає потреба в педагогічних працівниках, готових не лише творчо реалізувати себе, а й орієнтованих на збереження і підтримку власного здоров'я та здоров'я підростаючих поколінь на всіх етапах освітньої діяльності. У межах поставлених завдань, важливим є розв'язання проблеми збереження професійного здоров'я педагогів закладів дошкільної освіти, оскільки, в умовах реформування освітньої галузі, вони формують здоров'язбережувальну компетенцію дітей дошкільного віку та закладають основи здоров'я майбутньої нації.

Проблема професійного здоров'я педагога була і є предметом вивчення багатьох науковців, дослідників минулого і сучасності.

Однак, на даному етапі, наявний рівень збереження професійного здоров'я педагогічних працівників в закладах дошкільної освіти не відповідає поставленим освітнім завданням. Тому, очевидною постає потреба в теоретичному обґрунтуванні шляхів удосконалення системи збереження професійного здоров'я педагогічних працівників та практичному впровадженні інноваційних педагогічних технологій здоров'язбережувального і здоров'яформувального спрямування.

Мета статті науково обґрунтувати проблему збереження професійного здоров'я педагогічних працівників через аналіз актуалізованих базових категорій та проаналізувати шляхи збереження здоров'я педагогів закладів дошкільної освіти на засадах рекреаційного підходу.

Як свідчить аналіз наукових джерел, існують різні визначення базових понять, які використані в статті: "здоров'я", "професійне здоров'я", "рекреація".

На початку ХХ ст. науковці, дослідники в своїх працях здійснюють комплексний аналіз проблеми професійного здоров'я педагога.

У загальному контексті виконання людиною професійної діяльності виділяють поняття "професійне здоров'я", яке вчені (В. О. Бодров, Е. П. Вайнер, Е. Ф. Зеєр, М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк, Р. Л. Кричевський, А. К. Маркова, Л. П. Сущенко та ін.) розглядають, як інтегральну складову загального здоров'я, що об'єднує в собі всі його основні аспекти. За таких умов професійне здоров'я включає характеристику функціонального стану організму людини за фізичними й психічними показниками з метою оцінки її здібностей до певної професійної діяльності із заданою ефективністю й тривалістю впродовж певного періоду життя, а також витривалістю до несприятливих факторів, які супроводжують цю діяльність [4].

На основі вивчення й узагальнення теоретико-методологічних концептів і різних позицій науковців стосовно понять "здоров'я" і "професійне здоров'я" (О. Т. Анісімова, І. С. Гончарова, Б. Т. Долинський, С. Ю. Лебедченко, Л. М. Мітіна, М. К. Смірнов та ін.) визначаємо поняття "професійне здоров'я педагога", як інтегральну характеристику функціонального стану організму, глобальний

психічний стан особистості, для якого характерна динамічна гармонійність внутрішніх переживань і пов'язані з цим ефективність та успішність педагогічної діяльності, здатність протистояти негативним факторам, що супроводжують цю діяльність [13].

Разом з тим аналіз наукових джерел дозволяє констатувати, що професійне здоров'я трактується вченими (Р. А. Березовська, О.А. Довгополова, А. Г. Маклаков, Г. С. Нікіфоров, В.В. Подляшаник, В. О. Пономаренко, Б. А. Смірнов та ін.) [9], як комплексна характеристика здоров'я людини у конкретних умовах професійної діяльності. За таких умов професійне здоров'я, що характеризується адаптацією до впливу факторів професійного середовища, забезпечується достатнім для виконання певного виду професійної діяльності функціональним резервом організму, проявляється у вигляді стану фізичного, психічного, соціального і духовного благополуччя. Професійне здоров'я є одним із факторів професійної придатності, важливою умовою ефективності трудової діяльності і показником "якості" професійного життя

Так, вчені С.Л. Рубінштейн, М.М. Рибніков провели унікальні дослідження, присвячені вивченню проблем вчителів, умов та механізмів виникнення в останніх професійної дезадаптації. У зазначеному контексті, проведені й надалі дослідження діяльності педагога засвідчили, що висока емоційна напруженість, потенційна афектогенність, наявність великої кількості факторів ризику, стрес-факторів, які постійно присутні в його роботі, негативно впливають на самопочуття, працездатність і якість професійної діяльності (Н. В. Кузьміна, А.К. Маркова, Л. М. Мітіна, В.О. Сластьонін та ін.) [13].

На думку науковця Г. М. Мешко, професійна група педагогічних працівників відзначається дуже низькими показниками фізичного і психічного здоров'я. Це пояснюється тим, що праця педагога відноситься до розряду складних, стресогенних, найбільш напружених у психологічному плані таких, що вимагають від людини великих резервів самовладання й саморегуляції. Причиною зниження якості педагогічної діяльності, втрати інтересу до неї, порушень фізичного і психічного здоров'я педагога є емоційне вигорання як форма професійної деформації особистості. [11].

Професія педагога має величезну соціальну значущість, оскільки на ньому лежить велика відповідальність не лише за розвиток, виховання, навчання, дитини, а й за її здоров'я. У той же час численні дослідження доводять, що професію педагога можна віднести до "групи ризику" з низькими показниками соматичного та психічного здоров'я [4;6].

Цілісність професійного здоров'я визначається взаємодією фізичного, психічного, соціального аспектів здоров'я.

Характеризуючи професійне здоров'я Л. М. Мітіна серед інших його характеристик виділяє: здатність педагога зберігати та активізувати ще й регуляторні механізми, які забезпечують працездатність, ефективність і розвиток особистості.; умову успішної професійної діяльності, що стає базовою властивістю людини, її суб'єктивною цінністю. Автор представляє концепцію збереження професійного здоров'я педагогів, показником якого є такі компоненти, як *педагогічна спрямованість, педагогічна компетентність та*

емоційна (поведінкова) гнучкість. В умовах закладу дошкільної освіти педагог повинен бути готовий до адекватного емоційного реагування на поведінку своїх вихованців, а також бути здатним цінувати їх думки, розуміти, приймати їх переживання. Така позиція науковця підтверджує нашу думку стосовно розгляду професійного здоров'я як компонента духовно-моральних основ професійної діяльності. Здоровий фізично і психічно педагог має сприятливі умови як для власного духовного розвитку, так і розвитку своїх вихованців [12].

Аналіз наукових джерел з проблемної теми дослідження дозволяє окреслити ряд *суперечностей*, що доводять необхідність збереження професійного здоров'я педагогічних працівників закладів дошкільної освіти, зокрема між:

- сучасними вимогами державної політики в галузі дошкільної освіти до модернізації освітнього процесу через впровадження інноваційних технологій та особливостями педагогічної професії, яка є непростюю і найбільш напруженою в емоційному, психологічному, соціальному плані;
- можливостями освітнього процесу у вирішенні проблеми збереження професійного здоров'я педагогічних працівників і недостатньою її науково-методичною забезпеченістю в закладах дошкільної освіти;
- усвідомленням актуальності організації рекреаційної діяльності на державному рівні та відсутністю у закладах дошкільної освіти науково обґрунтованих моделей і ефективної системи роботи в цьому напрямку.

Актуалізованою є проблема збереження професійного здоров'я педагогічних працівників закладів дошкільної освіти на засадах рекреаційного підходу.

"Рекреація", як базове поняття рекреології, розглядається як одна із форм дозвілля, певне суспільне явище, пов'язане з відтворенням і розвитком фізичних, нервово-психічних, духовних та інтелектуальних сил людини

Рекреаційна діяльність нерозривно пов'язана з рекреаційними потребами і спрямована на створення оптимальних умов для їх реалізації.

Рекреаційні потреби, як і будь-які людські потреби, є продуктом історичного розвитку і тому виступають змінною категорією (Ю.А. Веденін, І.В. Зорін) [14].

Для сучасного етапу суспільного розвитку характерне зростання ролі рекреації в процесі відновлення сил людини, зокрема педагогічних працівників закладів дошкільної освіти. Рекреаційні потреби педагогів можна поділити на три рівні, які перебувають у тісній взаємодії, а саме:

- індивідуальні – потреба у відновленні та розвитку фізичних і моральних сил педагога, у фізичному, інтелектуальному та духовному вдосконаленні;
- групові – потреби окремих вікових категорій педагогічних працівників;
- суспільні – потреба у простому і розширеному відтворенні соціально-трудового та соціокультурного потенціалу педагога.

Таким чином, для збереження та відновлення професійного здоров'я педагога необхідно спланувати і організувати не лише систему відповідних заходів, а й простір, у якому вони здійснюються. (І. О. Гродзинська, С. Г. Нездоймінов, О. В. Гусева, А. В. Замкова) [8].

З метою формування готовності педагогів закладів дошкільної освіти до збереження власного здоров'я, слід спонукати їх до здоров'ятворчої діяльності та

формування оптимальної стратегії збереження професійного здоров'я, професійної стресостійкості, компетентності здоров'язбереження, зокрема:

- накопичення системи знань про суть професійного здоров'я, його критерії, детермінанти здоров'я – нездоров'я педагогів, шляхи його збереження;
- формування ціннісного і відповідального ставлення педагогів до власного здоров'я;
- ознайомлення з основними принципами, засобами, формами здоров'язбережувальної діяльності, сучасними оздоровчими технологіями;
- формування саногенного мислення педагогічних працівників;
- усвідомлення актуальності на сучасному етапі рекреаційної діяльності;
- активізація у педагогічних працівників закладів дошкільної освіти прагнення до самостійного проектування програм та систем збереження професійного здоров'я.

Для вирішення актуальних завдань збереження професійного здоров'я педагогів потрібні принципово нові підходи, які формували б у педагогічних працівників закладів дошкільної освіти ціннісне ставлення до власного здоров'я та активну позицію, зокрема світоглядно-оздоровчу лінію поведінки на основі принципів: "пізнай себе", "створи себе", "допоможи собі сам", "будь здоровим", "здоров'я – через здоровий спосіб життя".

При плануванні та реалізації практичної моделі системи методичної роботи в закладі дошкільної освіти спрямованої на збереження професійного здоров'я педагогічних працівників, доцільно використовувати комплекс різноманітних форм, методів, засобів, що забезпечать розвиток внутрішніх сил педагога, розширення його професійної самосвідомості, послаблення психічного напруження, формування саногенного мислення, гармонізацію його внутрішнього світу.

Актуальними і результативними є сучасні форми методичної роботи в закладах дошкільної освіти (тренінги, колоквиуми, брейн-ринги, воркшопи, тощо), які сприяють вирішенню проблеми збереження професійного здоров'я педагогічних працівників на засадах рекреаційного підходу. В рамках їх проведення актуальним є використання діагностичних методик для визначення потенційних можливостей власного організму, а саме: словесні та схематичні малюнки ("Я – реальний педагог", "Я – ідеальний педагог", "Яким я є", "Яким мене бачать мої колеги", тощо); рольові ігри з метою розв'язування педагогічних задач з елементами драматизації, ігри психолого-педагогічного спрямування ("Думки про характер", "Внутрішній промінь", "Моя життєва мозаїка" та ін.); творчі вправи ("Написати невідправленого листа про свої негативні емоції", "Намалювати те, що на мене найбільше впливає", "Координати життя", "Чарівна паличка"); вирішення проблемних педагогічних ситуацій (з професійного досвіду педагогів) тощо.

Корисним, на нашу думку, є обговорення під час теоретичних семінарів з педагогічними працівниками наукової, психолого-педагогічної літератури з проблем збереження професійного здоров'я педагога. З метою підвищення стійкості педагогів до стресів доречним інтерактивним методом є складання

пам'яток, порад на основі прочитаного і опрацьованого за наступною тематикою: "Ліки від професійного стресу", "Як не згоріти у полум'ї професії", "Як педагогу досягти гармонії в усьому", "Професійне довголіття: шлях до нього", "Педагогічна кар'єра без стресу", тощо.

Проведення таких форм роботи в закладах дошкільної освіти сприяє глибокому оволодінню педагогами науково-теоретичними і практичними знаннями щодо збереження власного професійного здоров'я на засадах рекреаційного підходу.

Висновки. Отже, узагальнення наукових вітчизняних і зарубіжних досліджень свідчать про те, що педагогічна діяльність є найбільш напруженою у емоційному, психологічному, соціальному плані та впливає на стан професійного здоров'я педагога. Тому проблема створення ефективної моделі збереження професійного здоров'я педагогічних працівників в закладах дошкільної освіти потребує подальшого детального дослідження через усвідомлення актуальності організації рекреаційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амосов Н. М. Краткая энциклопедия Амосова / Николай Михайлович Амосов. – М : АСТ : Сталкер, 2005. – С.352
2. Брехман И. И. Валеология / Брехман И. И. – М. : ФиС, 1990. – 208 с.
3. Бобрицька В. І. Особливості професійної підготовки майбутнього вчителя на сучасному етапі становлення вищої педагогічної освіти. Наукові праці. Серія: Педагогічні науки. Миколаїв. 2005. Т. 42, Вип. 29. С. 33–38.
4. Бойченко Т. Формування здоров'язбережувальної компетентності як умова розвитку обдарованості особистості. Вісник інституту розвитку дитини. Серія: Філософія. Педагогіка. Психологія. Київ. 2010. Вип. 9. С. 42–49.
5. Бойко Ю. Шляхи формування ціннісного ставлення до здоров'я та здорового способу життя у студентської молоді [Електронний ресурс] / Бойко Ю. – Режим доступу : http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnuk_nayk_praz/2014/3/7.pdf.
6. Бойко Ю. С. Науковий аналіз категорій «здоров'я» та «здоровий спосіб життя» з позиції педагогічної аксіології [Електронний ресурс] / Бойко Ю. С. – Режим доступу : <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2877/1/%D0%90naliz%20katehori%20%C2%ABzdrovia%C2%BB.pdf>
7. Бондар Т. В. Формування здорового способу життя молоді : навчальний посібник / Бондар Т. В., Карпенко О. Г., Дикова-Фаровська Д. М. / За ред. О. О. Яременко. – К. : Український інститут соціальних досліджень. – 2005. – С. 116
8. Замкова А.В., Гусєва О.В. Рекреалогія: конспект лекцій з дисципліни. Частина I — Одеса: ОДЕУ, 2010 р. — С 76
9. Ігнашук О. В. Застосування історичного підходу в становленні уявлень про формування здорового способу життя / О. В. Ігнашук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського – Вінниця. – 2014. – № 42. – С. 117–121. – (Серія: Педагогіка і психологія ; ч. 2).
10. Лук'янченко М. Теоретичні засади педагогіки здоров'я / М. Лук'янченко // Проблеми гуманітарних наук. Філософія. – 2013. – № 31. – С. 106–117.
11. Мешко Г. М. Курс «Професійне здоров'я педагога» в системі підготовки майбутніх учителів до здоров'ятворчої діяльності / Г. М. Мешко. – Ужгород: Говерла // Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І. В. Козубовська. – Ужгород: Говерла, 2014. – Вип. 30. – С. 98-100.
12. Митина Л.М. Профессиональное здоровье учителя: стратегия, концепция, технология / Л. М. Митина // Нар образование. – 1998. – № 9-10. – С.166-170.
13. Сущенко Л.П. Соціальні технології культивування здорового способу життя людини/ Запоріж. держ. ун-т. – Запоріжжя, 1999.– С. 308
14. Стафійчук В.І. Рекреалогія. Навчальний посібник. 2-е вид./В.І. Стафійчук — К.: Альтерпрес, 2008. — С. 264 .

Левківська Ганна Степанівна,
*спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
вихователь Новоград-Волинського
дошкільного навчального закладу
№16 «Веселка» компенсуючого типу*

РОЗВИТОК РЕФЛЕКСИВНИХ НАВИЧОК САМОПІЗНАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ІГОР І ВПРАВ

Постановка проблеми. Сьогодні кожен педагог в своїй роботі керується пріоритетами, які визначає Базовий компонент дошкільної освіти, а саме: особистісно-орієнтований, компетентнісний та діяльнісний підхід, що забезпечують становлення особистості дитини, її фізичний, комунікативний, пізнавальний, соціально-моральний, художньо-естетичний, креативний розвиток, набуття дитиною практичного досвіду. А одним з головних завдань в роботі є формування всебічно-розвиненої особистості, яка (за Базовим компонентом) володіє базовими якостями: довільність, самостійність і відповідальність, креативність, ініціативність, свобода поведінки і безпечність, самосвідомість, самоствавлення, самооцінка [1, с.4-6]. Саме ці якості будуть необхідні для освоєння принципово нової освітньої діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Наукові дослідження сучасних вітчизняних психологів і педагогів (А.М.Богущ, Л.В.Артемова, Л.О. Калмикова, С.Є. Кулачківська, С.О. Ладивір, Т.І.Поніманська) доводять, що підготовку до навчальної діяльності дитини дошкільного віку необхідно розпочинати з формування вмінь та навичок контролювати і оцінювати свої дії.

У молодших дошкільників цей процес не є усвідомленим, оскільки вони мають лише початковий рівень розвитку навчальної діяльності, а набуті знання, вміння і навички використовують в грі.

Середній дошкільний вік потребує знань з метою вирішення пізнавальних завдань, які пов'язані і з ігровою, і з практичною діяльністю. Діти виявляють готовність до засвоєння таких знань, проявляють зацікавленість, намагаються не тільки планувати свої дії при розв'язанні поставлених завдань, а й оцінювати результати цих дій.

Діти старшого дошкільного віку мають підвищений рівень допитливості, інтересу до пізнання нового, цікавого. Вони стають наполегливішими, вимогливішими до себе, проявляють свої розумові здібності, вольові зусилля. У цьому віці формується здатність до розв'язування різноманітних завдань пізнавального характеру, вміння знаходити різні шляхи отримання позитивного результату та оцінювання своїх дій.

Виклад основного матеріалу. Уже не перший рік ми працюємо над питанням формування пізнавальної активності дошкільників у процесі ознайомлення з природою. Адже саме природа та її складники формують у дітей допитливість, інтерес до довкілля; вчать спостерігати і робити висновки; допомагають оволодіти елементарними правилами поведінки в природі, уміннями та навичками розумного природокористування.

Провідні українські науковці сучасності (З.П.Плохій, Н.В. Лисенко, Н.М.Горопаха, Г.В.Беленька, Н.Ф. Яришева) засвідчують, що ефективними формами та методами ознайомлення з природою є ті, що забезпечують чуттєве сприймання, наочно знайомлять дітей з живою природою, дають чіткі уявлення про навколишній світ [3, 6-9].

Одним із завдань роботи з дітьми є формування елементів екологічного світорозуміння, екологічної вихованості, розвиток позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природного довкілля, виховання почуття відповідальності за природу як за власний життєвий простір.

Природа – це світ краси, який змушує дітей горнутися до нього душою, не дозволяючи руйнувати і образити. Тому ми й вчимо помічати цю красу, милуватися, відчувати свій фізичний та емоційний зв'язок з природою. І, як варіант, апробували ігри та вправи на розвиток рефлексивних навичок самопізнання, щоб побачити наскільки діти старшої групи володіють вмінням занурюватися в себе.

Якщо ми звернемося до словника, то стане зрозумілим, що самопізнання – це своєрідний механізм пізнавальної діяльності людини, в основі якого лежить процес рефлексії. Саме в процесі самопізнання дитина прикладає чимало зусиль аби навчитися відкривати себе, пізнавати, виявляти свої позитивні якості, демонструвати свої можливості, самостійно визначати шляхи успіху в певній сфері діяльності, аналізувати та удосконалювати свою повсякденну діяльність [2, с. 55-56].

Завдяки таким вмінням у дітей формується ціннісно-творче ставлення до себе, до інших людей, до навколишнього світу в цілому. Вони вчаться співпереживати, захоплюватися, занурюватися, уявляти, фантазувати, мріяти, «ставити» себе на місце обраного об'єкта (квітка, дерево, комаха, пташка)

Наведемо приклади **рефлексивних вправ**, які допомагають дитині пізнати себе із середини:

- «Чому ти вибрав саме цю картинку?»;
- «Які відчуття викликає у тебе ця картинка?»;
- «Якби ти був деревом (квіткою), то яким?»;
- «А якби ти був березою, то чого б ти боявся? Чому б радів?»;
- «Як би ти міг перетворитися на тваринку (пташку), то ким ти себе уявляєш? Чому?»;
- «Якби ти був метеликом, то з ким хотів би подружитися?»;
- «Кого б із собою узяв в політ, якби став пташкою? Чому? Куди б хотів полетіти?»;
- «Як ти гадаєш, чи сміються овочі (фрукти), коли?»;
- «Чи відчувають мурашки радість? А сум?».

Цікавою й повчальною є гра «Екологічні асоціації», коли дітям пропонуються таблиці зі смайликами, що позначають певні емоції (сум, сміх, страх, радість, жах, доброта); предметні картинки із зображенням об'єктів живої природи (квіти, дерева, птахи, свійські тварини, дикі тварини, комахи, овочі, фрукти); кольорові олівці (фломастери). Завдання полягає в тому, що гравець має обрати об'єкт (картинку) живої природи, який асоціюється з певною

емоцією. Цей метод роботи спрямований на пробудження асоціативних зв'язків між різними образами.

А «Хвилинки милування» навколишньою красою природи викликають захоплення, емоційне задоволення, піднесений настрій, бажання поділитися своїми враженнями від побаченого і почутого в імпровізованих діалогах, полілогах, грі-емпатії [4, с. 6-9].

Головне завдання хвилинок милування – викликати у дитини емоційний відгук на різноманітні явища та об'єкти природи, бажання милуватися і насолоджуватися ними. Вони спонукають дитину до прояву любові, турботи, ніжності, формують свідомого «вболівальника» цілісності природи.

- *Прислухайся, як квіти з тобою вітаються ...*
- *А з тобою яка квітка привіталася?*
- *Що тобі квітка прошептала?*
- *Який настрій у квітки? А у тебе який настрій?*
- *Які кольори є на твоїй квітці? А на твоїй?*
- *А чому квітку саме так назвали?*
- *А якби ти хотів назвати свою квітку?*
- *А якби ти міг перетворитися на квітку, то на яку? А чому?*
- *Що ти хотів би квітці побажати?*

Вправа «Цікаві діалоги» з об'єктами природи допомагають дитині (і дорослому) абстрагуватися від сьогодення, заспокоїтися, «поділитися» своїми переживаннями, запропонувати свою допомогу, підтримку.

Природа – найкращий слухач і порадник, вона прояснює думки, врівноважує емоції, відновлює душевні і фізичні сили. Під час таких діалогів дитина усвідомлює, що вона – частина природи, адже природа так само, як і людина, потребує теплого слова, розуміння, спокою.

- *Добрый день, моя Берізка! Я дуже радий тебе бачити.*
- *А чого ти сьогодні сумна? Щось сталося?*
- *Твої листочки стали жовкнуті?*
- *Ти не переживай, вони не всі відразу жовкнуть, а по черзі.*
- *Я тобі розповім, що листочки твої будуть потихеньку опадати.*
- *Листочки хочуть, щоб ти відпочила.*
- *А взимку я тобі до стовбура снігу наносу, щоб тобі тепло було.*
- *Я попрошу синичок, щоб вони до тебе прилітали і тебе розвеселяли.*
- *Ти не сумуй, берізка, ми всі тебе любимо і будемо в гості до тебе приходити.*

У ході ігор та вправ відбувається рефлексія, коли діти пояснюють свої міркування, відстоюють власні думки і позиції, виробляють спільні рішення. А вихователь за допомогою запитань спонукає замислитися над питанням «Я і природа».

Самопізнання є складовою формування особистості і дає відповідь на питання «Який я?». Завдяки процесу самопізнання дитина набуває досвід і можливості, які повною мірою зможе використовувати в навчанні.

Висновок. Наведені форми роботи є дієвими і результативними. Рефлексивні вправи та ігри розвивають пізнавальні психічні процеси дитини; формують інтерес

до свого внутрішнього світу, здатність до емпатії, вміння ґрунтовно пояснювати власну думку і позицію; спонукають до аналізу своїх вчинків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А. М. Богуш ; авт. кол. : Богуш А. М., Беленька Г. В., Богиніч О. Л. та ін. – Київ : Шкіл. світ, 2012. – 26 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.
3. Дошкільникам про світ природи. Старший дошкільний вік: навч.-метод. посібник / Г. В. Беленька, Т. С. Науменко, О. А. Половіна – Київ: «Генеза», 2013. – 106 с.
4. Виховуємо любов до природи / Г. Левківська // Вихователь-методист дошк. закладу. – 2015. – №5 - 60-63 с.

Лопатюк В.І.,

спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,

завідувач Новоград-Волинського

дошкільного навчального закладу №15 «Грайлик»

ГІПЕРАКТИВНІ ДІТИ.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ Й ВИХОВАННЯ

Постановка проблеми. Проблема допомоги дітям із гіперактивним розладом і дефіцитом уваги набирає дедалі більшої актуальності. Не лише у нашій країні, але і у всьому світі кількість таких дітей неухильно зростає. Здебільшого цей розлад не пов'язаний зі зниженням інтелектуального розвитку, хоча досить часто з ним поєднується, особливо із затримкою психічного розвитку. Не можна його розглядати й як просто наслідок педагогічних невдач, які зумовлюють недисциплінованість, відсутність навчальної мотивації, тощо. Насправді в основі цього розладу лежать медико-біологічні причини, що потребують комплексного психолого-медико-педагогічного підходу для їх подолання.

За даними різних дослідників, гіперактивний розлад трапляється у кожного десятого хлопчика чи, як вважають деякі дослідники, навіть у кожного шостого. Дівчатка від цього розладу потерпають рідше: на 4 – 5 хлопчиків припадає одна дівчинка. Така тенденція спостерігається і за будь-яких інших порушень. Вона пов'язана з більшою стійкістю жіночого організму до шкідливих впливів суспільства.

Протестатистичні показники залежать і від того, що у дівчаток прояви гіперактивності часто не такі яскраві, як у хлопчиків, їх пізніше розпізнають, і це потім обертається особливим труднощами соціальної адаптації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій сучасних науковців Ю. Антропова, І. Брязгунова, М. Заваденко, О. Касатікова, В. Кучми, Г. Платонова, О. Сорокіна, Ю. Шевченко свідчить, що непосидючих дітей з низькою працездатністю та самооцінкою визначають як таких, що мають «синдром дефіциту уваги та гіперактивність» (СДУГ). У зарубіжній психології симптоми гіперактивності були вперше описані як розлад в 1902 році англійським лікарем Дж. Стіллом, який вважав, що поява симптомів гіперактивності викликана слабким, «гальмуючим волеспрямуванням» («inhibitory volition») і «недостатнім моральним контролем» («defective moral control») [4, с.7]. У сімдесятих роках В. Дуглас довела, що, крім власне гіперактивності, основними симптомами

синдрому гіперактивності і дефіциту уваги є недолік уваги і слабкий контроль імпульсивності [4, с.8]. Дослідження М. Заваденко показують, що гіперактивність виступає як один із проявів цілого комплексу порушень, що відзначаються в таких дітей. Ці порушення є наслідком мінімальних мозкових дисфункцій. Основний же дефект пов'язаний з недостатністю механізмів уваги і гальмуючого контролю. Тому подібні порушення більш точно класифікуються як «синдром дефіциту уваги з гіперактивністю» [2, с.12]. Гіперактивний в перекладі з латинської мови «активний» – означає діяльний, дієвий, а грецьке слово «гіпер» вказує на перевищення норми. Гіперактивність у дітей виявляється невластивою для нормального, відповідного віку, розвитку дитини неухважністю, імпульсивністю. За даними психолого-педагогічної літератури, в описі таких дітей уживаються терміни: «рухливий», «імпульсивний», «спритний», «енерджайзер», «вічний двигун», «живчик», «вулканчик».

Деякі автори використовують і такі, як «моторний тип розвитку», «діти з підвищеною активністю», «діти з підвищеною афективністю».

Якщо дитина гіперактивна, то труднощі знає не лише вона сама, але і її оточення: батьки, однолітки, вихователі.

Такій дитині необхідна своєчасна допомога, інакше надалі може сформуватися а соціальна або навіть психопатична особа: відомо, що серед малолітніх правопорушників значний відсоток складають гіперактивні діти.

Синдром дефіциту уваги з гіперактивністю (СДУГ) – найпоширеніша проблема в дитячому віці. СДУГ – найчастіша причина поведінкових порушень і труднощів у навчанні в дошкільному і молодшому шкільному віці, проблем у взаєминах з оточуючими і, як наслідок, заниженої самооцінки.

Якщо ознаки гіперактивності, як правило зменшуються по мірі дорослішання дитини, то неухважність і імпульсивність можуть залишатися у дитини на довгі роки, створюючи підґрунтя для неврозів, соціальної дезадаптації.

Виклад основного матеріалу статті. Ознаки гіперактивності проявляються у дітей у дошкільному та молодшому шкільному віці. В 4-6 років оптимальний вік, коли вже можна діагностувати наявність розладу уваги. Такій дитині притаманна підвищена неухважність (не тримає уваги на деталях, незібраність, зниження вибірковості уваги, часте переключення уваги з однієї діяльності на іншу), імпульсивність (на запитання відповідає не дослухавши запитання до кінця, діє не думаючи, перебиває інших), гіперактивність (непосидючість, «ніби мотор прикріпили»). У період старшого дошкільного віку відбувається перехід до навчальної діяльності і, в зв'язку з цим, збільшуються інтелектуальні навантаження: від дітей вимагається концентрувати увагу на тривалому відрізку часу, доводити почату справу до кінця, досягати певного результату. Саме в умовах тривалої і систематичної діяльності гіперактивність заявляє про себе дуже переконливо. Батьки раптом виявляють багато чисельні негативні наслідки непосидючості, неорганізованості, надмірної рухливості свого малюка. На дитину скаржаться

вихователі, вчителі. Тому такі й дитині потрібна своєчасна і комплексна допомога.

Гіперактивність – це сукупність симптомів, які можуть бути ознакою неврологічних проблем. Під гіперактивністю прийнято розуміти занадто неспокійну фізичну і розумову активність у дітей, коли збудження переважає над гальмуванням. Лікарів вважають, що гіперактивність є наслідком дуже незначного ураження мозку, яке не визначається діагностичними тестами.

Сама назва «гіперактивності» свідчить про те, що дитина на перший погляд справляє враження невтомної, постійно перебуває у бурхливій діяльності, переважно в русі: бігає, зачіпає інших дітей, заважає їм гратися, бо більше здатна перешкодити грі, ніж організувати її. Якщо така дитина змушена сидіти на місці, вона починає розхитуватись, потягуватись, рухати руками й ногами, гримасувати. Під час спілкування такі діти надзвичайно балакучі, проте, у розповідях легко втрачають думку, бувають непослідовними. Часто не закінчивши прощось одне, вони починають говорити про інше, перебивають співрозмовника. Дитина може ставити безліч запитань, хоча до відповідей не дослухається. Складається враження, що відповідь її не цікавить, бо вже встигло виникнути нове запитання. Не можуть такі діти й захопитися грою, особливо – з правилами, швидко її кидають, щоб розпочати й покинути нову. Навіть читання чи розповідь казки, яку так люблять слухати дошкільники зосереджує таких дітей лише на кілька хвилин. Є у них проблеми зі сном. Їх дуже важко вчасно вкласти спати, бо у них раптом виникає цілий потік усіляких справ: щось розповісти, попросити, а дійшовши до ліжка, раптом захотіти пити. Сплять ці діти дуже неспокійно, вранці важко встають. Стосунки із ровесниками і дорослими розвиваються доволі драматично, що дуже ускладнює формування їхньої особистості.

Імпульсивність заважає виконанню правил гри, а дитяче товариство цього не прощає. Дезорганізуючі гри, такі діти є небажаними учасниками. Усе це формує знижену самооцінку, спричиняє почуття менш вартості, самотності, скривденості, і часто у відповідь викликає агресивну поведінку.

Не легше складаються і їхні стосунки з дорослими. Попри те, що педагоги часто не розуміють стану дитини і схильні розглядати її як хулігана, навіть ті, котрі уявляють хворобливе походження проблем, мають через таку дитину чимало клопотів, не знають, як зарадити напруженій ситуації. І це у переважній більшості випадків не може надавати негативного відтінку ставленню педагога до дитини.

Так, маючи досить хороші інтелектуальні здібності, гіперактивні діти відрізняються недостатністю мовного розвитку і тонкої моторики, зниженим інтересом до інтелектуальних навиків, малювання, мають деякі інші відхилення від середніх вікових характеристик, що приводить до відсутності у них інтересу до систематичних, вимагаючих уваги занять, а значить, і, майбутньої навчальною діяльністю у школі.

Корекція поведінки гіперактивної дитини вимагає величезного терпіння з боку дорослих, систематичності і послідовності. У спілкуванні з гіперактивною дитиною не припустимі крайнощі, метод “батога і пряника” тут не

підходить. Коливання в поведінці батьків – відсуворості до сюсюкання негативно позначаються на психіці такої дитини. При корекційній роботі з такими дітьми потрібен комплексний підхід. Основа успіху в корекції гіперактивності залежить, в першу чергу, від батьків і їх правильного спілкування з дитиною. Всі ігри та дитячі іграшки в будинку повинні допомагати дитині стати спокійнішою. У першу чергу варто застосувати іграшки для зняття напруги, м'язової та емоційної. Якщо малюк надто вже розбігався, то йому допоможе шведська стінка. З одного боку – це фізичне навантаження, а з іншого – необхідність зосередитися, піднімаючись і опускаючись по драбині. Звичайно, при цьому, необхідно знаходитися поряд з малюком. Коли малюк стане спокійніший, запропонуйте йому конструктор або пазли. Крім цього існує безліч ігор, які допоможуть вам коректувати поведінку гіперактивної дитини.

Для корекції поведінки, у консультуванні гіперактивних дітей дошкільного віку психологи і педагоги часто використовують методи ігрової терапії. Ці ігри можуть чергуватися в структурі єдиного ігрового сюжету спеціально організованих занять, можна грати в них і у вільний час.

Тож ігри для корекційної роботи повинні бути підібрані в наступних напрямках:

Ігри на розвиток уваги;

- Ігри та вправи для зняття м'язового та емоційного напруження (релаксації);
- Ігри, що розвивають навички вольової регуляції (управління);
- Ігри, які сприяють закріпленню міння спілкуватися.

Наприклад, гра «Робинавпаки» – ця гра розвиває навички концентрації уваги і в той же час не змушує дитину бути нерухомою, що дуже важливо. Ви показуєте малюкові різні рухи, а він повинен зробити навпаки. Ви піднімаєте руки вгору – малюк опускає. Ви заплющуєте очі, а малюк широко відкриває свої оченята. Ви витягаєте руки вперед, а малюк відводить назад. Сидячи на стільці підтискаєте ноги під себе, а малюк навпаки, витягує ніжки вперед.

Гра «Смуга перешкод». Покладіть на підлогу мотузку або пояс, розкладіть на відстані один від одного картонні кола, кубики та інші предмети. Дитина повинна пройти цю "смугу перешкод".

З метою зняти напругу, м'язові затиски, знизити агресивність, розвинути чуттєве сприйняття, гармонізувати відносини між дитиною і дорослим можна провести гру «Легідні лапки». Дорослий підбирає 6-7 дрібних предметів різної фактури: шматочок хутра, пензлик, скляний флакон, намиста, вату і т. д. Все це викладається на стіл. Дитині пропонується оголити руку по лікоть; вихователь пояснює, що по руці буде ходити «звір» і стосуватися ласкавими лапками. Треба з закритими очима вгадати, який «звір» торкається до руки – відгадати предмет. До того повинні бути погладжуючими, приємними. Також дуже добре знімають напругу, розвивають психоемоційний стан, розвивають дрібну моторику ігри з піском. На піску діти можуть малювати малюнки і фігури, будувати дороги, фортеці паличкою або пальцем.

Занадто енергійній дитині потрібно давати час і можливість виплеснути свою енергію так, щоб це не принесло шкоди ні їй, ні оточуючим: перекидатися на матраці, пролазити під стільцями, стискати в руці м'ячик або силомір. Щоб допомогти активній дитині зосередитися, візьміть її на коліна, або притримуйте її рукою за плечі, двома руками за передпліччя. Як можна частіше, коли дитина спокійна, давайте їй знати, що її поведінка поліпшується: «Бачиш, ти вже зміг надовго зосередитися. Напевно, зараз ти пишаєшся собою».

Доручайте дитині справи, в яких потрібно проявити її активність – зібрати всіх до столу, принести необхідний предмет. Перелік заохочень і покарань має бути максимально великим і різноманітним, щоб виховні впливи могли бути достатньо гнучкими. Крім того, кількість заохочень повинна перевищувати кількість покарань.

Незважаючи на те, що кожна дитина, що страждає синдромом гіперактивності, потребує індивідуального підходу, особливості її психології дозволяють дати деякі загальні для всіх дітей рекомендації, що полегшують виховання гіперактивної дитини:

- Чіткість завдання. Особливості розвитку діток із синдромом гіперактивності такі, що логічне й абстрактне мислення у них розвинені набагато гірше. Саме тому такі й дитині необхідно ставити тільки чіткі завдання. Пропозиції повинні бути максимально короткими, такими, що не несуть зайвого смислового навантаження. Намагайтеся уникати довгих речень.
- Послідовність вказівок. Вкрай не рекомендується давати дитині з синдромом гіперактивності відразу кілька завдань, наприклад: «збери іграшки, помий руки і йди обідати». Сприйняти всю інформацію одразу дитині буде досить складно і, швидше за все, вона не виконає жодного доручення, відволікаючись на щось інше. Набагато розумніше давати ці вказівки в логічній послідовності.
- Окреслюйте часові рамки. У таких дітей дуже туманне уявлення про почуття часу, тому самістежте за часом, відведеним на виконання кожного вашого доручення. До речі, якщо вихочете забратималюка з вулиці, погодувати, вкласти спати – завжди попереджайте його хвилин за п'ять до цього.
- Правильно кажіть "ні". Власне кажучи, слово «ні» вживати і не можна. Забороняючи щось малюку, будуйте свої пропозиції таким чином, щоб у них не було рисутнезаперечення. Наприклад, якщо вихочете, щоб дитина не бігала по траві, не варто говорити їй: «Не бігай по траві!». Набагато більший ефект матиме наступна фраза: «Іди на доріжку». І, зрозуміло, у всіх, навіть конфліктних, ситуаціях дорослі повинні зберігати спокій.

Як заспокоїти гіперактивну дитину? Якщо ваш малюк надмірно перезбудився, постарайтеся змінити обстановку на більш спокійну, наприклад, поведіть дитину в іншу кімнату, запропонуйте їй водички, спокійно поговоріть на будь-яку сторонню тему.

Закінчуючи розмову про дитячу гіперактивність, хотілося б нагадати батькам і вихователям про те, що гіперактивні діти нічим не гірші за інших – вони особливі. Потребують від дорослих любові і терпіння.

Висновок. Специфіка навчання і виховання дітей з СДУГ полягає в реалізації таких принципів, як комплексність, системність, поетапність, і в необхідності здійснення індивідуального підходу.

Вибір конкретних заходів педагогічного впливу на конкретну дитину обумовлюється як особливістю самої дитини, так і можливостями вихователя. Для корекції поведінки гіперактивних дітей дошкільного віку найкраще використовувати методи ігрової терапії. Ігри необхідно чергувати, проводити на спеціально організованих заняттях, і у вільний час.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко Т.Н. Профилактическая диагностика минимальных мозговых дисфункций у детей младшего школьного возраста / Т.Н. Бондаренко // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – №7. – С.44-61.
2. Заваденко Н.Н. Как понять ребёнка: дети с гиперактивностью и дефицитом внимания / Н.Н. Заваденко. – М.: Школа-Пресс, 2000. – 112 с.
3. Леви Г.Б. Дети с нарушением обучаемости в школе и дома / Г.Б. Леви. – СПб., 1995. – 118 с.
4. Мони́на Г.Б., Лютова-Робертс Е.К., Чутко Л.С. Гиперактивные дети: психолого-педагогическая помощь / Г.Б. Мони́на, Е.К. Лютова-Робертс, Л.С. Чутко / Монография. – СПб.: Речь, 2007. – 186 с

Петрук Ірина Степанівна,
методист з дошкільного виховання
КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР,
м. Житомир, Україна.
irinapetruk@ukr.net.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ

Стаття присвячена теоретичним та методичним засадам розвитку методичної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів у післядипломній освіті. Аналізуються різноманітні підходи до визначення методичної компетентності та на їх основі конкретизується структура даного поняття в підвищенні кваліфікації вихователів дошкільних навчальних закладів у післядипломній освіті.

Ключові слова: освіта, теоретичний підхід, компетентнісний підхід, професійна компетентність, методична компетентність, методична діяльність.

Мета статті: теоретичні та методичні засади розвитку методичної компетентності вихователів дошкільних закладів у післядипломній освіті. Проаналізовані підходи до визначення поняття "методична компетентність" які використовуються у наукових колах, і на їх основі спробували конкретизувати зміст методичної компетентності, розкрити її сутність у ході підвищення

кваліфікації вихователів дошкільних навчальних закладів у післядипломній освіті.

У підготовці кваліфікованих, компетентних фахівців вагомий фактор відіграє якість освіти. Згідно із Законом України «Про вищу освіту» визначено, що «якість вищої освіти – це сукупність якостей особистості з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, цілісну орієнтацію, соціальну спрямованість і зумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства» [1, с.24].

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні у XXI столітті одними з визначених головних завдань держави є «розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти і самореалізації особистості, підготовка кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій, конкурентно спроможних на ринку праці» тощо [2, с.11].

Система освіти створюється для людини, функціонує і розвивається в її інтересах, слугує повноцінному розвитку особистості і в ідеалі її призначення – щастя людини».

Зазначаємо, що сучасна педагогічна праця вимагає, особливо від вихователя дошкільного навчального закладу, нових методичних підходів, зосередження зусиль і часу не тільки на усвідомленні їхньої потреби, а й на їх опануванні та впровадженні в педагогічну практику. Це вимагає змін у змісті підвищення кваліфікації вихователів. Важливою умовою виконання поставлених задач є здатність кураторів курсів інститутів післядипломної освіти змінити акцент щодо методичної підготовки вихователів, їх готовність до різноманітної професійно-педагогічної діяльності, що базується на нових засадах. Професійний потенціал будь-якого вихователя - це запорука підвищення кваліфікації конкурентно здатних фахівців.

Підвищення кваліфікації вихователя у післядипломній освіті залежить від рівня педагогічного професіоналізму викладацького персоналу, спроможного реалізувати програму підвищення кваліфікації фахівця нового типу, адекватного, за своїми якостями, суспільним змінам. Адже освіта, яка потім трансформується у виховання дошкільників, – є першоджерелом формування інтелекту держави, а особистість вихователя – її головним механізмом.

Проблема розвитку методичної компетентності вихователів в процесі демократизації і гуманізації післядипломної освіти набуває особливої актуальності, оскільки підняти навчально-виховний процес на якісно новий рівень неможливо без високого рівня професійно-методичної готовності тих, хто безпосередньо запроваджує в життя соціальне замовлення суспільства.

Виявлення існуючих проблем в методичній підготовці вихователів в умовах післядипломної освіти дозволило визначити основний напрям її формування за допомогою включення вихователів в методичну діяльність з урахуванням соціокультурних умов і потреб суспільства.

Методична компетентність охоплює область способів формування знань, умінь в учнів[3,с.116.]

Розглядаючи змістовний аспект професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів, Н. В. Іпполітова вказує на те, що він включає такі компоненти, як морально-психологічні, методологічні, теоретичні, методично-технологічної підготовки, які, знаходячись у взаємозв'язку і взаємозалежності, забезпечують ефективність здійснюваного педагогічного процесу. При цьому, «методична підготовка припускає забезпечення студентів знаннями принципів, змісту, правил, фактів, форм і методів конкретних напрямів виховання і навчання. Методична діяльність здійснюється як спеціально-наукова діяльність, спрямована на отримання нових продуктів, – нових методів і засобів наукового дослідження».[4;67]

Сучасний етап розбудови післядипломної національної освіти ставить на порядок денний формування нової генерації освітян з високим рівнем професіоналізму, загальної культури, творчим стилем аналітичного мислення.

За роки незалежності України визначились нові пріоритети розвитку освіти, серед яких компетентнісний підхід є ефективним засобом модернізації сучасного суспільства. Об'єктивні тенденції розвитку вищої освіти в Україні, зберігаючи і поглиблюючи національні традиції, базуються на загальнокультурних цінностях і включають такі складові процесу світового розвитку, як інтеграція знань, інформаційних ресурсів, новітні технології навчання.

Таким чином, можна підкреслити що для професійного навчання є підготовка кваліфікованих конкурентно спроможних кадрів із високим рівнем професійних знань, умінь, навичок і мобільності, які відповідають вимогам науково-технічного прогресу і ринковим відносинам в економіці, виховання соціально активних членів суспільства, формування в них наукового світосприйняття, творчого мислення, кращих людських якостей, національної свідомості [5, с.33].

Аналізуючи різні підходи вчених до питання методичної компетентності та методичної діяльності можна зробити визначення понять: «методична компетентність» для вихователів – це готовність вихователя – на основі його методичної (теоретичної і практичної) підготовки самостійно і досить ефективно вирішувати професійно-методичні завдання, що формулюються їм самим або навчально-методичною ситуацією освітнього процесу в умовах невизначеності і непередбачуваності; «методична діяльність» – професійно-педагогічна діяльність вихователя, яка повинна бути спрямована на організацію методичної роботи, будучи механізмом професійно - особистісного розвитку, опосередкованою якістю освітнього процесу.

Для методичної діяльності вихователя дошкільного навчального закладу велике значення має визначення теоретичних та практичних компонентів. Теоретичний компонент, являє собою сукупність об'єктивних знань з педагогіки, психології, методик; володіння інформацією вихователів-слухачів, досвід роботи інших вихователів. До практичного компонента, слід віднести педагогічні, психологічні, методичні, організаторські, управлінські, аналітичні, прогностичні уміння; здатність до застосування теоретичних і практичних знань у методично – практичній діяльності.

Діяльність педагога, зокрема вихователя дошкільного навчального закладу, є неперервним процесом розв'язання різноманітних завдань і реалізується в таких видах: викладання (управління переважно пізнавальною діяльністю дошкільників); виховна робота (організація виховного середовища); діяльність із самоосвіти і професійного самовиховання; управлінська діяльність (управління різноманітними видами діяльності, зокрема розвивальною, навчальною, виховною з метою гармонійного розвитку дошкільників); організаторська діяльність (організація дитячого колективу в дошкільному навчальному закладі; науково-дослідницька діяльність (організація навчально-виховного процесу на заняттях із використанням нестандартних, інтегрованих занять, інноваційних, нових інформаційних технологій задля підвищення якості знань дошкільників).

Структуру педагогічної діяльності вихователя можна подати таким чином: визначення педагогічних цілей і завдань обумовлюють вибір засобів і способів розв'язання поставлених завдань (кого виховувати? кому виховувати? як виховувати?), результатом чого є аналіз і оцінювання педагогічної діяльності.

Аналіз різних трактовок дефініції «методична компетентність» дозволяє говорити про те, що багато дослідників пов'язують методичну компетентність з певними властивостями, здібностями особистості та готовністю реалізовувати ці здібності в професійній педагогічній діяльності, наявністю знань, отриманих в ході навчання і виховання. При цьому важливою характеристикою методичної компетентності представляється певний досвід педагогічного працівника, так як у процесі набуття такого досвіду педагог самонавчається і самовдосконалюється, розвиває ті особисті якості, які необхідні для становлення його методичної компетентності.

Компоненти методичної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів які визначені нами, відображають необхідний рівень їх методичної підготовленості, що надасть їм можливість ефективно реалізовувати свої посадові компетенції, враховуючи сучасні освітні технології та сучасні тенденції розвитку виробничої сфери. Такі складники, на наш погляд, становлять низку найзагальніших понять, які мають бути деталізованими в комплексі знань, умінь, здатностей, цінностей, мотивації і ставлень до методичної діяльності вихователів дошкільних навчальних закладів як фахівців і педагогів.

На думку О. Лебедевої, методична компетентність – це знання в області дидактики, методики навчання предмету, уміння логічно обґрунтовано конструювати навчальний процес для конкретної дидактичної ситуації з урахування психологічних механізмів засвоєння [5, с. 10].

О. Ігна визначає такі компоненти методичної компетентності педагога: знання і навички в галузі теорії, технології і методики навчання предмету; володіння методичною термінологією; методичні уміння: аналізу, реалізації педагогічної діяльності, планування тощо; дидактичні і творчі здібності, здібність застосовувати наявні знання в практичній діяльності; досвід

розв'язання навчальних методичних задач; досвід квазіпрофесійної та професійної діяльності; критичне методичне мислення та інші [6, с. 92].

Як бачимо, значна кількість учених та педагогів зміст поняття методичної компетентності розкривають через її структуру. По-різному науковці визначають структуру методичної компетентності вчителя: через систему компонентів, рівнів або елементів. Єдиної загальноприйнятої структури методичної компетентності вихователя досі не існує.

Однак у переважній більшості робіт мова йде як правило про вчителя або про професійну компетентність фахівців, що мають базову педагогічну освіту. Крім того у наукових працях присвячених аналізу професійної педагогічної діяльності методична компетентність як складова педагогічної компетентності та майстерності тільки називається. Недостатньо досліджена й проблема теоретичних основ розвитку методичної компетентності вихователів. У педагогіці відсутні системні дослідження рівнів і характеру розвитку цього виду компетентності вихователя на етапі його професійної діяльності. Дотепер нестворена цілісна модель розвитку методичної компетентності в умовах трансформації сучасних освітніх технологій.

Все це вимагає від вихователів технологій вибору й переосмислення своєї Я-концепції переоцінки психолого-педагогічних знань й умінь способів своєї професійної праці. Підтверджується й спостереженнями психологів і педагогів, що за станом освіти молоді вихователі не мають необхідних методичних знань, умінь й навичок, вихователі, незалежно від стажу роботи й спеціалізації відчують потребу в істотному вдосконаленню своїх знань, причому кожен другий вихователь зазнає труднощів методичного характеру, багато вихователів не знайомі з технологією організації й проведення науково-методичної роботи, не мають позицій педагога-експериментатора.

Якщо розглядати форму методичної компетентності вихователів у післядипломній освіті, то під нею розуміється процес розвитку особистості вихователів в методичному плані на основі узагальнення колегіального-методичного досвіду й професійної мобільності.

Якщо вихователь відкритий для ознайомлення колег зі своїм досвідом, досвідом освоєння інновацій і сам готовий знайомитись з інноваційним досвідом інших колег, то можна говорити про розвиток професійної мобільності і методичної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів.

У процесі педагогічної діяльності вихователь створює індивідуальні методичні розробки, програми, тобто набуває індивідуального досвіду.

Методична компетентність вихователів дошкільних навчальних закладів визначається як здатність ефективно організовувати навчально-виховний процес, що ґрунтується на системі розвинених психолого-педагогічних, фахових, методичних знань і вмінь, а також досвіді їх використання в процесі професійно-педагогічної діяльності у дошкільному закладі.

Аналізуючи теоретичні джерела з проблеми розвитку методичної компетентності педагога, ґрунтуючись на принципах компетентнісного та суб'єктно-діяльнісного підходів, структуру методичної компетентності

вихователів дошкільних навчальних закладів ми представляємо як сукупність наступних компонентів: ціннісно-мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, технологічного, рефлексивного і професійно важливих якостей.

Компоненти методичної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів які визначені нами, відображають необхідний рівень їх методичної підготовленості, що надасть їм можливість ефективно реалізовувати свої посадові компетенції, враховуючи сучасні освітні технології та сучасні тенденції розвитку виробничої сфери. Такі складники, на наш погляд, становлять низку найзагальніших понять, які мають бути деталізованими в комплексі знань, умінь, здатностей, цінностей, мотивації і ставлень до методичної діяльності вихователів дошкільних навчальних закладів як фахівців і педагогів.

Таким чином розвиток методичної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів за допомогою комплексів методичних завдань сприятиме підвищенню їх інтересу до участі у розвитку методичної компетентності для педагогічної діяльності.

Отже, саме методична підготовка повинна стати системо утворюючим фактором професійної підготовки вихователів з розвиненою методичною компетентністю, всі навчально-тематичні плани повинні бути орієнтовані на підвищення кваліфікації вихователя.

Безумовно перераховані підходи не вичерпують всього різноманіття варіантів розвитку структурних і змістовних компонентів методичної компетентності вихователів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про вищу освіту» від 25.12.2002: Зі змінами внесеними згідно із законом № 380-IV (380-15). (роз. I, 2підроз.)
2. Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» від 17 квітня 2002 року N 347/2002 (роз. I, 2підроз)
3. Новий тлумачний словник української мови (у трьох томах) / [сост. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко]. – 1 том. – К. : "АКОНІТ", 2006. – 926 с.
4. Енциклопедія освіти / академія педагогічних наук України, головний Е 64 ред. В. Г. Кремень. – К. :ЮрінкомІнтер, 2008. – 1040 с
5. Н.В.Ипполитова. Взаимосвязь понятий «методология» и «методологический подход»// Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия Образование. Педагогические науки. - № 13 (146). – 2009. – 80с. – с. 9-15.
6. Лебедева О. В. Развитие методической компетентности учителя как средство повышения эффективности учебного процесса в общеобразовательной школе: автореф. дис. на соискание наук. степени кан.пед.наук: спец. 13.00.01
7. Игна О. Н. Структура и содержание методической компетентности учителя иностранного языка / О. Н. Игна // Ярославский педагогический вестник. – 2010. – № 1. – С. 90–94.

Самойленко Ірина Романівна,

*спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
звання « вихователь-методист», учитель-логопед
Новоград – Волинського дошкільного навчального
закладу №14 «Золотий ключик»*

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ
У ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ**

Концепція державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» передбачає створення нової структури школи, що дасть змогу засвоїти новий зміст освіти і набути ключових компетентностей, необхідних для успішної самореалізації особистості. Ключовими компетентностями є спілкування державною і рідною мовою, спілкування іноземними мовами, математична грамотність, компетентності в природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова компетентність, уміння навчатися впродовж життя, соціальні і громадянські компетентності, підприємливість та фінансова грамотність, загальнокультурна грамотність, екологічна грамотність і ведення здорового способу життя [2].

Постановка проблеми. Згідно сучасним освітнім стандартам, діти дошкільного віку здобувають обов'язкову дошкільну освіту з п'ятирічного віку. У зв'язку з цим навчання у початковій школі дітей з 6-річного віку потребує більш своєчасного і результативного дослідження та діагностики їхньої мовленнєвої функції з урахуванням сучасних психологічних, лінгвістичних, психолінгвістичних, логопедичних даних про мовленнєву діяльність при нормальному та порушеному онтогенезі, розробки на цій основі нового змісту корекційно-попереджувального та розвивального навчання. У відповідності до сучасних вимог до дитячого мовлення, діти у старшому дошкільному віці повинні засвоїти обсяг практичних мовних знань, умінь і навичок, необхідних для успішного навчання в початковій школі, особливо важливо це для тих дітей, які не відвідували дошкільні навчальні заклади та не здобули дошкільної освіти [6].

Надзвичайно важливим у зв'язку з цим є підготовка дітей до навчальної діяльності шкільного типу, яка формується в старшому дошкільному віці. Базовий компонент дошкільної освіти передбачає організацію життєдіяльності дітей з урахуванням освітніх ліній, які дають можливість забезпечити належний рівень соціально-особистісного розвитку дітей дошкільного віку в структурі неперервної освіти. Відповідно зміст процесу навчання висуває певні вимоги до рівня розумового та мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку, зокрема і дітей з порушенням мовлення.

Освітня лінія «Мовлення дитини» передбачає засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою у різних життєвих ситуаціях. Оволодіння мовою як засобом пізнання і способом специфічно людського спілкування є найвагомим досягненням дошкільного дитинства. Мовленнєве виховання забезпечує духовно-емоційний розвиток дитини через органічний зв'язок із національним вихованням. Мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку складається із різних видів говоріння та слухання, під час якої формуються мовленнєві вміння і навички [1].

Своєчасне формування словника дитини є важливою умовою її повноцінного мовленнєвого і психічного розвитку, так як мовлення виконує провідну функцію в розвитку мислення і мовленнєвого спілкування, в плануванні і організації діяльності дитини, самоорганізації поведінки та формуванні соціальних зв'язків.

Неповноцінна мовленнєва діяльність негативно впливає на всі сфери особистості дитини: гальмується розвиток її пізнавальної сфери, знижується продуктивність запам'ятовування, діти важко оволодівають мислительними операціями (Т.А.Ткаченко, Т.Б.Філічева, Г.В.Чіркїна), порушуються всі форми спілкування і міжособистісної взаємодії (Ю.Ф.Гаркуша, Н.С.Жукова, О.М.Мастюкова) [8, с. 86].

Аналіз останніх досліджень. В наш час науковці, педагоги констатують зростання кількості дітей з порушеннями мовлення, в тому числі і складними. Діти мають недостатньо сформований словниковий запас, через що гальмується формування зв'язного мовлення. Це порушує повноцінну підготовку до навчання в школі.

Аналіз сучасної наукової літератури (Є.Соботович, О.Лурія, А.Богуш, Н.Жукова, М.Кольцова, Т.Філічева, Р.Лалаєва, Н.Серебрякова, І.Марченко, Н.Черідніченко) засвідчує, що недорозвиненість лексичного складу мовлення призводить до обмеженості словесних засобів спілкування різного ступеня вираження, а також в недостатній можливості засвоєння змістовної структури слова (лексичної семантики), що призводить до неправильного використання слів у власному мовленні, а також до недостатнього його розуміння.

Одним із головних завдань розвитку мовлення є формування його лексико-граматичної будови. Уже в дошкільному віці дитина повинна оволодіти обсягом словника, достатнім для того, щоб розуміти мовлення дорослих та своїх однолітків [3, с.18–21].

Лексика (від грецького *lexikos* – словесний). Лексичний склад мовлення, сукупність слів мови. Лексика – ведучий компонент мовленнєвого спілкування, взаємодіє в мовленні з граматикою та фонетикою. Слово має дві сторони: чуттєву і змістовну. Чуттєва (зовнішня сторона слова складається з зорового і слухового компонентів (побачити і почути слово), артикуляційного і моторно-графічного компонентів (вимовити і написати слово). Змістовна (внутрішня) сторона слова включає значення слова (приналежність слова до того предмета чи явища, яке воно означає), і поняття (форма мислення, яка відображає предмети і явища в їх суттєвих ознаках). Смісл – значення, яке слово чи словосполучення має в конкретній мовленнєвій ситуації [5].

За умови нормального всебічного розвитку дітей, вже в старшому дошкільному віці вони оволодівають лексичним компонентом мовлення в повному обсязі, що дає їм більше можливостей в подальшому засвоєнні програмових вимог навчання у початковій школі на відміну від дітей з порушеннями мовлення [4, с.15–19].

На переконання науковців (Т.Б.Філічева, Г.В.Чіркїна та інші) дітей з порушенням мовлення об'єднує наявність стійкого системного недорозвинення мови. Вони розглядають загальний недорозвиток мовлення як складне мовленнєве порушення, при якому у дітей з нормальним слухом та інтелектом порушено формування всіх компонентів мовленнєвої системи: лексика, фонетика, граMATика [7, с.40-48].

У зазначеній категорії дітей лексична сторона мовлення має свої особливості, що відзначається в недостатньому оволодінні активним

словником, його обмеженістю, неточному вживанні слів, характеризується наявністю численних парафазій, не сформованістю семантичних полів тощо. Діти не знають назв кольору предмета, його форми, розміру, замінюють слова близькими за змістом. Такі діти потребують комплексної корекційної логопедичної допомоги.

Виклад основного матеріалу. На базі Новоград-Волинського дошкільного навчального закладу № 14 «Золотий ключик» було проведено дослідження, спрямоване на діагностику формування лексичної сторони мовлення у дошкільників. У дослідженні взяли участь 30 дітей-логопатів: із них 20 дітей 5-річного і 10 дітей 6-річного віку. Діти з вересня 2018 року були зараховані до логопедичного пункту закладу та мали такі мовленнєві порушення: 8 дітей – ЗНМ III ступеня, 7 – ЗНМ IV ступеня, 12 – ФФНМ, 3 – ФНМ.

Діагностика стану лексико-граматичної сторони мовлення проводилася за методикою Т.Б.Філічевої. Її мета – дослідження стану словникового запасу у дошкільнят. Враховуючи вікові особливості дітей, в процесі обстеження широко використовувалася наочність (дидактичний посібник Т.Б. Філічева і А.В. Соболевої) [9, с. 80 – 122].

Для дослідження словникового запасу дітям пропонувалися такі види завдань: обстеження предметного словника (обстеження активного і пасивного словникового запасу з опорою на картинки), називання предмета за його описом (обстеження семантики), сформованість узагальнюючих понять, обстеження дієслівного словника, підбір прикметників до іменників, пояснення значення слів, назви тварин та їх дитинчат (обстеження навичок словотворення), утворення прикметників від іменників (обстеження навичок словотворення).

Якісний аналіз результатів виконання завдань засвідчив, що активний словниковий запас дітей з порушеннями мовлення значно відстає від норми. Значні труднощі виникали під час пояснення семантики окремих слів та словосполучень. Обмеженість лексичних полів проявлялася в нездатності продовжити ряд, підібрати узагальнююче слово. Для переважної кількості дітей із ЗНМ характерним виявилось неточність розуміння та пояснення значень, в них виникали труднощі під час називання предмета за описом, підбору прикметників до іменників, назв дитинчат тварин. Найбільш типові лексичні помилки: вживання слова в неточному або невластивому йому значенні (вербальні парафазії), недостатнє вміння назвати предмет за описом, недостатнє володіння узагальнюючими поняттями, предметним та дієслівним словником, розуміння значення слів, формування навичок словотворення.

Загалом аналіз результатів виконання завдань діагностичної методики дозволив констатувати переважно середній та низький рівень (в середньому 60%) сформованості лексичної складової у дітей з мовленнєвими порушеннями.

Висновок. Таким чином, отримані дані вивчення особливостей розвитку мовлення дітей дозволять не тільки об'єктивно і повно оцінити стан їхнього мовлення, але і розробити необхідні відповідні напрями корекційної роботи, що

забезпечить більш високий і якісний рівень мовленнєвого розвитку на наступних етапах навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua> – заголовок з екрану.
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти „Нова українська школа” на період до 2029 року [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua> – заголовок з екрану.
3. Ромусик М.И. Психолого-педагогическое изучение детей с общим недоразвитием речи// Логопед в детском саду. – 2007. – №2. – с.18-21.
4. Соботович Є. Нормативні показники мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку //Дефектологія. –2003. –№ 2.с. –15–19.
- 5.Справочно-информационный портал: научно-методический словарь [електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// gramota.ru](http://gramota.ru) – заголовок з екрану.
- 6.Трохименко Л.І. Діагностика та корекція загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку:навчально-методичний посібник./ Л.І.Трохименко. – Київ. –2014. – с.46 – 62.
17. Филичева Т.Б., Чиркина Г.В. Коррекционное обучение и воспитание детей 5-летнего возраста с общим недоразвитием речи./ Т.Б. Филичева, Г.В. Чиркина. – М. – 1991. – с.40 – 48.
8. Филичева Т.Б., Жукова Н.С., Мастюкова Е.М. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников./ Т.Б.Филичева, Н.С.Жукова, Е.М.Мастюкова. – М.:Просвещение. – 1990. – с.86.
9. Филичева Т. Б., Соболева А. В. Развитие речи дошкольника: Методическое пособие с иллюстрациями. – Екатеринбург: Литур. – 2000. – С.80 – 122.

Сторощук Марина,

магістрант;

Плотницька Оксана Віталіївна,

кандидат педагогічних наук,

*доцент кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)*

СПЕЦИФІКА ОПАНУВАННЯ ТЕХНІКИ СПІВАЦЬКОГО ДИХАННЯ В ДІТЯЧОМУ ХОРОВОМУ КОЛЕКТИВІ

Недостатність спілкування з прекрасним як у житті, так і у мистецтві, призводить до нерозуміння істинного високого мистецтва. Для того, щоб проникнути у глибину серйозного мистецтва, до кінця зрозуміти його, необхідно мати досвід пізнання життя. Певною мірою цей досвід набувається і під час сприйняття, аналізу, інтерпретації творів мистецтва, а також під час практичної художньої діяльності [1, С. 88]. Впродовж багатьох років хоровий спів залишається найголовнішим засобом художнього виховання в школах, він є невід'ємною частиною естетичного та ідеологічного виховання, великою організуючою і дисциплінуючою силою.

Хоровий спів прилучає дітей до музичного мистецтва і культури, дає можливість ознайомити їх з найкращими зразками класичної спадщини і народної творчості, сучасної вітчизняної та зарубіжної музичної літератури,

допомагає виховувати у дітей високі моральні якості. Колективний спів, як один з основних видів музичної діяльності учнів під час уроку музики, – це передусім активне емоційне й інтелектуальне виховання підростаючого покоління. За висновками психологів, хорове мистецтво активізує психічну діяльність людини, виховує пам'ять, артистичність, почуття прекрасного, тобто всі ті якості, які необхідні для формування всебічно розвиненої особистості.

Найбільш сприятливі умови для виховання культури вокалу в хоровому колективі складаються в тому випадку, якщо диригентів допомагають досвідчені хормейстери і вокальні педагоги, метод яких співпадає з його вимогами. Зрозуміло, за тієї умови, що сам керівник хору володіє достатньою підготовкою в питаннях культури.

В роботі з дітьми головне завдання хормейстерської практики полягає в тому, щоб максимально очистити вокальну термінологію від всього зайвого. Чим ясніше і простіше формулювати основні принципи вокалу, тим краще їх будуть розуміти учні і тим більших результатів можна буде досягти з юними співаками. До активу знань кожного хориста повинне входити знання будови та особливостей свого «музичного інструменту»: анатомії і фізіології голосового і дихального апаратів [3, с. 3 – 5]. Діяльність дитячого хорового колективу ставить перед собою розв'язування низки специфічних завдань, серед яких головним є опанування співацького дихання як основи вокально-хорової техніки.

Питання дихання в вокальній методиці має вкрай важливе значення тому, що дихання є тією силою, яка приводить у дію голосовий апарат.

Загальновідомим є класичний вислів, що мистецтво співу – це мистецтво дихання, бо саме воно є рушійною силою голосу і основою співу. Гарно співати означає насамперед якісно і правильно дихати. Без дихання голосовий апарат при всій його природній досконалості буде беззвучним. Атака звука, філірування його, фразування, техніка усіх видів залежить, в основному, від рівня володіння диханням.

Але співацьке дихання значно відрізняється від дихання звичайного, так, під час співу, витрати повітря, яке надходить до легень, значно більші, ніж при звичайному диханні, що забезпечує життєдіяльність організму. Ритм дихання під час співу теж значно відрізняється від звичайного, спокійного дихання, котрого для хориста недостатньо. Під час співу потрібно посилене, спеціально організоване дихання, з яким невід'ємно пов'язані фонація. Розвиток голосу дитини і прищеплення навичок володіти ним, тривалість та сила звучання, повнота звуку.

Організувати дихання для співу – означає зробити його найбільш зручним для цього процесу, адже акт життєвого дихання відбувається в такій послідовності: вдих; видих; відпочинок. Такий процес фізіологічного дихання є природнім для людини, а тому не контролюється свідомістю, він є підсвідомим.

Організація ж дихання для співу полягає в тому, що набравши в легені повітря, необхідно затримати його, а потім, під час співу, економно й рівномірно його випускати. Тому процес організації співацького дихання здійснюється вже в іншій послідовності: вдих; затримка дихання; видих.

Співацький вдих треба робити досить активно, але легко й безшумно, глибоко, одночасно ротом і носом, з відчуттям легкого позіхання. У процесі співу повітря має виходити плавно, рівно і спокійно, а головне – з максимальним використанням усієї його енергії. Звук при співі мусить обов'язково домінувати над диханням, іти ніби попереду нього, бо це забезпечує голосові свободу, дзвінкість, повноту і темброве забарвлення, тривале, рівне й однорідне звучання по всьому діапазону, а також заощаджує вокально-дихальну енергію (повітря) в процесі співу [3, с. 18 - 21].

Ще одним елементом вокально-хорової техніки є співацьке звукоутворення. Звукоутворення – це результат сукупної взаємодії дихального і голосового апаратів під впливом волевих імпульсів, що надходять із центральної нервової системи людини. Момент виникнення звуку, називається атакою.

У виконавській вокальній та хоровій практиці існують три основні типи атаки: тверда, м'яка та придихова, які розрізняються в залежності від щільності змикання голосових зв'язок, характеру і сили видиху. Кожному типу атаки відповідає певна напруга при голосоутворенні.

При твердій атаці голосові зв'язки щільно змикаються до початку звуку, а потім за рахунок тиску під зв'язками поштовхом повітря, що видихається, швидко розмикаються. Звук при цьому утворюється яскравий, чіткий, енергійний, інтонаційно стійкий, що зумовлюється миттєвістю початку фонації. М'яка атака характеризується тим, що момент початку звуку збігається з переходом зв'язок до голосового положення, причому останні змикаються не щільно в момент видиху повітря. Така атака забезпечує м'яке, кантиленне, інтонаційно чисте звучання і найкращий за тембровим забарвленням звук.

У хоровій роботі з дітьми доречно використовувати саме такий тип атаки, що є найбільш природним і правильним способом переходу дитячого голосового апарату від спокійного стану до звукоутворення. Оскільки голосові зв'язки дитини та й увесь голосовий апарат за віковими особливостями є ще не зовсім сформованим, саме м'яка атака забезпечує їх роботу без зайвого напруження.

Співацький звук має певні фізичні якості – висоту, тембр, силу й тривалість звучання. Усі ці риси характеризують голос, як дорослих, так і дітей.

Висота співацького звуку залежить від частоти коливання голосових зв'язок. Чим менший діапазон і більша кількість коливання – тим вищий звук і навпаки, при більшому діапазоні і меншій кількості коливання – звук нижчий.

У кожної дитини звуковисотний діапазон голосу різний і залежить від вікових особливостей та природних анатомо-фізіологічних даних голосового апарату. Сюди входять не тільки довжина, товщина та еластичність голосових зв'язок. Звуковисотний діапазон багато в чому залежить і від якості співацького дихання, яке може бути в міру активним, в'ялим або форсованим.

Тембр – забарвлення звуку, завдяки чому відрізняються звуки однієї й тієї ж висоти у виконанні різних голосів або інструментів.

Індивідуальний тембр дитячого голосу визначається особливостями анатомічної будови гортані та всього організму дитини, тобто загальним фізичним розвитком, тонусом м'язової системи, потужністю й пружністю голосових м'язів та дихального апарату, а також діяльністю ендокринної системи, яка має вікові, статеві, індивідуальні відмінності, функціонування гортані як під час розмови, так і під час співу. Тембр – одна з найважливіших якостей голосу, оскільки відображає передусім його індивідуальність.

У роботі з дитячим хором особливу увагу слід звертати на вирівнювання тембру в кожній з хорових партій і хору в цілому. Строкате тембральне звучання сприймається як фальшива інтонація. Тому хоч тембр в основному природна якість голосу, але й на нього потрібно впливати в процесі вокально-хорового виховання дітей.

Хоровий спів передбачає колективну музичну діяльність в усіх притаманних їй виявах. Це процес і розбору музичного тексту, і його засвоєння, що відбуваються на уроці під керівництвом учителя, і зрештою — форма виступу. Колективна форма, як жодна інша, виховує творчу дисципліну і самодисципліну, розвиває увагу до музичного твору та уважність до партнерів, а отже певною мірою сприяє моральному становленню особистості. Колективність музикування дозволяє залучити до нього одночасно велику кількість дітей, і є сильним емоційним чинником виховання для спільного переживання музики.

Співаючи в хорі, школярі сприймають музику, активно її переживаючи, що активізує емоційну сферу і полегшує аналіз музики, поглиблює знання.

Отже, хоровий спів у більшості дітей виховує виконавську майстерність переважно через установку на адекватну сценічну поведінку, вміння володіти собою, відповідальність за виступ, а вивчення хорового матеріалу сприяє осмисленому ставленню до засобів музичної виразності, точному інтонуванню, вмінню передати художньо-естетичний зміст твору значної частини дітей (хоча і на неусвідомленому рівні), з'являється бажання виступати на сцені. Колективні заняття об'єднують дітей навколо музики. Учні, яким важко виступати як солістам (з різних причин), дістають нагоду для самовираження, відчуття насолоди від власної діяльності, хоча й спільної з однокласниками, і поступово долають внутрішні психологічні бар'єри для сольного виступу [2, с. 22].

ЛІТЕРАТУРА

1. Плотницька О.В. Інтеграція різних видів мистецтва у процесі викладання дисциплін художньо-естетичного циклу: Навчальний посібник /О .В. Плотницька. – Житомир: Вид-во ЖДУім. І. Франка, 2019. – 156 с.
2. Сапожник О. /Музично-естетичне виховання: зміст і структурні компоненти. //Рідна школа. - 2002. - № 12 . С. 3-7.
3. Ятло Л. П. Теорія та методика роботи з дитячим хором / Л. П. Ятло– Умань: СПД Жовтий, 2008. – 155 с.

Ступницька Жанна Олександрівна,
вихователь – методист
вищої кваліфікаційної категорії

ВИВЧЕННЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ЛЕГО – КОНСТРУЮВАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДУ

Пріоритетним напрямком освітньої системи України, що підтверджено державними законами та нормативними документами, є доступ до якісної освіти. Тому впровадження інноваційних технологій в освітній процес є одним із найважливіших питань, які розглядаються в освіті. Для сучасного суспільства впровадження інноваційних технологій в освіту має не стільки теоретичне, скільки прагматичне значення, оскільки в умовах глобалізації воно стосується його історичного розвитку та перспектив, які пов'язані з так званими «високими технологіями». Сьогодні все наполегливіше вимагає пошуку таких форм та методів навчання, впровадження яких сприяло б активізації навчально-пізнавальної діяльності дітей, підвищувало ефективність набуття дітьми нових знань, розвивало творчу активність, навички колективно злагоджених дій, а також розвитку якості освіти через всебічний розвиток дитини.[1, с. 10].

До стратегічних цілей освітньої політики в Україні зараховують розвиток наукової та інноваційної діяльності. Актуальність та перспективність вивчення і впровадження інноваційної технології визначаються завданнями Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, у якій пріоритетом розвитку освіти визначено впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують удосконалення освітнього процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Сучасна освіта – це освіта для конкретної людини і людства взагалі.

Сучасний освітній процес неможливий без інноваційного оновлення, залучення нових технологій, їх апробації та адаптації до сучасних вимог нового змісту.

На пріоритет формування інноваційного освітнього простору вказують всі сучасні законодавчі та нормативні документи, які найбільш регламентують здійснення інноваційної діяльності Закони України «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», накази Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» (від 07.11.00 р. № 522), «Про затвердження Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад» (від 20.02.02 р. № 114), «Про затвердження Положення про здійснення моніторингу виконання інноваційних проектів за пріоритетними напрямами діяльності технологічних парків» (від 17.04.03 р. № 245) та інші.

Інновацію в освіті сучасні українські вчені розглядають як процес створення, поширення і використання нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, які досі розв'язувалися по-іншому (О.Савченко); як «комплексний, цілеспрямований процес створення, поширення і використання новацій» (Л. Ващенко); як результат (продукт) творчого пошуку або особи колективу, що відкриває принципово нове в науці й практиці, як результат

народження, формування і втілення нових ідей (О. Попова); як процес оновлення чи вдосконалення теорії і практики освіти, який оптимізує досягнення її мети (Л. Даниленко); як нововведення, новаторство, створення нового, суспільно значущого продукту діяльності людини, який узагальнено характеризується двома ознаками: перетворенням явищ, речей, процесів, а також новизною та оригінальністю (А. Бурова). Крім того, певна кількість авторів виділяють поняття «інноваційний процес». Так, зокрема, І. Дичківська трактує це поняття як комплексну діяльність зі створення, освоєння, використання та поширення нововведень. Т.Поніманська окреслює види готовності до інноваційної педагогічної діяльності: ситуативну, творчу й авторську. Допускається, що ці види готовності мають прогностично попередити інноваційну інертність у педагогічній практиці, а також підготувати педагогів до розв'язання різних завдань.[2, с. 18].

Мета статті – висвітлення проблеми вивчення і впровадження інноваційної технології ЛЕГО – конструювання в освітній процес, організації методичного супроводу інноваційної діяльності закладу. Розкриваються сучасні підходи щодо вдосконалення освітнього процесу, створення належного науково-методичного середовища, оновлення змісту, форм, методів і засобів навчання, виховання і розвитку дітей дошкільного віку відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти та програм розвитку дитини.

В останні роки ЛЕГО-технологія стала об'єктом уваги дитячих психологів і медиків, які довели, що збирання конструктора дозволяє дитині перебувати в гармонії з навколишнім світом. Автором пропонованої технології ЛЕГО - конструювання можна вважати Оле Кірка Крістіансена, який поєднав два датських слова «leg» і «godt», що в перекладі означають (грати і добре). На сьогодні інноваційна технологія LEGO – конструювання одна з найпоширеніших і найвідоміших педагогічних технологій, що широко використовує тримірні моделі реального світу та предметно – ігрове середовище навчання та розвитку дитини. Перспективність використання ЛЕГО зумовлена її високими освітніми можливостями: багатофункціональністю, технічними та естетичними характеристиками, використанням у різних ігрових та навчальних цілях. Інноваційна технологія ЛЕГО – конструювання дає можливість викликати у дітей бажання самостійно мислити, формувати нестандартне, інженерне мислення, виховати інтерес до точних наук, розвивати винахідницькі здібності, зацікавити малят математикою, викликати бажання пізнавати світ та робити відкриття.

Конструктор ЛЕГО – це яскравий ігровий засіб, що допомагає вихователю привернути увагу дітей, навчити слухати та розуміти педагога, керуватися у діяльності його поясненнями [5, с.48-50]. Конструктор – найдоступніша і поширена розвиваюча гра, а гра в свою чергу – це найперший засіб за допомогою якого дитина входить в навколишнє середовище, тобто це велика і важлива частина життя маленької людини. [5, с. 15].

Впровадження інноваційної технології ЛЕГО – конструювання дозволяє забезпечити всебічний (пізнавальний, креативний, комунікативно – мовленнєвий, фізичний) розвиток особистості дитини як активного учасника

суспільного життя у майбутньому, де в основу взаємодії «дорослий – дитина» покладено підхід « навчання через гру». Конструктор ЛЕГО було створено з глибокою вірою у потужну силу творчої гри як рушійної сили для розкриття внутрішнього потенціалу дитини. ЛЕГО дає можливість педагогові глибоко осягнути поняття «навчання через гру» і практично реалізувати цей підхід у роботі з дітьми [5, с. 6 - 7].

Взакладі практикуємо системне експериментування нових виховних технологій, що сприяє удосконаленню всього педагогічного процесу освітнього закладу, надає можливість забезпечити підвищення якості навчання, виховання, різнобічного розвитку дітей. Проблема впровадження інноваційних технологій є досить актуальною. Сьогодні все наполегливіше вимагає пошуку таких форм та методів навчання, впровадження яких сприяло б активізації навчально-пізнавальної діяльності дітей, підвищувало ефективність набуття дітьми нових знань, розвивало творчу активність, навички колективно злагоджених дій, а також розвитку якості освіти через всебічний розвиток дитини, зокрема компетенцій необхідних для навчання протягом життя.

Згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 14.07.2017 №1048 «Щодо забезпечення реалізації у 2017/2018 навчальному році проекту «Сприяння освіті» у навчальних закладах» наш центр розвитку дитини №5 залучено до проекту «Сприяння освіті» в рамках Меморандуму процесу про взаєморозуміння між МОН України та фондом TheLEGOFoundation (королівство Данія). На сьогоднішній день проект «Сприяння освіті» в Україні є одним з наймасштабніших та найглибінніших, одним з найперспективніших у портфоліо theLEGOFoundation.

Впровадження інноваційної технології LEGOFoundation в освітній процес закладу реалізовується через освітній проект «Система вивчення та впровадження інноваційної технології LEGO - конструювання в освітній процес сучасного закладу». Метою проекту є сприяння оновленню освітнього процесу, підвищенню ефективності освітньої роботи через різнобічний розвиток дитини. Проект пропонує педагогам зануритися і на власному досвіді відчувати силу педагогіки гри – як системи, методу та інструменту навчання; практично і глибоко зрозуміти, чому гра – найкращий інструмент підготовки педагогів, які знають, як навчати та розвивати дітей сьогодні для світу завтра. Одним з інструментів виконання проекту є інновації у змісті і структурі, формах і методах управління закладом, новітніми підходами в організації методичної роботи. Розроблено систему взаємопов'язаних заходів, спрямованих на вивчення та впровадження технології LEGO – конструювання. Організація методичної роботи спланована за трьома основними напрямками: робота з педагогами, з дітьми, з батьками, де всі є активними учасниками цього процесу. Робота по впровадженню інноваційної технології ЛЕГО – конструювання спланована відповідно алгоритму організації інноваційної діяльності в ЗДО з дотриманням основних етапів.

Алгоритм організації інноваційної діяльності в ЗДО:

- Діагностичний етап
- Прогностичний етап

- Організаційний етап
- Практичний етап
- Впроваджувальний етап

Визначено мету, завдання, основні заходи щодо реалізації проекту, далекі та близькі перспективи, очікувані результати, окреслено поетапний план дій роботи в проєкті.

Для реалізації намічених завдань та з метою активізації педагогічної діяльності було розроблено проєкт на основі використання психолого педагогічного проєктування автори Т. Піроженко, С. Ладивір, який передбачає послідовні етапи:

Етапи реалізації проєкту:

- Діагностичний етап
- Мотиваційний етап
- Інформаційний етап
- Репродуктивний етап
- Узагальнюючий етап
- Творчий етап
- Рефлексивно – оцінювальний етап

На кожному етапі було визначено мету роботи, підбрано традиційні і нетрадиційні, інтерактивні форми, методи і прийоми роботи з педагогами, дітьми, батьками, які є результативними.

У проєкті запропоновані різні форми професійного навчання педагогів, а саме, розробки конкурсів, тренінгових занять, семінарів – практикумів з використанням інтерактивних форм роботи, що забезпечує розширення науково – теоретичного рівня підготовки педагогів щодо роботи з конструктором ЛЕГО, спонукає їх до впровадження в освітній процес інноваційної технології ЛЕГО – конструювання, сприяє активності, зацікавленості педагогів, переведенню їх від репродуктивної діяльності до продуктивної, дослідницької, формуванню вміння рефлектувати в процесі пізнання та освоєння нових знань, стимулює процеси набуття професійної компетентності.

Впровадження інноваційної технології в освітній процес закладу дає можливість постійно оновлювати освітній процес, підвищувати ефективність розв'язкової та освітньої роботи. Створює умови для підвищення фахового рівня, професійної компетентності педагогів з означеної проблеми, особистісному становленню і творчій самореалізації кожного педагога. Реалізація інноваційної діяльності в ЗДО дозволяє кожному педагогу краще зрозуміти свої креативні можливості, підвищити мотивацію та професійну компетентність. Здатність вихователя постійно розвивати педагогічну майстерність шляхом постійного критичного осмислення власного досвіду і нових ідей, сприяє педагогічній творчості, дозволить змінити стиль роботи з дітьми, «навчати через дію», «навчати через гру», сприяти розвитку якості освіти, зокрема, компетентностей необхідних для навчання протягом життя та становлення педагога – фасилітатора, який прагне відійти від педагогіки копіювання, шаблонування, практики однієї правильної відповіді та нав'язування свого бачення дитині, залучити батьків до освітнього простору ЗДО.

Специфічні особливості інноваційного навчання забезпечують відкритість майбутньому, здатність до передбачення на основі постійної переоцінки цінностей, налаштованість на конструктивні дії в оновлюючих ситуаціях, основою яких є інноваційні педагогічні технології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник/І.М. Дичківська, 2004
2. Інноваційна діяльність у сучасному дошкільному навчальному закладі: методичний аспект, Крутій К.Л.,Маковецька Н.В.. – Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД,2004
3. Інноваційні технології в ДНЗ/ Березюк В.С.,Рудік О.А. – Х.: Вид. група «Основа,2017 – 224с. – (Серія «ДНЗ. Керівнику»).
4. Інноваційні технології ЛЕГО – конструювання в дошкільному закладі.
5. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Безмежний світ гри з ЛЕГО»/О.Ю. Рома, В.ЮБлизнюк, О.П. Борок. – theLEGOFoundation,2016.
6. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля»/ О.І. Білан; за ред. О.В. Низковської, 2017.– 256 с.
7. Формування інноваційного простору дошкільної освіти: наук.-метод. посіб. / упоряд. Н. В. Любченко, О.А. Прокопенко; А. С. Виноградова за ред. С. Р. Чернишової / Ун-т менедж. освіти НАПН України. — К., 2012. — Ч. 1. — 112 с. (8–13)

Танська Валентина Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент

(Житомирський державний університет імені Івана Франка).

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ РІЗНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ

Одним зі стратегічних завдань поглиблення європейської інтеграції, що має на меті єдину Європу, є охорона довкілля. Тому входження України в європейський простір актуалізує проблеми екологічної освіти молоді [8].

Головним завданням початкової загальної освіти визначено набуття елементарних знань про природу та взаємозв'язки у ній, розвиток емоційно-ціннісного ставлення до природи, формування навичок екологічно доцільної поведінки, а також формування системи гуманістичних цінностей, де цінність природи і суспільства визначаються як провідні (Національна доктрина розвитку освіти України, Закон України „Про освіту”, Державний стандарт початкової загальної освіти, Концепція екологічної освіти України) [4].

Гострота сучасних проблем взаємодії суспільства та природи поставила низку нових завдань перед школою, яка покликана підготувати молоде покоління до подолання наслідків негативних впливів на природу, дбайливого ставлення до неї, адаптації до екологічних умов сьогодення. Весь комплекс екологічних проблем сучасності потребує нового осмислення, докорінного перегляду екологічної освіти молоді, екологізації шкільної освіти [8].

Аналіз наукових підходів до вивчення проблеми екологічної освіти дає нам можливість виділити серед них такі: *філософський* (В. Андрущенко, В. Вернадський, І. Зязюн, В. Лутай, П. Саух, Г. Сковорода та інші); *історико-педагогічний* (Т. Завгородня, С. Золотухіна, Л. Пуховська, А. Сбруєва, О. Сухомлинська та інші); *загальнопедагогічний* (О. Антонова, С. Вітвицька, О. Дубасенюк, Н. Ничкало, С. Сисоєва, Л. Хомич та інші); *психологічний* (С. Дерябо, В. Крутецький, О. Кудрявцева, Д. Леонтєв, А. Ясвін та інші);

дидактичний (В. Бондар, Н. Буринська, А. Волкова, Л. Лук'янова, Т. Нінова, Е. Флешар, М. Швед та інші); *екологічний* (І. Білявський, В. Бровдій, В. Кучерявий, Г. Пустовіт, Н. Реймерс та інші); *соціально-екологічний* (О. Васюта, С. Васюта, М. Лукашевич та інші); *культурологічний* (І. Грабовська, С. Лебідь, О. Пруцакова, Н. Пустовіт, Г. Тарасенко та інші); *аксіологічний* (Л. Божович, О. Колонькова, Г. Тарасенко та інші); *краєзнавчо-екологічний* (П. Бурдейний, Н. Дуденко, В. Обозний, С. Совгіра та інші).

У вирішенні вище зазначеної проблеми велике місце відводиться школі, передусім початковій. Адже, щирий інтерес, природна допитливість до оточення – характерні психологічні особливості молодших школярів, що створюють надзвичайно сприятливі умови для екологічної освіти [8].

Протягом багатьох років цей аспект педагогічної діяльності в школі розвивається на міжпредметній основі. Знання про взаємодію людства з природою, закономірності навколишнього середовищавключаються до змісту навчальних предметів.

Проблема розвитку екологічної освіти має глибокі філософські, історичні, психолого-педагогічні та соціально-екологічні корені, які відображають минуле, сучасне і майбутнє. Існують різні підходи до виділення основних етапів і періодів розвитку екологічної освіти. Нами проаналізовано наукові праці О. Антонової, В. Кучерявого, Л. Лук'янової, О. Плахотнік, Т. Нінової, В. Радкевича, Ф. Хофмана та інших учених.

Проведений аналіз філософської, історичної, психолого-педагогічної та спеціальної літератури дозволив нам виділити такі періоди розвитку екологічної освіти: *I період* – екологічної міфології – до XIV ст.; *II період* – емпіричної екології – XIV – I пол. XIX ст.; *III період* – становлення екології як науки – II пол. XIX – I пол. XX ст.; *IV період* – виділення соціальної екології у системі екологічних наук – 70-ті роки XX – XXI ст.

На основі зазначених вище підходів до визначення поняття „екологічна освіта”, ми розглядаємо екологічну освіту як освітній процес, безпосередньо спрямований на усвідомлення проблем захисту навколишнього середовища та інших проблем, тісно пов'язаних з ним.

Кінцевим результатом екологічної освіти є формування екологічної культури школяра. «Екологічна культура учня – це сформована система наукових знань, спрямованих на пізнання процесів і результатів взаємодії людини, суспільства і природи; відповідальність за природу як національну і загальнолюдську цінність, основу життя; готовність до природоохоронної діяльності» [2].

Структуру екологічної культури особистості складають «знання, почуття, відношення, поведінка» [6]. Тому змістом виховної роботи вчителя, класного керівника по становленню екологічної культури учнів є формування у них «системи екологічних знань, почуттів, ставлень, а також екологічної поведінки» [6].

Формування екологічної культури молодших школярів здійснюється у різноманітних видах діяльності: навчальній, трудовій, громадсько-корисній, особливо таких її видах, де учні поставлені в ситуації безпосереднього вияву турботи про природу та людину, надання допомоги і підтримки, захисту

слабшого, молодшого, хворого і т.ін. До форм екологічного виховання відносять спеціальні уроки, екологічні бесіди, відверті розмови, диспути, лекції, тематичні вечори, зустрічі свят народного календаря, благодійні заходи, створення альманахів з історії родоvodu, вечорниці та інші форми занять.

Основними джерелами формування екологічної культури молодших школярів, є: *пізнавальна діяльність* учнів, що пов'язана із спостереженням навколишнього середовища; *дослідницька діяльність* передбачає не пасивне спостереження, а різноманітну активну природоохоронну роботу; *практична (прикладна) діяльність* виникає і розвивається під впливом цілеспрямованого дослідницького пошуку.

Таким чином, екологічну освіту слід розглядати не лише як діяльність учнів, спрямовану на формування екологічних знань, але й як одну з умов розвитку екологічної свідомості та життєвої екологічної культури.

Початкова школа – це початкова ланка формування екологічної культури, екологічного мислення, засвоєння екологічних знань. Вже починаючи з молодшого шкільного віку, слід сприяти процесу формування екологічних почуттів й закладати дітям найголовніші екологічні знання. Для цього сприятливою є класно-урочна система, але для більшої ефективності роботи, слід пов'язувати урок з позаурочною діяльністю школярів. Ці види роботи можуть проводитись послідовно або паралельно.

Екологічна освіта молодших школярів здійснюється на міжпредметній основі. Провідна роль тут належить таким навчальним предметам, як «Природознавство», «Літературне читання» та «Українська мова» і т.д. Зміст чинних програм дає змогу сформуванню у дітей елементарні природничі та природоохоронні уявлення й поняття, виробити окремі природоохоронні уміння і навички, розкрити взаємозв'язки між неживою та живою природою.

Навчальні предмети, які вивчають учні початкової школи, мають великий потенціал для екологізації змісту навчання. Вивчення таких предметів, як українська мова, літературне читання, образотворче мистецтво, трудове навчання, музика, сприяє художньому засвоєнню природничої та соціальної дійсності, розвитку моральних і естетичних відносин учнів, їх вміння виражати своє особисте ставлення до природи творчими засобами.

Відчуття краси природи допомагає по-новому сприймати мистецтво. Не випадкову в програмах з музики пропонується використання музичних творів природничої тематики. А програма з образотворчого мистецтва для 1–4 класів спрямована на формування естетичного ставлення до довкілля.

Керування діяльністю учнів, під час проведення уроків української мови можна здійснювати за допомогою різних педагогічних засобів. Зокрема, за допомогою різних навчальних завдань, вправ, естетичних бесід. Учням пропонується виконати вправи, зміст яких має природничий характер. Під час роботи на уроці з реченнями можна давати учням приклади речень екологічного спрямування. Екологізувати зміст предмету української мови можна введенням до збірника диктантів текстів з певною природничою інформацією. На уроках зв'язного мовлення включають завдання творчого характеру. На таких уроках учні вчаться складати перші невеличкі твори,

пишуть перекази, описи. Особливо діти люблять складати тексти про тварин і рослин [5].

Велике значення у формуванні екологічної культури молодших школярів відводиться урокам «Природознавства». Основною метою останнього є формування природознавчої компетентності молодшого школяра шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу і людину, основ екологічних знань, опанування способів навчально-пізнавальної і природоохоронної діяльності, розвиток ціннісних орієнтацій у ставленні до природи.

Під час проведення уроків-екскурсій з природознавства, учні спостерігають за змінами у неживій і живій природі, взаємозв'язок між живими організмами і навколишнім середовищем, вплив людини на природу, за працею людей, перевіряють народні прикмети. На екскурсії учні сприймають природу безпосередньо різними органами чуття, розвивають уміння бачити – орієнтуватися в природі та ін..

Для розширення можливості пізнання світу дітьми можна розробити декілька екологічних стежок, на яких добре відомо, які види рослин, яких представників тваринного світу або їх сліди можна зустріти.

Серед методів велике значення відводиться дослідам і спостереженням у природі. Досліди: висівання в ящики з ґрунтом пророщене і не пророщене насіння, порівнюють строки появи сходів і органів рослин, роблять висновки. Навесні пересаджують кімнатні рослини та висаджують розсаду у відкритий ґрунт на клумбу, доглядають за ними.

Спостереження за навколишнім середовищем у шкільній програмі і підручниках з природознавства відводиться належне місце. Кожний урок «Природознавство» починається підведенням підсумків спостережень за минулий тиждень, зокрема з'ясовуються погодні умови, зміни, що відбуваються в житті рослин і тварин. Учні вчаться встановлювати взаємозв'язки між об'єктами і явищами: з настанням потепління оживають рослини, прилітають птахи, змінюється сільськогосподарська праця людей тощо. Спостереження слід вести систематично, результати записувати в зошитах з природознавства, тільки тоді діти усвідомлюють, що все у природі взаємопов'язане, що природа – це єдиний ланцюг, розвиваючи який людина завдає шкоди природі, і собі. Неабияке значення для спостережень має вибір об'єктів. Для спостережень обирають ті види рослин і тварин, які вивчаються за програмою з природознавства, результати спостережень діти занотують у таблицях, які є одночасно своєрідним планом ведення спостережень за найхарактернішими змінами в розвитку рослин і тварин. Щотижня і місяця діти проводять підсумки спостережень. Це допомагає їм навчитись аналізувати дані своїх спостережень, розвивати логічне мислення, мову, вміння порівнювати, узагальнювати, робити висновки.

Таким чином, всі засоби, методи і форми екологічної освіти дають найбільший ефект тоді, коли їх використовувати комплексно на різних навчальних предметах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова А. С. Екологічне виховання школярів / А. С. Волкова – К.: Знання, 1985. – 48 с.

2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Іванова О. Формування екологічної культури / Іванова О. // Початкова школа. – 1998. – №8. – С. 40–43.
4. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. – [Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/other/2827>]
5. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За ред. О.М. Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 255 с.
6. Пустовіт Г. П. Основні компоненти знань школярів у галузі екологічної освіти / Пустовіт Г. П. // Освіта Луганщини. – 2003. – № 1 (18). – С. 65–72.
7. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : [підручник для студентів педагогічних факультетів] / О. Я. Савченко. – К. : Генеза, 1999. – С. 261.
8. Танська В. В. Методика навчання природознавства у початковій школі : навч.-метод посібник / В. В. Танська. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 236 с.

Тесленко Олена Володимирівна,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
методист інформаційно-методичного центру
управління освіти і науки Новоград-Волинської міської ради
НОВИЙ ФОРМАТ ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. На сучасному етапі самоствердження української держави педагогічна діяльність належить до найбільш значущих професій за складністю та відповідальністю. Педагог має сформувавши у молодого покоління ціннісні координати життєдіяльності, а в часи кардинальних економічних, політичних і соціальних змін, для яких, поряд із позитивними тенденціями, характерні втрата, розмитість, підміна ціннісних орієнтирів, проблема набуває особливої ваги. Велика відповідальність покладається на вихователя закладу дошкільної освіти, адже він формує підґрунтя ціннісної картини світу в дітях. У своїй знаменитій відповіді на питання «Що означає хороший учитель?», Василь Сухомлинський відзначав: «Це насамперед людина, яка любить дітей, знаходить радість у спілкуванні з ними, вірить у те, що кожна дитина може стати доброю людиною, вміє дружити з дітьми, бере близько до серця дитячі радощі і прикрощі, знає душу дитини, ніколи не забуває, що сам він був дитиною».

Актуальність вивчення питання формування цінностей дітей дошкільного віку пов'язана із суспільним запитом теоретичного обґрунтування та об'єктивного аналізу впливу ціннісних орієнтацій життєдіяльності дитини як фактору її повноцінного розвитку. Однією з провідних тенденцій сучасної освітньої ситуації стає перехід до ціннісної парадигми, в якій помітна підвищена увага до формування ціннісно-сислової сфери дитини (Г. Бал, І. Бех, М. Богуславський, М. Боришевський, В. Караковський, Г. Корнетов, З. Равкін, В. Чудновський).

Аніліз останніх досліджень і публікацій. Варто зазначити, що інтерес до проблеми формування ціннісних орієнтацій є постійним, про що свідчать наукові праці Т. Кадикової, Є. Помиткіна, С. Рубінштейна, які розглядають механізм дії та розвитку орієнтацій як засобу розв'язання протиріч і конфліктів в мотиваційній сфері особистості. У педагогічній науці ціннісні орієнтації як

об'єкт виховання досліджували І. Жерносек, П. Ігнатенко, В. Іздебська, І. Підласий, Р. Скульський та ін.

Вимоги суспільства до виховання ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку представлено в державних документах, зокрема, Базовому компоненті дошкільної освіти, який ґрунтується на основних положеннях Міжнародної конвенції ООН про права дитини, Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства» та ін.

Закон України «Про освіту» покладає на батьків відповідальність за розвиток і виховання власних дітей. Відтак, вкрай важливим є об'єднання виховних зусиль дошкільного навчального закладу і сім'ї на користь дитини [2].

Психологічний супровід взаємодії закладу дошкільної освіти і родини розглядається, як система діяльності педагогів і психологів, що сприяє активізації змістовних характеристик усіх структурних компонентів освітнього процесу.

В основі «нової філософії» взаємодії сім'ї і дошкільного закладу лежить ідея відповідальності батьків за виховання дітей, покликаності соціальних інститутів (дошкільні заклади, школи, позашкільні заклади) допомагати та спрямовувати їхню виховну діяльність. Визнання пріоритету сімейного виховання потребує іншого змісту взаємин сім'ї та дошкільного закладу. Новизна таких взаємин визначається поняттями „взаємодія" та «співробітництво». Суть даних понять полягає у беззаперечній рівновартісності вкладу кожного учасника процесу та у відсутності привілею вказувати, контролювати та оцінювати.

Проблему співпраці дошкільного навчально-виховного закладу і сім'ї вивчали В. Котирло, С. Ладивір, М. Машовець, О. Арнаутова, Кулікова [1].

У законі України «Про освіту» зазначено, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей. Дошкільну освіту визначено цілісним процесом, спрямованим на забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб; формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду.

Ціннісні орієнтації виступають важливим фактором, що регулює, обумовлює мотивацію особистості, диктує той чи інший тип поведінки, вид діяльності, який відповідає її потребам та інтересам. Основний їх зміст закладено у світогляді, моральних переконаннях, глибоких постійних уподобаннях людини. Традиційно вважалося, що провідною в процесі формування ціннісних орієнтацій є роль виховної системи закладу дошкільної освіти, яка здебільшого розглядається як процес, у якому вихованець постає лише об'єктом педагогічних впливів, а виховна діяльність складається з набору стандартних заходів [4].

Вітчизняні вчені та педагоги (І. Бех, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко, А. Маслоу, Н. Побірченко, Т. Поніманська, І. Рогальська, С. Русова, В. Сухомлинський) вважають, що треба дітей якомога раніше знайомити з

гуманістичними поняттями, моральними уявленнями, навчати доброті. Адже, саме дошкільний вік вважається сенситивним для формування морально-етичних основ розвитку особистості. Вирішальною педагогічною умовою у формуванні ціннісних орієнтацій є взаємодія педагога і дитини, оскільки успіх цього процесу залежить від людини, яка у цей час поряд з дитиною. Обов'язком педагога є зрозуміти дитину, створювати умови для розвитку і реалізації її умінь, здібностей та самостійності.

Педагог має бути для дитини еталоном демократичної і гуманістичної поведінки. Як зазначає Т. Поніманська, «Майстерність вихователя саме й полягає в умінні доцільно й адекватно апелювати до почуттів і досвіду дітей, тактовно і делікатно обговорювати з ними питання, що їх хвилюють, точно допомагати в ціннісному освоєнні світу людей».

Партнерство у спільній діяльності вихователів дошкільного закладу і батьків допускає наявність суб'єктивних інтересів кожної із сторін, але виконання практичних дій цими сторонами забезпечує розвиток особистості дошкільника.

Виклад основного матеріалу статті. Педагоги і психологи одностайно стверджують, що дошкільний вік – період активного розвитку особистості дитини (Ш. Амонашвілі, Л. Виготський, В. Давидов, С. Максименко, О. Савченко та ін.) Саме в цей період закладаються основи вихованості: розвиваються моральні уявлення, почуття, звички. Тому єдність дій вихователів ЗДО і сім'ї є принципово важливим, оскільки дозволяє розкрити особливості формування ціннісних орієнтацій у дітей.

На батьків покладається особлива відповідальність, на чому неодноразово наголошував у своїх працях видатний педагог В. Сухомлинський. Для реалізації цієї місії, зрозуміло, батьками має бути опрацьована власна ціннісна сфера життя, з якою, у свою чергу, тісно пов'язана система цінностей дітей, що слугує орієнтиром вибору певного виду діяльності, домінуючого у даний віковий період їх розвитку.

На жаль, відбулась певна підміна реальності: на папері взаємодія з батьками залишається пріоритетною проблемою вирішення, а на справді дієвого, глибинного діалогу між ДНЗ і родинами не відбувається. А між тим вже і в «дошкільному світі» відчувається розповсюдження так званого вірусу жлобства та агресії.

Важливою умовою створення єдиного простору розвитку повинні стати вироблення і прийняття єдиних вимог, що пред'являються до дитини вдома та в ДНЗ. Це сприяє не тільки створенню психологічного комфорту для дитини, а й зміцненню авторитету батьків і педагогів.

Задача номер один для педагогічного колективу дошкільного закладу – використовуючи старі, традиційні методи роботи з родинами, наповнити їх сучасним змістом, новими пріоритетами, зміщеними акцентами на індивідуальну роботу із сім'ями, вивчення стилів сімейного виховання, проблем окремо взятої родини, забезпечення кожного члена родини порцією адресної допомоги. Проте поза увагою залишилося питання, за допомогою яких форм та методів роботи

заклад дошкільної освіти має взаємодіяти із сім'ями вихованців, щоб забезпечити формування ціннісних орієнтацій дітей і дорослих.

У всіх чинних законодавчих документах України задекларовано положення про те, що відповідальність за виховання, розвиток і навчання дітей несе сім'я. Однак переважна частина сучасних батьків цього не усвідомлює, перекладаючи відповідальність за розвиток своєї дитини на соціальні інститути, а саме дошкільний заклад та школу. Інша ж частина свій обов'язок перед суспільством і державою розуміє, але часто не знає, як саме правильно виховувати і розвивати дитину.

Однією з найактуальніших задач, що стоять сьогодні перед дошкільною установою є організація роботи з сім'єю. Родина і дошкільний навчальний заклад – два суспільних інститути, які закладають фундамент майбутнього дитини, є першими наставниками в становленні особистості.

У теперішній час існують різноманітні методи та форми педагогічної просвіти та співпраці з батьками, як традиційні, які широко та давно використовуються у практиці дошкільних навчальних закладів, так і новаторські, нетрадиційні [7]. Але всі вони мають бути спрямовані на реалізацію завдань поставлених державою перед дошкільною освітою.

Задача номер один для педагогічного колективу дошкільного закладу – використовуючи старі, традиційні методи роботи з родинами, наповнити їх сучасним змістом, новими пріоритетами, зміщеними акцентами на індивідуальну роботу із сім'ями, вивчення стилів сімейного виховання, проблем окремо взятої родини, забезпечення кожного члена родини порцією адресної допомоги.

Дорослі (педагоги і батьки) мають прийти до однакового розуміння індивідуальності дитини, бути однаково озброєні психолого-педагогічними знаннями і баченням, забезпечити гармонію взаємодії та впливу на душу і розум малюка. Саме завдяки дошкільному навчальному закладу батьки мають змогу отримати необхідний досвід. Важливо, щоб на високому рівні відбувалася взаємодія між родинами та педагогами. Діяльність усіх служб дошкільного закладу: адміністративно-господарська, методична, психологічна, фізична, логопедична, музична – має бути спрямованою на успішну роботу з дітьми та їх батьками.

З першими труднощами батьки зустрічаються в період адаптації дитини до дитячого закладу. В цей час важко не тільки дітям, але і їхнім батькам. Тому дуже важлива спільна робота вихователя з батьками. І саме в цей час, особливо важливий контакт батьків і педагогів, оскільки для малюка відрив від сім'ї – дуже важкий процес. Необхідна умова успішної адаптації – узгодженість дій батьків і вихователів, зближення підходів до індивідуальних особливостей дитини в сім'ї та дитячому садку. Процес адаптації дошкільника до нових для нього умов, входження в колектив однолітків – процес тривалий, непростий і дуже індивідуальний. Відбувається освоєння початкових уявлень соціального характеру і включення дітей у систему соціальних відносин. Щоб полегшити цей період педагогу необхідно вивчити індивідуальні особливості дитини, використовувати елементи тілесної терапії (брати дитину на руки, обіймати,

погладжувати), використовувати ігрові методи взаємодії з дитиною, створювати у дитини позитивну установку на майбутні режимні процеси, погоджувати методику режимних процесів з сім'єю. Необхідно зберігати в період звикання звичні для дитини прийоми догляду, навіть якщо вони суперечать установкам педагога: покачати його на руках перед сном, взяти з собою іграшку, дати пустушку, якщо він до цього звик.

Виховання і розвиток дитини неможливі без участі батьків. Щоб вони стали помічниками педагога, творчо розвивалися разом з дітьми, необхідно переконати їх у тому, що вони здатні на це, що немає цікавіше і радісніше справи, ніж вчитися розуміти свою дитину, а зрозумівши її, допомагати у всьому, бути терплячими та люблячими («любити дитину 24 години на добу») і тоді все вийде [3]. Але батькам і вихователям часто не вистачає взаєморозуміння, такту, терпіння, щоб почути і зрозуміти один одного. Щоб виправити таке становище проводиться робота щодо залучення батьків у спільну діяльність ДНЗ.

Аналіз результативності використання різних форм взаємодії з батьками, а також участь у міському експериментальному проекті «Особистісно зорієнтований підхід: практичний аспект взаємодії з дитиною» дозволили нам внести певні корективи в цю роботу й застосувати низку інноваційних підходів. Проект здійснювався спільно з лабораторією психології дошкільника Інституту психології ім. Г. С. Костюка (завідувач Т. О. Піроженко), під керівництвом наукового консультанта кандидата психологічних наук С. О. Ладивір та наукового співробітника Федорчук О.І.

Під час однієї з таких зустрічей, Світлана Олексіївна звернула нашу увагу, здавалося б на перший погляд, на дуже просту річ: правильний прийом дитини вранці та передача її ввечері батькам. Наголосила на необхідності наповнювати змістом ранкові та вечірні години зустрічі з батьками вихованців. Ми вирішили запровадити таку форму роботи з батьками «Із рук в руки» під гаслом : «Правильно прийми дитину вранці й передай її ввечері батькам». Метою такої форми роботи було: акцентування уваги батьків на емоційний стан дитини, вміння визначати і правильно пояснювати певні поведінкові прояви малюків. Мама звикає розповідати про свою дитину, а педагог тим часом (опосередкований вплив на батьків) вчить маму спілкуватися з дитиною (модель спілкування педагога з дитиною) враховуючи такі критерії психолого-педагогічного впливу на батьків:

- уміння чути дитину;
- уміння бачити дитину;
- уміння відчувати (емоційний настрій);
- уміння говорити з дитиною;
- тактильний контакт.

Серед педагогів закладу було проведено анкетування, з метою виявлення розуміння та змісту прийому дитини вранці та передача її ввечері батькам. В результаті анкетування було виявлено, що емоційний стан дитини залишається поза увагою, як педагогів так і більшості батьків, відсутній аналіз отриманої

інформації та спостереження під час ранкового прийому з подальшим її використанням протягом дня (індивідуальна робота, обігравання конкретних ситуацій, ігрова та навчальна діяльність).

Педагогам було запропоновано ведення рефлексивного щоденника, в якому фіксувалися спостереження за моделлю поведінки дитини та батьків під час ранкового прийому та вечірніх годин. Така форма роботи з батьками дала позитивні результати: розвиток спостережливості у батьків, розуміння чуттєвої сфери й поведінки власних дітей.

Підготовка і реалізація форми роботи з батьками «із рук в руки» відбувалися за такими векторами:

1. Діагностування педагогів і батьків;
2. Створення педагогічного простору для педагогів (батьків);
3. Діяльнісна педагогіка: реалізація ранкового прийому дітей та вечірньої передачі по-новому;
4. Підведення підсумків: рефлексії педагогів, батьків та дітей.

Завдання, які ми ставили у процесі діагностування педагогів і батьків, наступні:

- Проаналізувати рівень емоційної ціннісної та емпатійної культури у педагогів (батьків);
- З'ясувати рівень обізнаності педагогів (батьків) щодо психологічних особливостей поведінки дітей дошкільного віку;
- Визначити рівень готовності та бажання педагогів (батьків) до розуміння і «розшифрування» емоційного стану дитини.

Ефективними стала методи і прийоми, які були використанні для діагностування педагогів і батьків: автоінтерв'ю «Емоційна взаємодія мами та дитини», «Дозвілля моєї дитини»; бліц-опитування «Для мене дитячий садок це...», «Дітей виховують батьки, а батьків?»; опитувальники «Які ви батьки?», «Уроки Любові, Краси, Добра»; анкети «Рефлексія власних ціннісних орієнтацій», «Сімейні читання та значення книги у житті родини», «Про дитину і садок»; бліц-опитування дітей «Мій тато».

Завдання, які ми ставили у процесі створення педагогічного простору для педагогів (батьків) полягали в наступному:

- Формувати у дорослих чіткі уявлення про особливості поведінкових проявів у дітей дошкільного віку;
- Підвищити рівень обізнаності педагогів (батьків) про засоби регулювання емоційних станів у дітей;
- Створити умови для обміну досвідом членами родин з питань розвитку емоційної культури у власних дітей.

Варто відзначити як позитивний момент, що найефективнішими методами у створенні педагогічного простору, на думку педагогів та батьків, були «Звягельські діалоги» за участю С.О.Ладивір, «Запитуйте – відповідаємо» - консультації провідного наукового спеціаліста, групові та індивідуальні консультації для батьків («Як виховується співчуття?», «Причини афективних проявів поведінки дитини», «Виховання – майстерність любити дитину», «Чи знаємо ми свою дитину?», «Що стоїть за вередуванням, впертістю, агресивними

сплесками?», «Як оберігати власне «Я» дитини?» тощо), адресна допомога, поради та рекомендації у батьківських куточках, «Батьківське віконечко» (підготовка батьками інформації з досвіду сімейного виховання в письмовому вигляді «Гідний вчинок нашої дитини», «Розв'язання конфліктної ситуації у сім'ї» тощо; «Кишенькова бібліотечка» (інформація для батьків з питань виховання, розвитку і навчання дітей у вигляді міні-буклетів, збірок, пам'яток, тематичних дайджестів і шпаргалок. Орієнтована на конкретну родину або розв'язання певної проблеми, Дні відкритих дверей, заняття-тренінги для батьків, День батьківського самоврядування, відвідування родини дитини.

З метою реалізація ранкового прийому дітей та вечірньої передачі по-новому ми поставили собі такі завдання:

- Розвивати у педагогів спостережливість, почуття такту, толерантності при спілкуванні з батьками та дітьми;
- Формувати у батьків звичку визначати емоційний стан власної дитини, бути відкритим і щирим з вихователями;
- Прикласти зусилля для того, щоб нова форма з батьками принесла, крім психолого-педагогічної просвіти дорослих, якнайбільшу користь дитині.

Під час підведення підсумків за круглим столом (рефлексивне коло) батьки та вихователі ділилися враженнями від нової форми роботи «Із рук в руки». Всі були єдиної думки – така форма роботи є ефективною.

Ми впевнені, що така форма роботи, як «Із рук в руки» дає позитивні результати. Батьки по-іншому подивилися на своїх дітей. Завдяки співпраці науки і практичного досвіду ми маємо позитивні зрушення у характері взаємодії педагогів з батьками і дітьми.

Одним із важливих принципів, який ми враховували у співпраці з родинами вихованців, є тісний взаємозв'язок між змістом роботи з дітьми та змістом психолого-педагогічної просвіти батьків.

Ми зрозуміли, що для нас важлива адаптація дитини не лише, яка вперше прийшла до дитячого садка, а й після літа або вихідного дня. Чи замислювалися ми над тим, про що думає дитини переступаючи поріг дитячого садка? Що її хвилює? Що відчуває? Чого потребує найбільше?

Швидкий темп сучасного життя вимагає від людини бути мобільною. Вміння адаптуватися стає дуже актуальним. Людина, яка не вміє адаптуватися, вирізняється емоційною нестабільністю. Від уміння переходити з однієї сфери в іншу: робота – дім, дім – робота, залежить емоційний фон стану людини.

Висновок. Ми впевнені, що рішення проблеми формування ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку в сучасному соціопросторі потребує посиленої уваги з боку батьків та педагогів. Це сприяє збереженню простору дитячої субкультури, становленню моральних почуттів та ціннісних орієнтирів, опірності до негативних соціальних впливів.

Наразі, маємо зрозуміти, що тільки об'єднавши зусилля педагогів і батьків у вихованні та розвитку дитини, ми забезпечимо їй щасливе дитинство.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виховання гуманних почуттів у дітей / С. Ладивір, О. Долинна, В. Котирло, С. Кулачківська, С. Тищенко, Л. Вовчик-Блакитна, Ю. Приходько [за наук. ред. Т. Піроженко, С. Ладивір, Ю. Манилюк]. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 168 с. – (Серія «Дитина замовляє розвиток»).

2. Закон України «Про дошкільну освіту» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/law/2234>.
3. Ладивір С.О. Взаємодія сімейного й суспільного виховання в розвитку ціннісних орієнтирів дошкільників / Вихователь-методист. – 2014. – №9. – с.4-13.
4. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника: перспектива розвитку: Навчально-методичний посібник / Т. О. Піроженко. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 136 с.
5. Піроженко Т. О. Компас у світі ціннісних орієнтацій дошкільника: навчальний посібник / Т. О. Піроженко, С. О. Ладивір, Л. Й. Соловйова та ін. – К. : Видавничий дім «Слово», 2016. – 56 с.
6. Піроженко Т. О. Психологічні чинники становлення відповідальності батьків за розвиток дитини дошкільного віку / Т. О. Піроженко, О. Ю. Хартман // Дошкільна освіта : наук.-пр. журнал ЗОШПО. – 2010. – № 2 (28). – с.68–73.
7. Сидоренко Г. М., Карачун В. В. Традиційні та нові форми взаємодії з батьками дітей раннього віку / Ганна Сидоренко, Віра Карачун // Вихователь-методист дошкільного закладу.– 2009. - № 9. – с. 53-65.

Ткачук Ірина Йосипівна

вчитель-логопед

(Романівський центр розвитку дитини смт.Романів)

СУ- ДЖОК ТЕРАПІЯ В РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА З ДОШКІЛЬНИКАМИ

*Розум дитини знаходиться
на кінчиках її пальців.*

В. Сухомлинський

У даний час логопедія як наука в Україні стає дедалі необхідною та важливою. Так як останнім часом спостерігається зростання кількості дітей, які мають мовленнєві порушення.

Порушення мовлення – значна перешкода у спілкуванні не лише з однолітками, дорослими, а з предметним світом. Чим багатше і правильне у дитини мовлення, тим легше їй висловлювати свої думки, тим ширша її можливість впізнання навколишньої дійсності, змістовніші і повноцінні стають стосунки з однолітками і дорослими, активніше відбувається психічний розвиток.

Тому так важливо дбати про формування мовлення дітей, про її чистоту й правильність, попереджаючи і виправляючи різні порушення, якими вважаються будь-які відхилення від загальноприйнятих норм мовлення.

На сьогоднішній день в арсеналі вчителів-логопедів є значний практичний матеріал, застосування якого сприяє ефективному мовленнєвому розвитку дитини. Весь практичний матеріал мовно можна розділити на дві групи: 1- допомагає безпосередньому мовленнєвому розвитку дитини; 2- опосередкований, до якого відносяться нетрадиційні логопедичні технології.

Однією з нетрадиційних логопедичних технологій є Су-Джок терапія. У перекладі з корейської мови («Су» — кисть, «Джок» — стопа). Розробником Су-джок терапії вважається корейський професор Пак Чже Ву. Су-джок терапія передбачає вплив через кисті рук та стопи ніг на організм людини. Доволі цікавим є те, що в будові кисті та стопи є дивовижна подібність із будовою людського тіла. У тілі людини можна виділити тулуб і п'ять частин, що виступають, - голову з шиєю і чотири кінцівки. Подивившись на свою кисть, ми

бачимо, що вона теж складається з долоні й п'яти частин, що виступають, - пальці [1, с.55].

Систему відповідності всіх органів тіла на кисті та стопи можна вважати «дистанційним управлінням» нашого організму. На них є точки або зони, що взаємодіють із різними ділянками кори головного мозку, тому, можна впливати на них із метою профілактики й корекції мовленнєвих порушень. За мовлення в людини відповідають дві зони, що знаходяться в корі головного мозку, - зона Верніке, що відповідає за сприймання мовлення, та зона Брока, що відповідає за вимовляння звуків самою людиною.

Для стимуляції мовленнєвого розвитку необхідно впливати на точки, що відповідають головному мозку. За теорією Су-джок, - це верхні фаланги пальців. Під час Су-джок терапії основну увагу необхідно приділяти саме цим ділянкам кисті руки, а вплив на точки які відповідають за інші органи, поліпшує загальний стан організму дитини. У корекційній- логопедичній роботі з дошкільниками, активно використовують прийоми Су-Джок терапії як масаж, для розвитку дрібної моторики пальців рук, з метою загального зміцнення організму. [2, с.43]

Дуже важко не погодитися з тим, що дрібна моторика пальців дитини стимулює розвиток центральної нервової системи та сприяє розвитку мовлення. Розвиваються окремі психічні функції, що формують у дошкільнят уміння, необхідні для навчання в школі.

Су-Джок терапія створює функціональну базу для швидкого переходу на більш високий рівень рухової активності м'язів, для цілеспрямованої оптимальної мовленнєвої роботи з дитиною і підвищенню фізичної, розумової працездатності дітей. Поєднання роботи Су-Джок терапії з вправами для розвитку сенсомоторних навичок дає змогу швидко розвинути психічні процеси дітей, зміцнити м'язи дрібної моторики, і звісно, розвивати мовлення.

Використання Су-Джок терапії допомагає відкривати нові методи і прийоми, що в свою чергу сприяють не тільки розвитку дрібної моторики, але й розвитку таких сторін мовленнєвої системи, як фонематичний слух, словник, граматичний лад.

Використання масажера Су-джок:

— викликає інтерес;

— дітям подобається масажувати пальці і долоні, що чинить вплив на дрібну моторику пальців рук, тим самим, сприяючи розвитку мовлення. У своїй практиці застосовую Су-джок — масажери у вигляді масажних кульок в комплекті з масажними металевими кільцями, в поєднанні з вправами по корекції мови. Кулькою можна стимулювати зони на долонях, а масажні колечка надіваються на пальчики. Ними можна масажувати важкодоступні місця.

Етапи Су-Джок терапії

1. Ознайомлення із масажером Су-Джок і правилами їхнього використання.
2. Закріплення прийомів роботи в іграх і вправах з розвитку мовлення.
3. Самостійне використання колючих кульок в грі.

Форми роботи з використанням Су-Джок терапії

Формування фонематичного слуху;
Розрізнення кольору, форми, величини, поверхні предмета;
Розвиток дрібної моторики, навичок просторового орієнтування;
Робота над правильним мовленнєвим диханням.

Методи і прийоми:

Словесні (потішки, вірші, казки);
Ігрові (гра, ігрові вправи);
Наочні (предметні картинки, схеми, ілюстрації);
Практичні (масаж кистей, пальців рук).

Прийоми Су-Джок терапії для дітей дошкільного віку:

- масаж “ колючою кулькою” Су – Джок;
- масаж еластичним кільцем;
- масаж гумовим м'ячиком з шипами;
- катання твердого м'ячика по зовнішній та внутрішній стороні кисті;
- колові рухи по долонях;
- прямолінійні рухи по долонях;
- спіралевидні рухи по долоні (від кінчиків пальців до зап'ястка);
- розтирання (циркулярне, граблеподібне, кругове);
- погладження (легке, прямолінійне, зигзагоподібне);
- легке поколювання подушечок пальців.;

Головні переваги Су- джок терапії в роботі з дошкільниками:

1. Висока ефективність.
2. Абсолютна безпека застосування.
3. Універсальність методу.
4. Доступність методу для кожної людини.
5. Простота застосування. [3, с.43]

Практичні вправи із використанням “ колючою кулькою” Су – Джок

Вправа “Їжачок по лісу йшов”

Йшов по лісу їжачок, (котимо по зовнішній стороні кисті правої руки)
В нього шубка з голочок. (котимо по зовнішній стороні кисті лівої руки)

Ніс багато грушечок,

Аж болів йому бочок. (колові рухи між долонями)

Раз, два, три, чотири, п'ять!

Зупинився спочивать. (кульку Су- Джок тримаємо між великим пальцем і іншими, «щіпкою»). Натискаємо ритмічно на кульку Су- Джок, перекладаючи з руки в руку).

Піклувався їжачок

Про маленьких діточок, (стискаємо кульку то однією, то іншою рукою)

Дуже милих і колючих,

Чарівних, непосидючих. (поклали кульку, зімкнули долоні, відпочиваємо).

Вправа “ Ведмедик”

Наш ведмедик косолапий (перекладаємо кульку з однієї руки в іншу)

Об ожину вколов лапу, (легеньке поколювання подушечок всіх пальчиків)

Треба лапу лікувати

І масаж свій починати. (зигзагоподібні рухи по долонях обох рук)

Вправа “ Черепаха”

(вправа виконується спочатку на правій руці, потім на лівій.)

Йшла велика черепаха

І кусала всіх від страху, (діти катають Су Джок між долонь)

Кусь, кусь, кусь, кусь, (Су Джок між великим пальцем і іншими, як і дитина тримає «щипкою»). Натискають ритмічно на Су - Джок, перекладаючи ячик з руки в руку).

Я нікого не боюся. (діти котять м'ячик Су - Джок між долонь).

Вправа “ Капуста”

Ми рубаємо капусту (ребром долоні стукати по кульці)

Потім солимо капусту (подушечками пальців торкати кульку)

Ми капусту натираємо (терти долоньками кульку)

Міцно кулачком стискаємо. Масаж пальців еластичним кільцем.

Діти по черзі надягають масажні кільця на кожен палець, промовляючи вірш пальчикової гімнастики.

Вправа “В сад за сливами”

Пальчик товстий і великий

В сад за сливами ходив. (надягаємо кільце на великий палець)

Вказівний з порога

Вказав йому дорогу. (надягаємо кільце на вказівний палець)

Середній пальчик дуже влучний,

Він збиває сливи з гілки. (надягаємо кільце на середній палець)

Безіменний підбирає... (надягаємо кільце на безіменний палець)

А мізинчик – господинчик

В землю кісточки саджає. (надягаємо кільце на мізинець).

Вправа “ Сім'я ”

(По черзі надівати кільце на кожен пальчик, починаючи з великого)

Оцей пальчик — мій дідусь.

Оцей пальчик — баба.

Оцей пальчик — мій татусь.

Оцей пальчик — мама.

Оцей пальчик — я.

Ось і вся моя сім'я.

Насіннева Су-Джок терапія

Використання різних видів насіння при виконанні таких завдань:

- сортування насіння
- викладання насінням по контуру
- обстежування та порівняння насіння
- самомасаж кистей і пальців рук з використанням “сухого басейну”

Самомасаж кистей і пальців рук з використанням “сухого басейну”

Вправа “Човник”

(з'єднати долоні обох рук “човником”,

опускати в “сухий круп'яний басейн”)

Човник пропливає,

Після себе слід лишає.

То пірнає, то виринає,
На дні скарб шукає.**(стискаємо, розтискаємо кулаки, знаходимо на дні горіх, знов стискаємо, розтискаємо кулаки)**
Наші пальчики пірнали,
Міцно кулачки стискали,
Потім розтискали,
На дні скарб шукали, знайшли і пограли. **(котимо горіх між долонями)**
Вправа “Каченята”

Каченята залюбки
Поспішають до ріки,
Щоб свої маленькі ніжки
Умочити в воду трішки.**(опустити руки в “сухий басейн”)**
Всікупалися завзято,
Вчились глибоко пірнати.**(стискаємо, розтискаємо кулаки)**
Дуже мила їм вода
Хвиля ніжно їй гойда.**(прямо лінійні, зигзагоподібні рухи по поверхні басейну)**
Раді сонцю каченята,
Як вуглинок каченята,**(опустити руки на дно, розтулити пальці рук, підняти руки назовні)**
Купці – любці до схочу
Не бояться і дощу.
А на річці - жабок хати,
Люблять весело жабки стрибати,**(знаходять у басейні іграшки жабки)**
З ними, качечки, дружить,
Як випірнає те покажіть.**(опустити руки в “сухий басейн”, підняти назовні)**
Каченята то пірнали, то виринали,
Лапками в воді перебирали.**(перебирати пальчиками насіння в “сухому басейні”)**
Скільки не купались,
А сухенькими zostались.
Вийдем з річки на лужок,
На зелений моріжок.**(пальчики крокують по килимку “Травичка”, прижати долоні до килимка)**
Мокрі лапки обсушити,
На травиці відпочити.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Акименко В.М. Нові логопедичні технології: навчально-методичний посібник.-Ростов н/Д:Фенікс, 2009.
- 2.З.Д.Денєга Су-Джок терапія в роботі вчителя-логопеда //Логопед.-2016.-№12.-С. 43-44.
- 3.Ю.А.Романова, О.В.Христоєва Су-Джок терапія-нетрадиційні методи логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку// Логопед.-2017.-№12.-С. 12-16.

Фролова Тетяна Василівна,
вихователь
(ДНЗ № 7 м. Коростеня)

СПІВПРАЦЯ З РОДИНОЮ — ЗАПОРУКА УСПІХУ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ-ДОШКІЛЬНЯТ

“Без активної участі батька і матері в житті навчального закладу, без постійного духовного спілкування і взаємного духовного збагачення дорослих і дітей неможлива сама сім'я як первинний осередок суспільства, неможлива школа як найважливіший навчально-виховний заклад і неможливий прогрес суспільства”

В. Сухомлинський

Демократизація та гуманізація дошкільної освіти, нове бачення ролі дошкільного навчального закладу як важливого соціокультурного інституту держави визначають необхідність тісного взаємозв'язку та співробітництва педагогічного колективу з сім'єю, широке залучення батьків до освітнього процесу.

Про важливість сімейного виховання зазначено в Конституції України[6], Конвенції про права дитини(1999 р.)[7], Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні[1,с.27], Державній програмі «Освіта» (України – ХХІ століття) [2], Національних програм «Діти України» та «Українська родина», інших державних документах. Зокрема, в Державній програмі «Освіта» (України – ХХІ століття) [2], сформульовані завдання сім'ї, батьки визначаються як перші педагоги дитини, які мають створити умови для повноцінного становлення особистості, забезпечення дитині захищеності, рівноваги, довіри, сформувати активне, зацікавлене ставлення до навколишнього світу. В 11 статті Закону України «Про дошкільну освіту»[5] сказано про те, що дошкільний навчальний заклад здійснює взаємодію з сім'єю. В Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні [1] підкреслюється велика роль родинного виховання, передбачається взаємопроникнення сімейного і суспільного виховання з метою створення для кожної дитини єдиного виховного середовища й водночас підкреслюється відповідальність за виконання своїх батьківських обов'язків.

Саме такий важливий напрям роботи пропагував і продемонстрував у своїй діяльності В.Сухомлинський, наголошуючи на системі суспільного і сімейного виховання, у його єднанні та активній участі батьків до педагогічного процесу. Великий педагог доказав, що позитивний вплив виховання на дитину значною мірою залежить від стосунків між педагогами й батьками дитини. І саме від такої співпраці залежить становлення і виховання дитини як особистості.[8, с.4]

З цією метою робота дошкільного навчального закладу має спрямовуватись на активне залучення родини до участі в педагогічному процесі, у підвищенні педагогічної культури батьків, у відповідальному та усвідомленому батьківстві, зміцненні сім'ї, захисті прав дітей. Спільна діяльність педагогів і батьків є важливим аспектом в роботі сучасного дошкільного навчального закладу.

Система родинно-сімейного виховання надзвичайно важлива у житті кожної людини. Саме тому Генеральна Асамблея ООН встановила

Міжнародний день сім'ї, родини, який відзначається щороку 15 травня в усіх країнах світу.

Здавна триває дискусія, що є важливішим у становленні особистості: сім'я чи суспільне виховання (дитячий садок, школа, інші освітні установи).

Так видатний педагог Я.А.Коменський схилився на користь сім'ї і називав материнською школою ту послідовність і суму знань, яких набуває дитина з рук і вуст матері, уроки матері без перерви в розкладі і без вихідних і канікул. Погоджувався з ним Г.Песталоцці: «Сім'я є істиним органом виховання».

Інший погляд на сім'ю мав Роберт Оуен. Він розглядав сім'ю як перешкоду на шляху формування нової людини.

Відомий психолог О.М.Леонтьєв виділив обсяг близьких дитині людей, до виховних впливів яких вона чутлива. Виявляється. Що дитина в перші роки не сприймає зауважень, умовлянь, порад «чужої тьоті» (вихователя, сусідки, перехожої...), для неї саме авторитетне – «Так мама сказала», «Так звелів тато».

Педагогічна спадщина гуманістів – просвітників наповнена цінними порадами щодо виховання малюків та дітей у родині: «Материнська школа» Я.Коменського; «Думки про виховання» Д.Локка; «Еміль, або про виховання» Ж.-Ж.Руссо; «Як Гертруда вчила своїх дітей» Й.Песталоцці.

На важливість родинного виховання вказували відомі діячі Г.Сковорода, С.Русова, Т.Шевченко, П.Куліш, Б.Грінченко, І.Франко, О.Духнович, Л.Українка, Т.Лубенець, Г.Ващенко.

Сучасна наука також оперує даними про важливість сімейного виховання для повноцінного розвитку особистості дитини, оскільки його сила і вплив не порівнюються з жодним, навіть з дуже кваліфікованим вихованням у дитячому садку. Психологічні та соціально-педагогічні дослідження дозволяють стверджувати, що сім'я посідає дуже важливе місце серед факторів та соціальних груп, які впливають на формування особистості.

Взаємодія батьків та виховних закладів на сучасному етапі залишається об'єктом досліджень та дискусій. Актуальні питання загальної проблеми взаємозв'язку сім'ї і дитячого садка у формуванні особистості дитини висвітлені у працях Л.Загик, В.Іванової, В.Котирло, Н.Кот, С.Ладивір, Т.Маркової, Л.Островської, Т.Пагути.[10, с.14]

У цьому аспекті найбільш досліджені умови, які забезпечують єдність дій в підготовці дитини до школи (Л.Венгер, Д.Ельконін, О.Запорожець, В.Котирло, Г.Леушина, Г.Люблінська, М.Подд'яков, О.Проскура та інші); менш вивчені вимоги і шляхи забезпечення єдності в ознайомленні дітей з природою (Н.Кот); розкрито суть співробітництва вихователів дошкільних закладів з сім'єю по вихованню дошкільників у дусі миру (Т.Пагута).

У методичному посібнику “Дитячий садок і сім'я” В.Котирло та С.Ладивір розкривають психологічні основи сімейного та суспільного виховання дітей-дошкільників, шляхи удосконалення форм та змісту роботи дошкільних закладів з батьками.[8,с.3-6]

Т.Маркова та Л.Загик, окреслюючи завдання спільного виховання дітей дитсадком та родиною, узагальнюючи зміст та форми цієї роботи показують, як

вони диференціюються в залежності від віку дітей. Особливе місце тут відводиться педагогічній просвіті батьків.

Таким чином, сучасна наука підкреслює пріоритет сім'ї у вихованні дитини, що проявляється в багатомірності форм впливу, в їх безперервності й тривалості, в діапазоні цінностей, які засвоює зростаюча людина.

Родина – природний осередок найглибших людських почуттів: тут народжуються і поглиблюються любов до матері і батька, бабусі і дідуся, роду і народу, пошана до рідної мови, історії, культури. З перших годин появи дитини на світ, з перших місяців і років її життя батьки, родичі. Всі, хто поряд, ставляться до неї лагідно і ніжно, щиросердно й чуйно, і в дитячому серці зароджуються, вкорінюються відповідні моральні почуття – любов до людей, милосердя, доброта, що є сутністю вихованої людини.[4,с.29]

Виховати дитину – велике мистецтво, так як сам процес виховання – це безперервна робота серця, розуму і волі батьків. Саме батьки є головною ланкою у особистісному розвитку своєї дитини, бо вони найчастіше спілкуються з ними. Як говорив педагог А.С.Макаренко: "Не думайте, що ви виховуєте дитину тільки тоді, коли з нею розмовляєте чи повчаєте, чи наказуєте її. Ви виховуєте її кожної миті свого життя, навіть тоді, коли вас немає вдома».

Сьогодні, лише незначна частина батьків може спрямувати у правильне русло виховання своєї дитини, отже, потребує допомоги фахівців. Такою допомогою повинна бути діяльність педагогів, які сприяють всебічному розвитку дітей, та допомагають сім'ї у їх вихованні. Розуміння того, що саме в сім'ї закладається фундамент повноцінного фізичного і психічного розвитку дитини, спонукає дошкільний заклад до пильного вивчення запитів, потреб і вимог сучасної сім'ї, тобто, до тісної взаємної ДНЗ і родини.

Тож актуальними завданнями сьогодення є:

- * охоплення дошкільною освітою дітей, які не відвідують дошкільні навчальні заклади;

- * сприяння особистісному зростанню кожної дитини, розвитку її компетентності;

- * залучення до активної співпраці у вихованні та навчанні дітей практично всіх сімей на різних етапах їхнього становлення, розвитку та функціонування, з різними типами родинного середовища, різними виховними можливостями;

- * сприяння духовному зростанню батьків, формуванню в них позитивного ставлення до себе та інших, накопиченню досвіду гуманних взаємин.[9, с.11]

Повноцінне здійснення завдань розвитку, навчання і виховання дошкільників значною мірою визначається налагодженням взаємодії дітей і дорослих: педагоги – діти – батьки. Педагогам і членам родин вихованців слід усвідомити, що і діти, і вони є повноправними учасниками педагогічного процесу, та взаємодіяти на засадах діалогу, довіри, партнерства з правом ініціативи, активної дії, самоконтролю. Позиція дитини потребує поваги, розумного захисту і підтримки з боку дорослих учасників взаємодії. Вихователь та батьки, об'єднанні у своїй діяльності, діють в інтересах дитини, створюють для неї належні умови. Від того, наскільки такі взаємовідносини будуть

узгоджені, залежить успіх формування особистості в цілому. Саме взаємодія у педагогічному процесі сім'ї та дошкільного закладу здатна здійснювати особистісно-орієнтований підхід, формувати індивідуальність, активізувати творчий потенціал не лише дитини, але і педагогів, і батьків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. кер. А. М. Богуш; авт. кол.: А. М. Богуш, Г. В. Беленька, О. Л. Богінч та ін. – К., 2012. – Спецвип. журн. «Вихователь-методист дошкільного закладу». – 30 с.
2. Державна програма «Освіта» (України – ХХІ століття), Кабінет Міністрів України. Постанова від 3 листопада 1993 р. № 896.
3. Державна цільова соціальна програма розвитку дошкільної освіти на період до 2017 Кабінет Міністрів України. Постанова від 13 квітня 2011р. №629.
4. Дуброва В. Допоможемо батькам – допоможемо дітям // Палітра педагога. 1998. - №1. – с. 28-31.
5. Закон України «Про дошкільну освіту» - 11.07.2001, №2628-111.
6. Конституції України, -Верховна Рада України; Закон від 28.06.1996 № 254 к /96 –ВР.
7. Конвенція про права дитини. Ратифіковано Постановою ВР від 27.02.1991р. № 789. – Х11.
8. Ладивір С. Секрети батьківської педагогіки. // Дошкільне виховання. 2008. №6. – С. 3-6.
9. Назаренко А. Сімя і дошкільний заклад. // Дошкільне виховання. 2008. №6. – С. 11.
10. Спичак М. Курс на співпрацю з батьками. // Дошкільне виховання. 2007. №3. – С. 14.

Фурманюк Світлана Миколаївна,

*викладач кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)*

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ХУДОЖНЬОГО КОНСТРУЮВАННЯ

Постановка проблеми. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти» та наказу Міністерства освіти і науки України від 21.03.2018 № 268 «Про затвердження типових освітніх програм для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти» у процесі підготовки студентів до роботи дітьми молодшого шкільного віку необхідно розвивати та формувати творче мислення. Придбані майбутніми фахівцями навички, уміння і володіння технологіями повинні виступати не лише як засіб навчання. Підхід до ручної праці повинен бути засобом розвитку сфери почуттів, естетичного смаку, розуму і творчих здібностей. Формування елементів творчого мислення може бути найбільш успішно реалізоване при предметно-практичній діяльності на матеріалі художнього конструювання. Введення елементів дизайну дозволить розширити реалізацію освітньої лінії початкової школи.

Актуальність наукових досліджень. У сучасних умовах потрібно дати студентам певну підготовку до професійної діяльності в сфері нової української школи, до художньо-творчої діяльності засобами малювання, конструювання та дизайну. Виходячи з аналізу теоретичної опрацьованості, практичного

здійснення і значущості проблеми дизайнерської освіти (Р. Арнхейм, В.С. Мейлах, А. Пейпер, В.В. Алексеєва, Н.А. Дмитрієва, Н.М. Зубарева, А.А. Мелик-Пашаєв, Н.Н. Фоміна, В.С. Щербакова та інш.), можна затверджувати, що логіка педагогічної теорії і практики на сучасному етапі ставить нову задачу: формування у дітей творчого мислення, яке можна назвати «дизайнерським мисленням». Творчість у галузі образотворчого мистецтва може успішно розвиватися лише за умови цілеспрямованого керівництва з боку педагога. Питання якісного рівня дидактичного забезпечення процесу художнього навчання цього виду мистецтва можуть бути досягнені за умов застосування доцільної методики обґрунтування програмного матеріалу творчим підходом до вирішення завдань [1].

Мета статті. Творче мислення повинне надихнути студентів вдосконалювати свою професійну діяльність експериментування, самостійним пошуком нових цікавих технік, розвинути потребу до постійної творчої діяльності застосовування різних матеріалів у процесі художньої творчості. Неординарність і індивідуальність підходу до роботи показує обдарованість та талановитість особистості.

Виклад основного матеріалу. Художнє конструювання – це творчий метод проектування об'єктів технологічної діяльності, спрямований на створення естетично вдосконаленого виробу. Основною метою художнього конструювання є активне вдосконалювання навколишнього середовища, естетизація матеріальної сфери праці і побуту людини.

Основну концепцію художнього конструювання становлять три взаємопов'язані компоненти: самостійне експериментування з новим матеріалом, розвиток образного мислення та уяви, формування предметно-практичних способів діяльності.

Конструювання – творчий процес створення різних конструкцій, моделей, в яких передбачено послідовне розміщення частин та елементів та способів їх з'єднання. Матеріалами для конструктивної діяльності є: будівельний матеріал, спеціальні конструктори (дерев'яні, металеві, пластмасові), папір, картон, тканина, природний матеріал, готові форми та покидьковий матеріал.

Художнього конструювання у початкових класах застосовується на заняттях з образотворчого мистецтва та технологій з циклу «Мистецтва». Такі техніки як аплікація, імітаційна – паперової мозаїки, вітража-імітації, орігамі, торцевої пластики – квілінг, конструювання з природного матеріалу та створення об'ємних і напівоб'ємних композицій це творчий процес на заняттях з художніх дисциплін. Кожний вид конструювання має свою специфіку, що зумовлено особливостями матеріалів, які мають певні фізичні та механічні характеристики, зовнішній вигляд і виражувальні можливості. Умовно матеріали для художнього конструювання поділяють на такі групи: неоформлені, напівформлені та природні матеріали.

За вимогами до нової української школи майбутній фахівець повинен правильно організувати самостійне експериментування з різними матеріалами та вирішувати певні конструктивні завдання пізнавального характеру, добре

орієнтуватися в технологіях та матеріалах. Експериментування з матеріалами і формування узагальнених способів конструювання (технічних і створення образу) спонукає дітей до самостійного творчого процесу. А це все приводить до виникнення нових способів, методів та нових задумів художньо-творчого процесу.

При конструюванні з різноманітних матеріалів постає задача передавати красу та різноманітність природи в художніх образах. Це приводить до розвитку естетичного сприйняття, розвиває почуття любові до природи та навколишнього середовища, здійснення дизайнерських задумів.

Творчий процес художнього конструювання складається з двох етапів: створення задуму та його реалізація. Задум – це уявлення про кінцевий результат, предмет діяльності і способи його досягнення. Конструктивний задум виникає у процесі розумової діяльності. В основу задуму покладено порівняння, аналіз, синтез відомих з минулого досвіду конструкцій. Практична діяльність, спрямована на виконання задуму, полягає у широкому експериментуванні з матеріалом. У процесі художнього конструювання творчий задум часто уточнюється і змінюється внаслідок пошукових практичних дій та творчого мислення.

Художнє конструювання виділяє різні види, зумовлені способами створення конструкцій. Поширеними в педагогічній практиці є конструювання за зразком, за умовами та власним задумом.

Суть конструювання за зразком полягає у відтворенні даної конструкції де якого предмета. Найпростіший спосіб такого конструювання це створення зразка перед вихованцями, щоб вони спостерігали особливості виконання роботи, послідовність процесу, деталі конструкції тощо. Складнішим є конструювання за готовим зразком, тому що потрібно виділити у нього окремі деталі у результаті його обстеження. У цьому процесі формується більше уявлення про предмет, його основні деталі та їх взаємороміщення, вертають увагу на дрібниці.

Особливість художнього конструювання за заданими умовами полягає у необхідності побудувати конструкцію на основі сформульованих умов, вимог, завдань. В цьому процесі розвивається образне мислення, уміння виконувати певні умови для художнього конструювання певного предмета за особливим його призначенням.

Уміння конструювання за задумом вимагає створення виробу в процесі ігрової діяльності, створення для цього різноманітних конструкцій. Використання будов у грі надає художньому конструюванню великого практичного смислу, змінює ставлення до процесу конструювання.

Висновки. Досліджено проблеми професійної підготовки майбутніх педагогів образотворчого мистецтва використанням художнього конструювання за вимогами до нової української школи. З цього можна зробити висновки при правильному підборі прийомів можна зацікавити вихованців до художньої діяльності, а також підготовку до створення дизайнерських проектів; розвивати художньо-естетичний погляд, сформулювати емоційно-позитивного ставлення до процесу творчості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковальчук Т. П. Художня обробка паперу. Курс II: Наочно-методичний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 72 с.: іл
2. Основы художественного конструирования. Практикум. / Фольта А.В., Бевз Н.Д., Смолинский Р.И., Юрковский П.В. – К.: Вища школа, 1987. – 144 с.
3. Пахалюк А. П. Основы матеріалознавства і конструктивні матеріали: посібник / А. П. Пахалюк, О. А. Пахалюк. – Львів: Світ, 2005. – 172 с., іл.

Яцківська Леся Леонідівна,

вихователь групи продовженого дня

(Загальноосвітня школа I-III ступенів №27 м. Житомира)

ВИПУСКНИК НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ – ОСОБИСТІТЬ, ІННОВАТОР, ПАТРІОТ

Сучасні умови життя та діяльності людини в Україні характеризуються кардинальними змінами як у сфері економіки, соціальних ситуаціях, так і в освіті. Економічні негаразди, політична нестабільність, бойові дії на Сході країни розглядаються не лише, як перешкоди для змін, а як причини, які зумовлюють їх необхідність. Освіта є ключовим елементом національної безпеки, а людина – це найцінніший актив держави. Маємо перетворити освіту на чинник економічного зростання, джерело національної єдності, засіб соціального просування кожного громадянина. Суспільство висуває нові вимоги до розвитку особистості, зокрема її емоційної сфери – формування ініціативності, сміливості, вміння приймати самостійні рішення, швидко адаптуватися до різних умов, критично мислити та ін..

За експертними прогнозами, у 2020 році найбільш затребуваними на ринку праці будуть вміння навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі. Але українська школа не готує до цього. Як і 10, 20, 50 років тому, пересічний український школяр отримує в школі суму знань. За останні роки ця сума дуже збільшилася, як і значно зріс загальний інформаційний потік у світі. Учні спроможні лише відтворювати знання, проте часто не отримують вміння застосовувати їх для вирішення життєвих проблем. Спосіб навчання в сучасній українській школі не мотивує дітей до навчання. Матеріал підручників затеоретизований, переобтяжений другорядним фактологічним матеріалом.

Учителі використовують переважно застарілі дидактичні засоби. Педагогів деморалізує низький соціальний статус та рівень оплати праці. Учитель не має справжньої мотивації до особистісного та професійного зростання. Збільшується цифровий розрив між учителем і учнем. Багато педагогів ще не вміють досліджувати проблеми за допомогою сучасних засобів, працювати з великими масивами даних, робити і презентувати висновки, спільно працювати он-лайн у навчальних, соціальних та наукових проектах тощо.

Вирішення цього загального завдання тісно пов'язане з реалізацією завдань Концепції «Нова українська школа», Державного стандарту початкової загальної освіти, Закону України «Про освіту», в яких визначено, що побудова

демократичного суспільства, його розвиток значною мірою залежить від творчості, активності та емоційної стійкості його членів.

Мета нової школи – потужну державу і конкурентну економіку забезпечить згуртована спільнота творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих. саме таких повинна нова школа України». Світогляд закладається саме в школі. У школі формується особистість, її громадянська позиція та професійні якості. Тут вирішується, чи людина захоче і чи зможе навчатися впродовж життя.

Відповідно Проекту Закону України «Про освіту» №3491-д від 04.04.2016, метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності».

Сучасний світ складний. Дитині недостатньо дати лише знання. Ще необхідно навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними установками учня, формують його життєві компетентності, необхідні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці. Усідесять ключових компетентностей однаково важливі й взаємопов'язані між собою.

Кожна дитина неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія Нової школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками. «Якщо вчитель став другом дитини, якщо ця дружба осяяна благородним захопленням, поривом до чогось світлого, розумного, у серці дитини ніколи не з'явиться зло», – писав Василь Сухомлинський [12].

В останній час збільшилось число дітей, які не мають патологій розвитку, але відчувають різного виду труднощі в процесі шкільного навчання. Причини шкільних труднощів пов'язані з погіршенням стану здоров'я дітей та їх батьків, шкідливими звичками серед батьків та дітей, прискоренням ритму життя, погіршенням умов життя населення, стресами, емоційними перенавантаженнями, що призводить до підвищення тривожності, страхів, зниження активності, переживання емоційного неблагополуччя, пов'язаного з передчуттям небезпеки або невдачі [13].

Вирішення цієї проблеми передбачає вдосконалення існуючих і розробку нових психологічних підходів до розвитку особистості учнів різного віку. Створення комфортного, психологічно безпечного освітнього середовища, у якому дитина змогла б вільно виявити себе та мати можливість індивідуально – творчого розвитку. Пісок існує вже мільярди років, будучи природним матеріалом. Він може легко міняти свою форму: бути розсипаним на площині, або утворювати об'ємні форми, його можна ліпити і знов розсипати, на піску можна будувати замки і власні світи. Гра з піском як процес розвитку самосвідомості дитини і її спонтанної «самотерапії» відома з давніх часів. Потрапляючи на пляж, дитина починає будувати химерні замки, об'єднуючи їх в справжні укріплені

міста. Цей феномен відомий усім. Але що ж за ним стоїть? Чому не лише діти, але і дорослі на пляжі, спонтанно створюють картини з піску? Різні властивості піску провакують бажання створити з нього мініатюру реального світу. Тут людина виступає як творець, не прив'язаний до результатів своєї праці [11].

Ігри на піску – одна з форм діяльності дитини. Саме тому ми, дорослі, можемо використовувати пісочницю під час навчальних та розвивальних занять. Будуючи картини з піску, вигадуючи різні історії, ми в найкращій для дитини формі передаємо наші знання та життєвий досвід, події та закони навколишнього світу. При цьому ми ще і лікуємо власну душу [2, 3].

Дитина ж створює з піску замок, деякий час милується на нього, а потім хвиля, або він сам руйнують творіння. Один сюжет життя завершується, поступаючись місцем наступному. І так нескінченно. Ця проста, природна для людини дія зберігає унікальну Таємницю буття: все приходить і йде, немає нічого такого, що було б непоправно зруйновано - просто старе поступається місцем новому. Багаторазово усвідомлюючи цю Тайну, людина досягає стану рівноваги, упевненості, спокою [11].

Ігри з піском є ефективним засобом всебічного розвитку дітей як в цілому, так і творчих здібностей зокрема. Багаторічна практика свідчить, що ігри з піском позитивно впливають на емоційне благополуччя дітей. А з огляду на те, що це найулюбленіші ігри дітей, ми, дорослі, повинні максимально використовувати їх з розвивальною, навчальною та корекційною метою.

«Пісочна гра» - метод, завдяки якому дитина з піску і невеличких фігурок будує свій індивідуальний і неповторний світ у мініатюрі.

Юнгіанський пісочний терапевт Дональд Сандер вважав, що саме : « У пісочній терапії світ дитинства відкриває перед людиною свої двері, і ці ж двері ведуть в несвідомі і приховані в ньому таємниці» [15].

Часто діти не можуть знайти слів для пояснення своїх труднощів, болю, або конфлікту. Дорослі не розуміють причин того, що відбувається з ними, не знають як реагувати, як допомогти дитині вирішити проблеми.

Пісочна терапія може забезпечити дитині можливість представити в образах те, що відбувається у її внутрішньому, або зовнішньому світі. Тобто стає мовою, за допомогою якої вона може повідомити той, або інший несвідомий матеріал як дорослому, так і собі. Щодо символіки пісочної форми, Юнг говорив: «...символ завжди передбачає, що зображена форма експресії є найкращим способом виразу чогось незрозумілого, але існуючого, або чогось такого, що потенційно може існувати» [14].

Отже, граючись, дитина виражає на піску те, що спонтанно виникає в її свідомості. Ігри з піском дають їй змогу відчувати себе впевненою і вмілою: вона створює нове, не боїться ламати старе і щось змінювати. У пісочниці створено оптимальні умови для розвитку творчого потенціалу дитини, активізації її просторової уяви, образно-логічного мислення, тренування дрібної моторики рук. У процесі колективних ігор дитина усвідомлює морально-етичні норми, у неї формується гармонійний образ світу. Дорослі можуть бути впевнені – якщо у дитячому «пісочному господарстві» все спокійно, то й на душі у дитини спокій і гармонія.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аллан Д. Ландшафт дитячої душі / Аллан Д. Серія «Психологія, Міфологія, Культура», 2006. – 271 с.
2. Большебрatська Е.Е. Пісочна терапія / Большебрatська Е.Е. - Петропавловськ, 2010. – 74 с.
3. Грабенко Т.М., Зінкевич-Євстигнєєва Т.Д. Практикум креативної терапії / Грабенко Т.М., Зінкевич-Євстигнєєва Т.Д. Спб. 2002.
4. Гобова Е. С. Розуміти дітей – справа цікава / Гобова Е. С. М.: Аграф, 1997.
5. Ель Г.С. Людина, яка грає на піску. Динамічна пісочна терапія / Ель Г.С. Москва, 2010 – 208 с.
6. Зінкевич-Євстигнєєва Т.Д. Грабенко Т.М. Чудеса на піску. Практикум з пісочної терапії / Зінкевич-Євстигнєєва Т.Д. Грабенко Т.М. – Москва, Речь, 2007 – 344 с.
7. Зінкевич-Євстигнєєва Т.Д., Грабенко Т.М. Практикум з пісочної терапії / Зінкевич-Євстигнєєва Т.Д. Грабенко Т.М. – СПб.: Речь, 2002. – 224 с.
8. Копитін О.І. Основи арт-терапії / Копитін О.І. – Санкт-Петербург, Гіппократ, 1999 – 360 с.
9. Копитін А.І., Світовська Є.Є. Посібник з дитячо-підліткової та сімейної арт-терапії / Копитін А.І., Світовська Є.Є. – Москва, Речь, 2010. – 256 с.
10. Мойсюк І.І. Sandplay – ігри з піском як засіб розвитку творчих здібностей дитини у початковій школі [Електронний ресурс] : методичні рекомендації / І.І.Мойсюк. – Луцьк : ПрАТ Волинська обласна друкарня, 2018. – 56 с.
11. Семибратова Т. Авторська комплексна програма «Індивідуальна та групова психокорекція методом пісочної терапії» [Електронний ресурс] / Семибратова Тетяна – сторінка психолога
12. Проект для обговорення МОНУ «Нова школа – 2016 Простір освітніх можливостей» за заг. ред. М. Грищенко » [Електронний ресурс] <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>
13. Федій О.А. Пісочна терапія у просторі професійної діяльності сучасного вчителя початкових класів [Електронний ресурс] : стаття редакції Вісника Житомирського державного університету. Випуск 43. Педагогічні науки © Федій О.А., 2009 96 УДК 373.3:615.857
14. Штейнхард Л. Юнгианская песочная терапия / Штейнхард Л. – СПб.: Питер, 2001. – 320 с.
15. Юнг К. Г. Человек и его символы / Юнг К. Г. – М.: Серебряные нити, 2002. – 296 с.

НОТАТКИ

Наукове видання

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
У КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ:
КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД**

Збірник наукових праць

За зміст статей і правильне цитування відповідальний автор

Комп'ютерний макет:

Колесник Н. Є., кандидат педагогічних наук, доцент;

Танська В. В., кандидат педагогічних наук, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Надруковано з оригінал-макета авторів

Підписано до друку 25.02.19. Папір офсетний.
Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman.
Ум.-друк. арк. 19,29. Обл.-вид. арк. 19,95.
Тираж 300. Зам. 15.

Віддруковано з готових оригінал-макетів у ФО-П «Н. М. Левковець»

*Свідоцтво про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності – з фізичної особи:
серія ВВО № 762297 від 15.02.2005 року*